2001

M.E.B.

TÜRK
EDEBİYATI
DİZİSİ

RECAÎ-ZADE M. EKREM
BÜTÜN ESERLERİ

III

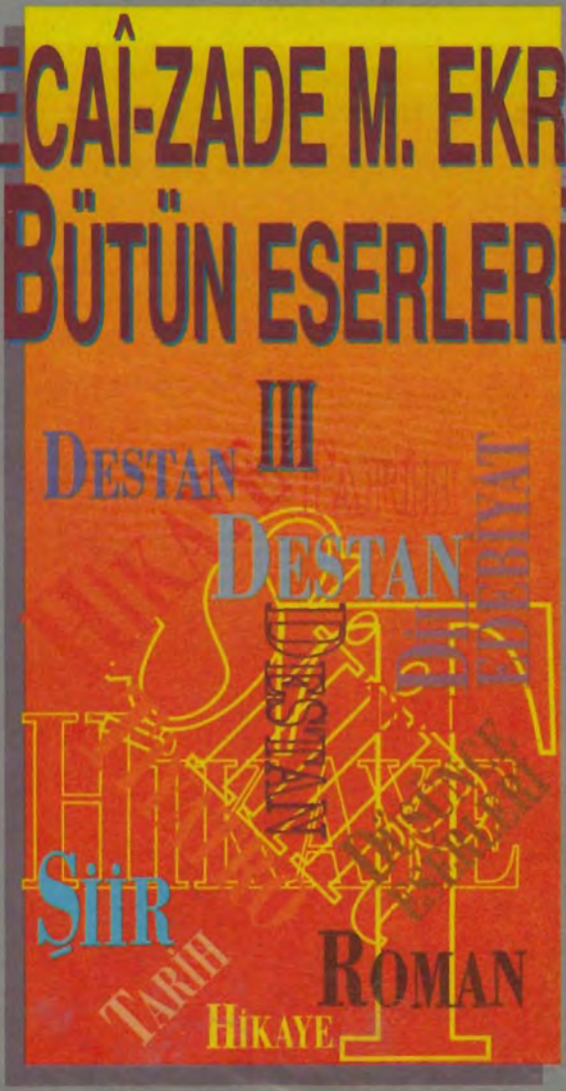

İSMAİL PARLATIR
NURULLAH ÇETİN
HAKAN SAZYEK

Türk Edebiyatı Dizisi

RECAÎ-ZADE M. EKREM
BÜTÜN ESERLERİ
III

İsmail Parlatır
Nurullah Çetin
Hakan Sazyek

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI : 2942
BİLİM ve KÜLTÜR ESERLERİ DİZİSİ : 852
Türk Edebiyatı Dizisi : 23

Kitabın adı
RECAÎ-ZADE M. EKREM
BÜTÜN ESERLERİ III
Yayın Kodu
97.34.Y.0002.1487
ISBN 975.11.1023.8 (Tk. No)
ISBN 975.11.1026.2 (3.Cilt)
Baskı yılı
1997
Baskı adedi
5.000
Dizgi, baskı, cilt
MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

Yayınlar Dairesi Başkanlığı'nın
5.5.1995 tarih ve 2776 sayılı yazıları ile
birinci defa 5.000 adet basılmıştır

Türk Edebiyatı Dizisi

RECAÎ-ZADE M. EKREM
BÜTÜN ESERLERİ
III

İsmail Parlatır
Nurullah Çetin
Hakan Sazyek

İstanbul 1997

İÇİNDEKİLER

Sunuş / 7
Sâime / 12
Muhsin Bey Yahut Şâirliğin Hazin bir Neticesi / 139
Şemsa / 173
Araba Sevdası / 205

SUNUŞ

Recaî-zade Mahmut Ekrem'in bütün eserlerinin üçüncü kitabı olarak "hikâyeleri ve romanı"nı bir araya getiriyoruz. Bu bir anlamda onun sanat çizgisinin bir gereğidir. Çünkü Ekrem, eski kültürün ve özellikle de şiirin havası içinde yetişmiş olmakla birlikte gönlü hep edebiyatımızın yenileştirilmesi yanında olmuştur. Bunun bir göstergesi olarak o, edebiyat ve basın hayatına *Afife Anjelik* adlı ilk kitabı ile çıkarken bir anlamda yenilik edebiyatının en çarpıcı türü olan tiyatroya öncelik tanımış oluyordu. Biz de, onun edebiyat dünyasına tiyatro ile katılmasına uygun düşsün diye, bütün eserlerinin ilk kitabını tiyatroya ayırmıştık. İkinci kitap ise en çok emek verdiği şiirlerini içeriyordu.

Yenilik edebiyatımızın bir temsilcisi olarak Ekrem, elbette batı edebiyat dünyasının bize göre değişik türlerinden olan "hikâye" ve "roman"a uzak duramazdı. Nitekim 1880 sonrasında artık Türk edebiyatında iyiden iyiye tanınmış ve yerleşmiş olan hikâye ve roman türünde de onun değişik tarzda denemelere giriştiğini görüyoruz.

Bu yolda Ekrem'in ilk denemesi *Sâime* ile oluyor. İlk deneme olması bakımından kurgusu basit gibi görünse de bu hikâye, konusunu yerli hayattan seçmesi ile ilgi çekicidir. Ne var ki bu hikâye de junalcilerin hışmına uğrar ve Saray'ın buyruğu üzerine tefrikası yarıda kesilir; gerekçe, "toplumun yaşayışına aykırı oluşu"dur.

Muhsin Bey adlı hikâyesinde Recaî-zade M. Ekrem, romantik bir aşkın çemberinde sıkışıp kalan bir gencin acılarını işler. Sonuç dramatiktir. Üstelik hikâyenin sonunu bir ağıt şiir ile bitirmesi romantizmin en çarpıcı örneğidir.

Şemsâ ise yaşanılan hayatın bir öyküsüdür. Asıl adı Seher olan Şemsâ, anasını babasını küçük yaşta yitirmiş bir Anadolu çocuğudur. Ekrem onu besleme olarak evine alır ve ona kendi çocuğu gibi bakar. Ne var ki zayıf bünyesine yerleşmiş olan zatürree küçük Şemsâ'yı bütün çabalara karşın Ekrem'in elinden ve evinden alır götürür.

Recaî-zade M. Ekrem'in tek roman denemesi olan *Araba Sevdası*, hem yayımlandığı dönemde hem de sonraki yıllarda büyük ilgi görmüştür. Ünlü ressam Halil Paşa'nın kara kalem çalışması ile, resimlenmiş ilk roman özelliği de kazanan bu eserin *Servet-i Fünun* dergisinde tefrika edilirken bir ikinci adının da olduğunu öğreniyoruz. Bu ikinci ad, *Bihruz Bey'in Aşıklığı*'dır.

Araba Sevdası'nın yazılışı konusunda Hikmet Feridun Es, şunları söylüyor:

"Çamlıca'nın güzel günlerinde ve Ekrem'in yeni şöhret olduğu ve gençliği döneminde o da Çamlıca müdavimleri arasına katılır. Hatta yalnız katılmakla kalmaz, sıhhatini ileri sürerek Çamlıca'nın Millet Bahçesi'ne yakın bir de köşk kiralar. O yaz Ekrem'in en mesut günleri çeşitli gönül maceraları da olur. Araba Sevdası'ndaki kişiler de o yaz orada yaşamışlardır."[1]

---

1. *Hikmet Feridun Es, "Araba Sevdası Nasıl ve Ne Zaman Yazıldı", Akşam, 3 Mayıs 1945.*

Bu kitaba aldığımız metinler orijinal biçimleridir. *Araba Sevdası*'nı hazırlayan değerli meslektaşım Prof. Dr. Zeynep Kerman'ın katkılarına ve yardımlarına yürekten teşekkür ediyor; onun bu davranışını meslekî bir dayanışma örneği olarak değerlendiriyorum.

Bu üçüncü kitapla Recaî-zade M. Ekrem'in hikâyeleri ve romanı toplu olarak okuyucunun eline ulaşmış oluyor. Bize bu yolu açan Millî Eğitim Bakanlığına sonsuz şükranlarımızı sunuyoruz.

İsmail PARLATIR

SÂİME

Âtufetlû Ahmed Midhat Efendi hazretlerine,*

Birâder-i eazzim efendim hazretleri,

Medâr-ı ibtihâcımız olan edebiyyât-ı hâzıra mesleğinde zât-ı âlinizle birleşemediğimiz bazı noktalar da ihtimâl ki bulunsun; fakat ekser mesâilde fikirlerimizin, nazarlarımızın mine'l-kadîm birleştiğini görmekle müftehirim. Aramızda zevâl-pezîr olmayacak bir karâbet-i vicdâne bittabi bâdi-i husûl olan bu vifak-ı efkârı ne dereceye kadar takdir ettiğimin delîl-i alenîsi olmak üzere bu hikâyeciği nâm-ı âlînize ihdâ ettim.

Eserim karîn-i iltifât-ı intikadınız olursa bendenizce bu da bir şeref-i dîgerdir. Memleketimizde bu yolda hikâye yazanların pîri, civânı, tüvânı hakîkaten zât-ı âlîniz değil misiniz? Bâki ihlâs ve hürmet, efendim, birâderim.

İstinye, 7 Teşrin-i sâni 1305

Recaî-zâde

M. Ekrem

---

*) *Burada verdiğimiz metin şu tetrikaya adto. İkdâm, S. [illegible] 7 Teşrin-i sâni 1314/ S.1607, 17 Kânûn-ı evvel 1314 (1898)*

BİRİNCİ KISIM

— 1 —

Saraç ustalarının en zenginlerinden İsmail Ağa okuyup yazmak bilmeyen esnafın akıllılarından idi. Muâmelâtından fevkalâde doğruluk, işinde gücünde fevkalâde ikdâm sayesinde sermâyesini, dükkânını az zaman içinde haylice büyütmüş ve esnaf beyninde itibâr ile zenginlikle şöhret kazanmış idi. İsmail Ağa her ne kadar okumak yazmak bilmezse de bu fazîletin aleyhinde de değildi. Bilâkis hiç olmazsa dükkânının hesap ve kitabını tutabilecek bir sermâyeyi vaktiyle edinemediğinden dolayı müteellim idi. Hatta Cenâb-ı Hak kendisine bir erkek evlât ihsân etmiş olsa ona lâyıkıyla okumak yazmak öğretmedikçe dükkâna almayacağını söyler idi. İsmail Ağa câhil idi. Fakat kendi ilmine taalluk eden ahvâlde muhâkemeyi ekseriyâ makul, hükümleri ekseriyâ musîb zuhûr ederdi.

Allah'tan erkek evlât isterken bir kız evlâda nâil oldu. Saadet tesmiye ettiği kızının istediği gibi terbiyesine özendi. Beş yaşına vâsıl olunca mektebe gönderdi. Dokuz yaşını ikmâl edince mektepten aldı. Fakat çocuk zeki idi; dört sene içinde ilmihâli ezleberledi. Kur'ân'dan bir iki hatim etti. Namaz sûrelerini hıfzına aldı.

Mektebi terk ettikten sonra Saadet Hanım'ın işi nakış işlemek, dikiş dikmek ile beraber gündüzleri vâlidesine umûr-ı beytiyece muâvenette bulunmak, geceleri de pederine harekeli bazı ufak tefek akâid kitapları okuyup dinletmek idi. Bu sûretle Saadet Hanım gelinlik raddesine geldi. Saraç esnafı delikanlılarından bunun izdivâcına tâlip oldular. Fakat bunlar okumak yazmak bilmedikleri

için talepleri tervic olunmadı. Bir de İsmail Ağa pek erken evlenmenin aleyhinde bulunduğundan kızını hiç olmazsa yirmisinden evvel evlendirmemeğe ve buna zevc olacak adamı aklı başında insanların okur yazarlarından seçmeğe karar vermişti.

Saadet Hanım yirmi yaşını ikmâl etti. Buna esnaf delikanlıları tarafından vâki olan rağbet de munkatı oldu. Çünkü o delikanlılarca yirmi yaşına varmadan on iki on üç yaşında bir kızla evlenmek mutad idi.

İsmail Ağa'nın üç dört hâne aşırı komşusu Gümrük ketebesinden bir Sâdık Efendi vardı ki babasından kalma beş odalı bir hânesinde bir vâlidesi bir Arap aşçısı ve bir de uşağı ile mücerred olarak taayyüş ederdi. Sâdık Efendi haddizâtında yakışıklı ve gâyet edip olduğu gibi kâtipler içinde hüner-mendlikle de maruf bulunduğu için İsmail Ağa bunu kendisine dâmât etmeğe özenir ve fakat mugâyerât-ı meslek ve mevki cihetiyle husûlünü biraz baîdce gördüğü bu arzusunu kimseye açmazdı. Nihâyet bir sabah erkenden Sâdık Efendi'nin hânesine gitti. İsmâil Ağa esnaf beyninde olduğu gibi mahallece de muteber ve muhterem bir zât idi. Sâdık Efendi bunu riâyetle kabûl etti. İsmail Ağa oturup kahvesini içer içmez babayâne bir tavır ile söze başlayarak: "Evlât! Benim dükkânda işim var. Duramam. Senin de elbet bir meşgüliyetin olmalıdır. Rahatsız etmeyeyim. Bir şey söylemek için geldim. Söyleyeceğim şudur ki: Ben seni beğeniyorum. Benim bir yetişmiş kızım var. Vâlideni bize gönder. O da senin için kızı beğenirse... Eğer kaderde uyarsa seni kendime dâmât etmek isterim. Kızımın ahlâkı zararsızdır. Sanırımki hâlinden memnun olursun. Ben esnafım. Sen kâtipsin. "Bir kâtip bir esnafın kızını alır mı?" dersen buna hak veririm. Veyâhut hiç evlenmemek fikrinde isen buna da karışmam. Şâyet Vâlide Hanım benim kızın yüzünü tavrını

ise buna da hiç diyeceğim olamaz. Sen yine benim evlâdımsın. Aramızda böyle bir şey geçmemiş olur. Benim bu teklifim biraz acâyiptir değil mi? Kusura bakma. İşte ben gidiyorum. Allaha ısmarladık!" dedi, çıktı gitti.

İsmail Ağa'nın şu hareketi Sâdık Efendi'ye hiç garip görünmedi. Bilâkis hoşuna gitti. Derhal vâlidesine mâcerayı nakletti. Vâlidesi Saadet Hanım'ı zâten tanır ve ne zaman teehhülden bahsetse Sâdık efendi: "Şimdi sırası değil..." sözüyle bahsi kapardı. O cihetle şimdiye kadar doğrudan doğruya Saadet Hanım'dan hiçbir söz açmamış idi.

Vâlidelerin oğul evlendirmek... mürüvvet görmek hevesi malûmdur. Sâdık Efendi'nin vâlidesinde bu heves biraz görülmüştü. Çünkü oğlunun kat'iyyen evlenmek istemediğini anlıyordu. Sâdık Efendi'nin güler yüzle hikâye-i mâcera etmesinden teehhül fikrine meyelânı hissedince kadıncağız birdenbire pek ziyâde sevindi ve kızın evsâfını belki bir dereceye kadar mübalâğa ederek söyledi. Biraz müzâkereden sonra Vâlide Hanım'ın hemen o gün görücü sıfatıyla İsmail Ağa'nın hânesine gitmesine karar verildi. Aradan bir hafta geçmedi kıza söz kesildi. On güne varmadı akid icrâ olundu. Akidden bir ay sonra da gelin hanım İsmâil Ağa'nın hânesinden alındı, Sâdık Efendi'nin hânesine getirildi.

— 2 —

Sâdık Efendi gümrük kolcularından Feyzullah Ağa nâmında bir adamın oğludur. Feyzullah Ağa oğlunu ibtida mahalleleri olan Hubyâr sübyan mektebinde ve sonra da Şehzâde rüşdiyesinde okutturup şehâdetnâme aldırdıktan sonra Galata gümrüğüne mukayyed yazdırmış idi. Çocuk istidâdı sâyesinde ilerleye ilerleye oranın umûr-ı tahrîriyye

ve hesâbiyyesi mümeyyizliğine kadar çıktı. Fakat artık orada kaldı.

Babası fevt olduğu zaman Sâdık Efendi şehri bin üç yüz kuruş maaşa mâlik idi. Babadan uhdesine intikāl eden hânesinde vâlidesiyle pek âlâ geçinir giderdi.

Gerçekten hüsn-i ahlâk eshâbından olan Sâdık Efendi evvelâ babasından aldığı terbiye-i şedîde ve sonra bazı kütüb-i edebiyyeden iktibâs ettiği kavâid-i ahlâk sâyesinde etvâr-ı insâniyye ve muâmelat-ı hayâtiyyesini saâdet-i hâl denilen ni'met-i celilenin birinci muhtâc-ı ileyhi bulunan sâdelik içinde tutmağa muvaffak olmuş bahtiyarlardan idi. Evinin hâricinde en birinci iş vazifesi sebeb-i hayâtı ve yâdigâr-ı âb-ı fânisi olan vâlidesini i'zâz ve tatyîb eylemek idi.

Sâdık Efendi, sabahları pek erken kalkar, bir iki saat bahçesindeki çiçekleriyle uğraşır... sonra işine gider... akşamleyin hânesine avdetinde yine bahçesine çıkar, yemek vaktine kadar eğlenir... ba'de't-taâm bir iki saat vâlidesiyle bulunur... sonra odasına çekilir. Bir iki saat kadar da mütelâ'a ile vakit geçirdikten sonra yatağına girer... dünyada pek az insana nasip olan saadetlerden olmak üzere derece-i nihâyede bir âsâyiş-i fikir ve safâ-yı hâtır ile rahat rahat uyur idi.

Binâenaleyh kendisinin dünyaca muhabbeti vâlidesine, eğlencesi merakı bahçesine çiçeklerine...telezzüzü ise tarihe ve şiir ve inşâya müteallik kitap, mütelâ'asıyla ara sıra keman çalmağa münhasır idi.

Vâlidesine olan ifrât-ı muhabbet ve hürmetinden dolayı idi ki inde't teehhül bu muhabbetin bir inkısâma uğrayacağı gibi gelecek kadın şayet vâlidesiyle uyuşamayacak olur isc saadet-i maîşetinin muhtel olacağı mülâhazasıyla bundan kaçınır dururdu.

Dünyada olacak şeyler vakt-i merhûnu gelince elbette olur. O zaman ise pek âdi vesîleler mâ-vak'âyı îkâ için büyük bir hüküm ve kuvvet gösterir.

Yukarıda beyân olduğu veçhile saraç ustası İsmail Ağa'nın "Ben seni beğeniyorum, vâliden de kızımı senin için beğenirse seni kendime dâmât etmek isterim" yollu teklif-i lâubâliyânesi Sâdık Efendi'ye karşı olunmamak azm-i kavîsini bozduracak kadar kuvveti hâiz bir hâdise değil idi. Mamâfih bu hâdise Saadet Hanım'ı Sâdık Efendi'nin taht-ı nikâhına aldırmağa kâfi oldu.

Saadet Hanım'a gelince bu hanım da Sâdık Efendi gibi bir zevci tamamıyla bahtiyar edebilecek evsâfı hâiz idi. Hiçbir hâlinde fevkalâde olmamakla beraber Saadet Hanım şahsen güzel halkan daha ziyâde güzel idi. Sîmâsındaki parlaklık... endâmındaki tenâsübü ile kocasına beğenildiği gibi hamaratlığı... elinin işe güce yakışıklılığı... nezâfete intizâma dikkati ve alelhusûs kemâl-i edep ve iffeti ile gerek zevcine ve gerek kayınvâlidesine ziyâdesiyle makbûl oldu.

Saadet Hanım gelin olup da kendi hânesinden ayrıldığı gün babasından en son olarak: "Kızım Saadet! İşte bugün evleniyorsun... Bugünkü gün senin evin kocanın evidir. Anan kayınvaliden... baban da kocandır. Onları memnun etmiş olursun... Sana hayır dua ederim. Göreyim seni... babanı utandırma... Haydi git Allah selâmet versin!" demiş idi. Halbuki Saadet Hanım bu ihtarı... bu nasihatı, işitmeğe zâten muhtaç değil idi. Çünkü anasıyla babası beyninde cereyan eden muâmelat ve ahvâl bu hakikatı kendisine nice senelerden beri fi'len bilâ-taraf telkin etmekte idi. Onun için Saadet Hanım zevciyle birleştiği dakikadan itibaren hem ona hem de kayınvâlidesine karşı her muâmelesinde göstermeğe başladığı hürmet ve itâatle ken-

disini def'aten sevdirmiş ve sonra sâir fazîletleri de birer birer görülünce mazhar olduğu muhabbet ve makbûliyet derece-i kemâla varmış idi. Binâenaleyh Sâdık Efendi'nin bir vakitler: "Evlenirsem şâyet elimden çıkarırım" diye korktuğu saâdet-i hâl, Saadet Hanım'ın vücûduyla dü-bâlâ yani saadet içinde bir saadet oldu.

Sâdık Efendi gündüzleri yemeğini yedikten sonra işine gider, Vâlide Hanım namazıyla niyazıyla meşgul olmak üzere odasına çekilir, gelin hanım da hâneyi nizâmına tertibine koyduktan sonra bir köşeye oturup nakışıyla dikişiyle uğraşır idi. Akşam olup da taâm vakti gelince aşçı kadın mevsime göre bazen alt katta bahçeye nâzır odaya sofrayı kurar... o yemeklerinin en nefislerinden olmak üzere hazır ettiği üç dört kap taâmı getirir... efrâd-ı âile gülünç yüzleri... şen yürekleri ile sofraya otururlar... tatlı tatlı konuşarak tatlı tatlı yemeklerini yerler. Ba'de Vâlide Hanımın odasında üçü de birleşir... kahveler çubuklar içilir, ondan sonra vakit kalırsa "Muhayyelât-ı Aziz Efendi" gibi kolay anlaşılır bir kitabı Sâdık Efendi cehren okur... berikiler de dinler... yatma vakti geldiği gibi zevc ve zevce vâlidelerinin elini öper... odalarına gelir idi.

Bir vâlide ile iki evlâttan ibâret olan bu âile-i muhtasıra bu sûretle mes'ûdâne yaşayıp hallerinden ezher-cihet memnunlar iken bu mes'ûdiyeti daha başkalaştıracak bir hâl zuhûra geldi. Cenâb-ı Hak bunların arasına ufacık bir vücut daha karıştırdı. Sâdık Efendi sarı saçlı pembe yanaklı bir kız evlâda nâil oldu. Vukū'-ı vilâdet Ramazan'ın ilk gecesine tesâdüf ettiği için Sâdık Efendi kızına Fatma Sâime nâmını verdi.

— 3 —

Sâime... O gürbüz çocuk ne kadar sevimli bir kız idi! Bir buçuk yaşını tekmil etmeden evin içinde koşup gezmeğe... iki yaşına varmadan bülbüller gibi şakıyıp söylemeğe başladı.

Sütten kesilir kesilmez çocuğu büyük vâlidesi tesâhüb etti. Geceleri odasında yatırır... gündüzleri alır câmilere götürür, çarşılara gezdirir eğlendirirdi. Büyük vâlide torununu o kadar severdi... Yanından o kadar ayırmazdı ki bu hal asıl vâlide ile pederin: "Büyük vâlidesi Sâime'yi biraz da bize bıraksa fena olmayacak..." yollu gizlice şikâyetlerine sebep olurdu. Gülşen-i saâdetin bir gonçe-i nâ-şüküftesi olan Sâime'nin açıldığını görmüş altmış yaşını tecâvüz eden büyük vâlide için biraz bâid idi. Ondan dolayı kadıncağız çocuğu bir dakika yanından ayırmak istemez ve bazı bahçıvanların meyvaları çabuk yetiştirmek... Çiçekleri tez açtırmak için türlü vesâite mürâcaatla türlü türlü ihtimamlar bezl ettikleri gibi bu da gûya torununun tez büyümesine medar olur diyerek ma'sûmenin me'kûlât ve melbûsâta müteallik her istediği şeyi hemen alır yapar ve çocuk da bittabi herkesten ziyâde büyük anasını sever idi. Anası, babası çocuklarını büyük vâlidesinden bayağı kıskanmağa başladılar... Hatta bir gün şu yolda hasbihâle mecbur oldular:

— Sâime yine gezmeğe mi gitti?

— Vâlide Hanım çocuğu bir dakika bırakmıyor ki, bilmem böyle nasıl olacak?

— Nasıl olacak? Çocuk şımaracak... Sonra idâresi güçleşecek.

— O da bir şey değil... Ya o bütün gün bütün gece abur cubur yemesi; bir gün şişko olacak... İşte asıl korktuğum bu.

— Evet o da var ya.

— Doğrusu ben vâlideye söyleyeceğim... Ne olursa olsun...

— Yok yok ... Sakın bir şey söyleme ... İhtiyar anamızdır hatırını kırmayalım.

— Bâri mektebe versek de...

— Mektebe mi?.. Dört yaşında çocuğu mektebe nasıl verelim?

— Dört yaşında ama maşallah gürbüz... Hem de pek akıllı... Görenler mutlak altısını geçmiştir diyorlar... Ben de pek ses çıkarmıyorum.. Bilirsin ya nazar değer...

— Bir kere altı yaşına girse...

— Ey sonra?

— Ben kendim okutur, kendim yazdırırdım. Hem ben ona keman da öğreteceğim.

— Keman öğretip de ne olacak sanki?.. Nakış öğrensin... Dikiş öğrensin asıl lâzım olan bunlar.

— Nakışı da sen öğretirsin...

— Demek bu marifet olacak öyle mi?

— Niçin olmasın ?.. Senin gibi.

— Benim gibi olacaksa vay onun hâline!.. Ben ne bilirim ki?

— Bilmem kızın sesi nasıl?

— Haspa bir güzel türkü söylüyor ki !..

— Gerçek mi Allahı seversen?..

— Gerçek ya... Büyük anadan meydan yok ki...

— İlişme... Neyine lâzım... İhtiyar anamızdır. Bu gün yarın kaybedersek sonra içimize dert olur varsın eğlensin...

— Dün ne söylüyordu bilsen? "Ben kızımı gelin edeceğim" diyordu. Hiç bu yaşta bir kıza öyle şeyler söylenir mi?

— Adam o daha sabî... Ondan ne anlayacak?

— Şimdi anlamasa bile sonraları yavaş yavaş anlar ya?

— O da o zaman öyle lakırdılar söylemez... Gerçek bu kız da gelin olacak öyle mi? Hay maskara!..

— Elbette... Damadı buraya mı alırız?..

— Artık bakalım nasıl olur?

— Yok ben kızımı dışarıya vermem.

— Niçin veremezsin? Râbıtalı bir tâlibi zuhur eder de dışarıya isteyecek olursa vermez miyiz?

— Dâmât buraya gelse daha iyi olmaz mı?.. Ben torunlarımı da sevmek isterim.

— İnşallah!.. Ay torunun olursa çok sevinecek misin?

— Ne demek?.. Anasına babasına bırakmam ki... Ben bakarım ben büyütürüm.

— Öyle ise insafsız, vâlidenden niçin o kadar şikâyet ediyorsun?..

— Ama kayınvâlideninki pek ziyâde...

— Vâkıa öyle...

Şu muhâverelerinden de anlaşılır ki vâlideynin ve husûsuyla vâlidenin Sâime'ye ibtilâsı fevka'l-had idi. Bu ise tabiî idi. Çünkü gerek Sâdık Efendi gerek Saadet Hanım mes'ûdiyetlerini tarafeynin vifak ve hüsn-i muâşeretlerinden ibâret olan kendi âlemlerinde arayıp bulmuş bir zevc ve zevce idi.

— 4 —

Bir akşam Sâdık Efendi memûriyetinden hânesine avdetinde doğruca yatak odasına çıktı. Oda kapısını hilaf-ı âde olarak kapalı buldu. Kapıyı açıp da içeri girer girmez bir garip temâşâ nazar-ı hayretine çarptı: Saadet Hanım Sâime karşısında olduğu halde mindere kapanmış hıçkıra hıçkıra ağlıyor. Sâime de olduğu yerde hâifâne bir tavır ile somurtmuş oturuyordu. Bî-çâre adam birdenbire ziyade dehşetlendi ise de cüz'î bir tefekkürle bu dehşet yine derhal geçti. Çünkü sokak kapısından eve girdiği zaman vâlidesinin mutfakta aşçı kadına keyifli keyifli yemek tarif ettiğini görmüş olduğu gibi Sâime'nin de minder üzerinde sağ sâlim oturmakta olduğunu müşâhede ediyordu. Binâenaleyh Saadet Hanım'ı böyle fevkalâde bir surette girye-rîz eden felâketin hânelerinden hariç olmak lâzım geleceğini mülâhaza ile müteselli olduğu halde tabiî bir merak sâikasıyla Saadet Hanım'dan sebeb-i teellümünü sordu:

— Hanım ne ağlıyorsun?

— Hiç!

—Nasıl hiç?.. Durup dururken böyle ağlanmaz ya!

(Sâime'ye hitâben) Kızım ninen niçin ağlıyor?

— Bilmem baba... Ne bileyim ben?.. Benim bir kabahatim yok ki.

Zavallı Sâime dünyaya ayak bastığı günden o âna kadar dört senelik müddet zarfında belki ilk defa olarak gördüğü bu temâşâ-yı mâtem-nemâdan hiçbir şey anlamadığı halde mahzun mahzun babasına bakar, istimdâd ederdi. Sâdık Efendi zevcesiyle yalnız kalarak bu hâdise üzerine konuşmak için çocuğu oradan kaldırıp büyük vâlidesine götürmek istedi. Fakat Saadet Hanım derhal yerinden fırladı, çocuğu aldı, bağrına bastı, yine ağlamağa başladı: Sâdık Efendi suâlini muttasıl tekrar eder... fakat Saadet Hanım'dan bir cevâb-ı şâfi alamazdı. Nihâyet kendi vâlidesinden istifsâr-ı hâl için aşağıya indi. Büyük hanım hiçbir şeyden haberdar olmadığı cihetle oğlunun suâline karşı beyân-ı cehlden başka bir şey diyemedi. Binâenaleyh Sâdık Efendi işin tabiatıyla anlaşılmasına intizaren bahçesine gitti ber-mu'tâd çiçekleriyle meşgul olmağa başladı.

Yemek vakti gelince hepsi sofranın başına geçtiler. Saadet Hanım'ın gözlerini durmuş ise de çehresi yine ağlıyordu. Bu hal, bittabi hepsine sirâyet etti. Kimsede yemek yemeğe değil lâkırdı etmeğe bile hâhiş yoktu. Yemek sahanları konmadan kalkardı. Zavallı Sâime: O şakrak.. o şımarık.. o yaramaz çocuk büyük vâlidesine yaslandığı halde gâh anasının gâh babasının yüzüne bakarak sâkin sâkin içini çeker dururdu. Nihâyet sofradan kalktı. Saadet Hanım doğruca kendi odasına çekildi. Arkasından Sâdık Efendi de gitti. Zevcesinden istiknâh-ı hâle kalkıştı. Fakat yine hiçbir cevap almağa muvaffak olamadı. Nihâyet musırrâne niyazlara başlayınca Saadet Hanım'dan şu cevâbı alabildi: "Bu gün Sâime'yi buraya getirdim... Yüzüne bak-

tıkça Allah'ın kudretine hayran olup inâyetine şükürler ediyordum. Birdenbire içime bir mahzunluk geldi... Kendimi tutamadım, ağlamağa başladım. Niçin mahzun olduğumu sorma. Çünkü ben de bilmem!"

Filhakîka o gün Saadet Hanım Sâime'yi büyük vâlidesinin yanından almış kendi odasına getirmiş idi. Tarif ettiği veçhile çocuğun yüzüne müşfikâne bakarak hayran oldukça kalbi bir rikkat-i fevkalâde içinde üzülür dururdu, hatırına def'aten mevt hutûr etti. Kendi kendine "ben ölürsem bu çocuk ne olur?" diye düşünmeğe ve o halde bilâ ihtiyâr gözlerinden yaşlar akmağa başladı. İşte ağlamasının sebebi bu idi.

Bu vak'adan üç gün sonra Sâdık Efendi memûriyet mahallinde çekmecesinin önünde bir defter tanzimiyle meşgul ve müstağrak iken bir aralık başını kaldırınca uşağını karşısında gördü. Uşak -bir şey söyleyecek de fakat söylemiyor- tavrını gösteriyordu. Vürûdunun sebebini Sâdık Efendi telâşla sordu:

— Ne haber Ahmet?

— Hayırlar Efendim... Gelin hanım azıcık keyfini bozdu da... Hekim geldi de... Büyük hanım sizi istedi de...

— De... de... de ne oldu? Keyfini niçin bozdu?...

— Gelin hanım merdivenden düştü de...

— Ey? Düştü de...

— Başı yarıldı da...

Bunun üzerine Sâdık Efendi, hemen çekmecesini kapadı, dâireden çıktı, bir hayvana bindi, sür'at-i mümkine ile hânesine vardı. Kanlar ile alûde olan merdivenin birkaç

basamağını birden atlayarak odasına çıktı. Ne görsün!. Zavallı Saadet Hanım başı beyaz bağlar içinde... Yüz göz al kanlara bulanmış yatağında bî-hud yatıyor!.. Başı ucunda kayın vâlidesi... Onun kucağında da Sâime ağlaşıyorlar. Sâdık Efendi bir dehşet-i fevkalâde içinde ayakları titreyerek vâlidesinden suâle başladı.

— Bu ne hal vâlide?..

— Ah oğul! Bilmem. Merdivenden inerken ayağı burkulmuş... sendelemiş... tırabzanı tutayım derken baş aşağı maltaların üzerine düşmüş... Ben namaz kılıyordum. Gürültüyü işitince koştum aşağıya indim. Zavallı kanlar içinde yatıyordu... Kaldırdık... yatağa getirdik... Hekim şimdi gitti... birazdan yine gelecek.

— Hekim ne dedi?

— Başı yarılmış.. beyin örselenmiş imiş. Yarayı ılık suyla bir iyice yıkadı. Bir merhem getirtti, sardı gitti. Ha gerçek "sülük de lâzım olacak" diyordu.

Büyük Hanım'ın tarif ettiği gibi Saadet Hanım sekiz on basamaklı merdivenin tâ üst başından malta döşeli avluya tepesi aşağıya düşmüş ve sukûtun şiddeti ile başı fena halde ezilerek beyni dışarıya fırlamış idi. Sâdık Efendi vak'anın bu derece-i ehemmiyetini bilmediği halde dehşet ve hayretten idâresini şaşırarak bir tedbire teşebbüs etmek hatırından bile geçmedi. Zâten tedbirin de fâidesi yoktur. Çünkü mecrûh o esnâda hâl-i ihtizâra gelmişti.

Saadet Hanım mezara tevdi olunduktan sonra Sâdık Efendi iki ay kadar hasta yattı. Kaynana hanım on gün kadar nâ-mizâc kaldı. Sâime o bahtiyar çocuk birkaç hafta ninesini aradı. Vak'a unutuldu. Saadet Hanım gönüllerden bütün bütün yâd olmadı ise de teessürât günden güne azal-

mağa başladı.

— 5 —

Sadık Efendi artık bir daha teehhül etmemeğe karar vermişti. Sâime'ye büyük vâlidesi tarafından yine evvelki gibi bakılıyordu. Çocuk beş yaşını ikmâl edince mektebe bed'ettirilmek lâzım geldi. Büyük ananın arzusu veçhile muhtasar bir cem'iyyet yapıldı. Çocuk âdet-i beldeye tevfîkan ilâhîlerle dolaştırılarak mektebe götürüldü. Mektep hocasının huzûrunda hurûf-ı hecâyı tekrar ettikten sonra duâlar başladı. Duânın her fıkrasını müteâkip bir yüz kadar melâike-i subyânın tîz sadâ ile bir ağızdan âminhân oluşu müessir idi. Burada mün'akid olan cemiyet içinde sakalına kır düşmüş bir zat pek çok olup ağlamak neden neş'et ettiğini merak eden huzzârdan birisi yanındakine bu kır sakallı zâtın kim olduğunu sorduğu vakit şu cevâbı aldı: "Bilmiyor musun? Saraç İsmail Ağa işte budur!"

Sâime büyüyordu. Altı yaşını da bitirdi. Saadet Hanım da sağ olaydı Sâime altı yaşına basınca buna babası bizzât okumak yazmak öğretecek, vâlidesi bizzat nakış gösterecek, terennüm talim edecek idi. Saadet'in aradan çıkmasıyla bu ittifâk-ı emel bozuldu. Sâdık Efendi için Sâime saâdet-i güzeşteşinin hazin bir yâdigâr-ı hasret-medârı idi. Bu yâdigârı sever, muhafazasına da dikkat eder... Fakat yüreği tahammül edemez derecede birçok müellim hâtıralara sebep olduğu için onunla o kadar meşgul olamazdı. Hatta diğer manevî evlatları olan çiçekleriyle bile eskisi gibi uğraşamazdı. Gündüzleri erkenden evden çıkar. Akşamları ezan vakti avdet eder. Ba'det-taâm odasına çekilir, kitap mütâlâasıyla vakit geçirirdi. Bir akşam yine ber-mu'tâd odasına çıktı. Minder üzerinde duran kitaplardan lâ-alet-tâin birisini çekti. Bu Fuzûlî Dîvânı idi. Biraz okudu. Kitabı bıraktı kalktı. Saadet Hanım'ın

vefâtından bir gece evvel dolabın bir köşesine atılıp o zamandan beri ele alınmak şöyle dursun yüzünü bile bakılmak istenilmediğinden dolayı toz toprak içinde kalmış olan kemanı aldı, kılıfından çıkardı. Bir hayli müddet baktı. Bî-çâre kemanın üzerinde kopmadık bir tane bile kiriş kalmamıştı. Sadık Efendi bunları yenilemek için bir hayli uğraştı. Vücûdu bu meşgale ile hareket ettiği kadar fikri de Saadet'in hâtıralarıyla heyecan ederdi.

Nihâyet kemana düzen verildi. Sâdık Efendi hicâzdan.. o dil-sûz makamdan ağır ağır taksim etmeğe başladı. Nagamâtı bitirdikçe o nagamâtın gûyâ bir başkası tarafından tekrârını dinliyor gibi durur, sonra yine oku kemâna sürmeğe başlardı. Filhakîka Sâdık Efendi o akşam yalnız değildir. Saadet Hanım da o mecliste hazır olarak muhrik ve müessir sadâsıyla tegannî ederdi. Bî-çâre Sâdık Efendi ibtidâ eski bir divanın... sonra da metrûk bir kemanın mağlûb-i teessürâtı olarak harâb oldu gitti!.. O gece sabahlara kadar ağladı.

Alelumûm zahmdârân-ı hançer-i felaket ü musibet ve alelhusûs zehr-âşâm-ı hicrân olan erbâb-ı darb-ı muhabbet-ki yüreklerinin rikkat ve nezâhetinden dolayı daima belâkeşliğe mahkûm olmuş bed-bahtân-ı fıtrattir-şiir ile musikî ile ihtilâtta ihtiyat üzere bulunmak lâzımdır.

Bir insan meselâ sevdiğinden uzak düşen veyâhut feleğin bir sitemine uğrarsa yüreği mecrûh olur. Fikri hastalanır. Bu hastalığı tedâviye tabîat iki şeyi memur etmiştir ki birisi pîr-i her-dem civan olan zaman.. digeri ise levâzım-ı hayâtiyyeden bulunan gâile-i în ü ânın hüner ve ma'rifeti mûcib-i tahassür ü teellüm olan eşhâs ve hâlât ve vukuâtı birtakım perdeler altında hâiller arkasında saklayıp nihâyet unutturmaktır. Şiir ve mûsikî ise âb ü dânesi gûya ki derd-perverân-ı aşk ve felâketin cevher-i câniyle girye-i

tahassüründen ibâret olan iki âfet-i bî-âmân iki sehhâre-i dilsitândır, bunlarda bilâkis esbâb-ı teellüm ve ıztırâbın hiçbir vakitte unutulmamasını isterler. Muktezâ-yı hâle göre bazen nâzenîn-edâ bir melîk sûretine temessül ederek nâzik elleriyle... ve bazen kahraman-sıfat bir sanem heyetine girerek zorlu pençeleriyle o perdeleri.. o hâilleri birer birer yırtıp kaldırarak - Şeytan'ın (Faust) a (Margeret) i gösterdiği gibi- çehre-i aşk ü felâketi nûrlar şa'şa'alar veyâhut mâtemler, hazânlar içinde nümâyân ve hissiyât birdenbire canlanarak rûh-ı sâkin şiddetle muztarib olmağa.. gözlerden bilâ-ihtiyar yaşlar dökülmeğe başlar. İşte bundan dolayı yürekleri dertli olanlar için şiir ve mûsikiye iltifattan ictinâb etmek lazım gelir. Fakat heyhat!...

— 6 —

Zamanlar gelip geçtikçe Sâdık Efendi dahi kendisini ibtidâları ziyâde tevhiş eyleyen havâtır ü hissiyâtı elimesiyle istinâs peydâ etmeğe başladı. Sâime'yi o yâdigâr-ı hazîn-i saadeti görmekten... onunla meşgul olmaktan da eskisi gibi korkusu kalmadı. Çocuk sekiz yaşına basınca musâhebât ve mülâtefâtından istifâde olunur bir hâle geldi. Sâime zihni parlak bir kız idi. Mektebe üç sene devam etmekle sinnine göre pek çok şey öğrendi. İlm-i hâli su gibi ezberden söyler. Sâde yazılmış harekesiz kitapları serbest serbest okurdu. Artık mektepten alındı. Hânesinde babasından rik'a yazmağa ve keman öğrenmeğe kalkıştı. Bu vesîlelerle baba kız ekseriyâ birlikte vakit geçirirlerdi. Büyük Hanım da eli değdiği kadar bunları yalnız bırakmazdı. Bir zamana âit olan bu üç vucudun hepsi de hayatlarından memnun idiler.

Bazen güneş gurûb edip de ortalığa gereği gibi karanlık çöktükten bir hayli müddet sonra o güneş in'ikâsı

eşi"e-i âhiresiyle gökyüzünde tatlı aydınlık zuhûr ettiği gibi Saadet Hanım'ın irtihâli üzerine senelerce bir zulmet-âbâd-ı mâtem olan bu dâr-ı maîşet-i fakîrânede saâdet-i zâilenin latif ve hafif gölgesi yine dolaşmağa başladı. Fakat bu hal de çok devam edemedi. Büyük Hanım birkaç seneden beri kendisini rahatsız eden halecân-ı kalbden sûret-i şedîdede hastalanarak yatağa düştü. Sâime büyük validesinin başı ucundan ayrılmaz idi. Sekiz seneden beri ondan gördüğü her türlü iyiliklerin bedelini îfâya çalışır gibi hastaya vüs'-i ma'sûmânesi derecesinde hizmet ederdi. Bu hal iki buçuk ay kadar böyle sürdü gitti.

Bir akşam Sâime ber-mu'tâd saat üçe kadar hastanın odasında bulunduktan sonra babasının *ihtârı* üzerine odasına çekildi, yatağına girdi.. Kemâl-i safvetle uyumağa başladı.

Hastanın hâlinde ise o akşam bir acâyiplik zuhûr ederek hiç söz söylemez.. verilen ilâcı içmez.. bir şey söylense cevap vermez idi. Saat altıya doğru hasta müdhiş bir inilitiye tutuldu. Sâdık Efendi hastanın çehresini bir mumla muâyene ettiği zaman hâlin vehâmetini derhal anladı: Tâb ü feri âdetâ sönmüş olan nazarı sâbit bir noktaya dikilmiş olduğu halde zavallı kadın şiddet-i ıztırâbından ara sıra kollarını ayaklarını oynatabilse de iktidâr-ı nutktan bilkülliye kaymış idi. Biraz sonra elleri ayakları da oynamaz oldu. Bir aralık aşçı kadın hastanın ayaklarını yokladı. Ayaklar hulûl-i mevtin alâim-i zâhiriyyesinden olmak üzere soğumağa başlamış idi. Bu yoklamayı müteâkip Sâdık Efendi'nin yüzüne bakarak gizlice: "Efendi! Kızı getirseniz de bir (Yâsin-i Şerîf) okutsanız.. Hasta gidiyor" dedi. Sâdık Efendi ne yapacağını... ne harekette bulunacağını şaşırmış idi. Aşçı kadına: "Sen git getir. Ben hastayı bırakmam" cevabını verdi. Aşçı kadın Sâime'yi getirmek üzre kalktı, gitti.

İki buçuk aydan beri çektiği meşâkk-i cismâniyye ve âlâm-ı rûhâniyyesiyle bazı solmuş olan çehresine gür sarı saçları sırma gibi yayılmış... rûh-ı latifi âlem-i menâmın letaif ve tarâifine mevkûf iken kendisi cihân-ı hiss ü şühûdun temâşa-yı garâibinden bütün bütün fekk-i nûr-ı nazar edemiyor gibi gözleri nîm açık kalmış... rûy-ı hüzn-âlûd ibtisâma meyl gösterirken bağteten düştüğü bir hayret neticesi olarak şekl-i aslîsine ric'atte müteredditgibi duran ağzının bir tarafı latîf bir sûrette kıvrılmış... sol kolu yorgandan dışarı çıkarak ufacık eli baş yastığının üzerine konulmuş olduğu halde sâkin sâkin uyuyordu. Aşçı kadın: "Kızım Sâime Hanım!" diyerek birkaç kere seslendi işittiremedi. Nihâyet mâh-ı şeb-ârâyı der-âgûş etmeğe uzanır bir sehâb-ı muzlim gibi yatağın içinde kızcağızı kucakladı, doğrulttu. Kız da gözlerini açtı.

— Ne var bacı?... Sabah mı oldu?...

— Haydi kızım kalk... Abdest al da büyük ninene oku...

— Ninem ölüyor mu?

— Daha ölmedi... Baban da orada seni bekliyor...

Aşçı kadın çocuğu beklemedi. Hastanın odasına gitti. Sâdık Efendi giryân giryân meşgûl-i tilâvet-i Kur'an idi. Bu sırada hasta artık rahata varmış. Çünkü son nefesini de almış idi. Sâime uyanmış iken bir türlü davranamadı. Ferah kadın çekilir çekilmez kendisini tekrar uykuya kaptırdı. İsâbet oldu ki bî-çâre masum o dehşetli manzarayı olsun görmedi.

Sâime, alessabâh gözlerini uykudan açınca evin içinde hızlı hızlı gezintiler... yabancı yabancı sesler işitti. Bir mâna veremedi. Ferah Kadın'ın yatağı akşamdan nasıl se-

rilmiş ise öylece durduğunu gördü. Taaccüp etti. Hemen kalktı. Sofaya çıktı. Büyük Hanım'ın odasına doğruldu. O zaman tanımadığı bir ihtiyar bir kadın önüne dikilerek: "Oraya girilmez kızım!" diye çocuğu çevirdi.

Zavallı Sâime şaşkın şaşkın aşağıya indi. Maltalıkta bir tabut bir de teneşir duruyor. Bahçede ise poturlu bir adam kazan yakmakla meşgul oluyordu. Çocuk bunları gördüğü gibi hâle intikâl etti. Merdiven ayağına oturdu. Yüzünü elleriyle setr ederek sâkin sâkin ağlamağa başladı. Sâdık Efendi techiz ü tedfin-i tedârikâtı görmek için sokağa çıkmış idi. Avdetinde Sâime'yi o halde ağlar buldu. Sâime babasını görünce koşarak, gitti, boynuna sarıldı: "Babacığım... Bunlar nedir? Baba ninem de öldü öyle mi? Diye hüngür hüngür ağlayınca Sâdık Efendi akşamdan beri yüreğini doldurup taşan teessürünü biraz daha döküp azaltmak için bir vesile arıyormuş gibi Şiddet-i hissiyâtının bahş ettiği bir belâgât-ı acîbe ile: "Evet kızım büyük vâliden de gitti bugün hem ben hem sen, ikimiz de öksüz kaldık... Bunları mı soruyorsun kızım? Buna teneşir derler... Bu bir fîrâş-ı acz ü iftikârdır: Âlem-i mekârihin murdarlıklarına bulaşan her vücut evsâh-ı cismâniyesinden bunun üzerinde tathîr olunur. Şuna da tabut derler. Kızım bunlardan korkmamalı, bunlar bir şey değil, sonra karanlık mezar var. Daha sonra toprak olup gitmek var! Bundan sonra da nöbet-i intikâl benimdir!... Niçin ağlıyorsun bakayım?... Haydi seni babana götüreyim" diyerek kızı kucakladığı gibi İsmail Ağa'nın hânesine götürdü bıraktı.

— 7 —

Sâime asıl şimdi anadan öksüz kaldı. Asıl annesi olan Saadet Hanım'ın vefâtında ölüm(ün) ne olduğunu idrâkten tamâmiyle âciz olduğu cihetle o mufârakattan o derece müteessir olmadı idi. Şimdi ise çocuğun her şeye aklı er-

meğe başladığından daha iki yaşında iken âgūş-ı muhabbete düştüğü sekiz kadar gece gündüz bir arada bulunduğu büyük annesinin gaybûbeti bî-çâre Sâime'ye pek fena dokundu.

Mücellâ âyineler gibi bir türlü eşvâk içinde sâfiyetini muhafaza etmekte olan hâtırına def'aten o kadar gubâr-ı hicrân çöktü ki bu gubârın aksi çehresinde nümâyân olmağa başladı.

Sâdık Efendi memuriyeti icâbınca gaybûbete mecbur olduğu zamanlar Sâime'yi Ferah Kadın'a emânet ederdi. Çocuk gündüzleri ara sıra Büyük Hanım'ın gayr-i meskûn kalan odasına girer... orada merhûmun minder üzerinde güler yüzü ile oturuşunu görür ağlar... sofada gezinir, orada yine Büyük Hanım'ın bir seccâde üzerinde tesbih çekip duâ ettiğini görür ağlardı!.. Gece ise bî-çârenin hâli daha ziyâde fenâlaşırdı. Malûmdur ki çocuklarda kuvve-i vâhime sâir kuvvetlere gālib olur. Sâime henüz inbisâta başlayan zihninde mevt denilen perî-i vahşîye... o hâdime-i lezzât-ı hayât olan bânû-yı nâ-mihribâna türlü türlü korkunç şekiller verirdi. Akşam olup da suver-i eşyâ perde-i zulmet altında yek-reng-i adem görünmeğe başlayınca bir odada yalnız kalacak veyâhut karanlıkta sofaya çıkacak olsa insan boyunun iki misli uzunluğunda kadîd olmuş vücûdu... kirlenmiş sarı balmumu renginde kuru çehresi... kirlenmiş uzun kır saçları... kan içinde kalmış korkunç gözleri... her biri parmak büyüklüğünde çürük dişleri ile karşısında zâhir olan merâk-ı hâil bir elinde canlı yılandan kırbacı, diğer elinde çürümüş insan kafasından meş'alesiyle kahkahalar koparârak üzerine doğru geliyor tevehhüm eder idi. Acı acı bağırarak ya babasının veyâhut Ferah Kadın'ın kucağına iltica ederdi.

Günler geçtikçe çocuğun bu korkusu da yavaş yavaş geçmeğe başladı. Ancak gündüzleri sabahtan akşama ka-

dar tenhâ bir evde buluna buluna çocuğu bir düşünmek, bir mahzunluk hâli arz oldu. Filhakîka babası memuriyetine gidip Ferah Kadın da mutfağa çekilince Sâime gergefinin başına geçerek titrek ve çocukça hazîn sadâsıyla şarkılar söyler... nakışını işlerken bir fütûr-ı nâgehânîye tutulur ve sükûn içinde saatlerce düşünür dururdu. Bu hal, çocuğun sıhhatine dokundu. İştihâsı kesilerek hasta bir kuş kadar yiyebildiği şeyi de midesi hazmetmemeğe başladı. Gözlerinin etrâfı morardı. Sîmâsı müteverrimelere mahsûs bir reng-i hazîn bağladı. Zaafı günden güne artıyordu. Elhâsıl Sâime şiddetle özlemeğe başladığı asıl anasını arıyordu. Sâdık Efendi bunları görmüyor... bu hâlin biraz daha devâmındaki vehâmeti düşünmüyor değildiyse de elinden bir şey gelemiyordu. Zengin değildi ki Sâime gibi genç bir câriye alsın... kendi düşündüğü gibi onu derhal azâd ettikten sonra bir hemşîre gibi kızına arkadaş versin. Zavallı Sâime'yi tutmuş olduğu râh-ı hatvenin hatar-nâk-ı helâkten geri çevirmek için düşündüğü çâre-i müessir bu idi. Kendi nefsini her türlü esbâb-ı izzetten mahrûm ederek maaşından her ay yedi-sekiz yüz kuruş ayırır bir tarafa korsa yedi-sekiz ayda hâsıl olacak beş bin kuruş kadar bir para ile bir câriye iştirâ edebilmek mümkün olacağını teemmül ediyorsa da o vakte kadar Sâime'nin ber-hayât kalacağından emin olamıyordu. Sâime'yi ağababası olan İsmail Ağa âilesi istemediler. İsteseydiler bile bu sûreti icrâ etmeğe ne hamiyyeti ne de merhameti bir türlü râzı olamazdı. Yeniden teehhül etmek ise hatırından bile geçmiyordu. Çünkü Saadet Hanım'ın vefâtında artık bir daha evlenmemeğe kat'iyen karar vermişti. Hatta Büyük Hanım'ın irtihâlini müteâkip kendisini teehhüle teşvik için gelen komşu ninelere de ba'demâ öyle bahislerde bulunmamasını hâlisâne bir edâ ile mükerrer ricâ etmişti.

İşte bu kararsızlık daha doğrusu bu çâresizlik içinde fevkalâde me'yûs ve müteellim olan Sâdık Efendi âkıbet-i halde muntazır bulunuyordu.

Bu sûretle aradan iki buçuk ay kadar zaman daha geçti. Bir gece Sâime uyuduktan sonra Ferah Kadın Sâdık Efendi'nin odasına çıktı. Kapı kapalı idi. Kapıya vurdu. İçeriden: "Açıktır gir!" diye bir ses geldi. Ferah Kadın "destûr!" dedi ve girdi. Girer girmez hemen bir keçenin üzerine diz çökerek öyle bî-vakt efendisini rahatsız etmeğe sebep olan mâ-fiz'zamîrini söylemeğe başladı:

— Canım efendi? Bu kızın hâli ne olacak?..

— Ben bilmem ne olacak! Yeni bir şey mi oldu?..

— Yeni bir şey yok eskisi... Kız yemekten bütün bütün kesildi. Beti benzi kül gibi... Gündüz akşamlara kadar ağlıyor... Böyle giderse bu kız ölecek!.

— Ne yapayım a Ferah Kadın? Elimden ne gelir?

— Yalnızlıktan oluyor... Bu yaşta çocuk bir evin içinde yapayalnız nasıl olur?... Hele dünkü hâli bana pek dokundu. Dün maydanoz koparmak için bahçeye çıkmış idim. Kuyunun başında durmuş düşünüyordu. "Kızım orada ne duruyorsun?" dedim... Bana demesin mi ki : "Bacı bu kuyuya düşsem acaba ölür müyüm?" Şaştım kaldım... Kolundan tuttum içeriye götürdüm!. "Benim gibi ninesizler dünyada ne yapacaklar?" diye ağlamağa başladı.

— Vâh Sâime'ciğim vah!... Ne yapayım?... Ne işleyim?... Memuriyeti bırakayım evimde arzuhalcilik edeyim. Sâime'ye ben arkadaş olayım... Ama o vakit daha fenâ olur. Çünkü sen de gidersin... Çünkü senin aylığını veremem!...

— Aylık istemem.. Ben para âşığı değilim... Ben sizden çok iyilik gördüm. Lâkin bu böyle olmayacak. Siz evlenmeli.. Buraya uslu bir hanım getirmeli... O vakit hem size hem de...

— Ah Ferah Kadın evlenmek lâkırdısını bana açma!

— Biliyorum.. Biliyorum lâkin Sâime Hanım böyle tenhâ evlerde kaldıkça!. Artık bilmem kızı tutup ağababasının evine atabilecek misiniz?

— Allah etmeye. Ben sağ iken onu kimseye muhtaç etmem... Allah muhtaç etmesin!...

— Peki... Öyle ise kız ölsün gitsin mi?

— Demek ki sence ben evlenirsem bu kız kurtulacak öyle mi?...

— Elbette!.. Evin içine şenlik getirmiş olursunuz. Bir iyi hanım gelecek olursa Sâime Hanım'ı kendi kızı gibi görür gözetir birlikte eğlenirler, sokağa çıkarlar, komşular gelir, bunlar da komşulara giderler... Yine siz bilirsiniz. Bu gün yine Penbe Hanım geldi. Bir yerde bir dul hanım varmış pek iyi... pek kâmil bir hanım imiş. Medhede ede bitiremedi. Eğer isterseniz sizi görecek de söyleyecek..

— (Bir az teemmülden sonra) Hele sen git yat... Sabaha kadar düşüneyim.

Ferah Kadın en sonra bu cevâbı alınca kalktı: "Geceniz hayrolsun" dedi çıktı gitti. Sâdık Efendi yine yalnız kaldığı gibi soyundu, yatağa girdi, çubuğunu doldurup yanındaki mumun şulesinden yaktıktan sonra Ferah Kadın'ın mevzû-ı bahs ettiği teehhül meselesini sûret-i ciddiyyede düşünmeğe başladı.

"Teehhül!... Ne münâsebet?... Bana bu yaştan sonra tekrar evlenmek?... Olacak işlerden değil.. Hâlâ çekmekte olduğum bu mihnetler... bu ıztıraplar bütün evlenmek yüzünden değil mi?... Âh mücerredlik benim neme elvermiyordu?.. Bir vakit çiçeklerimle... kitaplarımla ne kadar mesut idim!... Çiçeklerimin biri solarsa diğeri açar... biri kurursa diğeri yetişirdi. Kitaplarımın birisi canımı sıkmağa başlarsa diğeri gönlümü eğlendirir... birisi bıkkınlık getirirse diğeri hevesimi arttırırdı!.. Bî-minnet olan bu mesûdiyete kāni oldum da evlendim. Gerçi o da fenâ bir âlem değil idi. Fakat o âlem-i saâdetin devam etmemek ihtimâlini ben düşünmeli idim!... Âh o fâcia ne müdhiş şeydi! Bir daha evlenmek öyle mi?... Uzak uzak?...

Saadet seni unutmadım... Ben o kadar vefâsız mıyım?... Lâkin âh pek yalnız kaldım!.. Hayâlin de bana pek büyük görünmeğe başladı... Âh... Gaflet!... Ya Sâime nedir?.. O da bir çiçek değil mi?.. Hem nasıl çiçek ya? Şâir olmalıyım ki bu çiçeği vasf edebileyim!.. Benim bildiğim şu kadar ki bu hem nâzenîn bir şükûfe... hem de ulvî bir kitap!

" Berg-i dırahtân-ı sebz der nazar-i hûş-yâr
Her varakî defterist ma'rifet-i kirdgâr " (*)

"İm'ân ve iz'ân ashâbına göre hakîr bir yaprak bile esrâr-ı rübûbiyeti söyler bir kitap olunca Sâime gibi bir

---

(*) "Yeşil ağaçların yaprakları akıllı kişilerin nazarında Allah'ın marifetini gösteren bir defterin birer yaprakları gibidir." (Şeyh Sâdi-i Şirâzî) (Çev. notu)

masûm çiçek, Sâime gibi bir mazlum melek kudretin bir nüsha-i kübrâ-yı merhameti addolunamaz mı? Zavallı çiçek!.. Günden güne ne kadar soluyor.. Âh nihâyet bu kitabı da kapayacak mıyım? Bu çiçeği bana Saadet vermişti!..

"Bu Saadet yâdigârını ben muhafaza etmeliydim!.. Nasıl edeyim?.. Yalnızlık bu bî-çâreyi harâb etti diyorlar. Teehhül! O ne demek? Niçin?. Gelecek kim? Bir yabancı kadın... Bundan Sâime'ye ne fâide hâsıl olacak?.. Bir arkadaş!... Ya o arkadaş kızı sevmeyecek olursa? O kolay. Geldiği yere gider... Öyle mi?... Fakat Saadet ne diyecek?.. (Vah yazık sana!.) diyecek. Affedersin. Bunu ben çıkarmadım.. İşte Ferah Kadın da söylüyor... Ne demek?... Ben bir daha evlenmeğe kendi arzumla karar versem hasbel-beşeriyye mazûr olmaz mıyım?. Lâkin istemem. Başkaları istiyor. Ben evlenirsem Sâime ölmeyecekmiş!.. Buna da akıl ermiyor. Niçin ölmeyecek?.. Kendine bir arkadaş gelecek, onunla oyalanacak... yalnızlığını... o yalnızlığın verdiği merâkı unutacak!... Gelecek olan bir arkadaş değil.. bir ana.. üvey ana!.. Ne fenâ şey!.. Bana evlen diyenler üvey anayı düşünmüyorlar mı acaba?.. Üvey ana olmayacak.. aklı başında bir kadın olacak, çocuğa bakacakmış.. Dedikleri işte bu hamiyetli bir kadın... yürekli bir hanım... mürüvvetli, şefkatli bir nâzenîn ki hem bana yâr olacak hem Sâime'ye hâmilik... mürebbilik edecek... Olmaz şey değil... Lâkin bu tecrübe fenâ çıkarsa?.. Ancak ihtimâlâne de nihâyet bu kadar. Makul olan şeye karar vermeli...Sonu fenâ gelirse tâli ü enût... Şöyle bir otuz beşlik.. soyu sopu az bir hanımcağız bulunsa... Evet vâkıa evin içinde bir hayat eseri görünmeğe başlar. Lâkin o zaman Sâime memât aramağa yine kuyu başlarına gitmez mi?... Güzel ya bir kere de kızın fikrini anlamak yok mudur?..O da muvafakat ederse artık ne diyecek kalır?..

Güzel geçinebilseler ne âlâ şey!.. Gündüzleri bir arada bulunurlar.. nakış işlerler.. türkü söylerler... gülerler, oynarlar.. sokağa çıkarlar.. komşulara giderler... Komşular da buraya gelir... Ne çâre mâdemki çocuğun şimdilik hayâtını.. ileride de ahlâkını muhafaza etmek buna mütevakkıf imiş... Âh Saadet!.. Yalnız senin hâtıran râzı olmuyorsa da.. Sâime'yi kurtarmak için buna karar vereceğim gibi. Evet bunu yapmalıyım. Evet buna mecbûr olacağım!.. Hâh ve nâ-hâh bunu yapacağım... Hele sabah olsun bakalım."

İbtidâları ale'lâde olan bu mülâhazât iki saat kadar Sâdık Efendi'yi meşgul etti. Bu müddet içinde beş altı çubuk tâzelendi. Nihâyet Sâime'den de bir kere istimzâc ile muvâfakatı hâlinde teehhül-i ihtiyar kararı üzerine Sâdık Efendi mumu söndürdü.. Yorganı başına çekti. Saadet Hanım'ı hazîn hazîn bir çehre... zayıf bir endâm ile dâima kendisinden uzaklaşır gösteren hayâli otuz beşlik bir hanımı beşûş bir sîmâ... sîmîn bir vücut ile muttasıl kendisine takarrüb eder gösterdiğinden işte bu otuz beşlik hanımın tefekkürâtıyla Sâdık Efendi müsterihâne gunûde-i hâb-ı nûşin oldu.

— 9 —

Ertesi sabah, Ferah Kadın yine yukarıya çıktı. Sâdık Efendi hilâf-ı âde olarak henüz uyanmış idi. Birkaç kere kapıya hızlıca vurarak efendiyi uyandırabildi.

— Kimdir o?..

— Benim efendim.. Saat dördü geçiyor.. Daha uyuyor muydunuz?.

— O kadar oldu mu ya?.

— Efendim.. Penbe Hanım da gelmiş... Sizi bekliyor.

— Öyle mi?. Pek iyi.. pek iyi.. Azıcık dursun şimdi görürüm.

Ferah Kadın kapıya vurduğu zaman Sâdık Efendi sekiz saatten beri bilâ-fâsıla devâm eden uykusu içinde kapının o sûretle vurulup kendisinin o sûretle bîdâr edilişine def'aten canı sıkıldı ise de Penbe Hanım'ın haber-i vürûdu bu küdûret-i hâtırı lâtif bir neş'eye tahvil etmeğe kifâyet etti. Çünkü bu haber kendisince bir zıll-ı mevhûm sûretinde nümâyân olan peyker-i dilber-i maksûdun garîben kisve-pûş-i hakîkat olacağına hayırlı bir alâmet idi.

Sâdık Efendi Penbe Hanım'la rû-be-rû gelmeden otuz beşlik hanımı onun arkasında gizlenir görmeğe başladı. Onun için dolabı açtı. Bir kat temiz çamaşır çıkardı. Pantalonun biraz daha buruşuksuzunu.. yeleğin biraz daha yenisini.. setrenin biraz daha darcasını.. potinlerin biraz daha parlağını ayırdı. Ale'l-isti'câl giyindi.

Bu müddet içinde fikri bir ufacık ukdenin hâlîle-i keşâ-keşe düşmüş idi. Bunu evvelce mi yoksa Penbe Hanım'la müzâkereden sonra mı icrâ etmek münâsiptir veyâhut bizzât kendi yapmayıp da Penbe Hanım'la Ferah Kadın'a havâle eylemek mi hayırlıdır. Bunlardan birini tercihte müteredditt bulunuyordu. Nihâyet sofaya çıktı. "Sâime kızım neredesin?" diye haykırmasıyla çocuk koşa koşa geldi. Babası çocuğu elinden tuttu, oraya aldı. Derhal isticvâba başladı:

— Kızım Penbe Hanım gelmiş öyle mi?

— Evet baba... Ferah Bacı'yla oturuyorlar.

— Kızım sana bir şey söyleyeceğim..

— Söyleyiniz babacığım.

— Söyleyeceğim ama.. Sen de bana gönlüne gelirse saklamayıp söyleyeceksin.

— Söylerim babacığım.

— (Biraz teemmülden sonra) Sen burada pek yalnız kaldığın için canın sıkılıyormuş öyle mi kızım?

— Canım sıkılmıyor babacığım...

— Yok yok sıkılıyormuş... Ferah Kadın söylüyor. Hem ne hâcet bak çehrene ne kadar solmuş!..

— Bilmem babacığım..

— Ben biliyorum.. Ben biliyorum.. Yalnızlıktan oluyor.. Sana bir arkadaş olsa sanki evin içinde seninle birlikte bulunacak, seninle birlikte nakış işleyecek, türkü söyleyecek... seninle gezmeğe gidecek, seni komşulara götürecek.. velhâsıl sana bakacak, sana yoldaşlık kardeşlik belki analık edecek bir hanımcağız olsa acaba eğlenebilir misin kızım?

— Eğlenirim elbette babacığım..

— O hanımı sen burada ister misin? Doğru söyle kızım.

— O hanımı bilmiyorum ki..

— Ben de bilmem kızım.. Ben de bilmiyorum. Ama bir iyi hanım ki sana bakacak, seni görüp gözetecek, sana yoldaşlık edecek, seni sevecek...

— Ben de onu sevecek miyim?.

— Seni severse sen de onu sevemez misin?..

— Ninem darılmaz mı?

— Ninen... Ninen niçin darılsın?.. Meselâ komşu kızlarından... mektep şeriklerinden elbette bir hoşlandığın vardır ya... İşte bu hoşlanış sevmek demektir. Bunun için ninen sana niye darılsın?..

— Ana olacak diyorsunuz da...

— Sanki ana gibi bakacak demek istiyorum.

— Şimdi anladım babacığım: Üvey ana değil mi?

— Evet kızım.. üvey ana.. Öyle bir anayı istemez isen gelmesin.. Söyle bana bakayım gelsin mi gelmesin mi?.

— Siz isterseniz gelsin!

— Bilmem babacığım...

— Hele hele söyle bakayım!

Muhâverenin bu noktasında Sâdık Efendi iyice sıkılmağa başladı. Çocuk ufacık parmaklarıyla oynayıp önüne bakarak sükûtunda ısrar etti.. Babası ise çocuğun son derecede lisânından çıkacak ve meseleyi arzuya muvâfık veyâ muhâlif sûrette kat'iyyen halledecek olan bir kelimeye intizâren bir halecân-ı azim ile muztarip olurdu. Kendince evlenmek meselesi her ne kadar daha akşamdan karar-pezîr olmuş ve bu kararı hülyâ ve rüyâsında meşhûd-ı nazar-ı şehvanîsi olan hâlât ve muâmelât takviye etmiş ise de bir alâka-i rûhâniyye-i übüvvet ile tarafına müncezib olduğu Sâime'yi istimzâca başladığı dakikada huzûrunda bir ulviyyet-i mücesseme ile karşı karşıya gelince bir nev tevahhuşa düşen nefs-i emmâresi tekâpû-yı fesâd-âmizinde bir melek-i salâh-cûya mukâbil olmuş şeytan gibi pîç-tâb

ederek muazzeb olmağa başlamış ve esnâ-yı muhâverede kızın: "Ninem darılmaz mı? Ha anladım onu ana..." gibi mazlûmâne ve firâk-engîz sözleri bir bârika-i beti'ât-te'sîr gibi Sâdık Efendi'nin vicdânına ilgâ-yı nûr-ı intibâh ettiğinden akşamdan beri kurduğu kâşâne-i dil-güşâ-yı hevâcisin esâsı füftâr-ı tezelzül olmuş idi. Nihâyet Sâdık Efendi me'yûsâne bir metânette suâlini tekrâr etti:

— Söyle kızım.. Senin istemediğin şeyi ben de istemem.. Korkma gönlüne gelen ne ise söyle! Diyerek kızı kendine çekti ve müşfikâne bir sûrette alnından.. gözlerinden öptü.

— Evleneceksiniz değil mi baba?

— Eğer râzı olursan.. Senin için sen eğlenesin diye..

— Râzı olurum. Üvey anam beni hırpalamaz değil mi?

— Ne demek kızım? Seni hırpalayacak kadın burada bir dakika bile duramaz. Ne haddine.

— Öyle ise râzı olurum baba...

Bu cevap üzerine Sâdık Efendi genişçe bir nefes aldı. Sâime'yi bu defa daha müşfikâne bir sûrette kucakladıktan sonra:

— Haydi git kızım Ferah Bacı'ya söyle Penbe Hanım'ı bana göndersin.

dedi, kızı gönderdi.

Sâdık Efendi'nin vicdânı artık rahat idi. Çünkü esas maksat Sâime'yi içinde bulunduğu mühlik tenhâlıktan kurtarmak olduğu halde buna çocuğun kendisi de bilâ-ihtiyâr rızâ gösterdiğinden meselede mûcib-i endîşe bir cihet kal-

mamıştı.

— 10 —

Ferah Kadın önde Penbe Hanım arkada olduğu halde yukarıya çıktılar. Sadık Efendi bunları merdiven başından beşûşâne karşıladı. Üçü birden sofada birer tarafa oturdu.

Penbe Hanım - Sabah şerifleri hayrolsun oğlum!

Sâdık Efendi - Allah'a emânet olun hanım!

Penbe Hanım - İnşallah keyfiniz iyidir?...

Sâdık Efendi - Teşekkür ederim siz de iyisiniz inşallah?..

Penbe Hanım - Çok şükür...

Sâdık Efendi - Ferah Kadın... Sâime'yi yalnız bırakmasan!..

Ferah Kadın - O gergefine oturdu... Zarar yok..

Sâdık Efendi - Ey Hânım nine.. Bana söyleyeceğiniz varmış.. Hayrola bakalım nedir?

Penbe Hanım - Evet oğlum.. Hayırlı.. bir iş..

Ferah Kadın - İnşallah hayırlı olsun!..

Sâdık Efendi - Söyleseniz de.. Pek geç kaldım. Gideceğim. Malûm ya memuriyet..

Penbe Hanım - Pek âlâ dul bir hanımcağız.

Sâdık Efendi - Demek beni evlendireceksiniz öyle mi?

Penbe Hanım - Kısmet ise öyle olacak.

Sâdık Efendi - Evet.. Bir işi çok düşündüm.. Buraya bir kadıncağız getirmedikçe Sâime'ye lâyıkıyla bakılamayacak.

Penbe Hanım - Ya Oğlum.. Ben de Ferah ablaya deminden beri onu söylüyorum. Bu kıza yazık. Böyle tenhâ bir evin içinde bütün gün cinlerle konuşa konuşa aklını bozacak.. Buna bir arkadaş olmalı ki onunla bir arada bulunsun da merâkını unutsun. Hem benim bulduğum hanım doğrusu tamam Sâime Hanım'ın arayıp bulamayacağı elmas gibi bir hanımdır.

Ferah Kadın - Ben görmedim ama sizden çok işittim. İyi kadın doğrusu, uslu, kâmil.

Sâdık Efendi - (Ferah Kadın'a) Elbette sen de görmelisin. Sen görmeyince olmaz. (Penbe Hanım'a) Ey hanım nine şu sizin hanımın hal ve şânını bir parça tarif eder misiniz?

Penbe Hanım - Tarifi işte top çehreli... uzunca boylu... esmer güzeli bir hanım..

Sâdık Efendi - Bana çehresi.. güzelliği boyu bosu lâzım değil.. Ahlâkından, etvârından husûsen yaşından başından haber verin.

Penbe Hanım - Ahlâkı melek gibi.. Yaşını pek iyi bilmem ama.. (Ferah Kadın'a bakarak) Bir yirmisinde var mı kadın?

Ferah Kadın - Ben görmedim.. Sâde medhini işitiyorum.

Sâdık Efendi - Yâ!.. Gerçek öyle yirmi yaşında bir şey ise bak olamaz.. Ben gelin almayacağım, akıllı, uslu, bir hanım... bir arkadaş alacağım..

Penbe Hanım - Yirmi dedimse benimki bir tahmin kendisine sorarsanız yirmi beşi de geçmiş otuzuna yaklaşmış... Fakat gösterişi daha pek genç.

Sâdık Efendi - Gerçek söylüyorum Penbe Hanım: Öyle dediğim gibi yirmi beşlik filân gibi bir şey ise nâfile olamaz. Sâime'ye baskılık edecek bir kadın hiç olmazsa otuzunu geçmiş olmalı. Bâ-husus yirmi beş yaşında genç bir hanımla evlenmek bana göre artık ayıptır. Bizde yaş kırkı geçiyor.

Penbe Hanım - Â!.. O kadar var mı ya?.

Sâdık Efendi - Var ya... Seneler gelip geçtikçe yaş artmamak hanımlara mahsus bir şeydir. Yirmi dokuzunu aşıran hanımlar kırk beşine kadar otuzunu geçmezler. Otuzdan sonra altmışına kadar da dâima kırk beşinde denir. Siz kaç yaşınızdasınız bakalım hanım nine?

Penbe Hanım - Ben mi oğlum? Pek iyi bilmem ama... Dur bakalım hesap edelim... Sen mektebe başladığın zaman ben merhum Hasene'mi dünyaya getirmiştim..Bilmem kırk sekizinde var mıyım?

Sâdık Efendi -Yanlış Hanım nine.. Yanlışınız var. Ben kendimi bilmeğe başladığımdan beri bir otuz beş sene kadar sayabiliyorum. O hesapça kırkı geçiyorum. Bu hesapça da siz... Lâkin bu hesaplarca uğraşacağımıza kendi işimize baksak daha iyi değil mi?

Penbe Hanım - Öyle ya oğlum...

Sâdık Efendi - Doğrusunu söyleyiniz kaçlık var?..

Penbe Hanım - Doğrucası ferah ferah otuzunda var. Kendi saklıyor. Anlaşılan yirmi sekiz gibi bir şeyler söyledi. Lâkin göz fark eder ya...

Sâdık Efendi - Tamam burası âlâ... Ahlâkı da güzelmiş. Lâkin kimin nesidir? Soyu sopu var mı?

Penbe Hanım - Babası bedestân hâcegîlerinden imiş... Vefat etmiş.. Bir erkek kardeşinden başka kimsesi yok. Evvelki kocası kaymakamlıkta güzar bir efendi imiş. Galiba paşa da olmuş mu.. olacak mı imiş ne imiş, ömrü vefâ etmemiş o da sizler bâki göçmüş...

Sâdık Efendi - Şimdi nereye oturuyor?

Penbe Hanım - Kendi konaklarında.. Edirne kapısına gidirken orada.. Mahallenin de adını unuttum. (Ferah Kadın'a) Neresidir o kadın?

Sâdık Efendi - Ben gitmedim ki... Sâde sizden işitiyorum...

Penbe Hanım - Çarşamba. Çarşamba'da şimdi aklıma geldi. Koca konakları var. Erkek kardeşi ile birlikte oturuyorlar. Aksaray'da bir iki dükkanları da varmış. Kibar bir hanım. Hani öyle pek zengin değil ama kimseye de muhtaçlıkları da yok... İki kardeş geçinip gidiyorlar.

Sâdık Efendi - Erkek kardeşi de var ha! Kaç yaşında? Necidir? Yeni ne işte bulunuyor?

Penbe Hanım - Pek iyi bilmem ama şimdilik bir yere gittiği yok. Eskiden yaramış... Yirmibeşlik var.

Sâdık Efendi - Ey Penbe Hanım! Bu hanımın nâmusunu kefil olacak mısın?

Penbe Hanım - Kendimden şüphe ederim ondan etmem... Aa.. Hiç öyle oynak bir şey olsa size sağlık verir miyim?

Sâdık Efendi - Öyle ise pek iyi... Bir kere de Ferah

Kadın gitsin görsün de hanım da bana varmak istediği halde söz kesilsin olsun bitsin vesselâm.

Penbe Hanım - Pek iyi olur. Hayırlısı... İzin verirseniz Ferah Abla ile bugün gidelim görelim.

Sâdık Efendi - Gidiniz.. Zâti bugün vakit geçtiği için işime gidemeyeceğim. Burada Sâime'yi avuturum. Lâkin Ferah Kadın pek geç kalmamalı.

Ferah Kadın - Geç kalmayız çarçabuk geliriz efendim.

— 11 —

Penbe Hanım ile Ferah Kadın hemen yaşmaklandılar. Kapıdan çıktılar. Sâdık Efendi yalnız kaldığı gibi odasına girdi. Kapısını kapadı. Sağ tarafta bir konsol üzerinde duran aynanın karşısında durdu. Kendisini seyretmeğe başladı. Siyah sakalının ötesinde berisinde beyaz beyaz şeyler gördü. Oda kapısının kapalı olduğuna te'min-i nefs için arkasına baktıktan sonra tekrar aynaya teveccühle o beyaz şeyleri parmaklarıyla birer birer tutarak koparmağa başladı. Halbuki bunlar kendi gördüğü gibi birkaç değil birçok idi. Koparmakla başa çıkamayacağını anladı, bıraktı. Fakat o beyazlıkların otuzluk hanımın saçlarında dahi bulunmak ihtimâlini der-hâtır ederek müteselli oldu. Bu endişelerle aşağıda yapayalnız kalan Sâime'yi unutmuştu. Hele bir aralık hatırladı ve "Kızım Sâime!..." diye birkaç kere haykırdı ise de kızdan cevap alamayınca kendisi aşağıya indi, Sâime'yi buldu. Sâime zavallı çocuk gergefinin başında nakış işleyerek derin bir âlem-i fikrete dalmıştı. Odanın içinde bir ayak sesi işitmekle başını gergefinden kaldırdı. Sâdık Efendi'nin yüzüne baktı. Bî-çâre'nin bir saatten beri akmakta olduğu gözyaşlarından bakiyye birkaç damla sararmış yanakları üzerinde sarı bir gülü revnâkdâr

eden çiğ taneleri gibi parlıyordu. Sâdık Efendi'nin takdîmiyle aralarında şu sözler teâti olundu:

— Kızım ağlıyor musun?

— Hayır baba.. Ağlamıyorum.

— Ya o yaşlar nedir?

— Evlendiğinizi Hanım ninem göremedi gitti de onun için mahzun oldum.

Sâime sözüne yalan karıştırdı. Tamamiyle doğru söyleseydi "evlendiğinizi Hanım ninem görmediği gibi keşke ben de görmeseydim!." demek lazım gelirdi. Fakat bu bedîhi yalan Sâdık Efendi'ye pek sâdık göründüğü için : "Ne çâre kızım.. Dünya hâli.. Hem hanım Ninen sağ olsaydı ben evlenir miydim?.. Sen pek yalnız kaldın, onun için.." gibi sözlerle kıza tesliyet verdikten sonra aldı kendi odasına çıkardı. Dolabını açtı yine kemanını buldu. Kendi keman çaldı. Çocuk da türkü söyledi. Muhtasar bir âhenk yapıldı. Bu âhenk ile gûyâ Sâime'nin gönlündeki hazin âh u eninler bastırıldı.

Âhenk bittikten sonra bahçeye inildi. Yalnız kuyu başına gidilmeden orada öteye beriye koşuldu gezildi. Bu hareket ile gûya Sâime'nin müvâcedât-i hâvatır-ı elîmesi durduruldu. Heyhât!.. Ne çâre ki Sâdık Efendi için çocuğun lisân-ı hâl ü vaz'ı eski fesâhat ve belâgâtından düşmüştü!..

Sâdık Efendi bir aralık bir saksının toprağını değiştirmeğe kalkıştı. Sâime'ye de muâvenet ettiriyordu. İkisinin de elleri gibi zihinleri de meşgûl idi. İkisi de Ferah Kadın'ın getireceği cevâbı düşünüyordu. İkisi de müz'icâne bir sükûta varmışlardı. Sâime hissiyât ve efkâr-ı

masûmânesinin şiddet-i tazyîkine dayanamadı, nihâyet bir tarz-ı sâde-dilâne ile söze başladı:

— Baba bu toprağı niçin değiştiriyorsunuz?

— Kuvveti kalmamış... Eskimiş de ... Baksana fidan kuruyacak... Kurumuş bile...

— Kurumuş ise ölmüş bitmiş demektir. Bu yeni toprak ne yapacak?.

— Yeniden can vererek... Fidan tazelenecek...

— Toprak can verir mi?.

— Verir ya!.

— Öyle ise ninem niçin canlanmıyor?..

— (Teganni ile) Naz etme gel gonca-fem... Arz eyle vechin subh-dem...

— Ninem şimdi canlansa... ne iyi olur değil mi baba?

— Ne kadar sertleşmiş bu toprak... Kireç kesilmiş mübârek!..

— Ben ninemi artık hiç görmeyecek miyim?.

— Haydi kızım yukarıdan kesemi alıver...

Sâdık Efendi bu muhâverenin devamını hiç istemiyordu. Çünkü otuzluk hanımın tahayyül-i evsâf-ı cismâniyyesiyle germ-â-germ-i şevk u şagaf olan kuvve-i şehvaniyye-i hayvâniyyesi yukarıda terk ettiği âheng-i neşâtın takrîr-i nagamât-ı âhiresiyle meşgûl olduğu halde karşısında bir çocuk kıyafetindeki meleğin öyle topraktan.. ölüden bahs ile muhâtabını rûhani ve uhrevî umûra delâlet etmesi hoşuna gitmiyordu. Onun için çocuğu başından o

sûretle def' etmeyi düşündü. Çocuk oradan çekildiği sırada sokak kapısı hızlı hızlı çalındı. Sâime o zaman maltalıkta idi. Fakat kapıyı açmağa rağbet göstermeyerek bir vakâr-ı masûmane, bir tavr-ı müteessirâne ile merdivenden çıktı. Odasına girdi. Gergefine oturdu. Kapı muttasıl çalınıyordu. Sâdık Efendi kapıyı açmağa koşacak idi. Fakat Sâime'nin gölgesinden korkuyordu. En sonra mecbûren kalktı, kapıyı açtı. Penbe Hanım ile Ferah Kadın girdiler. İkisinin de yüzleri gülüyordu. Sâdık Efendi derhâl suâle başladı.

Sâdık Efendi - Ne haber?

Penbe Hanım - (Avludaki hasır kanepeye otururak) Dur ayol bir parça nefes alalım. Pek yoruldum. Ferah Kadın sen de yorgunsun ama bana bir su getirir misin?

Sâdık Efendi - Ben getiririm...

Ferah Kadın - Yok yok... Size zahmet olmasın... İşte gidiyorum.

Sâdık Efendi - Ey hanım nine ne yaptınız bakalım?

Penbe Hanım - Yaptığımız.. Ferah Kadın gördü, beğendi.. Artık söz sizde..

Sâdık Efendi - (Ferah Kadın'a) Gelsene bacı!..

Ferah Kadın - Geliyorum efendim!.. (Ferah Kadın elinde bir bardak su ile gelir).

Sâdık Efendi - Ne gördün bakalım söyle...

Ferah Kadın - Gördüm.. Çok güzel. Nâzik, çok iyi hanım. Kibar hanım, çok güzel hanım.. Bahçeleri güzel, evleri güzel..

Sâdık Efendi - Nasıl pek genç mi?

Ferah Kadın - Orta yaşlı... Otuz.. Olsun olsun otuz beş ziyâde yok. Ama çok güzel çok nâzik. Etine dolgun esmer güzeli beyaz bir hanım.

Sâdık Efendi - Hem esmer güzeli hem de beyaz öyle mi kadın?

Penbe Hanım - Pek de esmer denmez ya...

Ferah Kadın - Ama beyaz al yanaklı... Saçları bizin kızın saçlarından koyu.. Siyah saç öyle değil mi Penbe Hanım?.

Penbe Hanım - Artık bilmem.. Sen de gördün ya söyle.

Sâdık Efendi - Ey Efendim bizi kabûl ediyor mu?.. Ha, gerçek ism-i şerifleri..

Penbe Hanım - Binnaz Hanım.

Sâdık Efendi - Güzel.. Güzel isim.. Benim için ne dedi?.

Penbe Hanım - Sizin için diyeceği kısmetse olsun diyor.

Sâdık Efendi - Sâime'yi biliyor mu?

Penbe Hanım - Hepsini söyledim.. Hepsini anlattım.. Efendinin Allah bağışlasın sekiz, dokuz yaşında gül damlası gibi bir kızı var, pek kıymetlidir. Onunla hoş geçineceksin.. Kimseye hırpalatmayacaksın (Sen hırpalamayacaksın denmez yâ) evlât gibi göreceksin, gözeteceksin, dedim. O da hepsini yaparım. Zâti ben de çocukları severim, dedi.

Sâdık Efendi - Eksik olmayınız Penbe Hanım. Teşekkür ederim. Öyle ise... Bugün nedir? Perşembe.. Acaba pazartesine kadar hanım hazır olabilir mi?

Penbe Hanım - Hay hay.. O da çabuk olmasını istiyor kardeşiyle araları biraz şeker rengi de..

Sâdık Efendi - Ağırlık ne göndersek acaba?.

Penbe Hanım - Ağırlık kabul etmiyor.. Ben biraz açtım. Ben terbiyeli insaniyyetli koca isterim, benim hamdolsun param var, dedi. Siz bilirsiniz ama yine bir parça şey gönderseniz fena olmaz.

Sâdık Efendi - Öyle ise size bir zahmet daha...

Penbe Hanım - Baş üstüne oğlum.. Ne hizmetin varsa söyle.

Sâdık Efendi - Ferah Kadın sen de işe girme, tekrar gideceksiniz...

Sâdık Efendi derhal odasına çıktı... Minder üzerindeki çekmecesini açtı.. Nakd-i mevcûdu olan iki bin kuruştan yarısını ayırdı.. Ferah Kadını çağırdı.. Ondan kırmızı bir bürüncük istedi.. Parayı bir çıkın yaptırdı. Birlikte indiler. Sâdık Efendi Penbe Hanım'a hitâben: "Bu parayı götürünüz, haddimiz olmayarak hanıma takdîm ediyoruz. Belki ufak tefek işlerine yarar. İnşallah pazartesi günü erkence teşrif etsinler, vekillerini şâhitlerini de göndersinler, o gün sabahleyin nikâh kıyılacak akşam da ... Ne ise... Mahsûs selâm ederim. Hatırını sorarım" dedi. İkisini de gönderdi.

Sâdık Efendi elinden gelse bu işi bir dakika bile tehîr etmezdi. Çünkü Sâime'den pek korkuyordu.

— 12 —

Vaktâ ki pazartesi günü oldu, Sâdık Efendi alaca karanlıkta yatağından fırladı. Doğruca aşağıya indi. Ferah Kadın daha erken kalkmış. Bir gün evvelden muâvenetine getirdiği kendisi gibi bir siyah-çerde ile mutfakta pilav zerde hazırlıyor... Ahmet ise bahçeyi süpürüyordu.

Sâhib-i hâne, cem'iyyat-i akdin lâyıklıca olması için ne lâzımsa tedarik etmiş... her şeyi tertibine koydurmuş idi. Orta kat tamamen hanımlara terk ve üst katta bir oda ile sofa erkeklere tahsis olunup nikâh sofada kıyılacağından buraya erkân minderleri, sandalyeler konulmuştu. Yer katında bahçeye nâzır odada ibtidâ erkekler it'âm olunup onlar savulduktan sonra meydan hanımlara kalmak ve sofra husûsuna Penbe Hanım şerbet, kahve işini de onun getireceği bir diğer hanım bakmak üzere müretteb idi.

Sâdık Efendi bu mukarrerâtı Ferah Kadın ile bir kere daha söyleştikten ve Ahmet Ağa'ya da misâfirleri nasıl ağırlayıp kahveyi, şerbeti ne türlü getireceğini ve yemek verirken ne sûretle hareket edeceğini etrâfiyle talim ve tefhim ettikten ve aşağıdan yukarıya evin her odasına dalıp çıkarak intizâmını muâyeneden sonra kendi odasına geldi, kemâl-i itinâ ile giyinmeğe başladı.

Bu aralık kapı çalındı. Gelen mahallenin bekçisi idi. Mahallede her hânenin şerîk-i tabiî-i sûr ü mâtemi olan bekçi ağa içeriye girer girmez sokak kapısının iki kanadını birden açtı. Bir tarafa bir iskemle attı... Elindeki azîm sopa ile geçti oturdu. Kapıyı açık görünce içeriye dalmak için dakîka-be-dakîka fırsat gözeten köpekleri gâh sopasıyla ve gâh ondan daha dehşetli olan sadâsıyla kovarak gürültüye patırdıya başladı.

Bu gürültüyü yattığı yerde işitmekle ne olduğunu merâk eden Sâime yatağından kalktı aşağıya indi. Sokak kapısının yanında bekçi babayı gördüğü gibi dört ay evvel hanım ninesinin vefâtı günü bahçede kazan yakmakla meşgûl olan adam olduğunu tanıdı. Onun için derhal başını çevirdi. Mutfağa teveccüh etti.

Ferah Kadın Sâime'yi cidden severdi. Çocuk nezâket-i hâli... edep ve hayâsı.. güzelliği.. usluluğu ve ale'l-husus mazlumluğu ve bahtsızlığı ile herkese kendisini sevdirecek nev-restelerden olduğu gibi Ferah Abla da yüreği yetmez vefâkâr.. merhametli bir kadıncağız idi. Hatta Sâdık Efendi'nin teehhülü husûsunda kendisinin bu kadar çalışıp çabalaması da yine Sâime'nin selâmeti içindi. Sâime kendisini bütün bed-baht edecek olan bu teşebbüste Ferah Kadın'ın o derece gayretini nazar-ı hoşnûdî ile görmüyorsa da ona pek sevildiğini bildiğinden gücenemiyordu. Öyle de olmasa evin içinde zâten Ferah Bacı'dan başka kendisinin temâyül edeceği artık hiç bir kimse kalmamıştı.

Ferah Kadın çocuğu görünce: "Kızım safâ geldin!.. Bak pilâvzerde yapıyorum.. İnşallah seni de gelin ettiğimiz vakit pilâvzerdeni yine ben yaparım.. Babanı gördün mü? Haydi yukarıya gidelim de seni giydireyim" diyerek çocukla birlikte odalarına gittiler.

Ferah Kadın dolabı açtı. Bir bohça çıkardı. Bunun içinde Sâime'nin yabanlık elbisesi duruyordu. İbtidâ kızın topuklarına kadar inen sarı saçlarını bir âlâ taradı.. Hepsini arkaya aldı. Bir kırmızı kurdele ile ensesi hizâsından boğdu bıraktı. Ba'de çamaşırını değiştirdi. Onu müteâkip mâvi cânfesten uzun etekli ve kenarı harclı entârisini.. altına da şalvarını giydirdi. Beline beyaz şaldan kuşağını bağladı. O kuşağın ön tarafına Saadet Hanım'dan kalma

ufak mineli saatinin kösteğini iki defa dolaştırarak saati zarifçe bir sûrette sarkıttı. En sonra kafesli örme çoraplarını.. onun üzerine mâvi atlastan sırmalı ufacık terliklerini giydirdi. İş bittikten sonra kızın kolunu tutarak hayran bir müddet yüzüne baktı. Bâ-ihtiyâr alnından öptü. Fil-hakîka Sâime o mahzûn hâli ile o parlak kıyafet içinde üzerine bir kucak çiçek atılmış bir mezâr-ı tıflâne câzibesini kesb etmiş idi. Bu hal ile kızı aldı babasının elini öptürmek üzere yukarıya çıkardı.

Sâdık Efendi sofada minder üzerinde çökmüş çubuk içerek neşeli bir sabah keyfi icrâ ediyordu. Sâime'yi o halde gördüğü gibi çehresi yemyeşil oldu. Sâime sîmâca ve ale'l-husus evzâ'ca vâlidesine pek benzediği gibi sırtındaki entâri Saadet Hanım'ın gelinlik entârisinden bozma.. belindeki şal onun şalı, o şaldan sarkan saat de onun saati olduğundan o kıyafetiyle kız zavallı Saadet Hanım'ın bir hazîn timsâlini arz ediyordu.

Kız babasının elini öptükten sonra Ferâh Kadın ile berâber aşağıya indiler. Ferah Kadın tekrar mutfağa girdi işine başladı.

Sâime de iki aşçı kadının kotarmakta (olduğu) işleri temâşâya daldı.

— 13 —

Nikâh saat üç buçukta kıyılacaktı. Üçe gelince iki tarafın vekilleri, şâhitleri mahallenin imamı ve muhtarı.. Saraç İsmail Ağa'dan başka muteber komşulardan bir iki kişi.. Gümrük ketebesinden iki zat birbirini müteâkip geldiler.

Bunlar birer birer geldikçe Bekçi Baba elindeki sopayı yere vurarak içeri haber verir ve bu sopanın her defada çı-

kardığı sâdâ-yı garîb Sâdık Efendi ile Sâime'nin yüreklerini fakat hükümleri bütün bütün başka başka olmak üzere uyandırdı. Sâdık Efendi sopa sadâsını işitir işitmez merdivenden iner, gelen zâtı karşılayarak üst kata çıkarır, şahsının mevkiîne göre bir tarafa oturturdu. Sâime ise bunların her birini yine "sen de bu oyunda şerîksin öyle mi?" gibi manidâr bir nigâh ile bakarak yine kendi temâşâsına dalardı.

Kadın takımı da ikişer, üçer zuhûr etmeğe başladı. Binnaz Hanım taraflısı olmak üzere davet olunan beş hanıma bedel bir on beş kadın ve Penbe Hanım ve refîkası gibi hâne-gî addolunanlardan başka konudan komşudan bir on beş yirmi hanım geldiler, odalara doldular.

Binnaz Hanım kalabalıktan sıkılacağı cihetle ikindiye doğru geleceğini ihbâr ettiğinden ona intizâr olunmuyor ise de sûret-i mahsûsada davet olunan birâderi Kahraman Bey'in zuhûr etmemesi Sâdık Efendi'yi üzüyordu. Nikâh saati olan üç buçuğa bir yarım saat daha med verildiği halde Bey yine gelmedi. Huzzârda ise alâmet-i kelâl olan hamyâzeler başlamış idi. Nihâyet Bekçi Ağa'nın sopası evvelkilerden on kat daha dehşetli bir sadâ ile bir med'uvv-i müteahhirîn vürûdunu ihbâr etmesiyle Sâdık Efendi kemâl-i sür'atle merdivenden aşağı inerken karşısına çıkan Penbe Hanım: "Kayın Bey... Kahraman Bey!..." diyerek kendisini îkāz etmek istedi.

Kıvırcık siyah saçları. Onun üzerinde ufacık hakk-ı siyâh bir fes... mor kadifeden yeleği... Fransız biçimi, paçası dar yukarısı geniş siyah pantalonu... ceketimsi kısa bir setresi... boyundan asma üç arşın kadar tulû'unda gümüş saat kösteği.. kenarları lâstikli çarık biçimi kunduraları ile az kara bıyıklı tahmînen yirmi üç yirmi beş yaşlarında bir bey avluda muntazır-ı istikbâl olup duruyordu. Sâdık

Efendi hayâlinde bütün bütün başka bir şekl-i necâbet verdiği kayın beyi bu hey'et-i acîbede görünce kundurasından bed' ile fesine kadar aşağıdan yukarıya süzerek soğucak bir edâ ile "buyurun!" dedi. Onu da yukarıya çıkardı ve artık kendisinin oraca bir işi kalmadığından misâfirlere lâzım olan riâyet ve ikramda kusur edilmemesini Ahmet Ağa'ya sipârişle çıktı gitti.

Kahraman Bey yerine oturur oturmaz akid başladı. Duâlar edildi.. şerbetler içildi. Bu esnâda mutfakta bir gürültüdür koptu. Ferah Kadın'a muâvenet eden aşçı kadın bahşiş almadıkça zerde tenceresinin kapağını bir türlü açtırmıyor. Yani kimseye bir kaşık bile zerde vermiyordu. Halbuki bahşiş verecek olan zatların yani Sâdık Efendi ile Binnaz Hanım'ın ikisi de hazır olmadığından geldikleri vakit bahşiş almak üzere zerde kapağının açılmasına müsâade etmesi on on beş kadar ağızdan birden kendisine söyleniyor ise de aşçı kadın bu mazereti mümkün değil kabul etmiyor ve üzerine vardıkça bir eli tencere kapağının üzerinde olduğu halde diğer elindeki uzun bir kepçe ile gelenleri kaçırıyordu. Nihâyet Penbe Hanım ile Ferah Kadın'ın verdikleri nasihat, gösterdikleri şiddet üzerine zerde tenceresinin kapağı açıldı.

Yarım saatten beri bir iştihâ-yı germ-â-germ ile taâma müntazır bulunan davetliler aşağı indirildi. Yemekler, pilâvzerdeler yenildi, kahveler içildi. Erbâb-ı cem'iyyet birer ikişer dağıldı gitti.

Erkekler bu sûretle savulduktan sonra meydan kadınlara kaldı. Evin içinde bir uğultudur başladı. Bu şenlikte Sâime'den başka mahzun... bu cemiyetgâh-ı sürûra Sâime'den başka bîgâne yoktu.

"Binnaz Hanım niçin gelmiyor acaba? Ayol senin ki-

bar olduğun var mı?... Kibarlık değil kalabalıktan sıkılırmış da... Yok yok ondan değil... Güzelliğine, tazeliğine nazar değmesin diye!. Hâyır... hayır o da değil... Terzi ferâcesini yetiştirememiş. Yok a canım sabahleyin raftan sünger düşmüş de kolu incinmiş ondan.. Bâri sardırsaydı.. Artık bu gece sardırır. Dur Penbe Hanım'a soralım: Hanım Nine gelin hanım ne zaman kadem-i rencâde edecekler?. Yoksa bizim gittiğimizi mi bekliyor?... Âaa!. Ben görmeyince şuradan şuraya gitmem... Ben de öyle Binnaz Hanım'ı göremiyoruz, çeyizi çemeni görseydik!.. Saat kaça geldi?.. Ayol içimizde bir saatli yok mu? Küçük Hanım'ın saatine baksalar... Küçük Hanım Ferah Bacı'nın yanından ayrılmıyor ki. O da benim gibi tâli'ine küsmüş... Tâli'ine değil babasına küskün. Tavşan dağa darılmış dağın haberi olmamış. Nâfile nâfile Sâime Hanım'ın saati de işlemiyormuş... Saat tamam yedi buçuk!..Kimden haber aldın?.. Ahmet'ten sorduk.. O da bekçiden öğrenmiş... Haberiniz var mı?.. Kayın Bey Ahmet'e üç kaime bahşiş bırakmış!.. Onluk kâime mi yoksa yüzlük mü? Susamcı kadın nerede? A... Yemekten şimdi kalktık ayol!.. Penbe Hanım bize bir kese zerde yok mu?... Zerdeyi ne yapacaksın? Evime götüreceğim.. Gerçek seninki davetli değil miydi? O böyle yerlere gelmez.. Merâkına dokunur... Hiş! Hiş! Müjde!.. Binnaz Hanım bin naz ile geliyor!.."

Bu ahbâr üzerine mevcut hanımlar odalardan çıkarak birtakımı sofada kaldı.. Birtakımı merdiveni zabtetti. Birazı da ta maltalığa kadar indi muntazır oldu.

— 14 —

Filhakîka Binnaz Hanım yanında ihtiyarca bir kadın ile ağır ağır kapıdan girdiler. Kılavuz Penbe Hanım ile Ferah Kadın derhal istikbâline koştular.

Binnaz Hanım'ın arkasındaki ferâce vişne çürüğü renginde softan içi sandallı ağır bir şey olduğu gibi başındaki yaşmağı da gâyet edebâne idi. Kapıdan girip de maltalığı geçer geçmez yanındaki hanım koynundan bir çıkın çıkardı. Bu çıkın Binnaz Hanım'ın pembe atlastan sarmalı terlikleri idi. Hanım kafesli çorap ile mestûr olan ayaklarından çakmak işi nâzik sarı pabuçlarını çıkardı. Bıraktı. Terliklerini giydi. Girer girmez ferâcesini yaşınağını çıkardı. Onun bağını çözdü. Ferah Kadın'a verdi. Saçaklı kırmızı şal kuşağının arasında kenarı zıvanalı beyaz ipek mendilini çekti. Seyircilerin müzâhame-i enzâr-ı dikkatinden dolayı arakrîz-i hicâb olmağa başlayan alnını -mendili bastıra bastıra- silerek hemen minder üzerine çıktı, oturdu.

Binnaz Hanım uzunca boylu.. Tıknaz.. Kara gözlü... Kara kesik saçlı.. Keman kaşlı bir nâzenin idi. Başında kenarı limon çiçeği oyalı, kandilli yazmasından beyaz bir hotoz vardı ki ötesine berisine (roza) dan menekşeler, lokumlar iliştirilmiş idi. Pek o kadar büyük olmayan fakat pek o kadar ufak denemeyen kulaklarında habbesi zümrüt elmaslı küpeleri.. uzunca boynunda ise ara sıra inci karışık iki dizi mercandan gerdanlığı kendisini uzaktan göz hapsine alan temâşâcıların nazar-ı dikkatlerini celbediyordu. Güvezî merinostan beyaz yol işlemeli ve kasıntılı yani bedenine göre sımsıkı uzun entârisi endâmındaki tenâsübü tamâmıyla gösterdiği gibi entârisinin göğsü zîr-i pistana kadar açık.. kırmızı iplik kaytandan harçlı ve yırtmaçlı yenler dirseklere kadar küşâde olarak içindeki serj gömlek ise zâten gâyet ince bir şey olduğundan bunlar da yâl ü bâlindeki letâfeti hakkıyla âşikâr ederdi. Bunlardan başka Binnaz Hanım'ın kaşları rastıklı.. yüzü hizâblı... gözleri sürmeli.. parmakları kınalı idi.

Gelin Hanım mindere oturur oturmaz Pembe Hanım şerbet, kahve verdiği gibi Ferah Kadın da Sâime'yi ge-

tirdi.. Üvey anasının elini öptürdü. Üvey ana da kızı yanaklarından öpüp okşadıktan sonra yanına aldı, oturttu. Sâime önüne bakarak parmaklarıyla oynamağa başladı.

— Küçük Hanım adınız nedir?

— Sâime Hanım.

— Sâime Hanım.. Hiç işitmediğim bir ad... Ama güzel... Ferah abla! Kızınız pek şirin. Allah bağışlasın!..

— Sizin de kızınız değil mi efendim?

Ferah Kadın'ın bu lâkırdısı Sâime'ye pek iyi gelmedi ki döndü dargın dargın baktı. Binnaz Hanım buna dikkat ettiğinden yine derhal Sâime ye döndü... Güyâ kızın gurûrı tıflânesini okşayıp memnun etmek için "Küçük Hanım'ın saati güzel.. Bakayım saatiniz kaça gelmiş" diyerek elini uzatır uzatmaz Sâime geri çekilerek "Ona dokunmayınız.. Rahmetli ninemin yâdigârıdır" demekle berâber birden fırladı. Oda kapısından çıktı gitti. Kız kapıdan çıkarken hâriçte birkaç hanımın:

"Âferin kızım!.. Âferin Sâime Hanım!.. Pek iyi ettin" yolundaki alkışları Binnaz Hanım'ın kulağına kadar geldi. Sâime'nin bu hareketi Penbe Hanım'la Ferah Kadın'a hoş gelmediyse de bir şey diyemediler, yalnız Binnaz Hanım "çocuktur daha alışır" demekle hem kendi teessürünü hem de berikilerin mahcûbiyetini geçiştirmek istedi.

Binnaz Hanım'ın ahlâkı bilinip de çocuktan o tahkîre uğradığı dakikada sîmâsında zuhûr eden alâime dikkat olunsaydı hatırından geçen: "Seni yumurcak seni! Seni mel'un piç seni, bak ben sana ne işler keseyim!" manâsı pek vâzıh olarak okunurdu.

Seyirciler Binnaz Hanım'ı görmek için sabırsızlığı ar-

tırmaya başladılar. Binaenaleyn Penbe Hanım ve Ferah Kadın kendisine yukarı çıkmayı teklîfe kalkıştılar. Binnaz Hanım epeyce hiddetli idi. Fakat hiddetini göstermemek için mutedil bir lisân ile "ricâ ederim, kalabalık savuluncaya kadar bana ilişmeyiniz. Burada otırayım. Ben on yedi yaşında bir gelin değilim ki kendimi halka seyrettireyim. Beni görmek isteyenler sonra da gelirler görürler.. İhtimâli yok? Buradan çıkmam.. Nâfile üzülmeyiniz" diye kat'iyen beyân-ı muhâlefet ettiği mevcut hanımların mesmû'u olunca hanımın ne çağda ne sîmâda ve husûsuyla ne kıyâfette olduğunu pek ziyâde merak edenler oda kapısına ve odanın bahçeye nâzır pencerelerine hücûm ettiler. Onun üzerine Binnaz Hanım yerinden kıyâm ile Penbe Hanım'ı Ferah Kadın'ı da dışarıya iterek kapıyı kapadı sürmeledi. Sonra pencerelerin perdelerini de beraber getirdiği kadına indirtti. Bir tehevvürle tekrar geçti yerine oturdu.

Halk bu hâli görünce evin içinde ikinci defa olarak bir uğultu daha başladı.

"Kibirli hanım!.. Acaba yollu entârisine mi, yoksa menekşe iğnelerine mi güveniyor?.. korkma onun da güvendiği dağlara kar yağar. Yağmış bile: Saçlarını görmedin mi? Âdeta kırlaşmış! Hâcegî kızı bu ya? İnsafı olsa gelir gelmez zavallı öksüzü hırpalamağa kalkışmazdı!.. Zenginlikle adam adam olsaydı!.. Azameti yollu entârisiyle belindeki şaldan dolayı ise onlar da kimbilir hangi terekenin malıdır?.. Adam siz de koynunda bir saati bile yok!.. Onun için çarcabuk Sâime Hanım'ın saatine saldırdı.. Penbe Hanım huu! Kılavuz Hanım!.. Sâdık Efendi' ye hediye mi getirdin bunu?.. Güzellikte dersen artık emsâli yok? Gençliğine olsun diyecek yok a?.. Ben otuz yaşındayım.. O benim ferah fezah büyük ablam olur.. Adam etme, sen de pek mübalağa ettin! Sınmalı terliklere

ne dersin? Sırma değil ayol... Kılaptan... kılaptanın da pek bayağısı.. Yanındaki kadın da Binnaz Hanımefendi'nin analığı mı olacak nedir? Tıpkı hamam anasına benziyor!.. Ya kendisinin. Nâtırdan kalır neresi var?.. Hiç!.. Baltayı taşa vuruyorsun!.. Yaradana kurban olayım ya o kaşlar?.. Yaradanın yaptığı gibi kalmamış ki rastıkları görmedin mi tamam ikişer parmak... Yüzü de kireç kuyusuna batmış gibi.. Yanaklarındaki şekerci boyasını unutma!.."

Şaşkın Penbe Hanım ile âciz Ferah Kadın "Ayıptır ayol!.. Susun ayol." diye uğraştıkları halde açılan ağızları bir türlü kapayamıyor ve hânenin kahve ve şeker yanığı dumanı.. zefrân.. gül yağı.. tefârik.. od ağacı korularıyla mahmûl olan havâ-yı sakîlini yararak Binnaz Hanım'a kadar giden istihzâlı kahkahaları.. sitemli âvâzeleri bir türlü bastıramıyorlardı.

Bu yolda söylene söylene nihâyet usandılar, birer birer yaşmaklandılar.. takım takım çıktılar gittiler.. Bekçi baba da kapıyı kapattı. Sopasına dayanarak çekildi.

Nihâyet-i kısm-ı evvel

İKİNCİ KISIM

— 1 —

Tiryâki Memnun Efendi zâten Musullu olduğu halde memleketinden ara sıra mal getirir, satar, savar yine giderdi. İstanbul'a son gelişinde bazı ehibbâsı kendisini bütün bütün İstanbullu etmek için evlenmeğe teşvik ettiler ve Bedestanlı Hacı Ferhat Efendi'nin dul kerîmesi Fettan Hanım'ı kendisine pek münâsip gördüler. Arada vâsıta olanlar Memnûn Efendi'yi Hacı Ferhat Efendi'ye, Fettan Hanım da Memnûn Efendi'ye işin bitmesine kâfil olacak evsaf ile medhettiler.

Hacı Ferhat Efendi fevkalâde muhibb-i mâl.. Memnûn Efendi ise fevkalâde müstaid-i temevvül idi. Ferhad Efendi dâmât olacak adamın ticâret yolundaki kâbiliyetini ve kendi servetinin terakkîsine hizmet edebileceğini düşündü. Memnûn Efendi de günün birinde kayınpeder olacak zâtın yerine geçeceğini hesapladı. Onun için iki taraf da emr-i tezvîc ve tezevvücde muvâfık bulundular. İş de pek çabuk hâsıl oldu.

Ferhat Efendi yetmişlik bir ihtiyar idi. Memnûn Efendi'yi kendine dâmât ettikten sekiz ay sonra terk-i dolâb-ı hayât ettiğinden dâmâdı Memnûn Efendi ondan kalan dolabı çevirmek için mütevelliânın yerine geçti. Ancak evâil-i hâlinde Musul'dan İstanbul'a bin türlü meşakkatlerle beş altı sefer etmiş ve ziyâdece hırpalanmış olan Memnûn Efendi'nin vücûdu hesâbı gibi sağlam... sıhhati ise dolabı gibi zengin değil idi. Tecehhülden sonra bütün bütün çöktü. Fakat Fettan Hanım'dan bir kız evlâda mâlik olmuş idi ki o bizim bildiğimiz Binnaz Hanım'dır. Memnûn Efendi dıraht-ı izdivâcının bu bir tek semeresini zâid görerek âmâl ve efkârını dolabının hüsn-i tedvîrine hasreyledi. Çünkü

kendisinin asıl evlâdı çekmecesindeki paraları... ailesi ise Bedestândaki eşyâsı idi.

Binâenaleyh Binnaz'a hânesinde bedâva yer içer bir koşu çocuğu nazarıyla bakar ve kızı bir kerecik olsun kucağına alıp da sevmeyi hatırından bile geçirmezdi. Binnaz'ın hissiyâtı da bunun aynı olarak babasını hiç sevmez, gördüğü yerde kaçar, evlerine gelen misâfir çocuklarına karşı taklidini yaparak onlarla berâber kendi de gülerdi. Karısı Fettan Hanım'a gelince Memnûn Efendi'nin artık bununla da hiçbir ilişki(si) kalmadığı halde malının, konağının hatır için kendisi beslemeğe mecbûr olurdu.

Bî-çâre Memnûn Efendi elli yaşına varmadan doksanlık alîl bir ihtiyâr hâline girmiş ve on seneden beri mübtelâ olduğu müzmin öksürüğün teskîn-i iz'âcâtı için afyon istimâline başlayarak gittikçe bütün bütün tiryâki olmuştu. Ancak harîs-i cem'-i mâl olanların ekserîsinde görüldüğü gibi bu da o malûliyetiyle berâber mevsîm-i sayfın en harâretli... fasl-ı şitânın en şiddetli zamanlarında bile hiçbir gün dolabını terk etmez ve bedestânın her gün sekiz buçuğa gelmeden kapanıp haftada bir gün bütün bütün kapalı kalmasına itirâz eder ve terekelere herkesten evvel yetişirdi. Bu sûretle sabahtan akşama kadar didine didine yorulduktan sonra akşamleyin hânesine avdet edince ekseriyâ hafifçe bir çorba ile bil-iktifâ odasında üzerine kırmızı ihram çekilmiş minderin kendisine mahsus olan köşesine çıkar.. birbirini müteâkip on on beş lüle çubuk.. sekiz on fincan kahve içmek arasında irice mercimek büyüklüğünde üç dört tâne afyon yuvarlayıp yuttuktan sonra bazen yatağına bile girmeksizin beyne'n-nevm ve'l-yakaza bir sükûn-ı mahz içinde bî-hûdâne sabahı ederdi.

Memnûn Efendi'nin yeknesak olan bu hayâtı -otuz sekizini geçtiği halde kendisini pek geç addeden- Fettan Ha-

nun'a bittabi ziyâdesiyle kelâl-bahş geliyordu. İbtidâları kızı Binnaz Hanım kendisini iyice eğlendirebilirdi. Çocuk altı yedi yaşına vâsıl olunca büyükten küçülmüş bir insan hâlini kesb ederek masûmluğa mahsus hiçbir letâfeti kalmadığından vâlidesini eğlendiremez olmuştu.

Bu esnâda Fettan Hanım bir hamamda tesâdüf ettiği Mahbûbe Hanım nâmında nâzik ve terbiyeli bir hanımla âşinâlık peydâ ederek hânesini de sağlık vermiş olduğundan Mahbûbe Hanım ara sıra bunun ziyâretine gelmeğe başlamıştır.

Fettan Hanım telli canlı bir mer'et-i sâhib-i endâm.. Mahbûbe Hanım ise kendi ta'bir-i mahsûsunca "mirkelâm" bir bânû-yı zerâfet-i ittisâm idi. Bunlar beş altı defa yekdiğerini görmekle ziyâdesiyle seviştiler. İki hanım arasında husûle gelen bu münâsebet ve muhabbet ilerleye ilerleye bir sene zarfında o dereceye geldi ki kendilerinin zâten çağları da o kadar mütefâvit olmadığı halde gezişleri bir.. yürüyüşleri bir.. dönüşleri bir.. arzuları bir velhâsıl her şeyleri bir oldu. Fettah Hanım'ın arkasında görülen entârinin bir eşi elbette Mahbûbe Hanım'ın sırtında da görülür.. Mahbûbe Hanım'ın hotozunda peydâ olan nevzuhûr bir oyanın tıpkısı Fettan Hanım'ın hotozunda da nümâyân olurdu.

— 2—

Kardeşlikten başlayarak sırdaşlığa kadar irtibât ve ihtilâtları kendilerini iki vücûd-ı müteşâbihe ayrılmış rûh-ı münferid veyâhut bir neş'edde iki kuvve-i irâdiyye ile tahrîk olunur cism-i vâhid olan bu hanımları kıyâfeten biribirinden ayıran yalnız bir şey kalmış idi ki o da Mahbûbe Hanım'ın boynundan hiçbir vakit eksik olmayan beyaz çevrenin bir eşi Fettan Hanım'ın boynunda görülememiş

idi. Fettan Hanım'ın bu hususta Mahbûbe Hanım'ı taklide cesâret edememesi -zamân-ı hiddetinde pek dehşetli bir hâl-i kesb idi. Memnûn Efendi'den ihtirâza mebnî idi.

Bu iki hanım iki gün geçmez elbette ya Fettan Hanım'ın veyâhut Mahbûbe Hanım'ın hânesinde birleşirlerdi. Birleşmek için Mahbûbe Hanım'ın hânesi daha müsâit idi. Çünkü Mahbûbe Hanım bir zevc-i mütehakkimin ribka-i gerden-beste-i itâati bulunmak bahtsızlığından vâreste idi. Ancak Fettan Hanım henüz o âzâdeliğe nâil olamadığından annesinden pek sık gaybûbet ve husûsuyla başka bir yerde beytûtet edemezdi. Binâenaleyh dört beş günde bir kere Fettan Hanım Mahbûbe Hanım'a yalnız günübirlik gider ve yine o kadar müddet bir fâsıla ile Mahbûbe Hanım da Fettan Hanım'a gecelemek üzere gelir.. bu sûretle iki hanım iki günde bir kere yekdiğerini bulur görüşürdü.

Fettan Hanım bu yeni hayâtından pek memnun olmağa başladığından koca tarafından bahtsızlığını unuttu. Bütün gece Memnûn Efendi'nin müz'iç öksürüklerini dinlemekten dolayı evvelleri kendisini ömürden bîzâr etmek mertebesine kadar varan can sıkıntısı Mahbûbe Hanım'ın sâye-i münâsebetinde ber-taraf olduğundan tahavvül ettiğinden hayâtın lezzetini anlayıp kıymetini bilmeğe başladı.

Memnûn Efendi'nin malûliyeti günden güne artıyor. O müz'iç öksürük de bî-çârenin nefesini tazyîk ediyordu. Nihâyet Memnûn Efendi Bedestândaki dolabı sed ile hânesinde inzivâ-güzîn-i istirâhat olmağa mecbûr oldu. Ve zevcesi kerîmesi taraflarından tamamıyla metrûk ve müsteskâl olduğu halde biraz eyyam daha yaşayabildi.

Bir akşam minderin köşesinde büzülmüş oturuyordu. Yarı geceye doğru her zamankinden ziyâde bir şiddetle öksüre öksüre sabaha yakın olduğu yerde nefesi tüketti ve hemen ertesi günü cenâzesi kaldırıldı.

Cenâze evden çıkarken -kadınlarda hiçbir vakitte akıl erdirilemeyecek esrâr-ı halâkattan olmak üzere- Fettan Hanım haykıra haykıra ağladığı gibi ondan sonra birkaç günlerde sâkitâne girye-rîz-i teessür oldu. Mahbûbe Hanım ise bu acıklı hem-deminî artık bir dakîka yalnız bırakmazsa da müteveffâya o kadar ağlandığını bayağı kıskanarak yâr-ı cânı bildiği Fettan Hanım'a tesliyet verecek yerde sitemkârâne serzenişlere kalkışır... Öteki de bu sitemlerden, bu serzenişlerden zevk-yâb olmadığı için daha ziyâde mahzûn ve müteessir görünüp ağlamağa meyl-i münkatı' iken gözlerini zorlaya zorlaya nem-nâk ederdi.

Memnûn Efendi'nin vefâtından bir hafta sonra bir gece Fettan Hanım'ın hânesinde iki yâr-ı muvâfık zânû-bezânû meşgûl-i nâz ü niyâz oluyordu. Bir aralık Fettan Hanım'ın gözleri yine yaşardı. Mahbûbe Hanım ibtidâ kendi mendiliyle, o yaşaran gözleri sildi. Ba'de koynundan nâfe-i misk ile muattar ve kenarında beyaz ipekle:

"Dil-i mecrûhuma kâr eylemez timârı Lokman'ın"

"Uruldum gamze-i bîdârına sen çeşme-i fettânın"

"Beni terk eyleme mahrûm-ı zevk-i zahm-ı müjgânım"

"Fedâ olsun eğer bir cân ise maksûd-ı çeşmânım"

kıt'ası menkûş ve muharrer gâyet temiz bir çevre çıkardı açtı.. Dizinin üzerinde hamâil-vâri iki kat etliken sonra tekrar boynuna üç dört defa güzelce katladı.. kendi elceğizi ile Fettan Hanım'ın boynuna iki kere doladı.. uçlarını ön

tarafa getirdi.. düğümledi, bıraktı. Bu boyun bağı Fettan Hanım'ın kalbinde -zevc-i müteveffâsı nâmına- nebe'ân. eden selsebîl-i vefâyı menbaından kurutmak için bir tılsım idi ki, ondan sonra Fettan Hanım'ın gözleri kocası için bir daha yaşarmadı.

— 3 —

Ferhat Efendi'nin hânesi Edirnekapısı civârında Çarşamba mahallesinde bundan yetmiş üç sene evvel pâmâl-i harîk olmuş arsalardan biri üzerine mebnî on sekiz yirmi odalı iyice cesîm ve fakat biraz harapça bir konak idi.

İki kurnalı mükemmel hamamı.. beş bin arşın vüs'atinde mamûr bahçesi.. beş altı hayvan alır ahırı vesâire müştemilâtı ile bu cesîm konağı Ferhat Efendi kendisi yaptırmadığı gibi elden de satın almayıp bazı nüfuzlu müşterilerinin himmeti sâyesinde altmış beş keseden ibâret cüz'î bir bedel ile mahlûlden uydurmuş idi. Kendi ihtiyâcından kat kat fazla olan böyle cesîm bir şeyi temellükten maksadı ise bilâ-âhire zuhûr edecek bir tâlibine değeriyle yani kendi verdiği paranın hiç olmazsa iki misliyle fâriğ olmak idi. Fakat konağın şeâmetli şöhretine binâen temellüküne rağbet eden bulunmadığından ve kendisinin Etyemez mahallesindeki asıl hânesi ise bir aralık vukū' bulan bir harîkte yandığından Ferhat Efendi bir karısı.. bir kızı.. bir Arap câriyesi ile bir de uşağından ibâret hânesi halkıyla o koca konağın içinde bekçi gibi oturmağa mecbur olmuştu..

Konağın harem cihetinde üst kat odaları kemâlen mesdûd bulunarak orta kattaki beş odadan sokağa nâzır bir odada Ferhat Efendi hem oturuyor.. hem karısı, kızı birlikte olarak yemek yer.. hem de yalnızca yatar. Ona bitişik odada zevcesi Hüsnâ Hanım ile kerîmesi Fettan Hanım

beytûtet eder. Bahçe tarafında döşemeden ârî bir odada Hüsnâ Hanım'ın bez dokumaya mahsus tezgâhı durur. Onun mâ-kabline yine boş bir odanın zemînine elli altmış kadar bal ve helvacı kapağı dizilir. Konağın bahçesi mahsûlü olarak birkaç bin kuru ceviz yayılır.. duvarlarına ayva, üvez hevenkleri, tarhana, bulgur, sabun torbaları asılır. Sayfiyenin ortasında merdivene karşı bulunan odaya sandıklar, sepetler konulur ve harem mutfağına bitişik kiler odasına da zenci câriye sığınır idi. Yukarıdan aşağı bütün bütün hâlî bulunan selâmlığın tâ alt katında- tepesindeki bir ufak pencereden aydınlık alır- aralığımsı bir odada Ferhat Efendi'nin seyislik hizmetini dahi gören uşağı ikâmet eder ve o cesîm ahırda ise Efendi'yi her gün hânesinden Bedestâna Bedestândan hânesine getiren Bosnalı bir kır beygirceğiz ile bir horoz, on beş kadar tavuk.. Birkaç tane baba hindi geçinirdi.

Ceviz, bâdem, armut, Trabzon hurması, vişne, erik ve ale'l-husûs incir gibi semereler verir her biri asırlık cesîm ve yekdiğerine muttasıl ve mülâsık ağaçlarla zâten her tarafı kapanmış iken konak Ferhat Efendi'nin yed-i mülküne geçtikten sonra senelerce insan ayağı basmadığından zemîni adam boyunda yabanî otlarla örtülerek bir garâbet-i manzara-i kasvet-engîz peydâ etmiş ve bu hal ile cinlere pehnâ ve bî-hem-tâ bir cevelângâh-ı vahşet olmuş olan muazzam bahçenin yalnız binaya yakın terbî'an yüz arşınlık kadar bir kısmında sâhib-i hânenin arzusuyla değil uşağının kendi merakıyla yeşil salata.. soğan.. dere otu.. maydanoz.. nâne gibi bâzı şeyler yetişirdi.

Konağın şöhret-i şeâmeti dâima hatırlara getirecek ahvâlden olmak üzere üzeri çirkin sesli baykuşlara karargâh olan bu sakf-ı hazîn altında zenci câriye ile uşak da dâhil olduğu halde beş kişiden ibâret olarak mahrûmâne ve bî-vücûdane ifnâ-yı ömr eden nüfûs ara sıra dörde tenezzül

etti ise de hiçbir vakit de altına çıkamadı.

Etyemez'deki hâneden buraya nakil olunduğu zaman yirmi altı yaşını bitirmiş olan Fettan Hanım'ın on senedir kendisini intizârda bırakan kısmeti nasılsa birdenbire zuhûr ederek hâne-i pederden infikâkını îcâb eylediğinden nüfûs-ı mevcûd da dörde inmiş idi. Aradan çok geçmeden Fettan Hanım kocasından ayrılarak yine babasının evine avdet etti ve nüfûs-ı hâne yine eski mikdârını buldu ise de Fettan Hanım gelir gelmez Hüsnâ Hanım hulûl-i ecel mev'ûduyla vedâ'-ı hezm-i vücûd etmekle âded-i nüfûs yine dört oldu.

O gittikten sonra Memnûn Efendi'nin âileye karışması üzerine dört rakamı yine yuvarlanarak beşe tahavvül etti. Lâkin bu hal de çok devam edemedi. Aradan sekiz ay mürûruyla Ferhat Efendi göçtü. Vâkıa bu memâtı bir yeni hayat takip eyledi, yani konaktan çıkan bir tabuta bedel konağa bir mehd dâhil oldu ise de Binnaz Hanım büyüyüp de tam bir adam sırasına geçmeksizin Memnûn Efendi rehrev-i adem olmakla mikdâr-ı nüfûs yine dörde tenezzül etti. Fakat bu defa hânenin hâli bütün bütün değişti. Büyücek birer mezâr-ı fevkânî hükmünde olan her odasında eser-i hayât görünmeğe başladı. Mahbûbe Hanım ile kendisi gibi boynu çehreli ehl-i dil diğer birkaç hanım hemen dâimî gibi konakta bulunmağa başladılar.

Fettan Hanım bir hayli mîrâsa konmuştu. Konağın orta katında gayr-i meskûn duran odalar birer birer döşendi, dayandı. Döşeme tahtalarını istilâ eden cevizler.. kabaklar kaldırıldı, onlara bedel yeni hasırlar.. nefis kalîçeler ferş ettirildi. Duvarlardaki hevenkler.. torbalar indirildi. Yerlerine kânunlar.. kemanlar.. defler asıldı. Hüsnâ Hanım'ın tezgâhı için münâsip bir yer bulunamadığından odunluğa girecek iken Mahbûbe Hanım'ın mürüvvet-mendâne bir

ihtâr-ı zarîfâncsi üzerine tavan arasına naklolundu. Orta kat bu sûretle tanzîm edildikten sonra yukarı kattaki odalardan bir ikisi de açıldı. nizâmına konuldu.

Fettan Hanım ibtidâ ve ba'de kocasına cây-ı sükûn olan odayı sildirip tanzîm ettikten sonra kendisi ile çocuğuna ve bitişik odayı da yâr-ı gam-güzârı olan Mahbûbe Hanım'a tahsîs etmiş ve bahçe tarafındaki odaları ikinci derecede mer'i tuttuğu misâfir hanımlara bırakmış idi. Zencî câriye hem mutfak işine hem de yukarı hizmetine yetişemediğinden aylıklı usta bir aşçı tedârik olunarak câriye mutfaktan çıkarıldı. Ferhat Efendi'nin emektar uşağı Muhsin Ağa hımbıl bir şey olduğundan savılarak Mahbûbe Hanım'ın marifetiyle iş bilir diğer bir uşak alındı. Bosnalı dâbbeyc lüzûm kalmadığından at pazarına gönderilerek satıldı. Yalnız baba hindiler mukarrer olan ziyâfet-i şebânelere birer birer kurban edilmek, tavuklar da yumurtalarından istifâde olunmak üzere yerlerinde bırakıldı. Esbâb-ı taayyüş mesûdâne bir sûretle istikmâl olunduktan sonra Fettan Hanım yâr-ı cânı hem-dem-i mihribânı Mahbûbe Hanım ile birlikte lezzet-i dünyeviyyeden bilâ-mezâhim müstefîd olmağa başladılar.

— 4 —

Bu iki yâr-ı muvâfık gündüzleri yekdiğerinin gölgesi gibi dâima birlikte bulunarak akşamları bir iki saat rindâne idâre-i ikdâh-ı ülfet ve muhabbetle Mahbûbe Hanım'ın odasına çekilirler, gece yarılarına ve bazı vakit sabahlara kadar hem-bezm-i ülfet ve muharremiyyet olurlardı.

Bundan başka haftada bir iki defa boyunları bağlı, sâznüvâz ve hoş-âvâz beş altı kadar bânû-yı zarâfet-perdâzın konakta med'ûven içtimâ ettiği geceler üst kat sofası üç dört kadar altışar mumlu şamdanlar ik'âd ve îkâd ile tenvîr

ve eğer mevsim kış ise, köşeye, bucağa mütecaddid mangallar ~~vaz~~ ile sofanın havası teshîn olunarak ve kenarları yumuşak erkân minderleri serilerek hanımlar çifter çifter o minderlere geçerler, otururlar. Mevsime göre mırmırık boza veya aşılama limonata şişeleri, elmas-tirâş bardakları.. leblebi.. kebap.. kestâne, türlü şekerlemeler, turfanda meyvalarla bezenmiş tepsiler arz-ı meydân edilir, herkes istediği şeyden istediği kadar yer içer.. Ratb veya bes sözler.. Mülâtefe tarzında açık kapalı münâsebetsizlikler ağızdan ağıza geçe geçe erbâb-ı meclisin her ferdine kadar duyulur, kahkahalarla gülünür.. eğlenilir.. Daha sonra bint'ül-ineb dedikleri ümmü's-safâ da o cemiyette beheme-hâl hazır bulunur. İşte bu haramzâdenin tahrîk ve agrâzıyla duvarlardaki âlât-ı tarab indirilerek kılıflarından çıkarılır.. hânendegân-ı andelîb-i elhândan en sabırsızının tegannîye âgāz ile Hüseynî yolunda söylediği:

"Gözüm yâri.. Geç gözüm yâri"

"Ne derdim tazelensin ne görsün gözüm yâri"

"Felek kölen olayım ağlatma gözüm yâri"

mânisini müteâkip hep birden:

"Müştâk oldum dilber sana"

"Bir cânım var olsun fedâ"

"Âh Efendim etme cefâ"

"Al yârini âr eyleme"

"Sev yârini hâr eyleme"

Şarkısına başlanır başlanmaz âsûde-nişîn-i âgūş-ı intizâr olan âlât-ı tarab da cûşa gelerek, keman ağlar.. kânun inler..

def öksürür.. Temkîn-i ehl-i meclis yağma-şûde-i dest-i hevâ olunca sarı ve beyaz pullu renk renk fenmenelerin, mumların aydınlığına mukâbil nurlar ve ziyâlar içinde titreye titreye devrân ve cevelânı nâfe-i misk ile muattar, hevâ-yı nesîmîyi lâtîf bir sûrette tahrîk eder. Nâzik .....hafif hafif temâsı âvâz-ı sâz ü âh ü of niyaz ü nâz arasında dil-pezîr gacırtılar zuhûra getirirdi. Periler gibi kendisini şişelerde nihân etmek isteyen duhter-i bürehne-peyker ise ârâm-güzîn olduğu kûşe-i hafâdan bu cûş u hûş u hurûş ıyş ü neşâtı mestâne temâşâ ettikçe lerze-nümâyı ıztırab olur. Beri tarafta Fettan Hanım gizli gizli âhlarla gözlerinden gâh gâh inciler düşürür.. düşen incileri toplamağa herkesten ziyâde tehâlük gösteren Mahbûbe Hanım ise hemdem-i mahreminin bu mahzunluğunu gördükçe türlü türlü endîşelere düşerek şiddet-i ıztırâbından ara sıra baygınlıklar geçirir ve sahne-i sabâhın içeriye nüfûz edip de mumların aydınlığı gözlere nâ-hoş görünmeğe başlamadıkça bu germî-i dâd ü sitâd-ı garâma nihâyet verilmezdi. Şurasını unutmamak lâzımdır ki bu meclis-i şevk u şegaf olan fermenelerin en ufağı ve fakat en süslüsü Fettan Hanım'ın dokuz yaşındaki kerîmesi Binnaz Hanım'a mensup olduğu gibi o âşufte şîşe-nişîn de her neden ise sergeştegân-ı bezm-i muhabbetin hepsinden ziyâde bu nev-reste-i fitne-i ber-pâya meclûb ve mağlûb idi!

— 5 —

Çemenzâr-ı tarâvet ve letâfetin taze bir nihâli olan Binnaz Hanım o zemîn-i işvede o âb ü hevâ ile perverîş bula bula on beşine vâsıl olduğu hengâmda çeng-i nîreng-i garâm ve işvede reşk-i nâhid ü zühre bir âfet-i fitne âteşîn-çehre olmuş idi.

Ahvâli yukarıda tarif olunan şevk u tarab ıyş ü nûş ge-

celeri güvez atlas üzerine beyaz pul işlenmiş fermenesini giyip de muvâfakat-ı meşreb sebebiyle öz hemşîresi gibi seviştiği âşifte-i zânî-nişîn ile birkaç bûse teâtisinden sonra endâm-ı ârâm-rübâ ve harâm-ı işve-nümâsıyla raksa başladığı vakitte zâten al al olan yanakları tâb-ı şarâb-ı fitnemeâb ile bir kat daha kızararak omuzları hizâsından âgūş-ı deycûra düşmüş- bir kıt'a şafak gibi görünür ve fevkalâde bî-tâb iken bile baktığı noktayı yakacak gibi müessir olan mahmûr gözleri ise o kıt'a-i âteşîn-lem'a üzerinde iki sitârc-i siyeh-tâbı andırır idi.

Kendisi hilkaten zekî olduğu halde hânelerine müdâvim olan 'mirkelâm" hanımlarla dâima hem-bezm-i zarâfet olmak sâyesinde gereği gibi açılarak on üç yaşına varmadan nâzik hitâb.. şirin-ıtâb bir bezle gûy-ı hâzır - cevâb olmuş idi. Bundan başka yosmanın sadâsı da o kadar halâvetli.. o kadar müessir idi ki kendisine nasılsa pek müntehib olan:

"Kar mı yağmış Alaşehir'in dağına"

"Çiğ mi düşmüş koncasına bağına"

"Aman pullum aman yandım elinden"

"Alıp kurtulayım seni dilinden"

şarkısına âşıkāne ve ma'şûkāne bir edâ-yı hazîn ile terennüm ettiğini işitenlerin yürekleri ateşler içinde kalmamak kābil olmazdı.

Daha on ikisinde iken kendisini bedr-i tâm gösteren bu mâh-i evc-işve mizâcındaki sevdâ ve belki mecâlis-i şevk u tarabda görüp işittiği her nev'î muhâverât ve mülâtefâtın kuvve-i tesrî'iyye ve teşcî'iyyesiyle güşâyiş bulan mütehayyilesine beslcdiği eşkâl-i dil-firîb-i hevâcisin tergîbâtı

inzimâm ettiğinden dolayı gönlünde nâ-be-hengâm olarak uyanan heves-i şedîd-i tcehhül ile bî-karâr olmağa başlamış ve bu arzusunu vâlidesine bil-vâsıta isma' ettiği gibi münâsip bir zemin ve zaman bularak doğrudan doğruya mükerreren söylemiş idi. Çünkü bunların ana kız birbirlerinden saklayacak bir halleri yoktu.

Fettan Hanım, Mahbûbe Hanım ile olan münâsebâtını Binnaz Hanım'dan ibtidaları bir dereceye kadar gizleyebilir idiyse de sonraları, ketum hâle imkân ve mahal kalmamış idi. Kız gâyet açıkgöz olduğu için bu iki hemdem-i muvâfıkın musâhebât-ı vâkıalarından şüphelenerek birkaç kere kendilerini gizlice dinlemiş idi. İşte kızı on ikisini itmâm etmeden bedr-i tâm etmeğe hizmet eden şeylerin biri de bu idi.

Lâkin kızın gelin olmak arzusı vâlidesi tarafından isâf olunmak istenilmiyordu. Çünkü dâmâdın kız evine gelmesi evin düzenine halel vereceği gibi kızın ana evinden mufârakatı da hesâba gelmediğinden izdivâcın hiç olmazsa beş altı sene daha tehîri fikrine hizmet olunuyordu.

Binnaz Hanım zekâ-yı şeytânetkârânesi sâyesinde vâlidesinin bu fikr-i hafî-i hûd-endîşânesine muttali' olunca o da muâmeleyi değiştirmeğe lüzûm görerek zarâfet-perver hanımların ülfet ve ihtilâtından kaçınmağa ve mecâlis-i zevk u tarabdan uzak bulunmağa başladı. Geceleri de yalnız bulunmak için vâlidesini odasından istiskâl etti. Vâlide Hanım ise bu muâmeleye zâten teşne idi. Hemen kendi yatağını üst katta bir odaya çıkarttı. Bir müddet sonra Mahbûbe Hanıma da üst katta bir oda verildi.

Binnaz Hanım bu azâdeliğe nâil olmakla da râhat bulamadığından gündüzleri ma'hûd bahçelerinin en uzak, en mahfî bir köşesine iltica ile beyaz tüylü pamuk kedisi ku-

cağında olduğu halde saatlerce türküler, mâniler söylemekle tek ü tenhâ vakit geçirir.. geceleri de baş ağrısı, mide rahatsızlığı gibi asılsız bahanelerle odasına kapanarak sevdâ-yı izdivâc ile mütehassirâne düşünür idi. Bu sûretle düşüne düşüne kendisine ayn-ı hakîkat gibi nümâyân olan âlem-i hayâlinde hem-bezm-i muhabbet olduğu bir zevc-i civân-sûrete karşı bezl ettiği işve-bâzâne iltifatlara, şevk-engîzâne nâz ü niyâzlara ümid ettiği yolda bir mukâbele-i faâliyye göremeyince efsûs-ı hıvân ve giryân ellerini birbirine vurarak yerden fırlar ve kendisinin bu infialât-ı şedîde-i kalbiyyesinden bî-haber olduğu halde minder üzerinde büzülüp oturmakta olan Pamuk kedisine saldırarak bî-çâre hayvanı göğsüne sıkı sıkı yapıştırır, ağzını yüzünü âteşîn bûselerle öptükten ve zavallı kediyi bir âlâ döğüp bıraktıktan sonra çılgıncasına odasının içinde dolaşır dururdu.

— 6 —

Kızın bu hallerini süzüp gördükçe lezzet-i intikâm ile hoşkâm olan Vâlide Hanım intikâmını daha ileriye götürmek üzere kızına görücü sıfatıyla gelen kadınlara kapı dâhi açtırmaz oldu ve bu hal Binnaz'ı bütün bütün me'yûs edip çıldırtmağa kifâyet etti.

Kendisini dünya yüzündeki bahtsızların en bî-çâresi addetmeğe ve hayâtını pek ziyâde sevdiği hâlde onun da bir letâfetini göremediği için nazarından iskâta çalışarak fakat bu iş civânlığa mahsus bir harâret-i garîziyye-i müfrite ile dopdolu olan nefs-i zûr-hevâ-perestince en müşkil olan şeylerden olmakla berâber etrâfını ihâta eden mevâni' ber-taraf olsa kendisini lezâiz-i dünyeviyyenin en müstesnâlarıyla ser-germ-i zevk u neşât ü makāsıdın husûlüne vücûdları mâni olanlara buğz ve adâveti kat kat müzdâd olmağa başlayan Binnaz Hanım'ın hâli bu esnâda acınacak

bir raddeye vâsıl olmuş idi. Tâli'ine, vâlidesine, hânenin yerli ve muvakkat misâfirlerine ve husûsuyla kendisinin bu bahtsızlığına sebeb-i müstakil bildiği Mahbûbe Hanım'a ve hatta ölmüş babasına şiddet-i infiâl ile mücessem bir âteş-i gayz ve kin kesilerek evin içinde herkesi bir yolda ithâm ile her rastgeldiğini bir sûretle haşlar, aşağı iner eğlenmez, yukarı çıkar duramaz. zenci câriyeye haykırır.. aşçıya bağırır.. uşağı tekdîr eder.. Pamuk kediyi döver, ısırır.. bahçeye fırlar.. saatterce yapayalnız mâniler söyler.. ondan da bıkar.. içeriye girer odasına sâkin sâkin düşünüp dururken birdenbire sabır ve tahammülü, yanar, hüngür hüngür ağlarken kahkahalarla gülmeğe başlar.. Tâ-besabâh uyku uyumaz. Evin içinde aşağı yukarı gezinip gürültü ederek sâirlerini de uyutmaz ve bazen Fettan ve Mahbûbe Hanım'ların bulundukları odaya gider, kapının açıldığını görünce kulağını anahtar deliğine yapıştırır, dinler.. odaya hâkim olan sükût içinde gâh gâh şekve-âmîz terennümler işiterek sabır ve kararı tutuşur. O halde bir savt-ı bülend ile: "Âh zâlimler! Yaptığınız işlerden şeytân bile nefret eder.. Ben civân iken böyle harâb olup gideyim de siz ağarmış saçlarınızla zevkinizden, eğlencenizden bir dakîka geri kalmayın, âh siz beni günahkâr edeceksiniz!" diyerek ağlaya ağlaya yine odasına kapanırdı.

Filhakîka Binnaz Hanım'ın sıhhat-i bedeniyyesi muhâkemât-ı akliyyesi gibi halel-pezîr olarak ziynet-i ravza-i letâfet olan gülnihâl vücudunda -içine kurt düşmüş taze ağaç gibi- âsâr-ı harâbî nümâyân olmağa başlamış idi. Yan yana getirilmiş iki pembe güle benzeyen o al yanaklar sararmış.. uykusuzluktan dolayı bir humâr-ı dâimî ile alûde olan o canlı gözler küçülerek siyâha yakın mor renkte birer halka içine girmiş.. toparlak bir çene altında nazara ribâ-yı arzû olan o latif gabgab eriyip sarkmış.. pamuk gibi nerm ü nâzik olan gerden-i mevzûn ve musaffâ mer-

merden masnû bazı heyâkil-i nisvâniyyenin boyunlarında görüldüğü gibi- mavi mavi damarlar peyda etmiş... derece-i itidâlde bir lahm ü şahm ile letâfet-i tenâsübü ârâm-sûz-ı temâşa-girân olan o endâm-ı matbû incelerek bazı mertebe güzelliğini kaybeylemiş idi.

Binnaz Hanım kendisini aynada temâşâ ile bahâr-ı hüsn ü ânında dest-bürd-i hazân-ı âlâmını nâ-be-hengâm olarak îkā ettiği bu hasârâtı gördükçe bir müddetten beri zihnini gece gündüz meşgûl eden fikr-i intikāmı hemen fiile çıkarmak için kat'iyyen karar verir ve fakat tasavvur ettiği iki türlü ahz-ı sâr tarîklerinden hangisine gitmek daha iyi olacağını kestiremediğinden bir tereddüd-i dûr ü dırâz içinde hayrân ve perîşân müterâkib-i fırsat olur dururdu.

Düşündüğü intikam yollarından birincisi gerek kendisinin ve gerek vâlidesinin mücevherât ve sâir hulliyâtını koynuna koltuğuna doldurarak bir sabahleyin erkenden başını alıp gitmek. Diğeri ise geceleyin Fettan ve Mahbûbe Hanım'ların hem-câme-hâb-ı safâ oldukları (esnâda) bir ateş bırakarak evi tutuşturmak idi.

Birinci sûrete göre kendisi firar halinde iken tesâdüf edebileceği kavî dest ü çâbük-pâ bir civan-kahramansîmâya rûh ve bedeni ile teslîm-i vücûd ettikten ve onun bâzû-yı celâdetine dayanarak âlem-i gaybûbetin bir kûşe-i nihân-ender-nihânına çekildikten sonra mâder-i nâmihribânına rağmen gavâil-i eyn ve ân-ı cihandan tamamıyla bî-haberâne ve mesûdâne müstağrak-ı ezvâk-ı maddiyyât olmak ne kadar âlâ ise tekâpû-yı emelcûyânesinde öyle bir civân-ı gurre-i mest-i kavî-deste bedel sâik-i baht-ı nâ-sâz ile bir karakola rastgelmek hâlinde azîm bir rezâlet ve muhcûbiyyet ile avdet edeceği ana evinde evvelkinde daha ziyâde muhakkar ve makhûr olarak o kadar fenâ olduğundan buna bir türlü karar veremezdi.

Evi tutuşturmaktan ibâret olan ikinci sûrete gelince bârid ve râtib bir kış gecesinin zulmet-i kesîfesine karşı birdenbire meşâil-efrûz-ı dehşet olacak bir nâire-i nîrân-ı nişânın siyah dumanlara der-pey olarak sağa sola kıvrıla kıvrıla eflâke ser çekmiş alevler içinde iki miskin.. iki fertût.. iki bî-çâre kadının cayır cayır yanarken çıkaracakları dil-hırâş feryâd-ı istimdâdı.. mahrek-i âvâze-i tazallumu işitmek keyifli bir şey ise de haddizâtında fevkalâde cesârete menût olan böyle bir cinâyet-i azîmeye teşebbüs - Binnaz gibi buhâr-ı gayz ve şiddet-i ser-hevâdârını istilâ etmekle nazar-ı muhâkemesi dumanlar içinde kalmış bir çılgın için olsun- o derece kolay olmadıktan başka netîcesi de kendisince o kadar fâideli görünmediğinden buna da kalkışamazdı.

— 7 —

Binnaz Hanım bir dârü'l-fücûr addettiği hâne-i mâderinin ikâmetçilerinden hiçbirisiyle konuşup görüşmez, ziyâretçilerine ise -yalnız Fatoş Hanım nâmındaki birisi müstesnâ olmak üzere- yüzünü bile göstermezdi.

Bu Fatoş Hanım zâten Trabzonlu olarak oranın yerlilerinden Obur Usta lakabıyla marûf bir adama varmış idi. Obur Usta memleketinde kira ile hamam tutar, işletir, geçinir iken bir aralık işleri bozulmasıyla bir hayli zarara uğramış birçok da borca giriftâr olmuş idi.

Bu zararların çâre-i telâfisinden ziyâde o borçların imkân-ı tasviyesini aramak üzere karısıyla berâber İstanbul'a gelmiş ve bazı hemşehrilerinin delâlet ve kefâleti ile kendisi Aksaray semtinde bir hamamın tezgâhtarlığını istihsâl ettiği gibi karısı da nâtûr usta sıfatıyla Örücüler Hamamı'na sokulmuş idi. Bilâ-âhire Obur Usta irtihâl et-

tiğinden Fatoş Hanım bir erkek çocuğuyla dul kaldı. Fakat hamamı terk etmedi.

Fatoş Hanım o zamanlar otuz beşlik bir kadın(dı). Çocuğu Kahraman da iki yaşında bir sabî idi. Fettan Hanım Mahbûbe Hanım'la berâber ara sıra Örücüler Hamamı'na giderler ve bazı vakit Binnaz'ı da berâber götürürler idi.. Fatoş Hanım bulunduğu san'at muktezâsınca ve husûsuyla o san'atı mirkelâm hanımların o zamanlar en müstesnâ mev'id-i telâkîleri olan Örücüler Hamamı'nda îfâ-yı hizmet etmekte olmasından dolayı bânüvân-ı zerâfet-perverân ile münâsebâttan hâlî değilse de kendisinin zarâfet tarağında bezi yok idi.

Lâkin Binnaz Hanım'ın daha sekiz dokuz yaşlarında iken nasılsa mâderâne bir his ile sevivermiş olduğundan nazlı Binnaz hamama götürüldükçe Fatoş Hanım bunu derhal karşılayıp kucaklar, ihrâmına oturtur, elbisesini çıkarır, belinc incecik peştemalını kuşatır, ayağına ufacık sedefkârî nalınlarını giydirir.. omuzuna bedevî işi misk kokulu sileceğini atar, elinden tutarak içeriye götürür... bir tarafını incitmeyerek ve gözüne sabun, kulağına su kaçırmayarak güzel güzel yıkar, arıtır.. sileceğine sarar, yine elinden tutarak dışarıya çıkarır. Giydirip kuşattıktan sonra poğaça, limonata getirtir. O şirin hanım kıza ikramlar eder ve Binnaz Hanım da bittabi kendisinden hoşlanır idi. Bu meyl ve münâsebetle idi ki Fatoş Hanım da Fettan Hanım'ın hânesine -fakat biraz seyrek olmak üzere- gelip gitmeğe başlamış idi.

Fatoş Hanım kara kuru bir şey olduğu halde yüzü niye sevilir.. kendisi dâima neşeli olarak sohbet arasında tuhaf fıkralar nakleder... lâkırdıyı mirkelâm hanımlar gibi öyle kıvrılarak dökülerek değil bir erkek gibi serbest serbest ve diri diri söyler ve ara sıra münâsebet getirerek kocasından

mütehassırâne bahisler açar ve bu bâhisler arasında bazen gözlerinden yaş da akıtır idi.

Çocukluğundan beri ülfetinden lezzet bulduğu Fatoş Hanım'ın Binnaz Hanım'a makbûliyetine en büyük sebep ise bir mecliste, boyun bağlı hanımları erkekler aleyhine olan sözleri cerh ve redde cesâret etmiş olması keyfiyyeti idi. Fatoş Hanım, Fettan Hanım'ın hânesine bazen oğlu Kahraman'ı da getirir idi. Binnaz'ın çılgınlığı esnâda yedi yaşına henüz basmış bir sabî-i bî-günâh bulunan Kahraman ablak yüzlü.. kocaman kafalı... mukavves kaşlı.. yumru alınlı.. yuvarlak gözlü.. iri ve sarkık dudaklı.. batîü'l-hareke.. batîü'l-lisân.. batîü'z-zihn.. gâyet sevimsiz eciş bücüş bir acûbe-i fıtrat idi. Sinnen ve hâlen bu derece liyâkatsızlığıyla beraber Kahraman her nasılsa hâiz olduğu sıfat-ı recûliyyetten dolayı Binnaz Hanım'a pek sevimli gelerek ne zaman konağa gelse küçük hanım bunu derhal yakalar alır odasına götürür.. saatlerce berâber bulunur.. anası gideceği vakit yalvarır.. çocuğu alıkor.. gece kendi odasında yatırır.. çocuğu eğlendirip güldüreceğim diyerek rahatsız eder.. uykusuz bırakır.. bu sebeple çocuk da kendisinden kaçınır idi.

— Evet ama o senin memleketin.. Burada on üç yaşına basıp da kocaya varmayan kızları "Elbette bir hikmeti var da evde kalmış" diye artık bir kimse ne sorar, ne görür, ne arar.. Senin bundan haberin var mı?

— Demek ki derdin koca öyle mi? Ayıplamam ayol..

— Ne ayıplayacaksın?.. Koca istemek ayıp mı?.. Benim akrânımdan bu gün kocaya varmamış kim kaldı?.. Hani bir defa hamamda gördüğün Şahvâr benden iki yaş küçüktür. Yarın öbür gün çocuğunu sevecek!..

— Sen de seversin... Acele etme.. Hem ne kadar olsa ninendir ona da fenâ söyleme...

— Hepiniz ona sahâbet edin.. Hiç beni düşünmeyin...

— Sana da hak veririm... Ama kimbilir ninenin de bir düşündüğü olmalı elbet...

— (Kahkaha ile gülerek) Aa düşündüğünü bilmiyor musun?.. Ben çengileri.. şarkıcıları.. eğlenceleri değil miyim?.. İşte onun için benim buradan gittiğimi istemiyorlar. Lâkin onlar geçti. Şimdi de iş inada bindi.. Ben de ondan bak nasıl intikam alacağım..

— İntikam mı?..

— Ne zannettin ya? Ama başka şey de var.. Sen görürsün.

— O başkası nedir? Onu da söyle bâri..

— Fatoş Hanım? Sen beni biliyor musun?.. Ben deli bir kızım.. Benimle şaka olmaz. Ben bu evi de yakarım..

— Evi mi yakarsın?. Vay ateş kız vay!

— Yakarım ya.. Onlar beni yakıyorlar, acımıyorlar da ben mi onlara acıyacağım?.

— Vazgeç iki gözüm vazgeç bu sevdâlardan. Merâm gelin olmaksa bir şey değil... Senin gibi bir dilber kız evlerde kalmaz. Görücülere kapı açmaya yetişemiyorlar.. Ellerini öpen yalvaran olsun seni..

— Onlar evveli imiş... Şimdi ise öyle değil. Senin bir şeyden haberin yok.. Gelen görücülere kapı bile açılmıyor ayol...

— Onun Mahbûbe'si kendine yetişir de artar bile.. Mehmet Bey'den vazgeçildi mi?..

— Nasıl Mehmet Bey'miş o?..

Binnaz'ın yukarıda tarif olunan tasavvurât-ı intikâmcûyâne ile bir küşâyiş-i efkâr içinde fevkalâde muztarip olduğu bir mağmûm günün sabahında konağın kapısı çalındı. Aşçı kadın kapıyı açtı. Fatoş Hanım ber-mu'tad (Selâmün aleyküm) diye girip kapı kapanmakla berâber aşçı kadına keyif sordu:

— Şirin Bacı ne yapıyorsun?

— İyiyim hanım elhamdülillâh!

— Hanımlar evde mi?

— İkisi burada .. Mahbûbe Hanım şimdi gitti.

— Küçük Hanım nasıl?

— Sorma... Artık bu günlerde bütün bütün azdı.. Ben de hakkımı isteyeceğim.. durmayacağım.

— Aman ne lâzım öyle şey?

diyerek merdiveni çıkmağa başladı. Şirin Bacı da:

— "Öyle ama ne gündüz rahat var ne gece uyku var.. Böylesini bir kapıda görmedim." diye söylenerek mutfağa girdi.

Fatoş Hanım orta kata çıkınca doğruca Binnaz Hanım'ın odasına girdi. Binnaz tek ü tenhâ oturmuş düşünüyordu. Fatoş Hanım bunu sararmış solmuş çehresiyle o inkisâr ve bîtâbî hâlinde görünce hemen yanıbaşına oturdu.. Melûl olduğu bir tavr-ı lâubâliyâne ile meraklı meraklı söze başladı:

— Ne oldun şekerim? Yine bir nâhoşluğun .. mayhoşluğun var.

- Ah Fatoş Hanım sorma hâlimi!..

— Yine ne var söyle bakayım?

— Bu hâinler beni öldürecekler...

— Hangi hâinler?

— Anam olacak kadın ile.. gönül eğlencesi o şırfıntı karı.. o Mahbûbe.. kim olacak o sarhoş, o dişi Bekrî.

— Anlayamadım ki ne olmuş?.. Ben böyle evlerde daha ne zamana kadar kalacağım?

On altı yaşını bitiren bir kızı sonra kim alır? Saçımı ağarttıktan sonra mı köşeye oturacağım?

— Aa!.. Dur bakalım.. Sen daha çocuk sayılırsın... Bizim memlekette senin gibi kızlara..

— Bilip de bilmezlenmek ha?.

— İnan olsun bilmiyorum!..

— Canım geçen sefer gelişte söz bile kesildi diyorlardı...

— Kim imiş o?.. Gerçek bilmiyorum şunu anlat bana.

— Canım buralarda bir zenneci oğlu imiş... Gerçek bilmiyor musun?..

— Bilmiyorum dedim ya... Söyleyeceksen söyle. Çabuk ol!..

— İşte Mehmet Bey için söz kesilmiyor mu idi?.

— Haberim yok... Hiç öyle bir şey olsa ben bilmez miyim?.

Öyle ise ben boşboğazlık etmişim.. Yine haberin olmasın... Yine bilme. Belki de yanlış anlamışımdır.

— Söyle evlâdın başı için ne duydun ne işittin ise söyle!...

— Canım iki defa görücü gelmişler, seni görmüşler, beğenmişler.. Gelmediler mi?

— Hangi görücülerdi. Ne bileyim unuttum gitti. Zâti gelenlerin kim olduklarını bana söylemezler ki. Ayol beni beğenenler isteyenler bir değil çok ama.. Bilmem ne oluyor nasıl oluyor da sonradan vazgeçiveriyorlar?..

— Yok bunlar öylesi değil.. Pek "iştahlı" imişler. Bey de seni görmüş.. Boş böğründen vurulmuş diyorlar.

— İşitmedim ayol?.

— İnan olsun ki bilmiyorum.. Beyin adı ne imiş?

Söyledim ya; Kendini bile gördüm. Ah görsen ne civan!

— 9 —

Muhâvere bu noktaya vâsıl olduğu gibi Binnaz Hanım'ın benzi birdenbire sarardı. Minder üzerinde duran çevresini almak için uzandığı zaman eli titriyordu. Nâmını henüz işittiği.. yüzünü daha rüyâsında bile görmediği Mehmet Bey'i hayâlinde tecessüm ettirerek büyük kara bıyıkları.. ona göre çatık kaşları.. dargın bakışları iri gözleri ile kahraman-pesendâne bir kıyâfet ve âşıkâne bir vaz'da kendisine arz-ı dest-i vifâk eder görünmeğe başlamasıyla berâber şiddetli bir halecâna tutulmuş ve bu hâlini Fatoş

Hanım'a sezdirmemek için sözü keserek ve başını pencereden tarafa çevirerek çevresiyle çehresinin bir kısmını da setre mecbur olmuş idi.

Fakat Binnaz Hanım'ın böyle bir işte mazhariyyet-i nisvâniyyesi ne kadarsa Fatoş Hanım'ınki de o derecede olduğu için öbürünün gözlemeğe çalıştığı tahavvülü beriki âşikâr olarak gördü ve kendi nefsince husûlünü ba'demâ muhâl addettiği heyecân-ı ihtirâs-ı dil-i âşiftegânenin bir safha-i sîmâda zuhûra getireceği tağbîrât-ı rengârengi - aralarındaki teklifsizliğe binâen ara sıra "ateş kız!" ta'bîr-i lâübâliyânesiyle hitâb ettiği- Binnaz Hanım'ın çehresinde daha keskin bir sûrette müşâhede ile zevk-yâb olmak hevesine düştüğünden kızın bütün kararını alacak... temkînini yakacak, ihtiyâtını ber-hevâ edecek sûrette tekrar söze başladı.

— Sen o beyi görmedin mi bakayım?..

— Hayır!.. Hele?..

— Gerçek söylüyorum...

— Ah görsen... Yaradana kurban olayım öyle bir yiğit ki senin gibi bir ateş kızın kocam dediğine değer!... Senin için de çıldırıyormuş... Kızım rengin niçin o kadar beyaz oldu?..

— Allah aşkına gerçek mi?

— Yalan borcum ne?.

— Ay nasıl tarif et bakayım: Uzun boylu.. etine dolgun?..

— Evet uzun boylu.. tıknazca...

— Kadife cepkenli câmedânlı mı?

— Câmedânını görmedim.. Kürk giyiyordu?.

— Dört kaşlı?..

— Evet, dört kaşlı..

— Elâ gözlü.. Dargın bakışlı?.

— Evet... Evet...

— Dal fesli?.

— Evet bu şekilde yanda..

— Kıvırcık saçlı?.

— Tâ kendisi.. Ayol benden iyi görmüş tanımışsın..

İstersen resmini bile yapacaksın.. Bana ne soruyorsun?

— Ey canım Fatoş'çuğum: Söz kesileceğini ne vakit işittin?.

— Geçen sefer gelişimde idi. İki buçuk ay kadar oldu, bilmem! Hani burada senden ayrılmadım mı idi. Doğru Büyük Hanım'ın odasına gittim. Mahbûbe ile bunun lâkırdısını ediyorlardı. Ben yanlarına gidince Mahbûbe lâkırdıyı kesecek oldu. Sonra ninen: "Fatoş Usta yabancı değildir. Ona da söyleyebiliriz" diyerek bana döndü şöyle şöyle bir bey var zenneci bilmem kimin oğlu.. Buralarda bize de komşu imiş Binnaz'ı istiyor.. Pek de üstüne düşüyor.. Halleri vakitleri iyi olduğunu da öğrendim kendisini de gösterdiler.. Buradan çok geçiyor.. Bahara kızı veririm demiş bulundum şimdi haberin ardı arası kesilmiyor ne dersin?" dedi.. Ben de "hayırlı ise biri.. değilse geri.." Acaba güveyi olacak beyi Binnaz Hanım da gördü mü; kendisi ne diyor? dedim. "Binnaz'ın bugüne kadar ha-

beri yok.. Sen de daha bir şey söyleme." Dediği sırada Mehmet Bey yine sokaktan geçiyormuş, vâliden beni çağırdı gösterdi. İyice gördüm.

— İyi?..

— İyisi.. Büyük Hanım râzı idi. Mahbûbe de: "Bundan iyisi olmaz hemen sözü kesip düğünü yapalım" diyordu.

Ne yalan söyleyeyim ben bugün sizi düğün hazırlıkları içinde göreceğimi sanıyordum.

— İyi hani ya?.

— He hani ya?.

— Mâdemki iş dediğin gibiydi bu kadınların bana hamyâzeleri niçin bitmiyor? Bu olanlardan beni niçin âgâh etmediler?.

— Orasını bilmem.

— Ah Fatoş'çuğum ne olursa senden olur, şu beyi bana gösterebilir misin?

Binnaz Hanım bu sözü söylediği esnâda sâik-i tesâdüf Mehmet Bey'i Binnaz'ın penceresine getirmiş idi. Fatoş Hanım "ateş kız"ın bu emelini husûle getirmek çâresini tecemmül için başını sokak tarafına çevirmiş sükût ediyor ve Mehmet Bey ise o sokaktan gözleri kafeslerde olduğu halde ağır ağır geçiyor idi. Fatoş Hanım dalgın dalgın sokağa bakıp dururken Mehmet Bey'i mukâbele-i nigâhında görünce fart-ı hayret ve taaccübünden: "Aa destûr! Hayâlet olmasın.. Ne işte geçiyor.. Buraya bakıyor.. İşte işte görüyor musun? İyice bak!" diye haykırdı. İkisi de olan kuvvetiyle nazarlarını Mehmet Bey'e diktiler.

Mehmet Bey Binnaz'ların görüp çıldıracağı.. Fatoş'ların bakıp hayran kalacağı.. ale'l-umûm falcı karıların Binnaz'lar Fatoş'lar gibi hevâdârân-ı muhabbet ve demgüzerân-ı hasrete mâtımah-ı nazar-bâllerini keşif ve beyân ettikleri zaman eşkâlini sermâye-i makāl gümân ve ittihâz ettikleri yolda yirmi beşlik bir tosun idi.

Tosun'un boyu mutavassıt derecede olmasa ve kaşlarıyla saçları siyah ise de bıyıklarının rengi kumrala yakın bulunmasa idi evsâfı Binnaz'ın da görmeden tayin ettiği eşkâle tamamıyla mutâbık zuhûr etmiş olacaktı.

Mehmet Bey, Binnaz'ı bir iki defa sokakta görüp beğenmiş.. bir defasında takip ederek evini öğrenmiş, sonra gelinlik bir kız olduğunu bil-vâsıta tahkîk ile vâlidesini iki defa görücü göndermiş. Nihâyet tezevvücüne tâlip olmuş ve gösterdiği hâhiş-i musırrâne ve müz'icâneye mebni Fettan Hanım'dan pek kat'î olmayarak söz dahi almış idi.

Bu arada Binnaz'ın çılgınlıkları başlayınca sâir görücülerin hiçbirisi kabul olunmadığı gibi Mehmet Bey tarafından gelenler de mazhar-ı istişgāl oldular. Mamâfih Mehmet Bey Binnaz'dan kat'-ı arzû etmeyerek iktizâ ederse kızı kaçırmaya kadar gideceğini bil-vâsıta Fettan Hanım'a ismâ' etmiş ve bunun üzerine de şâfî bir cevap alamayınca Binnaz'ın iğfâli çâresini teemmüle ibtidâr ederek o sevdâ ile kızın evinin önünden sık sık geçmeğe başlamış idi.

Binnaz'ın ise bu işlerden malûmâtı olmak şöyle dursun Mehmet Bey nâmında bir civanın kendisine âşık-ı hasret-keş olduğundan bile haberi bulunmadığından bu kabadayının günde birkaç kere evin önünden geçtiğine bittabi dikkat edememiş idi.

Mehmet Bey, kürklü ve harçtan ilik düğmeli kısa sakosunu, kollarını giymeyerek omzuna atıvermiş ve sa-

konun ön eteklerini uç tarafından iki eliyle tutup biri biri üzerine getirmiş olduğu halde Binnaz'ın kafeslerine imâle-i nigâh ederek sallana sallana geçti gitti, gözlerden kayboldu ise de arkası sıra götürdüğü akıllar bir türlü yerine gelemedi. Temâşâcıların ikisi de birer lücce-i efkâra dalmış kalmış idi.

Fatoş Hanım, bu defa evvelkinden daha parlak.. evvelkinden daha nâzik gördüğü Mehmet Bey ile Obur Usta'yı hayâlinde yan yana getirerek aralarında mâh ile mâhî derecesinde mevcut olan farkı bit'takdîr Trabzon'da âdî sarmaşık doğup da öyle yabânî bir ağaca dolanacağına İstanbul'da hanımeli veyâ menekşe gülü yaratılarak böyle nahl-i revân ile hem-sâkk-ı ittifâk bahtiyarlığına nâil olamamış olduğundan ve böyle bir ittifâkın husûle getireceği nâzik çiçeklere.. latîf meyvalara bedel kendisinin o ağaçtan koparabildiği bir tek semerenin -bazı meşe kütüklerinde peydâ olan- ur veyâ mantar nev'inden hiçbir şeye benzemez bir mahlûk olduğundan için için tahassürler, teessüfler etmek yolundaki hissiyât-ı evveliyyesi için vicdânından uğradığı şiddetli muâhâzeleri def'etmekle uğraşır.. Binnaz Hanım ise gözleri önünden bir hayâl gibi geçip giden vücutlardan daha mükemmel bir kahramân-ı civân-ı hey'et olduğunu teslîm etmekle berâber bu civânın kendisini görüp alâka peydâ etmesinden ve izdivâcına fevkalâde bir hâhişle arz-ı talep yolundaki teşebbüslerinden haberdâr olmaması ve gökte aradığı bir şeyi yerlerde gezinir.. penceresinin altında bulunur.. gözünün önünde dolaşırken bunu da görüp anlayamaması kendine pek garip ve müsteb'id geldiği cihetle mesmi'ât ve meşhûdâtını hulyâ ile tabir veya rüyâ ile tevil etmek ister ve hakîkate ermek için koluna bacağına bastığı çimdiklerin acısını pek iyi hissedince artık hakîkat olduğunda şüphesi kalmayan bu hâlin netîce-i matlûbesine sür'at-i tevessül için zihninde müessir çâreler düşünürdü.

Nihâyet Fatoş Hanım'ın! "Nasıl ateş kız!.. Yavuklunu beğendin mi?" suâli üzerine Binnaz Hanım uykudan uyanır gibi bir batâet ve zahmetle bulunduğu âlem-i tahsîr ve tefekkürden çıkarak aralarında muvakkaten kapanmış olan bâb-ı muhâvereyi açtılar:

— Benim olmayan bir şeyi beğensem de ne fâidesi olur?

— Senin değil de benim mi?

— Keşke senin olsa! Hiç olmazsa..

— Söyle bakayım beğendin mi diyorum?

— Ey beğenirsem ne olacak sanki?.

— Beğenir isen senin olacak..

— Vazgeçmiş olsa böyle kafeslere gözlerini diker mi?

Seni arıyordu.. Bu "seni arıyordu" cümlesinin manâsından Binnaz'ın zâten zerre kadar şüphesi yok idi. Mamâfih Fatoş Hanım'ın de bu manâya bu sûretle nâil oluşundan fevkâlâde memnûn olarak söze devâm etti:

— Ey şimdi ne yapmalı?

— Buna varmalı.. Sevmeli.. Kendini sevdirmeli.. Bir deste çocuk yapmalı.. Ama benim gibi değil.. İnci tanesi gibi çocuklar...

— Bir deste çocuk mu? Allah etmeye! Bir tekinin bile lüzûmu yok.. Onunla kim uğraşacak?.

— Allah verirse ne yapacaksın?

— Allah bana vermez! Ben istemem ki versin!.. Şimdi bunu bırakalım. Ninemin o zamandan beri hiçbir ses çıkarmayışına sen ne dersin?

— Ben bilmem sen bilirsin. Yeni bir dargınlık filân oldu mu?

— Zâti bir seneden beri bir dakîka barışık olduğumuz yok ki.. Beni dinle, lâzım olduğu vakit sen bana yardım eder misin?

— Hay hay! Ama kundakçılıkta ben yoğum.. Firârîye kapı açmak da elimden gelmez. Bundan başka her işin başımla berâber..

Fatoş'un bu sözü üzerine Binnaz Hanım fevkalâde bir sevinç ile yerinden sıçradı: "Eksik olma Fatoş'cuğum!..." diyerek Fatoş'un koynuna sarıldı.. İkisi de ayağa kalktılar..

— Canım Fatoş'çuğum! Bu gün bu kadar konuştuğumuz yetişir... Biri bir şey sezmesin diye korkuyorum.. Sen ninemi gördün mü?

— Hayır.. Doğru sana geldim..

— Git onu da gör.. Ama hiçbir şey söyleme..

— Hiç söyler miyim?

— Eğer bir sırası gelir de: "Canım Mehmet Bey işi nasıl oldu" diye sorar bir şey anlayabilirsen öbür gelişte bana söylersin. İstersen şimdilik hiçbir şey sorma.. Bu daha iyi değil mi?

— Artık "gelişâta" göre davranırım.

— Sen ne vakit gelirsin?

— Bilmem bir ay sonra... bir buçuk ay sonra mı..

— Ne gerçek mi söylüyorsun?

— Gerçek ya!..

— Hani şimdi ne diyordun?.. Bana yardım edecek değil mi idin?

— Daha mı evvel gelmeli?

— Dur! Bugün ne?.. Perşembe değil mi? Pazar günü gelir misin?

— Hamamı nasıl edeyim?

— Adam sen de ... Birini bulur yerine bırakırsın... Benim güzel Fatoş'çuğum... Geleceksin değil mi? Söz ver bakayım..

— Hatırın için gelirim... Ne çâre!

— Oh! Kahraman'ı niye getirmedin?

— Biraz keyfi yoktu da..

— Keşke getireydin... İyi pazar günü mutlaka beklerim.

— Ben de mutlaka gelirim! dedi ve Binnaz'a doğru eğildi. Yüreğinin aks-i harâret-i şedîdesiyle ateş gibi kızarmış olan yanaklarından öptü... döndü oda kapısından çıktı.

Fatoş Hanım çekildiği gibi Binnaz Hanım hemen minder üzerine çıktı, eski yerine geçti oturdu. Pamuk kedi de alışık olduğu vechile hanımın kucağına çıkmak için geldi. Halbuki Binnaz'ın bu aralık kedi ile uğraşacak zamanı değildi. Onun için zavallı kediyi şiddetle bir sille-i bîrahmâne ile odanın ortasına kadar fırlattıktan sonra pencerenin bir kanadını açtı.. başını kafese dayadı.. gözlerini sokağa çevirdi.. Mehmet Bey'e muntazıran düşünmeğe başladı. Kendi fikrince Mehmet Bey, gittiği yerden elbette çarçabuk dönecek ve elbette yine oradan geçecek idi.

Fatoş Hanım ise Binnaz'ın odasından çıkar çıkmaz ona bitişik olan ve Fettan Hanım'ın gündüzlük karargâhı bulunan odaya teveccüh etti. İçeride kimse göremeyince Hanım'ın henüz aşağıya inmemiş olduğunu anladı.. Üst kata çıkarak yatak odasına doğruldu.. Onun da kapısı kapalı idi. Muhbûbe Hanım'ın gaybûbetini Şirin Bacı'dan evvelce haber aldığı için bu odanın kapasını da yavaşçacık açmağa cesâret etti. İçeriye girdi.

Fettan Hanım başına bir kaşbastı bağlamış ve alı al moru mor erkân minderinde oturuyordu. Fatoş Hanım Fettan Hanım'a doğru ilerledi. Eteğine varır gibi tazîmli bir muamele icrâsından sonra döndü karşı taraftaki minderin ucuna oturdu. Fatoş'un en evvel dikkat ettiği şey Fettan Hanım'ın boyun bağındaki vaziyet idi. Boyun bağının düğüm yeri yan tarafa gelmiş olduğunu görünce Mahbûbe Hanım'm öyle erkenden sokağa çıkışındaki hikmeti ve Fettan Hanım'ın başındaki kaşbastının sebebini anladı ve kendi kendine: "Yine bozuşmuşlar.. hem fena bozuşmuşlar galiba.. Hanım pek öfkeliye benziyor. Bakalım ne yapacağız" dedi.. Fettan Hanım'ın iltifâtına muntazır oldu.

Filhakîka Fettan ve Mahbûbe Hanım'lar beyninde o gece bir kıskançlık meselesinden dolayı azîm bir muâraza zuhûra gelmiş. İkisi de birbirine ziyâde kırılmış ve sabah olunca Mahbûbe Hanım hemen yaşmaklanarak çıkmış gitmiş.. Fettan Hanım da hâdiseden fevkalâde müteessir olarak şiddetli bir baş ağrısı, ıztıraplı bir gönül üzüntüsü ile çenelerini bıçak açmayacak bir halde olduğu yere, oturmuş, dertli dertli düşünmekte bulunmuş idi. Binâenaleyh Fatoş'un öyle sellemehüs-selâm odasına girişinden hiç de memnun olmadığından bir beş dakika kadar sükûttan sonra güç ile söze meyil gösterebildi:

— Ne yapıyorsun Fatoş.

— Eteklerinizi öpüyorum efendim..

— Hamama kimler geliyor? Yeni yeni dostlar peydâ oldu mu?

— Siz buyurmayalı hamamızın yüzü hiç gülmez oldu. Mahbûbe Hanım ara sıra uğrardı. Artık o da gelmiyor.

Fatoş'un biraz da mahsus olarak söylediği bu söz Fettan Hanım'a geçmiş şeyleri ihtâr etti ki bî-ihtiyâr yüreğinden âh-ı hazîn kopmasına sebep oldu. Bu âhı müteâkip yine mükâlemeye devam olundu:

— Bizim Mahbûbe Hanım da sabah gidiyordu!

— Ne için Hanımcığım.

— Ah Fatoş artık çekecek hâlim kalmadı. Bundan sonra ne hâli varsa görsün...

— Yine barışırsınız merak etmeyin hanımcığım.

— Yok yok artık istemem.. Biraz da kendi kendime oturayım.. Başımı dinleyim..

— Bir kere eşe dosta alışınca yalnız edilemez ki.. Küçük hanım da gidecek olursa bütün bütün canımız sıkılır..

— Nasıl küçük hanım?

— Binnaz Hanım...

— O âşifte de mi gidiyormuş?.. Nereye gidiyormuş?

— Şimdilik gittiği yok.. Nereye gidecek? Gelin olunca demek isterim..

— Ha! O başka...

— Nikâh yakında mı efendim?

— Nasıl nikâh?

— Küçük hanım Mehmet Bey'e nikâh olmayacak mı?

— Yok yok!. Öyle şey yok!.. Hiç ben o alçağa kızımı verir miyim?

— Niçin efendim?

— Niçin ise...

— Bir şey mi oldu? Bir dedikodu mu yaptılar?..

— Fatoş Usta sen de üstüme varma!.. Benim derdim kendime yetişir. Beni sıkıyorsun.. Hem bunun için deli kıza bir şey söyleyecek olursan sonra sana darılırım ha!..

— Hayır efendim.. Benim ne üstüme lâzım.. Lâkin Küçük Hanım'ın da vakti geldi. O da gençtir. Baş göz olmak ister de onun için söyledim yoksa...

— Âşifte patlamadı ya! Bir iyi adam çıkarsa veririm.. Lâkin öyle Mehmet Bey dedikleri herif gibisine kırk yıl dursa yine vermem.. Anladın mı?

— Siz bilirsiniz...

Fatoş Hanım Fettan Hanım'dan umduğu derece yüz bulamadı ve kendisinin Mehmet Bey hakkındaki fikrini, karârını anlamak maksadı zâten tamamıyla hâsıl olmuş idi. Binâenaleyh biraz daha durup da beyhûde azar işitmeğe lüzum kalmadığından hemen yerinden kalktı, geldiği zaman yaptığı gibi Fettan Hanım'ı etekledi. Fettan Hanım'ın yarım ağız: "Gidiyor musun ayol ne çabuk!" demesine karşılık o da: "Kahraman'ı hamamda bıraktım.. Yine gelirim.. Bu günlük bu kadar olsun" dedi. Oda kapısından çıktı. Merdivenden inmeğe başladı. Giderken Binnaz'ı bir daha görmek ve Mehmet Bey'e dâir öğrendiği şeyden ona

da malûmat vermek bahsinde biraz tereddütten sonra habersizce gitmek sûretini tercih ile aceleten aşağıya indi. Sokak kapısını açtı. Sokağa çıkınca Binnaz'ın penceresine baktı. Kafesin arkasında yapışık gibi duran ateş kızı gördü. Ona elleriyle bir vedâ işâreti ettikten sonra hızlı hızlı yürüdü.. On adım ileride Binnaz'ın nazarından kayboldu.

— 12 —

Fettan Hanım'ın söylediği sözler içinde bir tânesi Fatoş'un zihninden bir türlü çıkamıyordu ki o da: "Kırk yıl dursa yine Mehmet Bey gibisine vermem" lâkırdısı idi. Fatoş bu lâkırdıyı bir tarz-ı tehekkümde olarak lisânıyla da tekrâr etmeğe ve her defâsında başını sallayıp genzinden doğru bir ses çıkararak müstehziyâne gülmeğe başladı:

"Ne merhametli vâlide!.. Ben olsaydım da Binnaz'a yaptığını bana yapaydı! Zavallı ateş kızı kül edip de seyrine bakacak!.. Kendi nefsine gelince hiçbir istediğin geri kalmıyor.. Utanmaz!. Yazık değil mi? Böyle bir kızı daha ne vakte kadar evlerde kapayacak?.. Ahdim olsun elimden geleni yapayım.. Şu iki hasreti birbirine kavuşturayım da o da görsün!.. Kırk yıl dursa vermeyecekmiş!. Ben buna gülerim!. Yarından tezi yok gideyim Mehmet Bey'i göreyim. O buna yandığı gibi elbette bu da ona yanıyor ki arayıp duruyor, bunun da ona yandığını söyleyim. İki gönül bir olduktan sonra samanlık seyran olmaz mı?.. Kırk yıl dursa vermeyecekmiş! Bu ne kadar kin? Zavallı iki genç sana ne yaptı?. Kız tevekkeli "kaçacağım.. evi yakacağım" diyor. Bu dünyada bir kız tahammül edemez!.. Dur ben sana bir iş göreyim ki sen de beğenesin.. Eğer yapmazsam bana da Fatoş demesinler..."

Fatoş hem gider hem de bu yolda düşünür, söylenirdi. Caddeye çıkıp da bir yüz adım gider gitmez Mehmet Bey

karşısına çıkıverdi. Mehmet Bey'i görünce yüreği hızlı hızlı çarpmağa başlayarak olduğu noktada durdu.. Mehmet Bey'in yüzüne dikkatli dikkatli baktı. Bunun bu hâli Mehmet Bey'e merak verdiği için o da durdu.. Bi-mukābele buna bakmağa başladı. Nihâyet Fatoş Hanım: "Civanım sana bir şey söyleyeceğim ama.." dedi.. Berikinden bir hüsn-i mukābele bekledi. Mehmet Bey'in zihni Binnaz'ın efkârıyla dolu idi.. Bu kadının söyleyeceği şey de ona dâir olmak ihtimâlini der-hâtır ederek ve: "Buyurunuz hemşîre hanım.. Söyleyiniz" diyerek iki adım da ilerleyince Fatoş bunu bir kenara çekti. Şu sûretle ifâde-i merâma başladı:

— Canım kardeşim size kim derler?

— Niçin sordunuz?

— Bir söyleyeceğim var da..

— Bana Mehmet Bey derler...

— Babanız zennecidir değil mi?

— Evet hemşîre hanım...

— Siz Binnaz Hanım'ı istediniz değil mi?

— Nasıl Binnaz Hanım?

— Bedestânlının kızı..

— Evet istedim... Siz ne biliyorsunuz?

— Şimdi söylerim.. Ey ne için almıyorsunuz?

— Anası râzı olmuyor da onun için...

— Ey şimdi vazgeçtiniz mi?

— Hiçbir vakitte... Siz kimsiniz? Bunları ne(re)den bi-

liyorsunuz?

— Şimdi söylerim... Binnaz Hanım'ı hâlâ seviyorsunuz öyle mi?

— Siz kimsiniz ibtidâ onu söyleyiniz de...

— Nenize lazım.. Sorduğuma cevap verin elbette bir şey biliyorum.. Bir şey söyleyeceğim de.. onun için soruyorum..

— Evet hemşîre hanım Binnaz Hanım'ı seviyorum.. Allah'ın emriyle kendime nikâh etmek istiyorum. Lâkin vâlidesi râzı olmuyormuş. Siz kimsiniz?

— Benim kim olduğumu sonra anlarsınız.. Size şu kadar haber vereyim ki Binnaz Hanım da sizi seviyor.. Sizin için çıldırıyor...

— Canım siz kimsiniz?

— Sizin eviniz nerededir?

— Evimiz onların bahçelerinin arkasındadır.. Aşı boyalı büyük bir ev yok mu? Orada oturuyoruz. Bizden Hanım'ın bahçesi görünür.

— Pekâlâ! İşte size haber veriyorum... Eğer gerçekten bu kıza tâlip iseniz kızı görürsünüz lâkırdı ediniz.. Almanın bir çâresine bakarız.. Zîra kıza da yazık... kendinize de.
dedi. Yine hızlı hızlı yürüdü çekildi gitti.

— 13 —

Mehmet Bey için bu hal bir rüyâ idi. Bu rüyâyı nasıl tâbir edeceğini bilemediği halde yoluna devam etti.

"Binnaz Hanım da sizi seviyor.. Sizin için çıldırıyor"

cümlelerini hatırdan geçirdikçe ferah ve neşesinden koltukları arkasındaki kürklü sakonun kollarına sığmayacak kadar kabarıyor ve fakat bu cümleleri rivâyet eden kadının meçhûliyet-i hüviyeti şüpheyi, merâkı mûcib oluyordu. Bu şüphe, bu merak gittikçe ziyâdeleşti. Bunları halletmek kendince pek mühim oldu. Bu maksada hizmet edecek şeylerin birincisi Binnaz Hanım'ın penceresi olacağını düşündü. Adımlarını açtı, kemâl-i sür'atle yürüdü. Hâne-i maşûkanın bulunduğu sokağın başına gelince hareketini yine ağırlaştırdı. Bu sarıda ayakları biri birine dolaşıyordu. Tosunluğa, yiğitliğe hiç yakıştırılamayacak olan bu hâli Binnaz'a göstermemek için kendi kendine bir cesâret ve gayret vererek ilerledi. Tamâmen matmah-ı nazar olan pencerelerin önüne gelince başını kaldırdı, baktı.. Binnaz bir saatten beri muntazır olduğu âşık-ı hasret-keşini görünce elindeki beyaz çevreyi kafesin arkasından oynattı.. Bunu da Mehmet Bey iyi gördü.. ve gördüğünü anlatmak için hafif bir tebessüm-i izhârından sonra geçti gitti. Bunun üzerine Binnaz hemen pencereyi kapadı.. yerinden kalktı.. Bu dakîkada uğradığı şiddetli halecân-ı kalb ise vücûdunun her uzvunu ayrı ayrı titretiyordu. Bu hâli ile çılgın çılgın odanın içinde biraz dolaştıktan sonra Pamuk kediyi kaptı, kucağına aldı.. merdivenleri ikişer üçer basamak atlayıp inerek bahçeye fırladı.. bahçenin tâ öbür ucuna kadar gitti, enine boyuna bir hayli gezindi. Nihâyet yoruldu. Bir ağacın altında tahtadan yapılmış eski bir iskemle duruyordu, gitti onun üzerine oturdu.. Arkasını ağaca dayadı.. parmaklarıyla Pamuk kedinin tüylerini karıştırarak düşünmeğe başladı.

O gün Mart'ın evâsıtına müsâdif idi. Sabahleyin gökyüzünü istilâ eden bulutlar öğleye doğru yavaş yavaş dağılarak güneş tamamıyla meydana çıkmış.. havadaki mağmûmiyetten eser kalmamış idi. Havanın hilâf-ı memûl

olan bu küşâyişi Binnaz'ın inşirâh-ı nev-peydâ-yı hâtırına pek muvâfık gelerek hissiyât-ı sâikânesini tezyîd etmekle ağır ağır âgâz ettiği terennümlerin perdesi derece derece yükselerek civâra aks-i endâz olmağa başladı.

Gümânî Şeker Efendi'nin o zamanlarca nev-zuhûr olan:

"Hiç menendin yok senin bir dânesin"

"Hâsılı bir misli yok cânânesin"

"Neyleyim uşşâkına bîgânesin"

"Hâsılı bir misli yok cânânesin"

Şarkısını -terennümâtına yüreğindeki âmâl-i tahassürperverâne şekliyle, endâmıyla arz edecek sûrette cism ü cân vermeğe özenir gibi- bir şîve-i hazîn.. Bir edâyı dil-sûz ile okuyup şarkının son bendini müteâkip nakarâtı ibtidâr eder etmez karşısındaki bir ağacın henüz yapraklanmağa başlamış dallarını zemîne.. otların üzerine düşen büyücek bir yafa portakalı yuvarlana yuvarlana geldi, Binnaz'ın ayaklarının yanında durdu.

Binnaz'ın bu hâli gördüğü gibi def'aten uğradığı veleh ve dehşetin netîce-i tabiîyyesi olmak üzere terennümü derhal kesmekle berâber böyle bir muhamele-i garîbeye cür'et eden şahs-ı meçhûl gûyâ portakalın düştüğü ağacın üzerinde imiş de bir saatten beri kendisini dinleyip temâşâ ediyormuş gibi tevehhüm ederek saklanmak için sağ tarafına doğru eğildi ve yüzünü setr için de kollarını yukarıya kaldırdı durdu. Beş on sâniye kadar bu vaziyyette zîr ü belâyı nazar-ı teftîşinden geçirip bahçenin içinde kendinden başka bir kimse olmadığını iyice anladıktan sonra yine doğruldu. Gözlerini -düştüğü yerden kaldırılmak için

muntazır-ı ikbâl olup duran portakala çevirdi ve bir müddet te'ennî ve tereddüt gösterdikten sonra portakalı derdest ile çevirip çevirerek muâyeneye başladı ve üzerinde batıma karanfil ile menkūş olan "Âh efendim!" kelimelerini okudu. İşte o zaman yüreği hızlı hızlı çarpmağa başladı.

Kendisinin yüzünü bile görmediği yalnız edâ-yı sadâsına meftûn olmakla şaşkınlığa düşen ve o şaşkınlık netîcesi olarak böyle bir hareket-i tecâvüzkârâneye cür'et eden âşık-ı fedâkâr kim olsa gerek idi? İşte Binnaz bunu öğrenmek istiyor ve bu sırr-ı garâmı portakalın üzerindeki nakşın hâlinden, kālinden keşfe çalışıyordu.

İki arşın ileriye düştüğü halde yuvarlanarak tâ ayaklarının altına kadar gelen bu portakalı şüphesiz bir yed-i aşk ve muhabbet idi. Teblîgāta memûr olduğu peyâm-ı hasret, kemâl-i fesâhât ve belâgâta takrîr ediyorsa da kimin tarafından geldiğini söylemiyordu. Binnaz'ın ara sıra koklayıp gizlice dudaklarını dahi temas ettirmekten kendini alamadığı bu cism-i râyihâdâr bir hâlis yürekte kendisi için hâsıl olan bir aşk-ı gāibâneyi arz etmeğe gelmiş ve kuvve-i efsûn ile portakal şeklini almış bir nâme-i misk-alûd-ı muhabbet idi. Lâkin hayfâ ki bu muhabbetnâmenin imzâsı yok idi.

"Nereden geldi bu?.. Elbette beni bilen bir adamdan. Nasıl adam? Elbette bir civan, bir yiğit, Mehmet Bey mi? Yok. Bu başka biri olacak. Acaba kim? Evet: Mehmet Bey de güzel bir delikanlı. Lâkin bu? Bunu görmedim ama bu daha yosma gibi geliyor... Bâ-husûs bu daha yiğit. Daha cesâretli ki Mehmet Bey'in bu kadar yapmadığı şeye bu bir saat içinde karar verdi.. Mehmet Bey beni seviyormuş.. çıldırıyormuş... Gerçek olduğunu nereden bileyim? Lâkin bu? Başkası... Bu bir ateş!.. Ah böyle yiğitlere canım kur-

ban olsun!.. Acaba kimdir bu yiğit? Bir kerecik yüzünü görseydim. Mutlak beni görmüş olmalı.. Herkes beni görüyor.. biliyor da benim hiçbir şeyden haberim olmuyor... Şaşkın bir kızım ben.. Nasıl edeyim? Yine türkü mü çağırayım? Sakın Mehmet Bey olmasın bu?.. Portakal ne taraftan geldi... Şuradan doğru.. Orası nedir?.. Bostan.. Bostandan ını geldi?.. Ne münâsebet lâhana koçanı mı bu?.. Bostanın sağında bir ev var.. Belki oradandır.. Ev kimin? İbtidâ bunu öğrenmeliyim.. Kimden öğreneyim? Şu taraf o evin bahçesi mi olacak? Ah öyle olsa ne iyi olurdu!.. Öbür taraftan bir merdiven dayandığı gibi iş biterdi.. Bizim tarafın ağaçların tutarak buraya inmek benim bile elimden gelir. Ah ne âlâ olurdu!... Acaba bu civânın adı nedir?.. Ne kıyafette geziyor? Elbette şu portakalın mutâbık bir manâsı var.. Burada kal.. Başka yere gitme.. Beni bekle.. Meselâ gece ortalık âğyârdan hâli olunca gelir seni bulurum.. Duvardan aşırır istediğin yere götürürüm... Sen benim olursun... Acabâ merâmı bu mu?.. Âh Fatoş'çuğum nerdesin?.."

"Bahçelerde portakal"

"Gitme yârim burda kal"

"Gönlüm sana verdim al"

"Gitme yârim burda kal"

"Ây!. Vallahi iyi. Ne güzel bir şarkı oldu... Bakayım alt tarafını da yapabilecek miyim:

"Akşam olsun geleyim"

"Senden vefâ dileyim"

"Sevdiğini bileyim"

"Gitme yârim burda kal"

"Ah!.. Hiç de bilmezdim böyle bir marifetim olduğunu... Civânım!.. Bunu sen mi söylüyorsun yoksa ben mi? Söyleyene bakma söyletene bak değil mi?.. Aman Fatoş neredesin?.. Durmayacağım içime fenâlık geliyor.. Sakın sevinç delisi olmayım..."

Binnaz bu mülâhazât-ı hasret-keşâne ile mevkûf-ı heyecân iken bahçenin hâne cihetinden zuhûr eden: "Huu! ! ! Binnaz Hanım nerdesin?.." nidâsını işitmekle berâber başını o tarafa çevirir çevirmez sık ağaçların arasından Fatoş Hanım'ın çehre-i handân ve endâm-ı hırâmânını seçti. Son derecede sabırsızlığa delâlet eder bir hareket-i serî'a ile yerinden kalktı. Ve: "Buradayım!.. Buradayım!.." diyerek elinde mahud portakal... kucağında Pamuk kedi olduğu halde Fatoş'un istikbâline şitâbân oldu.

Fatoş Usta Mehmet Bey'e tesâdüfle Tosun'un Binnaz hakkındaki heves ve ümidini lüzûmu kadar teşdîd ve tezyîde muvaffak olduktan sonra bu muvaffakiyyetin kalp ve kalıbına bahş ettiği gurur ve metânetle yoluna devam ederek ve zennecilere kadar gelmiş ve nokta-i muvâsalat olan Örücüler Hamamı'na az bir mesâfe kalmış iken birdenbire döndü, geldiği tarafa tahvîl-i veche-i azîmet etti. Çünkü Fatoş'un ayakları taşıdığı vücûdu müteveccih olduğu yere götürmek için hareket ettiği kadar başı da hâmil olduğu cenîn-i tasavvuru bir saat evvel gehvâre-i fi'le getirmek için uğraşıyordu. Mâdemki şâhid-i nâzende-i reftâr-ı emel hiç umulmadık bir yerde kendisine elvermiş idi. Artık bunun arkasını bırakmayarak merhale-i vâ-pesîne kadar takîbine ikdâm etmek Fatoş için vâcib değil miydi? Kendisinden o öğütleri aldıktan sonra Mehmet Bey'in tek durmayacağı tabiî ise de icrâ edeceği her yoldaki teşebbüsât-ı muvâsalat-cûyânenin matlûb olan suhûlet ve sür'atle

neticе-bahş olması Binnaz tarafından ona göre hareket olunmağa mütevakkıf ve bu da Mehmet Bey'le sokakta teâtî edilen sözlerden Binnaz'ın çarçabuk haberdâr edilmesine menût olduğu ve bir de Binnaz'ın bahçesi Mehmet Bey'in hânesinden göründüğünü Tosun'un kendisi söylemesine nazaran eğer bahçe tarafından bu âşık ve maşûkayı konuşturmak, görüştürmek imkânı var ise bunu tecrübeye de -Fettan Hanım'ın uğraşmış olduğu gâile-i kalbiyye ile nazar-i dikkati Binnaz'a matûf olamayacağı- böyle bir zamân-ı fırsatta ibtidâr etmek lüzûmunu mülâhaza ettikçe ayakları geri geri gitmeğe başlamış olan Fatoş Usta yalnız bir iki saat için hamamda oyalanmasını Ana Kadın'a havâle ettiği hasta çocuğu Kahraman'ın nerede geceleyeceğini hatırına bile getirmeyerek- ve zennecilerden avdet etmeğe mecbûr olmuş idi.

Bir meşy-i müsta'cilâne ile Binnaz'ın hânesine muvâsalatla kapıyı ihtiyatlı bir sûrette çaldı. Bu ihtiyat ihtizazdan, ihtizaz ise Fettan Hanım'ın sabahki öfkesinden münbais idi. Ber-mu'tâd Şirin Bacı kapıyı açtı. Fatoş'un daha içeriye girerken: "Küçük Hanım'ın odasında çıkınımı bırakmışım... O kadar yerden geri döndüm.. Yukarıda misâfir var mı?" yollu sözlerine Şirin Bacı'nın: "Buyurun Küçük Hanım bahçede şimdi şarkı çağırıyordu.. Büyük Hanım sokağa gitti... Evde başka kimse yok" diye mukâbelesinden Fatoş ziyâdesiyle memnun oldu ve hemen yaşmağını, ferâcesini bir tarafa atarak bahçeye çıktı ve ânifen beyân olunduğu veçhile Binnaz'la yekdiğerinin mukâbelesine gittiler.

Binnaz portakalı ve kedisi ile Fatoş'a yakın gelince:

— Ayol! Sen nereden çıktın?.. Deminden beri seni kaç kereler çağırdım...

dedi ve terk ettiği ağacın altına doğru Fatoş'la berâber yürüdü.

— Geri geldim... Fenâ mı ettim?.

— Hiç gelirsin de fenâ olur mu?.. Pek sevindim..

— A kuzum o elindeki koca şey de nedir?..

— Bil bakayım?..

— Portakal... portakal değil mi o?..

— Âferin Fatoş'çuğum!.. Adam sen eksik olma. Ben sana akillisin, her şeyimi bilirsin demez miyim?

— Benden başka şunda akıllı kim kaldı?..

— (Portakalın üzerindeki yazıyı göstererek) Eğer şunu da bilirsen yarısını sana veririm..

— Portakalın yarısı bize düştü öyle mi? Dur iyice bakayım: (Âh Efendim) olacak değil mi bu?

— Bildin Fatoş'çuğum bunu da bildin.. Aklın var olsun.. İrfânını nazar gagalamasın!. Şimdi bileceğin bir şey kaldı ama korkarım onu bulamayacaksın...

— Söyle belki onu da bilirim.. Bilmece bildirmece el üstünde kaydırmaca..

— Bu nereden geldi bil bakayım...

Fatoş bahçeye ilk adımı attığı anda ilk nazarını da bahçenin ilerisinde ağaçların oda tarafına atarak Mehmet Bey'in aşı boyalı evini aramağa başlamış ve filhakîka bahçenin sağ nihâyetinde öyle bir kırmızı evin yalnızca kâim olduğunu görmüş idi. Binnaz'ın zîb-i dest-i ibtihâcı olan portakalın hâl ve hey'etini ve ne olduğunu ve nereden gel-

diği meselelerini başka başka mevzû'u mevki'-i mülâhaza ettirecek kadar Binnaz'ca ehemmiyeti bunun Mehmet Bey tarafından atılma bir şey olduğu hakkında Fatoş'a bir büyük şüphe verdiği için Fatoş Binnaz'ın son meselesine şu sûretle cevap vermekte kat'an tereddüt etmedi:

— Âh! En kolay şey bu!.. Şu duvarın üstünden aşarak havadan gümbür gümbür düştü, senin ayaklarına kadar geldi, söyle bunu da bildim mi?

— Allah aşkına nerden biliyorsun?

— Bilirim ya?

— Yoksa o zaman buralarda idin de gördün mü?

— Hayır.. Ben daha şimdi geliyorum.. İki dakika bile olmadı.. Baksana terimi bile kurutamadım ayol!..

— Ey nereden bildin? Kerâmetin mi var?..

— Hâyır.. Kerâmete muhtaç bir şey değil.. Öyle olması lâzım gelir de onun için!...

— O ne demek?..

— Şimdi anlatırım.. İbtidâ sen bana naklet bakayım. Buraya ne zaman çıktın?. Ne yaptın?.

— Hiç.. Sen gittikten sonra.. Hâ gerçek, Mehmet Bey tekrar gelmesin mi?.. Geçerken mendil salladım. Galiba gördü ki güldü.. O geçti gitti.. Ben de buraya geldim.. Senin oturduğun iskemleye oturdum, türkü söylemeğe başladım. Türküyü bitirmeden şu ağacın üzerdinden doğru "patadak" yere bir şey düştü. Portakal imiş. Dediğin gibi yuvarlana yuvarlana geldi tâ ayaklarımın altında durdu.

— Ey? Onun üzerine artık hiçbir şey yaptın mı?

— Birdenbire bir korktum ki?...

— Âferin Tosun!.. Aşk olsun!.. İşte böyle olmalı!...

— Tosun!.. Kim bu Tosun?..

— Mehmet Bey.. kim olacak?..

— Etmeyin de, Mehmet Bey mi?.. Ne biliyorsun?.

— Gördüm, ayol kendisini gördüm.. Buradan giderken sokakta rast geldim.. Lâkırdı ettim.. Hepsini söyledim.. (Ne yaparsan yap kızı almanın çâresine bak) dedim. Evleri de şurada imiş.. Haberin var mıydı bakayım?..

— Aman Fatoş'çuğum gerçek mi söylüyorsun?. Hangi evmiş o?.. Gerçek mi? Ver ellerini öpeyim?.

— Ninen de nereye gitti?..

— Bilmek gittiğinden haberim bile yok gitmiş mi?..

— Gitmiş.. Nemize lâzım?.. Gittiği daha iyi.. Ey sonra artık bir daha türkü söylemedin mi?

— Korktum dedim ya!.. Nereden geldiğini bilemeyince ne yaparım?

— Haydi bakayım durma.. İşi soğutmaya gelmez.. Senin güzel mânilerine başla da dinleyim... Oh!.. Hava da ne kadar güzel bugün!..

— Ne söyleyim?.. Hangi mâniyi söyleyim? Bu portakalın üzerine beyitler yapayım mı?

— Nasıl beyitlermiş o?..

— Bahçelerde portakal.. Gitme yârim burda kal.. Gönlüm sana verdim al.. Gitme yârim burda kal.

— İyi, iyi, işin oldu bitti desene. İşte sâir türkü mâni yerine bunu söyle.

— Birdenbire bunu söylemem olmaz.. İbtidâ biraz mâni söyleyim de bakayım ne yapacak...

— O da olur... Başla!..

Binnaz içinde bulunduğu halecân-ı şâikânenin bahş ettiği titreklikte hâl-i âdisinden birkaç kat ziyâde halavetyâb olan sadâ-yı hazîn ile ibtidâ:

" Dağ dayandı, geç gönül dağ dayandı"

"Yâre gitmek istedim önüme dağ dayandı"

"Bu nasıl aşk u sevdâ ben yandım dağ dayandı"

mânisi ve bunu müteâkip:

"Yaraşır. Geçti gönül yaraşır"

"Ben bu dağı aşamam tut kolumdan yar aşır"

"Yâr cemâlin pek güzel her ne giysen yaraşır"

mânisini söyledi durdu.

İkisi de biribirinden mânidâr ve hâl ü mevki'e tamâmıyla muvâfık olan bu mânilerin Binnaz tarafından terennümü -fakat karanfilsiz olmak üzere- bir ikinci portakalın daha evvelkinin geldiği cihetten doğru inerek bahçeye düşmesine sebep oldu. Binnaz bunu görünce "Aa!.. Bugün buraya portakal yağıyor?.." diye haykırarak bunu da düştüğü yerden der-dest ile Fatoş'un kucağına attı ve yine haykırarak! "Fatoş Hanım, Bu da senin kısmetin bunun karanfili yoksa da kusura bakma.." dedi ikisi de birden kahkahalara başladılar.

— 15 —

İhtâra hâcet olmasa gerektir ki bu portakalları atan Mehmet Bey'den başka biri değildir. Mehmet Bey Binnaz'ı pencereden görüp işâretine de nâil olduktan sonra doğruca hânesine gitmiş ve maşûkasının bahçesini gören bir odanın köşe penceresini açarak önüne kuûd ile Binnaz'ı düşünmeğe başlamış idi. Aradan çok zaman geçmeden Binnaz'ın zâten meftûnu olduğu- terennümâtını işitince minder üzerindeki bir yastığı tezyîn eden sekiz on kadar iri yafa portakallarından üzeri batırma karanfil ile "Ah efendim!" yazılı olan birisini der-dest ile Binnaz'ın bahçesine muttazım olan kendi bahçelerine inerek yukarıda tarif olunduğu veçhile portakalı öte tarafa fırlatmış ve bu muâmele üzerine Binnaz'ın def'aten inkıtâ'-ı terennümâtı Tosun'un cesâretini kırdığından bir hiss-i nedâmetle avdet ettiği odasında müz'ic bir endîşeye düşmesini mûcip olmuş idi. Binnaz'ın ikinci defa olarak söylediği o mânidâr mânileri işitir işitmez Mehmet Bey taze bir ümit ile yine bahçeye inmeğe ve ikinci portakalı da atmağa cesâret etti. Bunun üzerine beri taraftan başlayan kahkahaları, mülâtefeleri müteâkip Binnaz -Numân Ağa'nın bestelediği şarkılardan -güftesi kendi söylediği güfteye veznen ve manen muvâfık olan:

"Bu sözüne bağlamam bel"

"Bî-vakittir duyar engel"

"Hele sabret kararsın tel"

"Erken olmaz akşama gel"

şarkısının bu ilk bendini terennüm ettikten sonra ikinci üçüncü bendleri yerine kendi güftesini mâhirâne bir sûrette okudu. Mehmet Bey de bunları işitti ve ne demek ol-

duğunu da pek iyi anladı ve hatta anladığını anlatmak için bir üçüncü portakalı daha atmakla berâber iki bahçeyi biri birinden ayıran duvarı dikkatli dikkatli muâyene ederek akşam olunca öbür tarafa aşmak çâresini zihninde taharrîye başladı.

Beri tarafta kendi terennümâtının tesîriyle müteessir ve bu terennümâtın husûle getirdiği semerâtı müşâhede ile mesut ve müftehir olan Binnaz kenâr-ı dehânı alûde-i tebessüm... azâ-yı vücûdu girifte-i lerzîş olduğu halde Fatoş'un boynuna asılarak kulağına yavaşça: "Gece de geliriz değil mi?" dedi. Fatoş'tan bir kelime-i muvâfakat sudûruna muntazır oldu.

Fatoş Usta ise intikam gibi hôd-perverâne bi-dâiye ile mübâşeret ettiği şu işin mukaddimâtından fevka'l-me'mûl olarak müşâhede ettiği sür'at ve garâbeti temâşâ ile mevkūf-ı hayret ve bu mukaddimâttan karîben tevellüd edecek netîcenin mes'ûliyet-i maddiyye ve ma'neviyyesini teemmül ile mebhût-ı dehşet olduğu halde biraz teemmülden sonra kızı yavaşçacık itti: "Dur bakalım akşam olsun da.. Hem böyle işlerde o kadar acele iyi değildir. Tez giden çabuk yorulur." dedi. Bu esnâda ise saat on biri geçiyor idi. Fatoş artık bahçeyi terk ile içeriye girmek zamanı geldiğini Binnaz'a anlattı. İki hanım kol kola verdiler. Hâne tarafına teveccüh gösterdiler. İkisi de düşünüyordu. Eve gidince Binnaz Hanım Fettan Hanım'ın gelip gelmediğini öğrenmek için mutfağa teveccüh etti. Fatoş da arkasından gitti.

— Şirin Kadın ninem geldi mi?

— Daha gelmedi.. Artık bundan sonra gelmez sanırım..

— Neden öyle sanıyorsun?.

— Saat on biri vuralı çok oldu "on bire kadar gelmezsem beni beklemeyin" dedi idi. Gelmeyecek.

— Nereye gittiğini de biliyor musun?..

— Nereye gittiğini söylemedi...

Bu haber üzerine Binnaz Fatoş'a dönerek gülünç bir çehre ile manâlı manâlı baktıktan sonra bahçedeki gibi gitti boynuna sarıldı öpmeğe başladı... Binnaz arkasından gitmek için nefesi kesilinceye kadar koşmağa râzı ve hazır olduğu şâhid-i merâmını zahmetsizce huzûruna getirmek için vâlidesinin gaybûbetine kadar her türlü esbâbı ihzâr eden muvâfakat-i bahtın son derecede memnûnu idi. Fakat Fatoş Ustaca bu tesâdüfün tesîri ber-aks oldu. Fettan Hanım hakkında Şirin Bacı'nın! "Demek gelmeyecek" sözünü işitir işitmez hemen kaşları çatıldı, def'aten çehresi morardı. Çünkü Büyük Hanım'ı evde yok iken Küçük Hanım'ın geceleyin bahçe safâsına çıkmak arzusuna karşı koymak müşkil olacağını ve bahçeye çıkılmak hâlinde zuhûr edecek netîcenin pek vahîm olmak ihtimâlini elektrik sür'atiyle düşünmüş idi. Bu arada oğlu Kahraman da hatırının en mehfî, en karanlık bir cihetinden mahzun ve girye-alûd bir çehre ile nümâyân olmağa başladı. Bir taraftan kendi öz oğlunu eller elinde terk ile başka yerlerde gecelemek, diğer taraftan elin genç bir kızını azdırıp baştan çıkarmak ve bunlardan başka bir de bir delikanlıyı duvarlardan aşmak gibi bir harekete teşvik eylemek kabahatlerinin mûcip olacağı mes'ûliyet-i ma'neviyye mühim bir sûrette zihninde dolaştıkça vicdânı kendisini rahatsız ediyordu.

Şeytan Binnaz, Fatoş'un reng-i sîmâsında zuhûra gelen tahavvülden yüreğine peydâ olan zâif ve tereddüde çarçabuk etti. Onun için hiçbir söz söylemeyerek Fatoş'u

yukarıya kendi odasına çıkardı, bir köşeye oturttu. Kendisi kilere gitti, arîz ü amîk uğraştı. Beş altı mezesiyle mükemmel bir işret tepsisi donattı. Tepsiyi aldı, Fatoş'un önüne minder üzerine koydu. Minderin beri tarafına da kendi geçti oturdu. Mezelerin biri Mehmet Bey'in attığı karanfilsiz portakallardan biriydi. Hatta Binnaz bu portakalı soyduktan sonra dilim dilim ayırmış, tabak yerine kendi kabuğunun içine dizmiş idi. Fatoş Hanım işretin dîvânesi değilse de bîgânesi değildi. O akşam ise kendisini o dâfia-i gamın tesliyetine ziyâdesiyle muhtaç görünüyordu. Binâenaleyh Binnaz'ın doldurduğu piyâle-i ser-şârı istiğnâsızca kabul ederek ağzına götürmesiyle berâber boş olarak tepsiye koydu. Binnaz sâir tuttuğu bir dilimi Fatoş'un ağzına vermek için kendisine muntazır îmâ-yı rağbet idi. Fatoş'un bir işâretiyle onu da vermekle berâber "efendim hayat olsun!" dedi. Nöbet kendisine gelince kadehlerin ikisini birden doldurdu, biribirini müteâkip içti, üzerine de bir dilim portakal aldı yedi.

Araya hiddetten hâriç bazı muhâverât dahi karışmak üzere on dakikada bir kere kadehler bu sûretle dola boşala saat bire geldiği zaman telâtum-nümâ-yı heyecân olmağa başlayan miyâne-i âlem âbide-i sâgîr-nüvâz-ı muhabbetten her birinin idâre etmek istediği fülke-i temkîn ve ihtiyât birdenbire karaya düşmekle arada yekdiğerini görmeğe haylûlet eden ihtirâz ve hicap yelkenleri de kâmilen indirilmiş ve artık Mehmet Bey'le Binnaz Hanım'ın ifâk-ı heveslerinden mütevellit olan tıfl-ı muhabbetin âgūş-ı dâye-i vasla verilmesine dâir bahisler bî-pervâ zîb-i kenâr-ı musâbehet edilmiş idi.

Saat bir buçuğa doğru Şirin Bacı'nın şikâyet-âmiz ihtâr-ı icbâr-gûnesi üzerine işret tepsisine vedâ edilerek ta'âm sofrasına oturuldu. Muhtasar bir sûrette yemek yenildi. Kahveler içilir içilmez bahçeye teveccüh olundu. İki

hanım kol kola verdiler, gündüzki mevkilerine gittiler, bağıra bağıra mülâtefelere, kahkahalara başladılar.

Beri taraftan Mehmet Bey gündüz terennüm ettiği:

"Ben sözüne bağlamam bel"

"Bî-vakittir duyar engel"

"Hele sabret kararsın tel"

"Erken olmaz akşama gel"

şarkısından telâkki ettiği fermân-ı câriâneye imtisâlen geceleyin öte tarafa aşmak için duvarı arîz ü amîk muâyene ettikten sonra düşünmeğe başladı. Çünkü bu davar beş buçuk arşın irtifâ'ında ve derzleri sağlam kavuksuz dümdüz bir şey olduğundan merdivensiz çıkılmak kābil değildi. Kendi evlerinde bulunmayan öyle bir merdiveni komşulardan tedârik etmek mümkün olabilirse de merdiveni isterken yüzünün renginden menvi-i zamîrinin münkesif olabileceği korkusu o çâreye mürâcaatı vahîm gösteriyordu. Bir teemmül-i müteellimâne ile düşüne düşüne hele nâdi-i maksûda kestirme bir tarîk-i muvâsalat keşfedebildi ki evde bazı yüksek su terâzilerinde olduğu gibi duvara münâsip fâsılaları ile keser kararak o vâsıta ile üzerine çıktıktan sonra bitişik bahçenin duvara karîb olan büyük ağaçlarının dallarına tutunup öte tarafa inivermek sûretinden ibâret idi.

Ekserleri karar iken husûle gelecek takırtı ile vâlidesinin bu âna kadar ber-hâb-ı sükûn-ı masûmâne içinde gunûde-i safvet ve safâ olan şüphesini birdenbire bîdâr etmemek için ise bir güzel bahâne-i tarf-ı şeytâniyyeden Melunet Bey'in hâtır-ı fâcirine ilkā olundu. Çünkü duvarın ekser kakılacak cihetinde yediveren nev'inden olmak üzere

mevcut olup senelerce dest-i terbiye ve ihtimâma adem-i mukârenetten dolayı dalları yerde sürünen ihtiyar bir asma kütüğü duvara bağlanıp yükseltilmek için arz-ı ihtiyâç ediyordu. Bu bahâne-i dil-firîbi tahatturla berâber çehresi kesb-i beşâşet eden Mehmet Bey artık o dakikadan itibâren kat'iyyü'l-husûl görmeğe başladı. Muvaffakiyyetin evzâ'ına bahş ettiği bir metânetle hânesinden çıkarak ağır ağır aşağıdaki mahalleye doğru yürüdü.

O zamanlar mahallât bakkal dükkânlarında envâ-ı zehâirden başka her hânece vakitli vakitsiz lüzûmu görünebilecek birçok şeyler daha bulundurmak mutâd idi ki bu şeylerden biri de Mehmet Bey'in aradığı ekserler idi. Binâenaleyh Mehmet Bey bunların kendi mahallesinin bakkalında da bulunabileceğini düşünmedi değil ise de bakkalı öteden beri kendisiyle lâubâli muâmeleye alıştırmış olmasından dolayı bu ihtiyâcı için oraya mürâcaatta bakkalın: "Mehmet Bey! O kadar büyük ekseri ne yapacaksın? Yoksa evde yapı mı açtın?.. Sakın ha! Eve dülger zenbili bir kere girdi mi, artık çıkamaz.. Ne işte kullanacağını söyle ki ekserleri on göre vereyim" yollu vukū'-ı melhût olan gevezeliğine muhâtap olup da hakîkati söylememek belâsıyla muazzeb olmak istemediğinden aşağıki mahalleye doğrulmuştu. Hele bu mahallenin bakkalında da istediği ekserleri buldu. İrisinden ufağından on beş kadar seçti, parasını verdi. Bunları bir tchâlükle ceplerine yerleştirdi. Tekrar hânesine gelerek merdiven altında durmakta olan bir keseri aldı ve evvelden hazırladığı ip parçasını der-dest ile doğru bahçeye çıktı.

İbtidâ asmayı yerden kaldırmak için ekserlerin ufağından başlayarak hepsini bir mahâret-i çîre-destâne ile birer birer duvara kaktı. Burada hânenin bahçeye nâzır sofasında ikindi namazını edâ etmek üzere olan

vâlidesinin pencereden doğru vârid olan: "Oğlum Mehmet! Ne yapıyorsun?" sualini "asmayı bağlayıp kaldırıyorum!" cevâb-ı tabiîsi ile def' ettikten sonra odasına çıktı, köşe penceresinin önüne geçti, oturdu.

Akşamın hulûlüne nihâyet derecede bir sabırsızlık içinde bir tarafta gâh Binnaz Hanım'ın bahçesinde yükselip fâsıla duvarının üzerinden kendi bahçelerine bir tavr-ı mağrûrâne ile nâzır olan büyük ağaçları, gâh odasında zîb ve sâde-i ikbâl olup mukaddemânî müretteb olan bu sergüzeşt-i âşıkânenin birinci derecede vezâitinden olmakla mübâhî görünen portakalları nüvâhte-i iltifat-ı şâyânede maşûka-i ârâm-güdâz Binnaz Hanım'ın göstereceği dilbazlıkları tefekkür ve tahayyül ederek bütün bütün bî-karâr-ı hasret olmağa başladı.

— 16 —

Bir saat altmış dakikadan, bir gün yirmi dört saatten, bir hafta yedi günden, bir ay dört haftadan, bir sene ise on iki aydan ibâret ise de bunlar bir intizâr-ı şedîde mukārin olunca iz'âf-ı muzâ'af olur. Bundan dolayı olmalı ki müddet-i hayatları teselsül ve tahavvül-i âmâl ile merhûn-ı intizâr olan insanlar sâir eyyâma nisbetle pek çok yaşamış olurlar. Fakat hayfâ ki bu türlü hayatlar ashâbını hemen dâima ömürden bîzârlık hâlinde bulundurur.

Mehmet Bey meşgalesine hitâm verdiği zaman saat dokuzu geçmişti. Dokuzdan on ikiye kadar bî-çârenin geçirdiği üç saat kendisine üç asır kadar uzun ve nihâyet-i derecede tahammül-fersâ geldi. Nihâyet akşam olup da civardaki câmilerin minârelerinden etrafa yayılan ezan sesleri kulağına vâsıl olur olmaz "Oh! Hele akşam olabildi" diyerek yerinden fırladı, doğru bahçeye indi, duvardaki ekserleri -yanlarına yaklaşmağa cesâret edemediği için-

uzaktan muâyeneden sonra başını kaldırdı, gökyüzüne bir baktı. Güneş mâverâî ufka çekileli iyice olmuşsa da ortalığın aydınlığı tamamıyla bâki idi. Gökyüzü tâ cihet-i re'se kadar açık giden eyyâm-ı bahârın hengâm-ı gurûbuna mahsus gâyet lâtîf, gayet dil-pezîr, gayet tatlı bir sarıya boyanmış cihet-i re'sten maşrıka kadar olan parçası ise açık tirşeden başlayarak derece derece açıklıktan koyuluğa giderek maviliğini muhâfaza etmekte bulunmuş idi. Âfâk-ı semâ ekseriyâ yaz akşamları görülen duman ve bulut lekelerinden âzâde, hava ise fevkalâde râkid ve berrak idi.

Mehmet Bey semâ ve havanın hâlinde müşâhede ettiği bu parlaklığı, bu letâfeti hiç de beğenmedi. Çünkü kendisinin üç saatten beri istediği ve hasretini çektiği şey karanlıktan ibâret idi. Kendisinin bahçede aşağı yukarı gezindiği müddet içinde dakîka-be-dakîka semânın rûşenliği azalarak sarı boyanmış kısmı kirli bir turuncuya, mâî kalan parçası ise sincâbîye tahavvül etmekte idi. Nihâyet birdenbire hava karardı, gecenin hulûlüne memnûniyette Mehmet Bey'e rakîb-i musâbık olan yarasalar havada birbirini kovalayıp civirildiler ederek kemâl-i şevk ile uçuşmağa ve me'valarına çekilmeğe karar vermiş, yoğurtçular ise son nidâlarıyla erbâb-ı iştihâyı hevese getirmek için sokaklarda "kaymaklı yoğurt!" âvâzını etrafa aks-endâz etmeğe başlamışlardı.

Bu esnâda taâmı geciktirmemek, Vâlide Hanım'ı da hiç olmazsa beş on hâne aşırı bir komşu evine bırakmak mülâhazâtıyla meşgûlü'z-zihn olan Mehmet Bey bahçeyi terk ile derûn-ı hâneye girer girmez:

— Vâlide bu akşam fenâ karnım açıktı.. Yemek yesek.

feryâdıyla taâmı tacîl etti. Yemek sahanları mangal kenarında dizili, yemek sofrası ise kurulmuş idi. Aşçı kadın derhal et-sahanını mangalın kenarından kaldırıp bakır sininin üzerine koymasıyla berâber merdiven başından Mehmet Bey'e:

— Buyurun efendim?.

dedi. Mehmet Bey yukarı çıktığı vakit vâlidesini sofrada buldu.

Zavallı vâlide bu mukâvele-i desâyis ve müfâsid hakkında ednâ bir tecrübesi olsaydı Tosun'un:

— Bu akşam pek fena karnım açıktı.. Yemek yesek.

diye taâmı tacîl ettiği halde her sahandan bir veya iki lokmadan ibâret olarak aldığı şeyi boğazından aşağıya göndermekte çektiği zahmete dikkat eden hâlindeki tebeddüle vâkıf olur ve belki sebebini de sorardı. Bunu göremedikten başka oğlunun muhâvere-i âtideki suâl ve cevaplarından menviyât-ı fâsidesi hakkında hiçbir şüpheye düşemedi.

— Vâlide bu gece hangi komşuya gideceksin bakayım?.

— Bilmem oğlum.. Üstüne sağlık biraz başım ağrıyor da...

— Sokağa çıkınca geçer..

— Bâri bitişiğe gideyim yakındır. Ağrı geçmezse kendim geliveririm, sana da zahmet olmaz.

— Bana niye zahmet olacak? Lâkin bizim Emine Hanım'a hiç gittiğin yok biliyor musun? Bu gece de.

— Aa orası pek uzak. Gece nasıl gideyim?

— Lâkin ayıp oluyor. Hatırındadır ya. Benim sünnetimde zavallı kadın ne kadar zahmetimizi çekti. Hele merhûmun vefâtında ondan çok ağlayan olmamış idi. Öyle ehibbâyı ara sıra aramak, yoklamak lâzımdır.

— Hakkın var evlâdım ama gece olmaz. İnşallah yarın gideyim.

— Bu gece gidiver. Hazır aradan çıkmış olur.. Hava da ne kadar güzel..

— Uzak oğlum uzak!.

— Ben götürecek değil miyim? Aşçı kadını da alırsın...

— Bilmem aşçı kadın ne dersin?..

— Ben bulaşık yıkayacağım gidemem.

Aşağıki mahallenin en nihâyetindeki bir hânede ikâmet eden Emine Hanım'ın ziyârete vâlidesini iknâ eder gibi olmuş iken aşçı kadının pişmiş aşa soğuk su katmak kabîlinden olan: "Ben bulaşık yıkayacağım gidemem" demesi Tosun'ın ziyâdesiyle canını sıktı ise de hiddetli bir söz söylcyip de zencinin babasını tutturarak işi bütün bütün berbat etmekten ihtirâzen ses çıkarmadı. Taâm karîn-i hitâm olunca Vâlide Hanım dışarıya çıkmış idi. Mehmet Bey bu fırsattan bilâ-istifâde aşçı kadına takarrüble çenesini okşayarak vâlidesine refâkat etmesini ricâ etti. Aşçı da bu tarz ricâya dayanamadığından:

— Peki.. Güzel hatırınız için gideyim, dedi. Bunun üzerine Mehmet Bey sofaya fırladı.. vâlidesini buldu... aşçı kadının muvâfakatını beyân ile hemen hazırlanılmasını söyledi.

Bî-çâre kadın gündüzden beri kendisini bî-huzûr eden

baş ağrısına da bakmayarak bir tek oğlunun hatırı hoş olmak için hazırlandı. Mehmet Bey de feneri yaktı. Bu önde diğerleri arkada oldukları halde sokağa çıktılar, yürümeğe başladılar. Bir çeyrek sonra Emine Hanım'ın hânesi önünde durdular. Mehmet Bey kapıyı çalıp hanımın evde olduğunu anlar anlamaz vâlidesini kolundan tutarak kapıdan içeri atmakla berâber:

— Ben kahveye gidiyorum. Gelir sizi alırım. Dedi, kapıyı çekti, geldiği cihete döndü yürüdü.

— 17 —

Mehmet Bey icrâsına karar verdiği tasavvurun karşısında artık bütün bütün yalnız kalmıştı.

Gündüzden beri bazı hâiller arkasından ve baidçe bir mesâfeden temâşâ ettiği çehre-i maksûdu şimdi her nev'î mevâni'in haylûletinden vâreste olarak yakından görmeğe başlayınca biraz evvel gördüğü kadar dil-firîb bulamamağa ve bu çehreyi arz eden vücûdun endâmında kesr-i şevk ve rağbet edecek bir münâsebetsizlik ve hele ellerinde kollarında ve husûsen ayaklarında dâ'î-i nefret olacak bir çirkinlik bir tenâsüpsüzlük görmeğe başladı.

Mehmet Bey -öbür vakitler mahallesinde sekiz on yaşlarından on üç on beş yaşlarına kadar kendi gibi mektepten henüz bir dükkâna intikâl edememiş çocukların top oyunlarında ve diğer mahalleler etfâline karşı ekseriyâ cuma günleri tertip olunan "salâ" mübârezelerinde sergerdeliği ihrâz eden bu cesûr-ı bî-fütûr için bazı bostanların tahta perdelerinden aşarak tarlalarından marul uydurmak.. bazı bahçelerin alçak duvarları üzerine sıçrayıp ağaçlardan meyva koparmak gibi hareketler, cür'etler bir şey değil idi. Fakat şimdi komşularının kızıyla el ele vermek için -velev maksad-ı aslî o kızla evlenmek çâresini birlikte dü-

şünmeğe râci' olsun- duvarlardan aşmak cür'eti, sâbıktaki cür'etlere benzemiyordu: Bunda duyulmak.. yakayı elc vermek.. kolluğa teslim olunmak.. hükûmetin pençe-i mücâzâtına düşmek...

Âlemin... husûsuyla kendisi gibi tosunların yanında yüz yüze gelmek vardı.

İşte maşûka-i hayâliyyesi Binnaz Hanım'la dest-bedest vifâk olmak için bahçesine aşmak sûretinden ibâret çehre-i mahsûdu arz eden vücûdun ayağı bu netîce-i vahîme idi.

Binâenaleyh Mehmet Bey düşünüyordu. Zavallı Tosun'un zihnini bulandırmağa başlayan bu mülâhazât, hareketine de îrâs-ı betâet etti. Vâlidesini Emine Hanım'ın kapısından içeriye atar atmaz geldiği cihete doğrulup yürümekle ayaklarına verdiği sür'at gittikçe azaldı. Hatta bir aralık birdenbire durdu kendi kendine: "Şeytana uyup da başıma bir belâ getirmekten ise kahvede arkadaşlarla konuşmak.. iskambil oynayıp birkaç portakal kazanmak daha iyi değil mi? O kız nasıl olsa yine benim... Öyle ya yine benim olacak.." dedi hemen terk-i niyetle tebdîl-i hatt-ı harekete karar vermeğe meyelân gösterdi. Hayfâ ki nâmının isti'âzesiz yâd olunmasından olmalı zihnine tekrar girmeğe yol bulan şeytan Tosun'un dîde-i iştiyâkına Binnaz Hanım'ı me'yûs bir sîmâ-yı sâmân-rübâ ile arz edip sâmia-i tahsîrine de maşûkanın terennümâtı-ı şevk-engîzânesini aksettirince Mehmet Bey henüz zamîrinden bütün bütün hak ve imhâya muvaffak olamadığı niyeti üzerinde herçi bâd-a bâd sebâta azm ile hânesine azîmetini ta'cil etti.

Hânesine varıp kapıdan içeri girince elindeki feneri söndürdü, bir tarafa bıraktı. Doğruca bahçeye çıkarak ağır ağır yürüdü. Asma kütüğünün tâ yanında -duvarın öbür ci-

hetinden gelecek işâret-i savtiyeye vakf-ı gûş-ı dikkat ederek- durdu. Bu esnâda Fatoş Usta ile Binnaz Hanım da kendi bahçelerine henüz çıkmışlar idi. Yekdiğeriyle şakalaşarak güle oynaya portakal ağacının civârına vâsıl olduklarını seslerinden, sözlerinden Mehmet Bey anlayınca yüreği şiddetli çarpmağa başladı. Fakat duyduğu sözler içinde gündüzkiler nev'inden sarîh bir lâkırdı işitemediği için olduğu noktada duruyordu. Nihâyet tatlı bir sadânın kulaklarına îsâl ettiği: "Nâfile Fatoş Hanım.. Nâfile!.. Portakalları çiftleştiremeyeceğiz" sözü üzerine Tosun: "Buradayım.. İşte geliyorum" manâsını müş'ir iki defa öksürdükten sonra duvardaki ekserlerden kendi başı yukarısında bulunan bir tânesini sağ eliyle kavradı. Aşağıkilerden birisine sol ayağını koydu. Bu dakikada tekrar uğradığı şiddetli halecân ile vücûduna ârız olan lerze-i havf ve ıztırâbı bî-çârenin müddetü'l-ömr tecrübe etmediği bir hâl-i elîm idi. Mamâfîh elîm olan bu hal içinde bulunmaktan nefs-i emmâre-i hevâ-giriftesi o kadar zevk-yâb oluyordu ki beş on dakika evvel hayâlinden fenâ halde korktuğu vâlidesi bağteten karşısına çıkıp da kendisini bu azm-i mecnûnâneden men'e kalkışsaydı onu da dinlemeyecekti. Çünki şedîd bir zulmetin a'mâkında dolusan nazar-ı muhâkemesi bu dakîkada hiçbir şey göremez olmuş idi.

Ekserlerin birtakımına tutunup birtakımına basarak epeyce bir zahmetle duvarın üstüne çıktıktan sonra iki kat olduğu halde koyu karanlığı gözleriyle eşeleyip araştırarak kırık ağaç dalları arasından Binnaz Hanım'ın bahçesine hâifâne atf-ı nazar-ı dikkatle bekledi. Bahçenin biraz ilerisinde hareketlerinin seçebildiği iki alacaklı gölgeden birisinin kendi tarafına doğru yürüdüğünü gördü. Fakat kendi sükûnunu ikinci bir harekete tebdîl edebilmek için artık bütün bütün açık ve kat'î bir emir bekliyordu.

Beri tarafta ise Fatoş Usta Tosun'un tevakkuf ve te-

reddüdünü hissetmekle duvara biraz daha takarrüb edcrek gāyet yavaş ve ihtiyatlı bir sesle: "yanınızdaki büyük dala tutunup kendinizi bırakınız.. Ayağınızın altında bir dal daha var oraya basar inersiniz..." cümlelerini iki üç defa nefesi tutulmaktan dolayı boğuluyor gibi bir ıztırâb-ı azîmi hissederek kemâl-i müşkilât ile heceleyebildi ve bu cümlelerde: "Kendinizi gözetiniz aman ses olmasın!.." kelimelerini de ilâve etti, durdu.

Bunun üzerine Mehmet Bey duvardan bir hayli yükseğe çıkmış olan bir çitlenbik ağacının dallarını elleriyle yokladı. En kalınını.. en kuvvetlisini seçti.. İki eliyle tutunup o ağır gövdesiyle asılır asılmaz dokunduğu dal "kırak" diye acı.. korkunç bir ses çıkararak kırıldı. Bir şiddeti fevkalâde ile tepesi aşağı giderek yabânî otların üzerine serilmiş olan Tosun'un o anda tâ can evinden kopan bir enîn-i medîd Fatoş'u da.. Binnaz'ı da azîm bir hayret ve dehşete ilkā eyledi.

Mehmet Bey ağacın dalına tutunup sarktığı zaman bacaklarını kanca şeklinde bükmüş ve dal kırıldıktan sonra o vaziyette aşağı inerken bacakları diğer bir ağacın ufkî duran gāyet sert bir dalına şiddetle çarptığından sol bacağı diz kapağının dört beş parmak aşağısında kırıldığı gibi başının bir tarafı da berelenip kanamağa başlamış idi.

Fatoş Usta düştüğü hayretten güç ile kendisini alarak otların üzerine bî-hûd serilmiş olan Mehmet Bey'in yanına gitti ve: "Bir yerin mi acıdı civanım?.. Vah vah!.." dedi, durdu. Fatoş'u bu esnâda hafakan boğuyordu. Zavallı Mehmet Bey hem uğradığı vartanın dehşetinden.. hem de canının fevka'l-had acımasından kendini kaybetmiş idi. Biraz sonra aklını başına toplayabildi ve nerede ve kimlerin huzûrunda bulunduğunu teemmül ederek yiğitliğe hiç de yakışmayan o vaziyette çok zaman kalmak ola-

mayacağından davranıp kalkmak istedi ise de ayakta duramayacağını anladı, tekrar otların üzerine yaslandıktan sonra bu hâle hayretle nigerân olan Fatoş'a: "Aman affedersiniz hemşîre hanım.. Ben davranamayacağım bacağım kırılmış.. Beni buradan göndermenin bir çâresi.." diyerek hafif hafif inlemeğe başladı.

Fatoş Usta vartanın derece-i ehemmiyetini şimdi artık iyi anladığından kemâl-i ye's ile ellerini birbirine vurarak: "Eyvah! Şimdi ne yapalım" diyerek bir ötede -bir yatak bağına bürünmüş.. başına da beyaz bir örtü koymuş olduğu halde- bir ağaca yaslanıp duran Binnaz'ın yanına koştu gitti. Telâşlı telâşlı hemen söze başladı:

— Gördün mü küçük hanım olan işleri?

— Ne olmuş?

— Ne olacak bacağı kırılmış.. Yerinden kımıldayacak hâli yok.

— Ah benim tâli'im! Görüyormusun buna da yetişti!

— Sen yine kendini mi düşünüyorsun? Senin tâli'inin Allah belâsını versin! Şimdi artık onu bırak da ne yapacağımızı düşünelim.. Şunu buradan göndermenin çâresini görelim.

— Nereye göndereceksin?.

— Cehennemin dibine?.. Tövbe estağfurullah! Burada mı alıkoyacaksın? Elbette gidecek.

— Gidecek mi?

— Hayır kalacak.. Hem de senin odana misâfir olacak!..

— Hiç öyle şey mi olur.

— Ne bileyim. "Gidecek mi" diye soruyorsun da.. Duracak değil ya!. Elbette gidecek.. Ama nasıl?.. Adım atmağa mecâli yok.

— Öyle ise biz ne yapabiliriz?

Binnaz'ın cevaplarında lâzım olan derecede işe ehemmiyet verdiğini ve husûsen araya kendi tâli'sizliğini karıştırmasına böyle bir hal içinde bile nefsini düşünmekten geri kalmadığını hissetmekle sabır ve tahammülü yanıp tutuşan Fatoş'un lisânı ateş püskürmeğe başladı:

— Ne yapabiliriz ha!.. Ne yapabiliriz öyle mi?.. Her türlü öğütleri verir, delikanlıyı duvarlardan aşırırız.. ağaçlardan düşürür, belini bacağını kırarız da burada toprakların üzerinde yüz üstü bırakırız öyle mi?..

— Ne darılıyorsun Fatoş'çuğum; ben "bir şey yapmayalım" demiyorum.. Ne yapabileceğimizi soruyorum.

— Yapacağımızı soruyorsun.. Pekâlâ yapacağımız işte bu: Bir koltuğuna sen gireceksin, bir koltuğuna da ben.. Götürüp kapıdan dışarıya atacağız.. Başka yapacak yok.. Anladın mı?

— Aa.. Nasıl olur?

— Haydi!.. Lâkırdı yarıştıracak zaman değil.. Sen git bak aşçı yukarıya.. odasına çıkmış mı? Çıkmışsa hemen geri gel.. Çıkmamışsa bir çâre bul onu mutfaktan def'et...

— Aa.. Ben aşçıyı nasıl def'edeceğim?..

— Baksana ateş kız!... Sen beni çıldırtacaksın.. Şimdi "yangın var" diye bağırırım da görürsün!.. Münâsebetsizlik lâzım değil.. Git diyorum!..

Fatoş'un son tehdîdi Binnaz'ı tahrîr edebildi. Ateş kız o zaman ateşliğini tekrar iktisâb ederek kararlı bir sür'at-i berkâne ile içeriye gitti. Mutfak kapısı kapalı idi. Kapıyı yavaşçacık açtı, baktı, kimseyi göremedi. Merdivenden sessizce çıktı, aşçının odasına doğruldu, kapısını dinledi. Aşçı kadın keyifli "dingala.. dingala.." diyerek meşgûl-i terennüm idi. Binnaz bu hüsn-i tesâdüften memnun olarak hemen ters yüzüne döndü. Merdivenden çabuk çabuk indi. Koşa koşa bahçeyi geçti, Fatoş'u buldu, gördüğünü söyledi.

Bu işi görmek için Binnaz'ın ancak üç dört dakikadan ibâret ân-ı gaybûbeti Fatoş'a üç dört ay kadar uzun gelmişti. Bu aralıkta Mehmet Bey derinden derinden "Âh!" lar çektikçe Fatoş bunları işitmemek için kulaklarını tıkar.. şiddet-i nedâmetinden başını yumruklardı. Nihâyet Binnaz'ın o müsâit haberle çabucak avdeti yanar yüreğine su serpmiş oldu. Bunun üzerine Fatoş yerinden fırladı. Hâkimâne emir ve daveti ile Binnaz da kendisine imtisâle mecbur olarak ikisi birlikte Tosun'un koltuğuna girdiler. Tosun ayağa kalktığı gibi: "Aman fesim yok!.." dedi. Filhakîka esnâ-yı sukûtta fes başından fırlamış.. otların arasında ihtifâ etmiş idi. Binnaz Hanım gâyet gülünç bulduğu şu hâle karşı kahkahalarını boğmağa çalışarak- öteye beriye koştu, fesi aradı, buldu, kendi elceğiziyle Tosun'un başına geçirdi.

Muvakkaten bıraktığı koltuğa tekrar girdi. Fatoş'un: "haydi!" kumandasıyla bunlar çabuk çabuk bahçeyi geçtiler, avluya dâhil oldular. Bu aralık aşçı kadının -epeyce yükselmiş olan- "dingala"ları avluya kadar vâsıl oluyordu. Bundan cesâret alarak avluyu da sür'atle geçtiler, sokak kapısına vardılar.

Fatoş Tosun'un koltuğunu bıraktı. Kapıyı yavaşçacık açtı. İhtiyât ve ihtirâz ile başını dışarıya çıkardı, etrafa göz gezdirdi. Kulak tuttu. Sokak karanlık, etraf pür-sükûn idi.

Fatoş'un bu tebâüdünden Binnaz bil-istifâde ağzını Mehmet Bey'in kulağına yanaştırarak yavaş ve titrek bir ses ile:

"Âh civânım! Düşmenize sebep oldum.. Sizin ayağınıza gelen kazâ keşke benim başıma geleydi!.. Görüyor musunuz ben tâli'siz bir kızım?... Şimdi bir daha ne vakit buluşmamız nasip olacak." sözlerini mırıldandı. Mehmet Bey ise şiddet-i ıztırâbından enîn-i ıeellüımü can evinde hapsetmeğe muvaffak olamadığını cihetle maşûkasına karşı ziyâdesiyle mahcup düştüğünden dolayı alnından muttasıl soğuk, sıcak terler dökmekte ve bulunduğu mevki'-i müşkilden bir an evvel kurtulmaktan başka hiçbir şey düşünmemekte idi. Binâenaleyh Binnaz'ın yarı samîmî... yarı ca'lî olarak mırıldandığı sözlerden hiçbirisi kulağına bile girmedi.

Fatoş sokağı muâyeneden sonra geldi. Tekrar Mehmet Bey'i koltukladı, iki hanım bir hamlede Tosun'u kapıdan dışarıya bıraktılar.. hemen kapıyı kapayıp çekildiler.

Mehmet Bey kendisini tenha sokakta yapayalnız bulduğu gibi manâ-yı ıztırâbı kesb-i hiffet etti. Hiç olmazsa uğradığı varta ile bundaki rezâletin ağyâra duyulmaktan vâreste kalacağını hesap ederek müteselli oluyordu.

Zavallı Tosun ibtidâ duvarlara dayanarak bir ayağıyla -menzîl-i selâmet olan- hânesine yetişmek için davranmak ısıedi ise de buna muvaffak olamadığından yerlere sürüne sürüne harekete zarûrî karar verdi ve hareketinde sür'at ve ikdâm göstermeğe başladı. Zîra bu hal ile Binnaz Hanım'ın hânesi civârında bir kimseye görünmekten ziyâdesiyle ihtirâz ediyordu.

Kemâl-i isti'câl ile sürünüp ilerlerken bir kenarda koyverilmiş yatmış olan azılı bir köpeğin başına iki ~~elini~~ koyar koymaz birdenbire neye uğradığını bilemeyen köpek

hırlayarak yerinden fırlamakla berâber dehşet-fermâ hav havlara başladı. Civarda bunu işiten ne kadar köpek var ise hepsi de oraya toplandılar. Gürültüler kıyâmetlerle Mehmet Bey'e hücûm gösterdiler. Evlerde bu gürültüyü işitip hir manâ veremeyenler pencereleri açarak sokağı nazar-ı teftîşe aldılar.

Mehmet Bey'i köpeklerden ziyâde pencerelerden sarkan başların karanlık sokağa atfettikleri mütecessis nazarlar korkutuyordu. Hele nâzikâne davranarak köpekleri sustumağa muvaffak oldu. Pencerelerden sarkan başlar birer birer çekildiler. Mehmet Bey, o sür'atle biraz daha ilerledi. Binnaz'ın sokağının köşesini dolaşmağa üç dört hatveden ibâret bir mesâfe kalmıştı. Büyük bir gayretle köşeyi dolaşarak kendi sokaklarına dâhil oldu. Lâkin bî-çârede tâb ü tüvandan artık eser kalmamıştı. Başını duvara dayadı, gözlerini yumdu, hasta kötürümler gibi elleri yerde.. kırık bacağı geriye atılmış olduğu halde durdu.. düşündü.. Bir hayli düşündü.

Bu düşünüşler ile evlerinde oğlunun vürûduna intizâr ile merak içinde kalacak bî-haber.. masûm vâlidenin sûreti celbine ve bu bî-çârede oğlunun felâketini görmekle hâsıl olacak dehşet ve teessüre.. buna söylenecek yalanlara.. mahalle ihtiyarlarından.. esnaf delikanlılarından gelecek istintaklara, istihzâlara.. aylarca yataktan kalkmamağa, kırıkçı ücretlerine.. sakat kalmağa.. falana filâna müteallik ve gâyet hazîn ve dil-hırâş idi.

Bu tefekkürrât-ı tâkat-fersa ile bî-çârenin kuvve-i gazîyyesi külliyen mahvoldu. Kapalı gözlerinde takattur eden nedâmet yaşları toprağı üzerine (tıp.. tıp) damlamağa başladı.

İşte Mehmet Bey'in zemîn-i mezellet ve meskenet

üzerinde vaz' ü hâli ile garîbâne girye-rîz acz ve inkisâr oluşu nefs-i emmârenin arzularına tabi'îyyet-i netîcesi olan nedâmet-i müessirrenin bir timsâl-i hazîni idi!

Zavallı Tosun böyle muztârâne ağlayıp dururken ileriden zuhûr eden bir lem'a-i müteharrikenin kendi bulunduğu noktaya doğru takarrübünü görmekle "Eyvâh!.. Şimdi bittim!.." diyerek azîm bir havf ü telâşa tutuldu ve gelmekte olan aydınlığa ma'rûziyete gâyet elîm bir intizâr ile muntazıran olduğu yerde durdu.

O lem'a -i müteharrike mahalle bekçisinin feneri idi. Bekçi ağa ağır ağır geliyor, yaklaşıyordu. Birkaç adım daha gelince duvarın dibinde kaldırım taşlarının üzerinde müşâhede ettiği bir karaltıyı muâyene için feneri yukarı kaldırdı ve kendi kendine: "Yine bir sarhoş yerlerde sürünüyor.." diyerek geldi bu sarhoşun nasıl adam olduğunu anlamak için feneri bî-çâre Tosun'un bembeyaz kesilmiş çehresine arz edip de hüviyetini anladığı gibi müz'ic suallerinin bâr-ı girân-ı izdihâmı altında Mehmet Bey'i ezmeğe başladı:

— Destûr!.. Bu ne hal Mehmet Bey?.

— Ah sorma Dursun Ağa başıma gelenleri...

— Yine ne yaptın?.. Gece vakti öyle fenersiz...

— Canım bir şey değil.. Şuraya bir yere gittim..

— Şuraya mı? Nereye gittin canım?.. Ah Mehmet Bey bu hovardalıktan usanmadın gitti!..

— Öylesi değil.. Vâlideyi götürdüm de.. Gelirken ayağım burkuldu..

— Feneri nereye bıraktın?..

— Feneri almadımdı...

— Feneri almadın mı?. Hele.. hele.. Ne ise haydi seni götüreyim.. Üstün başın toz toprak içinde.. Dur bakayım kafan da mı yarılmış... O kanlar nedir?..

— Dedim ya: Ayağım burkuldu düştüm.. Başım duvara rast geldi gâliba..

— Zararı yok olağandır..

— Olağan değil.. işte öyle.

— Davran bakalım..

— Davranamıyorum ki.. Bacağım.. yok ayağını diyeceğim.. Fena ağrıyor.. Basamıyorum.

— Hele hele davran bir!..

Dursun Ağa Mehmet Bey'i koltukladı, ayağa kaldırdı. Ne çâre ki Mehmet Bey mümkün değil adımını atamıyordu. Nihâyet bir taraftan duvara tutunarak diğer taraftan Dursun Ağa'ya yaslanarak tek ayakla yürümeğe karar verdi. Zâten hanesine de az bir mesâfe kalmış idi. O sûretle beş dakikada eve vardılar. Bekçi kapının halkasını tıkırdatınca Mehmet Bey "Evde kimse yoktur" dedi ve saltasının cebinde kapının anahtarını aradı, bulamadı. O vakit alnından tekrar ter boşanmağa başladı. Birdenbire hatırına gelen: Kendi düştüğü sırada anahtarın da cebinden fırlayıp maşûkasının bahçesinde kalmış olması idi. Bu hâle göre ertesi gün hanımlar yine bahçe safâsına çıktıkları zaman anahtarı bulacaklar ve geceki menhû mâceradan dolayı birçok gülüşüp eğlendikten sonra: "Al yâdigârını!.." diye duvarın üstünden beri tarafa aşırmak için hızla atacaklar. O kocaman demir parçası da o sıralık çamaşır sermek veya tavuklara yem vermek için bahçede bulunacak aşçının veya Vâlide Hanım'ın başını ya-

racak. Bu münâsebetle iş meydana çıkacak.. Daha neler olacak.. daha neler olacak!..

Mehmet Bey bu ihtimâlâtı -vukūu muhakkak mukadderât-ı fecia' gibi-düşündüğü için sıkılıp terliyordu. Sonra vâlidesini Emine Hanım'ın hânesine bıraktığından bed' ile hîn-i sukūtuna kadar her hareketini bir an içinde zihninden geçirdiği sırada kendi evlerine girip de feneri söndürerek bir tarafa bıraktığı gibi kapının anahtarını da - mâdemki duvardan aşarak kestirme bir tarîk ile gideceği yerden avdette yine o tarîka mürâcaat edeceğinden dolayı taşımağa hiç lüzûm yok idi, içi tarafta bir çiviye astırmış olduğunu tahattur etmekle müsterih olacak yerde ikinci defa olarak kimse bulunmadığı zaman anahtarı berâber alması pek tabiî iken almamış olması vukūunun mâhiyyeti ve sûret-i cereyânı hakkında Dursun Ağa'ya azîm bir şüphe vermek lâzım geliyordu.

Dursun Ağa ise -eskiden beri kavgacılığını, ataklığını.. kabadayılığını bildiği- Mehmet Bey'in başındaki cerîhadan.. ayağındaki sakatlıktan.. üstünün başının toz toprak içinde bulunmasından yine büyücek bir akabe geçirmiş olduğunu bedîhî olarak anlamış ise de bu akabenin hakîkatinden bî-haber olup bunda hatırına gelebilen bir tek ihtimâl -Tosun'un akranı tosunlarla yiğitlik davâsı gibi hiç yoktan bir sebeple- bir mudârebe geçirmiş olması idi. O cihetle Mehmet Bey'in evden çıkarken kapının anahtarını berâber almamış olmasını celb-i nazar edecek kadar hâiz-i ehemmiyet görmemiş idi.

Mehmet Bey, alnının terini silmekle berâber Dursun Ağa'ya: "Canım birâder! Şu halkaya yapış da kapıyı yukarıya kaldır.. Belki açılır.." dedi. Dursun Ağa da öylece yaptı. Bir iki zorlayışta filhakîka kapı açılıverdi.

Mehmet Bey, kendisini içeriye atar atmaz kapıya karîb duvara uzandı.. bir çiviye asılmış anahtarı aldı.. Dursun Ağa'ya teslim ile berâber: "Canım Dursun Ağa! Bir zahmet daha var: Vâlide aşağıki mahallede dutlu bostanın karşısında Emine Hanım'ın evindedir.. Gider de getiriverir misin?.. Benim için, kahvede arkadaşlarıyla oyundadır. De ki meraklanmasın." diyerek yalvardı.

Dursun Ağa böyle hizmetlerden -mahalle bekçiliği hasebiyle yalnız vazîfeten değil tab'an dahi- kaçınmaz bir adam idi. Onun için: "Sen rahatına bak.. Şimdi getiririm! cevâbıyla kapıyı çekti hemen yürüdü.

Mehmet Bey artık nefeslerini büyük büyük alıyordu. Çünkü o hal ve kıyâfetiyle münâsebetsiz bir adama tesâdüf etmeksizin hânesine çekilmeğe muvaffak olmuştu.

Dursun Ağa'nın böyle ahvâlde boşboğazlık etmediği bi't-tecrübe malûm olduktan başka zâten vakayı istenilmeyecek bir sûrette işâ'a edebilmesi için kendine bir ipucu da verilmemiş idi.

İşte bu mülâhazat ile nefsini temin ve tatmin edebilen Tosun minder üzerine boylu boyunca yattı. O dakikaya kadar elini bacağına götürememiş idi. Çünkü dehşetli bir musîbete matla' olmaktan korkuyordu. Titreye titreye eliyle kırık bacağını yokladı. Bacak kütük gibi şişmiş idi. Bu hakîkat-i müdhişeyi anladıktan sonra nihâyet derecede bir azc ve inkisâr-ı meyûsâne ile soyundu. Minderin bir köşesine çekildi.. eline geçen bir ihrâm parçasını dizleri üzerine çekti.. müfrit bir teellüm ile vâlidesinin vürûduna muntazır oldu.

Zavallı vâlide şiddetli bir baş ağrısı ile rahatsız olduğu halde hâlinden renk vermemeğe çalışarak Emine Hanım'la öteden beriden geçmişten gelecekten konuşup durur ve oğ-

lunun niçin o kadar geciktiğini düşünüp üzülürken kendisini götürmek için Dursun Ağa'nın gelişine bir manâ veremediği için kederli endîşelere düştü. Bekçi'ye bir hayli isticvâbdan sonra hemen hazırlandı. Aşçısını da beraber alarak sokağa çıktı. Acele hânesine yetişti. Oğlunun seslenmesi üzerine doğru yanına çıktı. Yüz göz kanlar içinde.. kendisi bî-tâb bir halde köşeye büzülüp kalmış olan Mehmet Bey'in başından geçen vak'ayı değil yalnız bacağının kırıldığını -zayıf yüreği parçalanıp acıyarak- öğrenen bî-çâre mâder-i müşfik mecrûhun kırığını sarmak.. yarasını beresini yıkamak.. Iztırâbını teskîn etmek.. kendisini rahat ettirmek için mümkün olan çârelerin hepsine tevessül etti.

— 19 —

Beri taraftaki hanımlar Mehmet Bey'i sokağa atıp da kapıyı kapar kapamaz bunlardan Fatoş Usta büyük bir tâkatsizlikle yürüyüp avluyu geçebilerek merdivenin aşağıki bir basamağına oturdu.. üst basamaklara yüzü koyun vücûdunu verdi. Başını kollarının arasına koydu. O hey'etle üç beş dakika sâkin ve sâmit kaldıktan sonra birdenbire hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Binnaz bu hâli görünce Fatoş'un yanına giderek ayakta durdu ve niçin ağladığını sorup aklınca onu avutmak istedi. Halbuki Fatoş'un gûş-i cânı yalnız vicdânının çıkardığı acı acı sayhalara mevkūf olduğundan Binnaz'ın mırıldanmalarını kat'an işitmiyor, muttasıl ağlıyordu. Bir aralık hıçkırıkları arasından boğuk boğuk.. kesik kesik bazı kelimeler dökülmeğe başladı ki bunlar biribirine eklenince şu cümleler teşekkül ediyordu:

"Ah ben nelere sebep oldum!.. Gözlerim kör olaydı da onu görmeyeydim.. Ayaklarım kırılaydı da geri gelmeyeydim! Âh! Ne dedim de ben bu işe karıştım? Zavallı

delikanlı! Anacığının bir tânesi yiğit!. Âh!. Sen de Kahraman'cığım!.. Benim garip yavrucuğum!.. Babadan öksüz evlâtçığım!... Geberesi ninenin seni eller eline bırakması işte bunun içinmiş! Meğer ben ne insaniyetsiz bir adam.. Ne merhametsiz bir ana imişim!. Lânet olsun benim gibi bir evlât anasına!. Âh içim yanıyor.. Nefesim tıkanıyor! Aman bir yudum su!.."

Evet! Kendi kendisine bu itâb ve hitâblarda bulunan Fatoş cân-güdâz bir ateş.. tâkat-şiken bir ıztırâp içinde idi. O kırık dökük sözler ağzından döküldüğü esnâda kulakları gâh Mehmet Bey'in akîb-i sukûtta can evinden gelen enîn-i teellümünü ve gâh öz oğlu Kahraman'ın akşamdan ninesini göremediği için dalmış olduğu rahatsız bir uykudan aralık aralık gözlerini açtıkça hazîn hazîn çıkardığı nâle-i tahassürü işitiyordu.

Fatoş'un samîmî bir hiss-i elîm-i nedâmet netîcesi olan bu hâl-i pür-melâline nazâr-ı istiğrâb ile bakıp ara sıra müstehziyâne tebessümlerden de kendisini alamayan Binnaz Hanım, bir aralık Fatoş'un omzuna yavaşça dokunarak: "Çocuk mu oldun ayol?.. Ne var ağlayacak? Kalk da yukarı çıkalım.." diyecek oldu. Fatoş ise bu dakikada Binnaz'ın yüzünü görmek söyle dursun sesini işitmek bile istemiyordu. Ateş kızdan o kadar soğumuş ve şahsına def'aten o kadar kin ve nefret hâsıl etmiş idi ki elinden gelse boğazına sarılıp kızı boğacak idi. Binâenaleyh olduğu yerde yalnız sağ kolunu bir şiddet-i fevkalâde ile Binnaz'a havâle ederek: "Çekil?.. Beni kendi hâlime bırak!.. Çekil oradan!.." diye haykırdı.

MUHSİN BEY
yâhut
Şâirliğin Hazin Bir Neticesi

Ufak Hikâyelere Dâir Ufacık Bir Mütalâa *

Hikâye-perdazlığın bu günkü günde bir hayli terakki gösterdiği Fransa'da (Nouvelle) ve (Conte) nâmıyla ufak hikâyeler yazmak burada benim gibi büyüklerini tanzime muktedir olamayan ashâb-ı acze münhasır değildir. Pek büyük edipler bâ-husus hikâye-perdazlıkta kesb-i şöhret etmiş muharrirler dahi buna rağbet gösterirler.

Büyük hikâye tertip etmek hem güç hem de kolay olduğu gibi ufakları da öyledir. Meselâ üçyüz sahifelik bir kitabı doldurmak için bir vaka tasvir olunurken tatsız ve âhenksiz bir alay tafsîlat-ı bî-fâide ile hikâyenin letâfeti kaçırılmak var. Ufak hikâyede ise tutulan mikyasın darlığına mebni muhtâc-ı tevsî ve tafsîl görünen teferruât-ı vak'adan mühim olan bazısı terk ve ihmal olunmakla hikâye bütün bütün tatsızlaştırılmak var.

Evvelki nev büyük bir (tablo-Tableau)dur. Onu meydana getirecek hünerver eşkâli tersim ettikten sonra boyalarını karıştırır... renkleri uydurur... fırçasını serbestâne idareye başlar. Levhanın her tarafı bir kere renk ile kapandığı gibi tasvirin taslağı (Eboş-Ebauche) meydana çıkıverir. Sonra o taslağın her cihetinde musavvir istediği kadar uğraşarak tasvirine muktedir olduğu derece-i mükemmeliyeti verebilir.

İkinci nev hikâye ile bir (Minyatür-Miniature) dür. Bunun öteki gibi taslağı olamaz... Üzerinde de o kadar oynanamaz. Matlûp olan nefaset ve letafet def'aten verilemez ise artık ondan hayır yoktur atmalı. Onun için bu daha güç değilse bile daha nâziktir. Bununla berâber hikâye yazmak tecrübesine ufaklarından başlamak benim için kolay göründü.

İstinye 26 Mart sene 1304

Recaî-zade M. Ekrem

---

*) *Burada verdiğimiz metin şu baskıya aittir: İstanbul 1307 (1891).*

MUHSİN BEY yâhut ŞÂİRLİĞİN HAZİN BİR NETİCESİ

Muhsin Bey-ki yirmi iki yaşında.. zeki.. gâyet çalışkan.. sinnine göre malûmatı zararsız.. fakat istidât-ı muhabbeti gâlib.. hayâlât-ı şâiraneye mağlûb.. nahîfü'l-mizâc bir genç şair idi- uzaktan kendisine karâbeti bulunan bir kızı daha çocukluğunda en şiddetli bir sevdâ-yı ismetperverâne ile sevmiş ve şiddet-i aşk ve alâkasından perestîdesi olan Dilârâ'yı da hissedâr etmek bahtiyarlığına nâil olmuş idi.

Mağbut-ı melâik olmağa lâyık olan bu muhabbet-i masûmâne iki gencin yüreğinde en ruhanî en latif en pâkize hislerle parlak ümitler içinde perverde olup gidiyordu. Çünkü iki taraf ailesince de bunların bu münasebeti nazar-ı muvâfakatla görülüyor ve hatta o tarihte dört beş ay sonra gelecek olan bahar içinde icrâsı tasmim edilen düğün tertibâtına da hazırlık gösteriliyordu.

Halbuki zavallı Dilârâ vâlide-i merhûmesinin bir hazin mîrâs felaketi olmak üzere daha rahm-ı mâderde iken bulaştığı maraz-ı hâil-i veremden hayatının yirminci ve bu hayatı kendisine pek şirin-güvar eden muhabbetin üçüncü yılında bâd-ı semûm ile hırpalanmış bir çiçek gibi birden bire solup sararmağa başladı. Bî-çâre kız marazının kesb-i şiddet ettiği Kânun-ı Sâni evâilinde artık bütün bütün dermansız kalmakla yatağa düşmüş ve üç ay sonraki sahraların yeşillenip ağaçların yeniden hayat bulduğu ve kuşların âşıkâne terennümlerle ilân-ı sürûra başladığı Nisan içinde -pençe-i mevt-i bî-emana teslim-i hamâme-i ruh etmiş idi.

Maşûka-i perestîdesini bu sûretle def'aten ve dünya

için artık bir daha görmemek üzere kaybetmekle zavallı Muhsin ne derece sarsılmak lazım gelirse o derece sarsıldı. Hayalât-ı şâirânesi bu vak'a-i nâgeh-zuhûru ne türlü müessir şekiller ne yolda can-hıraş renkler içinde tasavvur ettirmek iktiza ederse öyle tasavvur ettirdi.

Dilârâ'yı bütün bütün kaybetmiş idi. Fakat dâima gördüğü o.. dâima konuştuğu o.. dâima düşündüğü o idi. Hemen her sabah Dilârâ'nın mezarını ziyaret ederek saatlerce kendinden geçmek.. hemen her gece en muzlim en dehşetli hayalât içinde Dilârâ'yı düşünerek acı bir ye's ile tâb u tüvânı kesilinceye kadar ağlamak.. ekseriya tenha kırlarda dolaşarak her tesadüf ettiği çiçekte maşûkasının tarâvet-i perîde ve letâfet-i bed-bahtânesini görmek.. her işittiği nagamât-ı tuyûrda Dilârâ'nın âheng-i hazîn-i terennümünü duymak... tabiatta her bulduğu bedîayı Dilârâ'nın bir yâdigâr-ı hüsn-i güzeştesi gibi telâkki ederek uzun uzun istiğraklara düşmek ve bunlarla berâber bir taraftan da verem hastalığının tahkîk-i esbâb ve mahiyetiyle uğraşmak müfârakatın devre-i evvelîsinde bî-çâre Muhsin'e bir âdet-i müstemirre bir vazîfe-i ciddiyye olmuşidi.

Bî-çâre çocuk Firdevs-i hayât-ı mes'ûdanesini birden bire dûz-ı hunşân eden o mevsim-i bahârı müntic-i helak olacak derecede ateşli buhranlar ve bunu takip eden sonbaharı ise îcâb-ı intihar edecek kadar derin hüzünler içinde aşırabilerek mevsim-i şitâya yetişti.

Kış gelince lâ-yenkatı yağan müz'ic yağmurlar.. bilâ-fâsıla esen soğuk rüzgârlar ile hey'et-i tabîata bir perişanlık.. çehre-i semâya bir giryânlık.. hâl-i deryâya bir cûşânlık gelmişidi. Muhsin kâinatın umûmunda vücûdunu hissettiği heyecan ve ıztırap ve iğbirarı kendi ahvâl-i kalbiyyesiyle hem-renk ve hem-ahenk bulduğu ve evvelki gibi korkunç şekiller bârid renkler içinde nümâyân olan

timsal-i felâketine mukābil gelince bir müessir-i tezad husûle getirip de ye's ve elemini kat kat artıracak sûrette - haricete bi'l-farz bir handeli şafak.. bir renkli bulut.. bir parlak sema.. bir nağmeli kuş.. bir mesut çiçek.. velhasıl bir güler yüz görmediği için bir dereceye kadar müteselli olmağa başlayarak haline yalnızca sakin sakin ağlamakla durabilir ve kışın o uzun gecelerde de bir iki saati olsun uyku ile geçirebilerek hâlinde oldukça bir iyilik gösterir ve bundan başka ara sıra tahrir ve mütalâa ile ve sâir işiyle gücüyle de meşgûl olurdu ki bu hâli- hayatınca tehlike mülâhazasıyla muztarip olan- vâlide-i bî-çâresine haylice ümmid-i selâmet vermişidi.

2

O sene havaların birdenbire pek ziyade soğuduğu Kânûn-ı Evvel sonlarında bir akşam Muhsin mutadı vechile vâlidesiyle birlikte taâm ettikten ve bir miktar da musahabetten sonra o vâlide-i bî-çârenin eser-i dikkat-i mütemadiyesi olarak latif bir derecede ısıtılmış olan yatak odasına çekildi.

Gündüzden Dilârâ'nın el yazısıyla bazı mektuplarını ve yâdigâr olarak verdiği birkaç el işlerini belki yüzüncü defa olarak muayene ettiği sırada bir kâğıdında gözüne ilişen: "Gönderdiğim şiiri bu sabah yazdım. Okuduğun vakit beni ta'yib etme. Bu gün halce daha iyiyim. Öksürük de biraz azaldı. Lâkin içim pek mahzun. (Öleceğim de senden ayrılacağım) zannediyorum. Bu his yüreğime nereden geldiğini.. bu korkunç tasavvur zihnime ne sûretle musallat olduğunu bilemiyorum. Muhsin... Benim vefâdâr meleğim!.. Hayat nazarımda bir şey değil.. bâ-husus gideceğim yerde benim bu hazin hayatıma sebep olan ve şu

bed-baht kızını kimbilir nasıl bir iştiyak ile bekleyen nineciğimi bulacağım... Lâkin Muhsin.. Senden ayrılmak fikri beni titretiyor.. Ben ölürsem beni çabuk unutmazsın değil mi?.." ibarelerini mütcessirane teemmül edişi bî-çâre çocuğun efkârını alt üst etmiş.. hayalâtını kabarttıkça kabartmış idi. Bu sûretle yeniden hasıl ettiği istidâd-ı cünûn-ı sevdavî ile odasına çekilip de kendisini vahdet-i sırfa içinde bulunca - vâlidesine bir renk vermemek için akşamdan beri zorlaya zorlaya öteye beriye dağıtmış olduğu - efkârını başına cem' ederek olanca hissiyatıyla yine Dilârâ'yı düşünmeğe başladı.

Sevda garip bir hastalıktır ekseriya gecleri müşted olur. Vahdete mukârin oldukça buhranı tezayüd eder. O bir âteş-i fürûzandır karanlıktan hazzeder. O bir kâtil-i bîamandır tenha yerler gözetir.

Bî-çâre sevdâ-zede o kadar garibâne düşündü ve düşüne düşüne hayalâtı nazarında o kadar tecessüm etti ki Dilârâ'yı - boynunda- ki soluk kefeniyle siyah saçları darmadağınık omuzlarından aşağı düşmüş.. bir vakit kavs-i kuzahtaki pembeliği hatıra getiren reng-i latif-i rûyu sararıp- kefenin bi'n-nisbe daha pek çok beyaz görünen rengine mukâbil bütün bütün soğuk durur bir levn-i hâkiye tahavvül etmiş.. dudaklarında kandan eser kalmamış.. Fakat gözleri âteşîn bir tâb-ı hayat ile dolu olduğu halde karşısında görmeğe ve naz ve niyâza.. sitem ve serzenişe dâir hiçbir şiirde tesadüf etmediği can-âşûb bir fesahat ve belâgat-ı sehharâne -hiçbir nagamât-ı musikiyyede duymadığı hâtır-rübâ bir âhenk ve halâvet-i efsunkârâne ile - söylediği sözleri bile işitmeğe başladı.

3

Dilârâ o pak-sîret.. o tâhiru'l-vicdan kızcağız evsâf-ı

melekâne ve kıymet-i ma'neviyyesiyle ziyâına hakikaten pek çok teessüf olunacak nâdirâttan idi. Daha âlem-i sabâvette iken karâbetleri münasebetiyle çok görüp konuştuğu Muhsin'e ruhanî bir hiss-i masûmane ile münecezib olarak tıflâne bir meyl-i tabiî ile muhabbet peydâ etmiş idi. Sabâvet hâlinden kadınlık âlemine intikâlinde bi't-tab' tahvîl-i tabîat eden bu muhabbet gittikçe kesb-i ciddiyet ederek o dereceye varmış idi ki Dilârâ'nın nazarında ömrün lezzeti.. hayatın lutfu rûhun şevki nefsin arzusu kalbin ârâm ve inbisatı Muhsin'le kâim idi.

Dilârâ şahsen öyle parlak güzellerden değil fakat ifrât-ı cazibesi her bir rûhu dûçâr-ı heyecan edecek melih ve nâzik dilberlerden idi. Ber-hayat olan pederinin ve on dört sene kadar taht-ı himâyet ve nezâretinde perverde-i naz ve nâim olduğu vâlide-i müşfikasının dikkat ve ihtimamlarıyla pâkize-şiâr ve nâmuskâr bir hanım kıza lâyık surette aldığı terbiye ile zaten- münevver olan fıtrati- bir kat daha kesb-i letâfet ve zînet etmiş ve on bir on iki yaşlarında iken Türkçe her gördüğü şeyi anlayacak kadar okumak.. her düşündüğü şeyi tekellüfsüzce ifade edecek kadar da yazmaktan ibaret olan marifetini Muhsin'le aralarındaki münasebet sayesinde ve mücerred kendisini ona daha ziyade beğendirmek.. ona dair hissiyâtını daha güzel bir sûrette tercümeye ve tasvire muktedir olmak heves-i münferidi sâikasıyla çalışa çalışa âdeta kadınlarca gıbta olunacak bir mertebeye vardırmış ve hatta ömrünün son zamanlarında:

Cân hasta düşüp şiddet-i sevdâ-yı serimden
Kan doldu ciğer hûn-ı dil-i pür-kederimden
Ey mevt yetiş muztaribim yârelerimden
Bitmekte hayât âteş-i âh-ı seherimden
Aşkım yetişir ey verem el çek ciğerimden!

Sevdâ bürüyüp gözlerimi nûru karardı
Yaprak gibi cismim kurudu soldu sarardı
Aşk âteşi varken gelecek sende ne vardı?
Bitmekte hayât âteş-i âh-ı seherimden
Aşkım yetişir ey verem el çek ciğerimden!

Hicrân edecektir döşeğim toprağa tebdîl
Gam çekme yakındır günümün olması tekmîl
Bir muhtazırın mevtini lâzım mı ya ta'cîl?
Bitmekte hayât âteş-i âh-ı seherimden
Aşkım yetişir ey verem el çek ciğerimden!

şarkısı kabîlinden nâzik ve latif ve müessir şiirler dahi söylemeğe başlamış idi.

4

Bir insan nezahet-i evsâf-ı zâhiriyye ve ma'neviyyesiyle gerçekten melek denmeğe lâyık bir ismet-pervere âşık olduğu gibi her sûretle âlûde-ahlâk bir fâcire-i mutasanniaya da ez-kazâ tutulur. Muhabbet bir güneştir: Ekseriyâ saf ve berrak olan menâbi-i tâhireye in'itaf eden ziyâsı bazen murdar bataklıklara... müteaffin çirkâblara da düşer. Şu kadar ki cîfeye düşen pertev-i âfitâb mazhariyyetinden müteessir göründüğü gibi lâyıkına masrûf olmayan muhabbet de bahtından münkesir olmak lâzım gelir. Bu tevcih ve teşbih nâ-hoş değildir. Ancak insaniyyetin tefahhus ve teşrîh-i hafayâsıyla meşgûl olan bazı nazar-ı hakîm erbabı temayülât ve incizabât-ı rûhâniyye ile tevellüat ve ihtirasât-ı nefsâniyyeyi yekdiğerinden tefrik ile evvelkine aşk ve muhabbet.. diğerine sû-i ibtilâ nâmını vermek isterler. Onların fikrince aşk ve muhabbet-i halise kalpten şa'şa'a-zâ-yı zuhûr olur.. En âlî en mübarek en pâkize hissiyât-ı latîfe ve rakîka içinde per-

veriş-yâb-ı bekâ ve bahtiyârî olur. Bu bir nûr-ı ebediyyü'l-ilitimâdır. Sû-i ibtilâ ise nefs-i emmâreden şe'met-fermâ-yı tevellüd olur. Bu türlü düşkünlük-ki bir nevi cinnet-i muhterisâneden ibarettir- zor ve tahrîk-i şehevât ile kâimdir. Def'aten parlar parlar nihayet muntafi olur. Bu da bir şu'le-i seri'ü'z-zevaldir.

Bir âfet-zede-i aşk u hevâ maşûkasını elbette her şeyden güzel bulur her şeyden ziyade sever. Fakat nazar-ı aşk u hevâda bile maşûkanın hakîkat-ı mâhiyeti mestur değildir, dil-rübûde veya âşüftesi olduğu vücudun bir melek-i vâcibü't-tazim veyâhut bir şeytan-ı lâzımu't-tel'în olduğunu bilir. Hiss-i latif-i aşk ile mes'ûdü'l-hal olan yürekler maşûkasını bu âlemin fevkinde bir âlem-i nûr-ı füyûz içinde seyran ve cevelana lâyık bir vücûd-ı mukaddes addeder. Cihanı kendisine bir Firdevs-âbâd-ı sa'adet gösteren o hiss-i latif-i âşıkânesine bir gün gelip de zeval erişmek ihtimalini der-hâtır ettikçe derin derin mahzuniyetlere düşer! Bir sû-i ibtilâ ile muztarib ve muazzeb olan nefisler perestidesinin bazan yerlerin dibine geçmesi temenni edilecek bir âfet-i hayât-sûz.. Bir şu'le-i îmân-güdâz olduğuna hükmeyler. Cihanı kendisine bir zindân-ı belâ hâline getiren şiddet-i ibtilâsının o sûretle sürüp gidebilmesi hayalini zamirinden geçirdikçe ye's ve tehevvüründen çıldıracak hallere girer.

Muhsin zeki olmakla beraber buraları düşünemeyecek kadar sâde-dillerden idi. Çünkü böyle şeylere vukuf hasıl etmek uzun uzun tedkikata ve bi'l-husus zamana muhtaç olan tecrübeye mütevakkıf olarak Muhsin'in ise zaten sinni buna müsait değil idi. O cihetle bu muvazene ve muhakemeden tamamıyla bî-haber olduğu halde fakat bir hiss-i ilhâmî ile maşûka-i fenâ-resîdesi olan Dilârâ'nın nasıl bir câzibe-i melahat.. nasıl bir nûr-ı iffet ü nezâhet.. nasıl bir bârika-i fıtnat ü zekâvet.. nasıl bir nâdire-i fazîlet ü marifet velhasıl nasıl bir nümûne-i fıtrat olduğunu bilir ve bu haller içinde zavallı

kızın son derecedeki bahtsızlığını da düşünür de fıkdanından dolayı öyle tahassürler ederdi.

İşte Dilârâ bu liyakatte.. Muhsin ise ona karşı bu histe bulunduklarıçün -biraz yukarıda bahsolunduğu vechile-bîçâre âşık-ı firkat-zede vahdethanesine çekildiği zaman uhrevî bir kıyafetle karşısında misalini gördüğü.. sözlerini işittiği Dilârâ'nın bir hayalden ibaret olarak hakikatta ise o baharın geçmiş.. o çiçeğin solmuş bitmiş.. o güneşin gurûb etmiş.. o nurun sönmüş mahv olmuş olduğuna biraz sonra intikal edince tâliin zulmüne bir harde-i zehr-âgîn ile gülerek gözlerini yumdu tekrar tefekküre başladı.

"Ne garip temaşa!.. Şu bir nâzenîn çiçek ki dün henüz gonca idi bu sabah ter ü taze açmış.. etrafında bir şevk-i mütehâlikane ile uçuşan mülevven kelebekleri seyrettikçe neşeleniyor!.. Civarında bir edâ-yı âşıkâne ile bağrışan mübârek kuşları dinledikçe ferahlanıyor!.. Beşâşet-i cemâline... nezâket-i hâline bak: Sanki semâdaki meleklerin leblerinden kopmuş da kudret-i sânianın bir icâz-ı bediiyle bu şekl-i dil-firîbi iktisab etmiş mücessem bir handedir! Letâfet-i hüsnüne.. kemâl-i câzibesine bak: Sanki cennetteki hûrilerin gözlerinden uçmuş da hikmet-i baliğanın bir sun'-ı garîbiyle bu vaz-ı can-rübâyı almış musavver bir nurdur.

Görünüyor ki bu nazlı çiçek hiçbir ihtimama mukârin olmaksızın def'aten kendi kendine peyda olmamış: toprak kendi rutubetinden aylarca ona gıda hazırlamamış... güneş kendi hararetinden haftalarca ona ruh ifaza etmeğe renk vermeğe çalışmış.. nesim kendi taravetinden günlerce ona sermâye-i idâme-i letâfet bahş etmiş... Onun için toprak sîne-i mübahatından tutup tesahub ediyor. Onun için güneş alnından yanaklarından öpüp alâkadâr-ı hüsn ü bahâsı olduğunu gösteriyor. Onun için nesim ara sıra âğûşunda tehziz edip terbiyesinde kendisinin de emeği geçtiğini an-

latıyor!..

"Ne garip temaşa!.. Dün o kadar âb ü tâb içinde zamana istiğnâ-nümâ olan çiçek bu gün bağrına düşen bir ufacık kurda madde-i hayâtiyyesini me'kel etmiş soluyor! Dün o kadar dikkat ve ihtimama mukârenetle naz u naim içinde mes'ûdü'l-hal görünen yine o çiçek bir gün her taraftan birden feda olunmuş.. her iltifattan mahrum kalınış.. mahzun mahzun müterakkıb-ı helâk oluyor!.. Hani o etrafında şevk ile uçuşan kelebekler nereye gitti? Hani o başı ucunda vecd ile ötüşen kuşlar neden sustu?.. Toprak-ki ona bir murzı'a-i mâder-i şefkat idi- şimdi bir yabancı gibi görünüyor! Güneş -ki ona bir mürebbiye-i pür-dikkat idişimdi yüzüne bile bakmıyor! Nesim-ki ona bir hâmiye-i letâfet idi- şimdi yanından bile geçmek istemiyor!.. Ne kadar vefasızlık!.. Ne müessir temâşâ!.. Ne garip mazhariyyet!.. Ne hazin kânûn-ı tabîat!.. Zavallı Dilârâ o nâzenîn melek... o mukaddes çiçek.. sekiz ay evvel ne idi şimdi ne oldu? Şimdi şu dakikada yaş topraklar içinde yatıyor.. Gıdâ-yı haşerât olan cesed-i pâki ihtimal ki bitmiş mahv olmuştur. Ben-ki bekâmı onun hayatına merbut bilirdim- bugün mevcudum.. Bu akşam karnımı doyurdum.. Bu gece de sıcacık odada bulunuyorum. Beni çabuk unutmazsın demiş. Filhakîka unutmadım. Lâkin unutmuş olsaydım bundan ziyade daha ne yapabilirdim?.. Ah ben.. ben herkesten de vefasız.. ben herkesten de liyakatsiz imişim!..

Bu mülâhazatı müteakip Muhsin yerinden kıyam ile mumu söndürdü... Pencereleri kâmilen açtı.. elbisesiyle hemen mindere kapandı. Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Âlâm-ı ma'neviyye ne kadar şedid olur ise olsun cismanî ızdıraplara.. maddî ihtiyaçlara elbette mağlup ve mahkûm olmaktan kurtulamaz. Ekseriya gönülde hasıl

olan bir cerîha-i felâketle yürekten kanlar gider... Gözlerden sirişk-i teessür dökülürken mide yine gıdasını istemekten.. gözlerine uykuya meyil göstermekten hâlî kalmaz. Şu kadar ki tabîat-ı maddiyyenin bu hâhiş-i müzicânesini bu takaza-yı musırranesini is'afta herkes bir derecede cömert olamaz. İnsan vardır ki evlâdının cenazesinden avdette biberli kebap.. şekerli kaymak ekliyle iknâ'-ı nefs ve teskîn-i iştihâ hevesinden geçemez. Yine insan vardır ki bir refikanın fevtinden dolayı günlerce bir sade çorba ile def'-i şiddet-i cu' ve sedd-i ramak-ı hayat etmeğe kâil olur.

Bî-çâre Muhsin o halde bir müddet ağladıktan sonra uykuya daldı. Fakat arası çok geçmeden acı bir ıztırâb-ı cismânî ile uyandı. Kemiklerine kadar tesir eden soğuk bî-çârenin asabına müziç bir gerginlik getirmiş.. azâsını demir gibi tebrid etmiş idi. Bir hareket-i kasriyye ile yerinden fırladı.. titreye titreye pencereleri kapadı... Soyundu yatağına girdi. Vücudu latif bir hararetle istirahate vardığı sırada ruhu da âlem-i menâma süzülmüş gitmiş idi.

O gece sabaha karib yağmağa başlayıp iki üç saat bilâ-fasıla devam eden azim bir kar zemini kâmilen örtmüş.. ortalığı bembeyaz etmiş idi. Muhsin daha alaca karanlıkta uykudan gözlerini açıp da havanın o tahavvül-i bâridini.. Tabiatın o mevta kıyafetini andırır hal ve hey'etini görünce birdenbire can evine sivri bir buz parçası saplanır gibi bir acı hissederek ve kemâli-za'f ve bî-tâbî ile hemen giyinerek hanesinden çıktı ve teemmülü hakikaten mûcib-i rikkat olacak bir perişanlık.. bir ıztırâb-ı hayat-fersâ ile tenha birtakım bayırlar dereler tepeler aşarak doğruca Dilârâ'nın mezarına gitti.

7

Bu mezar alelâde üç dört parça yaldızlı mermerden ibaret olarak etrafı demir parmaklık içine alınmış ve fakat parmaklık ile seng-i kabrin arasında dört taraftan birer arşın kadar fasıla bırakılmış idi.

Toprak olan kısmının sathı çim ile mestur ve fevki - Muhsin'in gars-ı yemîn-i vefâsı olmak üzere sabit ve nabit olmuş birkaç gül ve yasemin fidanı ve yaz kış yaprağını dökmez taflan nevinden diğer bir iki ağaç ile müzeyyen olduğu halde civarındaki servilerin sayesinden de müstefid olmakla ekser vakitte ve alel-husus yazın bir çemen-i suffe-i letâfet gibi duran bu makber-i muhtasar-ki câzibe-i hüznü her zâir-i kabristant elbette yanına getirir ve uhrevîlerce faidesi olmasa bile dünyevîler için bir nevi teselli-i kalbî.. bir gûne inşirâh-ı vicdanî.. bir yolda mahzûziyyet-i rûhu mûcib olan o intizamı.. o nezafeti görmekle münbasıt olan kulûb-ı züvvâr-ı kitabe-i seng-i kabr üzerindeki şu:

"Ey zâir-i itibâr-perver
Seyret ne güzel durur şu makber!
Yalnızlığı hoş-nümâ değil mi?
Yâ sâdeliği değil mi dilber?
Gâyetle hazîn iken o toprak
Üstünde yakışmamış mı mermer?
Nâfında biten nihâl-i gülbîz
Bak bak ne kadar latîf manzar!
Olmaz mı nazar-rübâ-yı vicdân
Nezdinde o mevc uran çemenler?
Vermiş ona başka bir letâfet
Pîşindeki serv-i sâye-güster
Düşse bu kadar düşer muvâfık
Bir zılle ziyâ-yı mihr-i enver.
Seyret bunu görmedinse şâyed
Mahzûnluk içinde şâd bir yer!

Söyle hele pek güzel değil mi
Şu serv ü nihâl ü kabr-i yekser?
Hepsinden onun güzeldi eyvâh
Altında yatan zavallı duhter!

Şi'r-i garîbânesini okuyunca def'aten müteessir ve mükedder olmamak kâbil olmazdı- O gün bütün bütün başka bir manzara-i vahşet-nümâ kesbetmiş idi: Bir gird bâd-ı tesâdüf etrafına yağan karları bütün oraya savurup doldurduğundan mezarın haziresi hükmünde olan aralığı baş ve ayak taşlarının yarı irtifaına kadar karla kapanmış.. o fidanların o ağaçların da tepelerinden maada yeri görünmez olmuş ve hatta kitâbe-i seng-i mezarın üst tarafındaki yazılar bile bir hafif sütre-i beyzâ ile örtülmüş idi.

Parmaklıktaki asma kilidin bir anahtarı da kendisinde olduğundan Muhsin her vakit kapıyı açıp içeriye girdiği gibi bu defa da girmek istedi. Ceplerini aradı anahtarı bulamadı. Kilidi kırmağa uğraştı ona da gücü yetmedi. Nihayet bir ye's-i meftûrâne ile kabristanda aşağı yukarı gezine gezine bir demir parçası eline geçirdi onunla kilidi kırdı içeriye dahil oldu. Elleriyle ayaklarıyla mezarın içindeki kar yığıntısını harice def için saatlerce uğraştığı kadar başında peydâ olan şiddetli ağrı ile vücudunda hissettiği ürpermek rahatsızlığı kendisini artık oralarda duramaz bir hâle getirdiğinden mecburen hanesine avdetle yatağa düştü.

Zavallı Muhsin bu defa ciddi hastalanmış idi. Hastanın iki gün içinde birdenbire ağırlaşan hâli vâlidesi tarafından bir hekim celbine mecburiyet verdi. Gelen hekim çocuğu ba'de'l-muayene ağırca bir zatürreeye tutulmuş olduğundan müdâvâtına dikkat olunmasını kemâl-i ehemmiyetle tavsiye etti gitti.

Zavallı Muhsin bu hastalıkla tamam iki ay esîr-i firâş olduktan ve bir ay kadar da bir za'f-ı tâm ile evinde kapanıp kaldıktan sonra baharın vürudu ile bunun da vücudunda meşy ve harekete iktidar hasıl oldu.

8

O senenin kışı pek sürekli.. havaların muhalefeti pek devamlı gittiğinden ekser eyyam mağmum bulutlar arkasında ihtifâ-yı itiyâd etmiş olan güneş.. o feyyâz-ı tabîat martın sonlarında hemen her gün aralık aralık zuhur ettiği gibi Nisanın ilk haftasına tesadüf eden bir cuma günü dahi ale's-sabah rengârenk nurlar şa'şa'alar içinde arz-ı dîdâr ve kara kışta birtakım izbe yerlerdeki yuvalarına iltica ile hamuş hamuş durmaktan ziyadesiyle bîzâr kalan kuşlar ise o gün âlem-i tabîatı ser-â-pa yeşillere müstağrak görünce sevinçlerinden çıldırırcasına bir hal ile o ağaçtan o ağaca konarak ilân-ı hengâme-i şevk ü mesarra ibtidar etmeleriyle saat sekize doğru bütün halk taraf taraf ve akın akın dağlara kırlara çemenzarlara teveccüh göstermişler idi.

Hastalığından beri her neden ise bir fütûr-ı mahz kesilen bizim Muhsin de mücerred vâlidesinin ibrâm ve ilhâhıyla Kadıköyü'ndeki hanesinden çıktı bastonuna dayanarak ağır ağır Haydarpaşa çayırına doğru yürümeğe başladı.

O zamanlar Haydarpaşa çayırı şimdiki halde değil idi. Daha demiryolu imalâtı başlamamış.. o vasi çayır ortasından ikiye bölünmemiş.. deniz cihetinde o rıhtımlar beri tarafta o kârgir binalar o ahşap dükkânlar o çirkin barakalar yapılmamış olduğu gibi Kadıköyü tarafındaki sırt üzerinde (Yeldeğirmeni) denilen o koca mahalle de henüz teşekkül et-

memiş olduğundan o sahrâ-yı vasî' bir uçtan bir uca cilvegâh-ı bahâr ve çayırın ortasından cereyan eden derenin iki tarafında o vakitler mevcut olan sâyedâr ağaçların üstü tuyûr-ı nagamkâra.. altı misafirân-ı çemenzâra cây-ı karar idi.

9

Muhsin'in hanesi köyün içerilerinde bağ ile muhat bir güzel köşk idi. Muhsin buradan Haydarpaşa'ya yakın bir yoldan gelmek isteseydi Yeldeğirmeni tarikini tutması lâzım gelirdi o ise zaaf hâline de bakmayarak aşağıdan sahil yolundan gelmeyi tercih etti.

O gün güneşin hararetiyle beraber rutubetini muhafaza etmekte olan havâ-yı nesîmî bin türlü ezhâr-ı râyihadârın takatturâtından tahassül etmiş bir buhâr-ı latîf gibi meşamma cennet kokuları verir... dimağa kevser neşesi bahşeder.. rûha rûh-ı diger katardı.

Muhsin... o bir vakitler kesb-i neşat için tabiatın bu yoldaki tahavvülât-ı füyûz-ı bahşânesine de müftakır olmayarak yalnızca şairlerin:

Esti nesîm-i nevbahâr
Açıldı güller subh-dem

Açsın bizim de gönlümüz
Sâkî meded sun câm-ı Cem

Erdi yine îd-ı behişt
Oldu hevâ anber-sirişk

Âlem behişt-ender-behişt
Her gûşe bir bâğ-ı İrem

gibi bazı sözlerini tahayyül etmekle kendisini dâimî bir hurrem-i bahâr-ı saâdet içinde görmeğe melûf olan bî-çâre Muhsin o hevâ-yı nesîmîyi teneffüsten ednâ derecede bir mahzuziyyet bile kesb edemedi. Kendisinin güzergâhı olan sahilden Zeytinburnu'na Hayırsız adalara doğru bakıldığı halde hiçbir telâtum eseri bile göstermeyen ve eşi'e-i mihr-i cihan-tâbın müzahimane in'itafıyla üzeri gümüş kaplanmış gibi görünen deniz ve onun fevkinde ufka doğru biri biri üzerine yığılmış açıklı koyulu top top beyaz bulutlar -sevdâlı bir nazar için saatlerce temâşâsına dalıp kalacak ve ateşli bir mizaç için günlerce medâr-ı istiğrak olacak sûrette rûh-âşûb bir levha-i amik-i tenâhî ber-endâz idi.

Muhsin... o bir vakitler bahçesindeki büyücek havuzun yüzünde güneşten aksetmiş bir lem'a-i bî-karar görmekle derin derin hayallere hazin hazin teessürata düşmekten kendisini alamayan hassas çocuk karşısındaki o muazzam âyine-i ebediyyete ara sıra atf-ı nigâh ettiği zaman yüreğinde hafif bir çarpıntı bile hissedemedi.

Bu hal ile yürüye yürüye ve hiçbir sûretle alâkadârı olmadığı denizi temâşâ etmek bahanesiyle aralıkta bir tevakkuf ederek dinlene dinlene çayıra vasıl oldu ve derenin tenha bir cihetinde bir ağacın altına çimenlerin üzerine bîtâbâne serildi.

Etrafındaki morlu sarılı pembeli binlerce çayır çiçeklerinin ve bunların arasında tek tük zuhur etmiş güler yüzlü papatyaların güneşe karşı parıl parıl yanışı... rûy-ı zemindeki cilve-i bahâra havada nazire yapmağa çalışır gibi sürü sürü gezen beyaz kelebeklerin ziyalar şevkler içinde uçuşu. Ağaçlardaki kuşların en dil-pezîr bir âhenk ile garip garip terennüm-sâz oluşu.. deredeki suların en ruhnevaz bir zemzeme ile hafif hafif çağlayışı bir tabîat-ı

şâirâne için birkaç mecmualık eş'âr-ı nefîseye sermâye-i letâif bahş edecek kadar hayal-perver... dil-rübâ.. ümmid-bahş.. şevk-engîz güzelliklerden idi. Bî-çâre Muhsin bunları görmekten..bunlara karışmaktan da birşey anlayamadı. Zîr ü bâlâ ve etraf ü enhâya ara sıra la-kâydâne atf-ı nazar eder ve mütcakıben âlem-i hayret ve fikrete düşer kalırdı. Zavallının güya bütün hissiyatı ölmüş.. bütün hayalâtı sönmüş.. fikri uyuşmuş.. kalbi katılaşmış.. ruhu soğumuş velhasıl o mücessem şevk ve muhabbet bir cism-i câmid kesilmiş idi.

Bu hal içinde iken bir aralık elini alnına götürdü alnı yanıyordu. Başındaki şiddetli ağrıyı havanın sıkletine haml etti. O zaman kendi kendine söylenmeğe başlayarak: "Daha havalar düzelememiş. Bahar pek nâhoş: Baksana çiçekler bile açıldıklarına pişman gibi görünüyor.. Kuşların da vakitsiz bu derece cır cır edişi hakikaten çekilir şeylerden değil.." gibi tabiata türlü türlü kusurlar isnad eder bazı sözlerden sonra yerinden kalktı ayrılık çeşmesi tarafındaki kabristana teveccühle yine ağır ağır yürümeye başladı.

Muhsin'in bu defa bu tariki ihtiyardan maksadı Dilârâ'nın mezarını da bir görmek idi. Doğruca mezara vasıl oldu. Evvelleri pek seyrekleştiği zaman üç günde bir kere Muhsin'e ziyaretgâh-ı mukaddes olan bu mezar-ı zîsafâ... bu hacle-i hazîn-i Dilârâ üç aydan beri mahrûm-ı iltifat ve ihtimam kaldığından mermerlerinin yaldızları bozulmuş... ötesi berisi kar ve yağmur sularından yosunumsu yeşil bir renk ile lekelenmiş... parmaklığın iç tarafındaki çim ile örtülmüş yeri yabanî otlar istilâ etmiş ve hey'et-i mecmuası garîbâne ve vahşet-âmiz bir sûret almış idi.

Muhsin bu hâli de bî-fütûrâne temâşâ ile bir müddet teenni ve tereddüt gösterdikten sonra parmaklığın kapısını

kaktı içeriye girdi. Girer girmez pehle taşının ayak ucuna oturdu. Kolunu dizine ve -bir saatten beri vücudu tahammül edemeyecek mertebede ağırlaşmakta olan- başını da eline dayadı mezarın içinde ne var ise birer birer meşmûl-i nigâh etmeğe başladı.

10

Geçen sene kendi eliyle diktiği gül ve yasemin ağaçları ve bâ-husus o taflanlar gereği gibi feyizlenmiş her biri bir hayli boy almış ve sık dalları yaprakları yek-vücûdâne biribirine çatışıp karışarak parmaklıktan birkaç karış yukarıya kadar mezarı dört taraftan bir hisâr-ı zümürrüdîn gibi kuşatmış idi. Muhsin'in -bu hisar üzerinde âvâre-seyr olan- tâir-i nigâhı bir kırmızı şey üzerinde birdenbire durdu. O şey ise henüz kızarmağa başlamış ve sık yaprakların arasına saklanmış bir gül goncası idi ki yeşil duvaklar içinde ihticab eder nâzenîn bir arûs-ı heveskârı andırırdı. Muhsin bu çiçeği görünce Dilârâ'nın gonca suretine temessül etmiş rûh-ı latîfi kıyas etmek isteyerek üç aydan beri incimad halinde bulunan efkâr ve hissiyatı birdenbire galeyana geldiğinden yıldırım gibi şiddetli birtakım mülâhazat ve teessürat ile beyni ateşler içinde yanmağa.. yüreği halecanlar içinde muztarip olmağa başladı.

Bu mülâhazat ve teessüratın medâr-ı münferidi ise -bir kuru.. bir cansız dikenin parçasını bu derecelere kadar nâil-i nisâb-ı hayât eden koca tabîat-ı feyyazanın bir zavallı kızı üç gün daha ziyade yaşatmağa muktedir olmadığındaki hikmet-i müessire idi. "Ah bağ-zar-ı letâfetin nev-reste bir fidanı olan o nev-nihal ömrü filhakîka tabiat ne kadar çabuk kuruttu ne tez mahv etti!.. Yazık!.. Ancak tabiat nedir?.. Bârgâh-ı celaleti ezelliyete kurulmuş...

Sâye-i azameti ebediyyete hâkim.. Fezâ-yı kudretinde bu gördüğümüz güneşler o tahayyül ettiğimiz küreler mevhum birer zerre. Muhît-i hikmetinde bu korktuğumuz ummanlar o ürktüğümüz tûfânlar nâçiz birer katre.. İn'idâm-ı mükevvenât merbût-ı irâde-i ceberrutu.. intizâm-ı masnuat muktezâ-yı kānun-ı merhameti olan Allahın tecelliyat-ı külliye-i kibriyaiyyesinden bir kemterin lem'a değil mi? Eşyada.. hâdisatta bu gördüğümüz silsile-i irtibât ve tetâbu-ı mevcûdâtın bir vakt-i merhûna kadar muhafaza-i âheng-i intizâmı için kurulmuş bir kānûn-ı ulvînin cereyân-ı ahkâmından başka nedir?.. Bu hal bize bazı şeyi bazı şeye müessir ve mucib.. bir hâdiseyi diğer bir hâdiseye menşeen münferid gösteriyor: Meselâ ben bir güzel şiir söylüyorum. O şiir benim eserim.. Benim hünerim benim yarattığım bir şey addolunuyor ben onunla tefahhur etmek istiyorum. Ancak o benim -hâlâ ne olduğunu idrakten âciz kaldığım- ruhumdan tevellüd ediyor.. Ya o ruhu bana ben mi verdim?.. Onun hissi.. onun varlığı benim irademle mi kāim oluyor?.. Tabiat bir güzel çiçek zuhura getiriyor o çiçek tabiatın mahsûl-i kerâmeti onun sun'-ı marifeti bir şey sayılıyor tabiat onunla mübahi görünüyor. Ancak o çiçek -bir avuç toprakta rutubetin ve hava ve ziyanın yardımıyla nasıl tekevvün ettiği bilinemeyen- kuvve-i nâmiyeden husul buluyor.. Ya o kuvve-i nâmiyeyi tabiat kendi kendine mi bahş ediyor?.. Ya o kuvvet onda kendi keyfiyle mi duruyor?.. Demek ki tabiat da birçok şey iken yine hiçbir şey.. O da benim gibi bir âciz! Her mevcud doğrudan doğruya o kuvve-i külliye-i mutlakanın eser-i kudreti.. Her hâdise doğrudan doğruya o kudret-i kāhire-i fa'alenin netîce-i kānûn-ı hikmetidir. Evet vicdanımla itiraf ederim ki bendeki bu rûh-ı fa'al.. bendeki bu nûr-ı idrak ki beni tahrik ve idare ediyor- onun ihsanıdır ki dâima ona müncezib olmak istiyor! İmanımla tasdik ederim ki irâde-i ezelîye taalluk etmemiş olsaydı bu tabiat da

heyetiyle şu intizâm-ı harekâtını muhafaza eylemek şöyle dursun mevcudatı içinde bir sinek bile kanadını kımıldatamaz.. bir karınca bile ayağını sürükleyemezdi! Evet.. ben yarın biteceğim.. ben yarın mahv olacağım. Bitmemek mahv olmamak benim elimde değil.. Ancak tabiat da bir gün harap olacak o da bir gün fenaya gidecek. Harap olmamak fena bulmamak onun da elinde değil. Biz yalnız bir kürre-i kamer görüyoruz ki yanmış yanmış bir cesed-i bî-ruh kalmış. Onun gibi kimbilir daha kaç bin tane kürre vardır da göremiyoruz!

Lâkin dokuz ay anasının rahmine zahmetler veren ve fakat yüreğini ümitlerle dolduran bir cenîn-i bî-günah doğacağı sırada boğulup dünyaya ayak basmadan âhirete gidiyor! Beş altı sene bin türlü emekler dikkatler ihtimamlarla meydana gelen ve güller gibi gülüp bülbüller gibi sevilmeye başlayan bir sabî-i masûm daha mektebe gönderilmeden ademe teslim olunuyor! On dokuz yirmi senelik bir terbiye-i mütemâdiye ile letâfet-i cismâniyye ve fazîlet-i rûhâniyyesini ikmal ve istikmal eden bir nev-resîde-i ismet hacle-i kâma meyl gösterirken def'aten mezara düşüyor! İlahî! Bundaki hikmet nedir? İlahî! Bu hikmete makrun olan adalet ve merhamet nerededir? İlahî bilirim ki bana bir bahşâyiş-i refetin olan nisâb-ı idrak bu hikmetleri anlamaktan ila-gayri'n-nihaye uzaktır. Ancak bu kadar zaif ve kemterin olan bir nûr-ı akl ile düştüğüm bu zulemât-ı ye'sten ben nasıl çıkayım? Uğradığım bu firkat-i âkıle söz içinde ben nasıl tesellî bulayım!

Dilârâ!.. Eş maşûka-i bî-vücûd!.. Ey hayal olmuş ümid!.. Ey cânâne-i adem-nişîn!.. Ey nühüfte nûr-ı nazar!.. Görüyor musun nasıl ağlıyorum!.. Hiç olmazsa sen bu merareti tatmadın!.. Hiç olmazsa sen bu acıyı duymadın!.. Cismin burada toprağa münkalib oldu fakat ruhun elbette melce-i âlâda mütena'im-i niâm-ı semâviyyedir. Niçin ol-

masın ki rûh-ı latif bu berzahın hiçbir âlâyişine bulaşmadı tahir ve tab-nak olarak vâsıl-ı ile'l-lah oldu. Yarın cennetlerin en müstesnasında sen gezeceksin. Yarın nimetlerin en âlâsıyla sen perverde olacaksın.. İşte ihtimal ki öyle dünyandan kâm almaksızın ukbâya gidişindeki hikmete makrun olan merhamet-i ilâhiyye de bundadır."

Bu mülâhazatı mutmainâne bir sûrette zihninden imrar edip bir dereceye kadar teselli de bulmağa başlayan Muhsin'in gariptir ki gözleri o kırmızı goncadan bir türlü münfek olmayarak muttasıl sirişk-i teessür akıtmakta devam ediyordu. Nihayet yerinden kıyam ile çiçeğin yanına gitti dalı kendisine doğru çekti birkaç dakikalar baktı.. Ciğerpâresinin ilk gülüşünü görmekle müştakâne ağzından öpen bir vâlide-i mütehassire gibi iyildi goncayı öptü bıraktı tekrar çekti çiçeği koparıp koparmamak fikirlerinde biraz tereddüdden sonra kopardı aldı. Bunu müteakip mezar taşındaki mersiyeyi yukarıdan aşağı okudu. Tarihine gelince irkilir gibi bir hareket gösterdi. Çünkü o tarih Nisanın dokuzunu gösteriyordu ki ittifakât-ı garîbeden olarak geçen senenin bu günü idi.

Bî-çâre Muhsin'in bu esnada ıztırâb-ı ma'nevîsi ne derecede şedid ise âlâm-ı cismaniyyesi de o kadar ziyade idi. Kendisini zaten rahatsız eden baş ağrısı asabının şiddetle teheyyücünden dolayı fena halde artmış ve bundan başka vücuduna bir üşümek bir titremek bir kesiklik de gelmiş olduğundan artık orada beş dakika daha durmağa mecali kalmayarak muktedir olabildiği kadar bir süratle hanesine avdet ve muvasalat etti. Gider gitmez yazıhanesinin önüne oturdu çekmeceden yazılı bir kağıt çıkardı okudu. Kağıdın bir tarafı boş idi. Onun üzerine bir saat kadar uğraştı bazı şeyler yazdı. Kağıdı çekmecesine koydu müteakiben soyundu yatağına girdi. Vakit akşam idi. Gece saat ikiye doğru bî-çâre çocuk en âteşîn bir humma içinde kendisini kaybederek ve ara sıra: "Dilârâ.. Ölüm.. Niçin ka-

çıyorsun?.. Mezarlıktan.. mezarlıktan kopardım..” gibi şeyler sayıklayarak vâlide-i müteessiresi olan Âdile Hanım'ı azim bir telâşa giriftar etti. Derhal hekim celb olundu. Tabip efendi çocuğu muayeneden sonra: “Vâkıa bir nöbet hâli anlaşılıyor. Ancak hastalığın neden ibaret olduğu şimdilik bilinemez. Mamafih korkulacak da bir şey olmamalı.. Belki şiddetlice soğuk almış.. Belki bir şeye canı sıkılmış sinirlerini oynatmış.. Bu geceyi yazacağım ilaçlarla geçiriniz ümit ederim ki sabaha kadar bir şey kalmaz.. Şayed iktiza ederse yine bana haber gönderirsiniz” diyerek gitti.

11

Muhsin hekimin verdiği ilaçlarla değil kendi kendine gece yarısına doğru gözlerini açtı. Âdile Hanım hastanın başı ucunda bir koltuğa oturmuş sessiz sessiz ağlayarak Allah'a yalvarırdı.

Zavallı kadın daha gençliğinde iken kocasını ve Muhsin'den evvel bir oğluyla bir de kerimesini birbirini müteakip kaybetmiş ve artık dünyaca bu bir tek evlâdından başka kendisine bir alâka-i irtibat kalmamış idi. Oğlunun bir seneden beri iki defadır hayatını bu sûretle tehdit eden hâlin bu defa pek vahim olmak ihtimalini düşünür ve fakat kendisi her hususta Allah'a rabt-ı kalb etmiş bir sâliha-i mütedeyyine olduğu için gelebilecek bu felâketi dahi kemâl-i sabr ü sükun ü teslimiyet ile karşılamağa hazırlanırdı.

Muhsin vâlidesini o halde görünce hemen ellerini aradı buldu kendisine doğru çekti def'i yed-i ihtiyârında olmayan bir hastalığıyla vâlide-i müteellimesini böyle kederlere.. endişelere düşürdüğünden dolayı taleb-i af

eder yollu o elleri tekrar tekrar öptü. Bir parça su istedi içti. Âdile Hanım hastanın böyle bir iyilik göstermesinden biraz ferahlanarak yatsı namazını eda için odadan çıktı. Yarım saat sonra avdetle oğluna nasıl olduğunu sordu cevaba muntazır oldu. Heyhat! Muhsin ikinci defa olarak evvelkinden birkaç kat şedid bir ateş içinde yine kendinden geçmiş.. yine birtakım sayıklamalara düşmüş idi. Zavallı kadın me'yusâne koltuğa geçti oturdu.

12

O gece tabiat gündüzki letafetin başka bir nevini arz ediyordu! Saat üçten sonra Kayış Dağı arkalarından semâyı sehâb-âlûd üzerinde hissolunamaz bir sürat ile yükselip giden ve gâh saklanıp gâh meydana çıkan mâh-ı garrâ gunûde-i hâb-ı sükûn olan arza nur yağdırıyor ve bu temâşâ-yı sevdâ-fezâ karşısında şebzinde-dâr-ı vecd ü hayret oldukları halde samiîni gaşy edecek bir edâ-yı hazîn ile ara sıra zemzeme-sâz olan bülbüller ise güya tehlilat ve tekbirat ile uğraşıyordu.

Muhsin'in üç cenahı olan yatak odası köşkün şark tarafında vaki gayr-i müsmir birtakım ağaçlar ile muhat idi. Ay buluttan kurtuldukça -perdesi akşamdan nasılsa açık kalmış olan bir pencereden- içeriye giren nuru doğruca Muhsin'in yatağına düşerek çocuğun -hastalığından beri sapsarı kesilen- çehresini garîbâne bir sûrette okşar ve bu cilve-i mehtâbı oturduğu yerde hayretle temâşâ eden mâder-i mihriban ise bu halden teşe'ümle ürkerek vahimesinde korkunç korkunç şeyler görürdü. "Ah bir kere sabah olaydı! İstanbul'dan.. Galata'dan hekimler getirilirdi.." Lâkin sabah.. O hatime-keş her intizar-ı elim.. o ümid-bahş her kalb-i me'yus bir türlü olmuyordu! Nihayet

ayın nurundaki kuvvet azalmağa.. ufk-ı şarkî üzerinde kırmızılıklar peydâ olmağa başladı. Nâsiye-i subh-ı ümmid yavaş yavaş ağarıyordu. İşte bu esnada idi ki zavallı Muhsin dûçâr-ı sekerât oldu.

Hasta odasının yanındaki bir ağaca gelip konan garip bir kuş gözlerini taraf-ı maşrıka çevirerek teganniye başlamak için tulû'-ı mihr-i cihan-tâba muntazır olup duruyordu. İşte bu kuşun ilk nağme-i âşıkânesi minkârından zuhur ettiği dakikada Muhsin'in de tâir-i rûh-ı muztaribi - kafesten kurtulmuş bir kuş gibi- çırpına çırpma âlem-i bâlâ-yı safâya uçtu gitti.

Meyyitin sağ eli göğsünde ve bu elin tuttuğu solmuş bir gonca ağzı üzerinde bulunuyordu. O bembeyaz kesilmiş dudakların kenarındaki bir ibtisâm-ı hazîn ile o solmuş goncanın bir arada teşkil ettiği manzara-i girye-engîz Muhsin'in.. o bed-baht çocuğun fasl-ı hayât-ı garîbânesine bir hâtime-i şâirâne oldu.

LÂHİKA

Bu vakadan iki ay sonra Âdile Hanım'ın mirasçıları köşke vürud ile sandıklar sepetler dolaplar içinde kilerden maada meydanda öteye beriye atılmış bırakılmış birçok mücevherat ve evâni-i sîm ü zer ve sâir zî-kıymet eşya bulmuşlar ve en sonra merhûmenin asıl kendi yatak odasındaki bir dolap içinde buldukları kilitli bir çekmece içinde daha ağır daha kıymettar şeyler ve belki bir çok nukûd-ı müddahara bulacaklarını ümit ile bunu da hemen açmışlar idi. Hilâf-ı me'mûl olarak bu çekmecede birkaç tesbih bir iki parça öd ağacı ile kenarı (Dilârâ) nâmına işlenmiş keten bir mendile sarılı bir kâğıt ve bu kâğıda sarılı da bir resim zuhur etti. Kâğıdın bir tarafında acemi yazısını andırır

bir hattile muharrer bir şiir diğer tarafında işlek ve güzel hat ile yazılmış diğer bir şiir- ki ikisinin de sûretleri naklolundu- murakkam ve resim ise Dilârâ ile Muhsin'in çocukluklarında beraber aldırdıkları bir fotoğrafya idi.

DÜŞTÜM

Bir dürr-i sadef-nişîn idim ben
Bir mevce ile kenâre düştüm.
Her gâileden emîn idim ben

Bir âlem-i hâr-hâra düştüm.
Bir bilmediğim diyâra düştüm.

Egşûde dehân u beste çeşmân
Mecbûr-ı figān.. harîs-i pestân
Tazyîk olunup kımât içinde

Ser-geşte vü girye-nâk ü hayrân
Bir cünbüş-i bî-karâra düştüm.

Bir nur topuydu nâmım akdem
Göğsünde beni tutardı dâyem
Oldum yürümek heves-güzârı

Pâyim şu zemîne bastığım dem
Düştüm!.. O dem iğbirâra düştüm.

Hoş geldi bana fakat çiçekler
Ezhâr-ı semâ.. Nücûm-ı ezher
Bülbülleri cûları beğendim
Bir cennete.. benziyordu her yer
Sevdim çemeni.. bahâra düştüm.

Geçti oyun oynamak zamânı
Verdim okumaktan imtihânı
Nakş u hatt u mûsîkî berâber

Eş'âra da meyledip nihânî
Endîşe-i iftihâra düştüm

Nâ-gâh bekâya gitti mâder
Zulmetler içinde kaldı duhter!
Cân-gâhıma tîğlar sokuldu

Kaldı ciğerimde zahmı yer yer
Bî-tâbi-i inkisâra düştüm!

Bir çehre-i dil-nevâz-ı Muhsin
Bir nûr-ı bedîatü'l-ehâsin
Şevk-efken-i kalb ü rûhum oldu

Mes'ûd idi cân ü dil velâkin
Ben giryeye.. âh ü zâra düştüm!

Peymûde-i şevk edip hevâyı
Buldumdu tarâ'if-i semâyı.
Birden kanadım kolum kırıldı

Tebrîk ile mâdere o câyı
Düştüm yere.. Pâre pâre düştüm!

Hükm-i kader.. Etmişim teverrüm
Mevt etti hayâtıma takaddüm
Aşkım.. o da olmadı mededkâr
Âlemde görün ne bî-terahhum
Bir baht-ı siyâhkâra düştüm!

Bir nur topuydu nâmım akdem
Bir tâze çiçek de dendi bir dem.
Mahvoldu o nur.. Kaçtı rengim

Dûşîze-i hacle-gâh-ı mâtem!
Düştüm!.. Şu hazîn mezâra düştüm!

DÜŞTÜM!

Hâlâ yaşıyor muyum ben?.. Efsûs!
Efsûs ki pek hicâba düştüm!
Derdin kime söylesin bu me'yûs

Hûn-rîzi-i ıztırâba düştüm..
Bak bak ne kadar azâba düştüm!

Yâd etmeliyim o rûzu ben yâd
Kim göklere çıktı âh u feryâd.
Âh ol kara günde âh sad âh!

Sen toprağa girdin ey perîzâd
Ben.. ben yine câme-hâba düştüm!

Kaldım şu cihanda zâr u tenhâ
Seyrângehim oldu kûh u sahrâ.
Ol şeyi ki cüstücû ederdim

Onlarda da bulmayıp dirîğâ
Bir dehşet-i bî-hisâba düştüm!

İsnâd-ı hatâ sipihre bâtıl
Bahta sitem etmeden ne hâsıl?

Âvâre vü hâir ü perîşân

Nâ-çâr olup intihâra mâ'il
Müdhiş maraz-ı şehâba düştüm!

Kurtarmağa nefsi ol belâdan
Bir hastalık istedim Hüdâdan
Zâtü'r-ree geldi ölmedim âh!

Ümmîdimi kat' edip bekâdan
Ta'mîr-i ten-i harâba düştüm!

Söndürdü hayâlimi te'essür
Mahvoldu liyâkat-i tefekkür
Mâzîyi bütün bütün unuttum

Etsem ne zaman seni tahattur
Derdim ki: Hayâl ü hâba düştüm!

Dünyâ.. O ne?.. Bir garîb rüyâ...
Varlık.. O ne? Bir acîb hülyâ...
Ettim bu hakîkatı te'emmül

İnkâra vücûdu gittim ammâ
Yoklukta da irtiyâba düştüm!

Oldu eseri bu i'tibârın
İhmâl-i ziyâret-i gubârın
Gördüm bu gün inkisâr içinde

Ol Kâ'be-i cân olan mezârın
Düştüm yine inkılâba düştüm!
Ey kurra-i ayn-ı cân Dilârâ
Ey Hûr-ı hazîn-i cennet-ârâ!

Bir goncanı çaldım!.. İşte mesrûk!

Bâ'is bu cesârete hüveydâ:
Rûhun sanıp incizâba düştüm!

Mevtâlara cân veren o Allâh
Etmez mi beni imâte nâ-gâh?
Hôştur bu gece düşüp de bî-rûh

Ferdâ kademin öpüp demek âh:
Bak sevdiceğim türâba düştüm!

Nihâyet

ŞEMSÂ

Birâder-i muhteremim Sezâyî Beyefendiye:*

Edîb-i hünerver!

Rûhü'l-edeb dediğimiz o hiss-i ulvî mutavvel ibârelerin karaltısından korkar, mutantan tabirlerin gürültüsünden ürker bir melekü'l-cemâl-i hakîkat veya bir perî-i esâtirî.. bir lem'a-i nikâb-sûz veyâ bir zühre-i sehâb-efgen.. hâsılı bir cevher-i latîf, bir hiss-i mücerred olduğunu dil-firîb elvâh-ı şâirânede irâeye ve bir nev' hâs edebiyatı mülkümüzde ihdâsa muvaffak olan hâme-i çâlâkine muvâcehe-i umûmda bir cemîle-i hürmet ibrâzını çoktandır arzu ediyordum. Bir hayli zamandır neşriyat âleminden uzak kaldığım için husûl-i emel bu gün müyesser olabildi!

Yalnız sana âid olan şu satırların böyle pek âdî bir eserde değil başka bir yerde olmasını arzu ederdim!

Birâder-i âcizin

Ekrem

*) *Burada verdiğimiz metin şu baskıyaaittir: Âlem Matbaası-Ahmed İhsan ve Şürekası, Kostantiniye, 1313 (1897).*

Ma'ruz-ı İtizârda Bir İhtar

"Şemsâ" bir vaka-i âdiyyeyi musavverdir ki âlem-i insâniyyet her günde yüz binlerce emsâlini görüp geçirdiği cihetle umûm için hiçbir ehemmiyyeti hâiz değildir; fakat benim için nasılsa bir fâcia hükmünü aldı.

Fikr-i şâirâne -ki mübâlağaya meyyaldir- takdîrât ve hissiyâtında ekseriyâ ifrâta düşer. Bazan da hiç lüzumsuz bir şeyi iltizâm, hiç değersiz bir vakayı istizâm eder. "Şemsâ"nın şu sûretle yazılışı da ihtimal ki fikr-i şâirânenin o türlü netâyicinden birisidir.

Bu ihtimâle göre: (Eserde mâhiyyeti tarif olunan "Seher" in vücûd ü ademi -mazhar-ı fâciât-ı mütetâbiât olan- âlem-i bî-kerân-ı hayâta nisbetle ne ehemmiyyette ise şu birkaç sahîfeden ibâret eserin de olup olmaması -mahşer-i şi'riyyât ve hikemiyyât olan- cihân-ı bî-pâyân-ı edebiyyâta nisbetle ondan daha pek çok dûn bir ehemmiyyettedir) demeğe tenezzül edenler bulunsa mukâbilinde "evet!"ten başka bir söz bulamam.

Buna mebni "Şemsâ"yı kendim için karalamıştım. Sonradan bu sûretle beyaza çektirişim minnettâr-ı teveccühleri bulunduğum bazı iltifâtkârân-ı edebîn iltimâslarına ve zeylindeki diger bir iki parça şeyin buna tatbîi ise karâbet-i mevzûlarına mübtenidir.

İstinye fi 25 Temmuz sene 1311

Recaî-zade Ekrem

ŞEMSÂ

Dört yaşında bir kızcağız ki Anadolu'nun Bolu'sunda veya İnebolu'sunda, her neresinde ise dünyaya geldikten kimbilir ne kadar zaman sonra anasını da babasını da kaybetmiş. Mezbele-i seflâte kendisinden iki yıl evvel düşmüş olan hemşîresiyle bî-kes kalmışlar. Kimbilir ne kadar zahmetli bir maîşet-i sefîlâne ile hayatları şimdiye kadar devam edebilmiş. Mamâfîh dayıları olan o bir fakir her kim ise bunların hallerine acımış. İstanbul'da her birini bir hâneye evlâd-ı manevî gibi verebileceğini düşünerek bunları önüne katmış; kimbilir kaç günler çıplak ayak yol yürüyerek, kimbilir kaç günlerden beri devam eden açlıklarını teskîne kimbilir ne sûretle çâre bularak buraya kadar getirmiş. Altı yaşındaki kız bir hâneye terahhuman kabul olunmuş. Dört yaşındakini de bizden istemişler!.

Memleketten getirdiği nâmı (Seher) olan bu kızın rengi gayetle esmer idi; o derecede ki dikkatli bir nazar zavallının rahm-ı mâderden toprağa inmiş toprak üzerinde ırzâ' edilmiş, toprakta uyutulmuş, toprakta büyütülmüş, toprakta yürümüş, toprakta yuvarlanmış, nihâyet yine toprakta oynayıp dururken anasını da babasını da kaybetmiş olduğuna derhal hükmeder.

Hâkîlik ise kızcağızın sîmâsına mahsus değil idi. Vücudu yukarıdan aşağıya hep o reng-i sefâlete boyanmış idi: El ayak parmakları üzerine mumya renginde birer deri parçası sarılmış (kadîd) parmağı.. kollar bacaklar birçok zaman elde tutulmuş olmasından dolayı o malûm olan reng-i müstekrehi ahz eden bahçe tirpitri sapı.. asıl vücut ise bittabi bu kollar bu bacaklarla mütenâsip. Bunlarla beraber

Seher'i dîde-i vicdan şîrîn görüyor, kalb-i hassas sevimli buluyordu!.

*

Seher dört yaşında idi; fakat serbest yürüyüşü, güzel meram anlayışı, alıştığı lisanda düzgün söz söyleyişi yaşını daha büyük gösteriyordu. Başcağızı küçürek; alnı aşağı doğru indikçe içerilek; burnu ufarak; saçları kaşları gözleri karaca; bakışı zaîf ve latîf; çehresi güleç!..

Ahvâl ü muâmelâtından anlaşılırdı ki Seher zeki idi. Fakat anasını bilmiyordu; babasından hiç haberi yoktu.

*

Seher'in memleketi değişmekle âb u havâsı, tarz-ı maîşeti, elbisesi kıyâfeti.. velhâsıl bütün bütüne âlemi teceddüd ettiği gibi nâmının da tecdîdi arzu ol(un)duğundan (Seher) le münâsebetine mebni (Şemsâ) olsun dedim.

(Şemsâ) lâfzı evin içinde her gün beş on ağızdan beşer onar defa tekrar olunmağa başladı. Bu nam Seher'in kendisine de hoş gelmiş olmalı ki bununla yâd olunduğu vakit cevap vermede hiç teehhür etmezdi.

Müzi böceklere senelerce yuva olduğundan dolayı keçelenerek bayağı hayatını kaybetmiş olan uzun saçları buraya geldikten sonra kısa kestirildiği cihetle bir erkek çocuk sîmâsını iktisâb eden Şemsâ'nın nasıl bir öksüz olduğunu evin içinde çocuğun kendisinden başka bilip de hâline acımayan bir kimse yoktu. Onun için infâk u tenvîmi, tathîr ü ilbâsı hususlarına lâyıkıyla dikkat olunuyordu. Bu ihtimâmât ve takayyüdâtın üstünde bulunan zeki bir mahlûk-ı garîbin yüreğinde husûle getireceği hiss-i memnûniyyet Şemsâ'nın çehresindeki beşâşeti, mizâcındaki

şetâreti tezyîd etti. Onun için ekseriyâ çocuk bahçede, sofalarda oynadığı gezindiği kadar marîz bir sadâ, masûmâne bir edâ ile türküler söyler; bu terennümler ise işitenlerin pek ziyâde hoşlarına giderdi. İşte Şemsâ'nın kendisine bakanlara şimdilik mükâfâtı bundan ibaret idi.

*

İnzivâhânemde hemen dâima ya okumak, ya yazmak gibi bir işle meşgul veyâhut zihnimi it'âbda bunlardan hiç aşağı kalmayan tefekkürât-ı amîkamla meşgûl olduğum zamanlar evin içinde şunun bunun "Şemsâ!." nidâsını işittikçe bu ağacından vakitsiz kopmuş çürük meyvenin.. bu yuvasından nâ-be-hengâm atılmış hasta kuşcağızm.. bu anasız babasız öksüzün dünyâya gelmesindeki hikmeti - heyhât!..- aramağa kalkışır; bî-çârenin neş'e-i hayâtındaki evvel ü encâmı teemmül ve tedebbürlü mükedder ve mahzun olurdum. Fakat Şemsâ.. O bî-haber sabî, o benim gibi değil idi:

Ne bir enîn-i te'ellüm..ne bir nevâ-yı te'essür;
Ne bir figān-ı teşekkî..ne bir melâl-i tefekkür!

Terennümâtına mevkūf olup ferahlı ferahlı!
Olurdu rûhuma zevk-efgen-i bükâ-yı tahassür!..

*

Şemsâ'nın mûcib-i şikâyet yalnız bir hâli var idi: Toprakla ihtilâttan vazgeçmek istemediği için üstünü başını çabuk kirletiyordu. Fakat yavaş yavaş elbette bu fenâ huyunu da terk edecekti. Sâir hallerinden herkes memnun; bâ-husûs o ferahlı ferahlı terennümlerinden hoşlanmadık kimse yoktu.

Akşamları sofraya oturuldu mu elbette Şemsâ'yı çağırmalı idim; ağzına göre hazırladığım ufacık lokmaları

kendi elimle ona yedirmeli idim; armut gibi üzüm gibi meyveleri kendisine verirken şakalaşmalı idim; Anadolu Türkçesiyle kendini tuhaf tuhaf söyletip, bazan ben de taklidini yapmağa kalkışıp gülmeli güldürmeli idim; o bana ara sıra: "Amca!.." diye hitap etmeli idi, ben de ona: "Şemsâ!." diye cevap vermeli idim.

Ah! Bu mülâtefât ve muhâverât arasında bî-çâre öksüzün o güleç sîmâsında.. o mânidâr gözlerinde peydâ olan o latîf latîf hisleri.. o garip garip mefhumları teşrih ve tedkik ile uğraşmak rûhumu ne kadar lezzetyâb ederdi!. Fakat bu telezzüzât çok zaman devam edemezdi: Bîçârenin öksüzlüğü, garipliği hâtırası sâir mütâlaât ve tefekkürâtıma galebe ettiği gibi yüreğimden kopan âh-ı sûznâki zabta bir türlü muktedir olamazdım. Fakat Şemsâ'nın kendisi benim bu acıklı hissime hiç de iştirak etmezdi:

Ne bir enîn-i te'ellüm.. ne bir nevâ-yı te'essür,
Ne bir figān-ı teşekkî.. ne bir melâl-i tefekkür!

Terennümâtına mevkūf olup ferahlı ferahlı,
Olurdu rûhuma zevk-âver-i bükâ-yı tahassür!..

Temmuzun on üçüncü perşembe günü İstanbul'a iniyordum. Vapurda tabip binbaşısı ..... Bey'e tesâdüf ettim. Şuradan buradan söz olurken bahis bir aralık telkîh-i cederîye intikal etti. Bu münâsebetle Şemsâ'nın bir an evvel aşılattırılması lüzûmu evce dâima söylenmekte olduğu halde icrâsı nasılsa ihmal olunduğunu tahattur ettiğimden taze aşının nerede bulunabileceğini ..... Bey'den sordum. "Ben alır size gönderirim." dedi. Kendisine böyle değersiz bir iş için zahmet vermek istemediğimden "İstanbul'daki eczâhânelerde de bulunursa yerini söyleyin ben alırım" dedim. Bahçekapısı'nda ..... Eczâhânesinde bulunur ol-

duğunu söyledi. Vapurdan çıktığım gibi eczâhâneye gittim. Taze olmak üzere bir kalem aşıyı alıp kalem kırılmamak, aşı zâyi olmamak için kemâl-i itinâ ile cebime yerleştirdikten sonra işime gittim.

Akşamleyin eve avdet esnâsında da köyümüzün doktoru, hânemizin de tabîb-i husûsîsi olan ..... Efendi'ye yine vapur içinde nimet-tesâdüf olarak rast geldiğimden ertesi sabah erkenden kızı doktor efendinin hânesine aşı kalemiyle beraber göndermeyi bi'l-müzâkere kararlaştırmış idim.

Vaktâ ki yalıya bir hiss-i memnûniyyetle avdet ettim, o saatlerde ber-mutâd aşağı yukarı gezip koştuğu görülen, terennümâtı ve hiç olmazsa sadece sesi işitilen Şemsâ'dan bir nişâne görüp işitemeyince nerede olduğunu, ne yaptığını sordum. "Uyuyor" dediler.

-Acâyip!. Böyle akşam ezanı vakti uyku!.

-Evet, bazan böyle vakitsiz olarak uyuyor...

-Gündüz çok gezip koştuğu için yoruluyor, öyle mi?

-Besbelli...

-Bari biraz bir şey yedirildi mi idi?

-Evet, ikindiden sonra her günkü gibi biraz yedi.

-Yazık!...

Bu (Yazık!) lâfzı işiten için şüphesiz ki: (Gördünüz mü ya.. İşte bu akşam kızcağızı sofra başına çağırıp da söyletip eğlenemeyeceğim...) hükmünde mazhar-ı telâkki oldu. Fakat söyleyen için o bir lâfzın hükmü pek ehemmiyyetli.. manâsı pek keder-âmîz idi.

Zavallı öksüzün bu nâ-be-hengâm uykudan kalkamayacağını bana bilâ-mülâhaza ihsas eden kuvve-i maneviyyenin ne olduğunu bilemem. Yalnız şunu bilirim ki böyle bazı vukuâtı kable'l-vukū bu yolda hissedivermek herkeste vâkî olduğu gibi bende de ara sıra vukū buluyor.

*

Yemek vakti geldi. Sofraya inildi. Sol yanımda yine bir çocuk ayak üzerinde duruyordu. Fakat bu çocuk o güleç yüzlü, tatlı bakışlı, latîfe-gû Şemsâ değil idi. Hazîn sîmâlı, garîbâne edâlı, nazarı sönük, vaz'ı mahzun bir başka kızcağız.. yani Şemsâ'nın mâtem-nümâ bir hayâli idi.

Bu hayal ile hamûşâne vukū bulan güft ü şinîdimiz pek hüzn-âmîz geçti. Sofradan meyûs bir halde kalktım.

Yaz günleri insana bazan musallat olan müz'ic sinekler gibi zihnimi kalbimi istilâ eden kara kara fikirleri, çirkin çirkin hisleri âdeta ellerimi kollarımı tahrik ederek zorla def'e uğraştığım halde: "Yarın sabah saat on ikide Şemsâ'yı birisine tefrîkan Yeniköy'e ..... Efendi'nin hânesine gönderin. Şu aşı kalemini de alsınlar. Sandal ile gidilip gelinecekir. İhmal etmeyin." emrini lâzım gelenlere verdim; ben de vahdet-hânemde saat üç buçuğa kadar neşesizce vakit geçirdikten sonra yatak odama çekildim.

O gece sabahlara kadar gördüğüm birtakım karışık rüyalar hâb u huzûrumu ihlâl etmiş idi.

*

Sabahleyin saat bire doğru kalktım. İlk işim Şemsâ'nın gidip gitmediğini sormak oldu. Şemsâ keyfini

bozduğuçün gönderilememiş. Keyifsizlik de merak edilecek bir şey değil imiş. Biraz başı ağrıyor, biraz da harâreti var imiş. Mamâfîh fâidesi mücerreb, zararı gayr-ı melhûz o ilâçlarile teskîn-i âlâmına çalışılıyormuş.

Öğle vaktine kadar çocuğun ahvâl-i sıhhiyyesine müteallik îrâd ettiğim suâllerin cevapları hallice ehemmiyet verecek derecede bir şey olmadığını iş'âr edip dururken en sonra harâretin ziyâdeleşmekte olduğunu işittiğim gibi - ihtiyâten evde dâima bulundurduğum- bir mîzânü'l-harâreyi der-dest ederek hasta odasına şitâb ettim.

Ufacık bir yatak... Onun içinde ufacık bir vücut serilmiş yatıyor. Fakat o vücut bildiğim Şemsâ değil.. başka bir çocuk!

Görünce hâlini oldum dûçâr-ı hevl ü tahayyür:
Nasıl olur o kadar bir zamanda öyle tahavvül,
Nasıl gelir o tagayyür.. nasıl olur o tenekkür!.

Koltuğunun altında on dakika kadar kalan mîzânü'l-harâre kırk ile sekizde bir dereceyi gösteriyordu. Dehşet!..

*

Hemen tabîb-i husûsîmiz ..... Efendi'ye haber koşturuldu. Bereket versin ki bir tarafa gitmemiş. Yarım saate varmadan geldi. Mîzânü'l-harâre tekrar hastanın koltuğu altına konuldu. Âletin bu def'a yine kırk dereceyi irâe etmekte olduğu görüldü. Hekim hastanın göğsünü, sırtını dinledi.. hastalığı teşhîse medâr olacak bir şey bulamadı. Nabzını yokladı... Bayağı mefkûd denecek kadar zaîf olduğunu söyledi. Şu halde muhâtara derkâr olmağla (sülfat dö kinin) den ibâret olmak üzere verdiği ilâçlar gelinceye kadar şiddet-i harâreti biraz düşürebilmek için hastanın

mutedil banyoya konulması ve ara sıra çocuğa buz parçası ve su ile karışık konyak yutturulup içirilmesi tavsiyesi ile çıkıp gideceği vakit dedim ki:

-Doktor, ne olsa gerek bu hastalık?

Daha anlaşılamaz.. İhtimal ki zâtürree başlangıcı; ihtimal ki hummâ-yı habîsedir; Anadolu'dan getirmiş olabilir. Sonra anlarız..

-Ben hâli pek iyi görmüyorum. Siz ne dersiniz?

-Evet, hal ağırdır.. Mamâfîh ümit kesilmez.

*

Hekim gitti. Bence kızcağız için evvelden beri hiçbir ümid-i selâmet yoktu. Bununla beraber hekimin tavsiye ettiği tedbirler kemâl-i itinâ ile îfâ olundu. Nihâyet ilâçlar da gelebildi. Ama o zaman bî-çâre öksüzün devre-i ömr-i garîbânesi dem-i vâpesîne yetişmiş idi.. Zavallı Şemsâ henüz can çekişiyordu!..

Düşünülsün ki kırk derece harâret öyle bir vücûd-ı za'îfi nasıl yakar?. O yanış o vücut içindeki rûh-ı nâlânı nasıl muztarip eder?..

İşte Şemsâ bu derece-i harâretle aynı yanmış yanmış da ateş kesilmiş bir haşeb-pâre-i şu'ledâr idi. Buz parçaları verildikçe ağzını açıp alarak ve dişleri arasına çatırdatıp kırarak bel' etmesinden ve "Şöyle yat!. Bu tarafa dön!" gibi sözler söylendikçe dinleyip yapmasından dolayı kendisini kaybettiğine hüküm verilemediği halde "Nasılsın kızım Seher?" yollu istifsarlara sükût ile mukabele ederek hiçbir elem ızhar etmiyor.. hiçbir şikâyette.. hattâ etrâfında pür-telâş gezip hizmet edenlerin hiçbirisine bakmıyordu. Yalnız dikildiği bir noktada sebât eden nigâh-ı muz-

taribânesi muttasıl "Ben yetîmim!. Ben yetîmim!." diyordu!

Bu hâli görmeğe hangi can dayanır? Hangi yürek tahammül eder?.. Huzurunda ağlamaksızın duramayacağımı anladım; meyûsâne yerime çekildim. Bir saat sonra "Şemsâ sizlere ömür!." haber-i siyâhını getirdiler!..

Ne bir enîn-i te'ellüm.. ne bir bir nevâ-yı te'essür,
Ne bir figān-ı teşekkî.. ne bir melâl-i tefekkür!..

Ey mürd-i hayr-endîş ü seyyiât-girîz! Kırlarda dağlarda gezinirken ötede görürsün ki bir çalılığın içinde peydâ olmuş hakîr bir çiçek boynunu bükmüş duruyor; sanırsın ki bu vaz'ı kendisini sana kopartıp zîb-i şükûfedân kabul ettirmek için ızhâr-ı temâyüldür!

Burada bakarsın ki bir şûlezârda tenebbüt etmiş zaîf bir fidan iki tarafına sallanıp muntazır-ı nazar-ı iltifât oluyor; sanırsın ki bu hareketi kendisini sana oradan çık(ar)ıp bahçenin bir köşesinde nişande-i zemîn-i mahmiyye ettirmek için îmâ-yı heveskârîdir!

Sakın, ey mürd-i hakāyık-cû!.. Bu vaz' u harekete muğfel olup da îmâ ettikleri arzuya muvâfakat etme!. Zîrâ o türlü ezhâr-ı hod-pereste hadâyık-ı husûsîyyede bin türlü emeklerle yetiştirilen çiçekler gibi zarif çiçeklikler, mükellef salonlar içinde günlerce dayanamaz; pek çabuk solar, ölür gider!..

Tahassür edersin!.. O türlü hudâyî nâbit fidanlar bağlarda bahçelerde bağbanların takayyüdât-ı terbiyekârâneleriyle nümâ-yâb olan nihâlân gibi taht-ı intizâm u ihtimâmda uzun müddet yaşayamaz; az bir zaman içinde hastalanır, kurur biter!.. Tekeddür edersin!..

*

Şemsâ da galiba o çiçeklerden, o fidanlardan idi ki az günün içinde soldu kurudu!.. Zavallı kızcağız keşke yerinde kalaydı!. İhtimal ki sefâlet-i maîşetle biraz daha ıztırap çekerdi; fakat ihtimal ki hayatı biraz daha mümted olurdu!.

*

Şemsâ'yı bir küçük hemşîre gibi tanımağa alıştırılan Nijad ve Ercümend'i bu hengâmelerden haberdâr etmemek için uzak bir yerde bulundurmağa mecbur olmuşidik. Binâenaleyh bu iki sabî müstesnâ olmak üzere o gece hânenin içinde Şemsâ'dan başka uykuda bir vücut.. onun gözlerinden başka yaşsız göz.. onun yüreğinden başka sâkin yürek yoktu. Diller hâmûş ise de gönüller pür-cûş idi!.

O gecenin sabahı takarrüb edip de seheri henüz tenevvüre başlamadan ben öteki bir odada bir şem'-i giryânın şu'â'-ı za'îf-i mâtemîsine müftekırran sâkit ü câmid yatan Seher'in tasvîr-i zevâl-i zılâlini aşağıki manzûme ile ikmal etmiştim!..

*

Sabah olunca ufacık bir tabut ile ufacık bir teneşir geldi. Mevtâyı ba'de'l-gasl kefenine sarmışlar, tabutuna koymuşlar, gözlerini burnunu pamuklamışlar.. o pejmürde berk-i hazân-resîdeyi gül sularıyla ta'tîr etmişler; o zaman bana haber verdiler.. Gittim.. O mücehhez âhiret gelinini hacle-i sükûnu içinde gördüm! Kapakları biraz aralık kalan ruhsuz gözleri birer siyah boncuk gibi parlıyordu. Cephesi pür-çîn-i tevakkur olduğu halde sâkin ve mebhut yatıyordu.

Kefenin uçları toplandı, büküldü; o hazin çehre ebediyen nazarlardan nihân oluverdi. Tabutun kapağı kapandı. Üzeri Kelime-i Tevhîd ü Şehâdetle muvaşşah harîr pûşîdeler ve sâir örtülerle örtüldü. Bunu hâbgâh-ı ebedîsine nakil için kapının dışarısında işârete muntazır olan cemaat içeri girdi. Seher'in vücûdu kadar muhtasar bir dua okundu. Tabutu oradan aldılar. Benimle beraber on bir kişiden ibaret olan cemaat münâvebe ile o bâr-ı uhrevîyi götürmeğe başladılar. İki üç defa da nöbet bana gelmişti.

Bu sûretle İstinye'nin İslâm mahallesine varıldı. Cenazeyi gören ehl-i İslâmdan birtakımı tabutun ufaklığına, mevtânın ehemmiyetsizliğine bakmayarak seyirtti; beşer onar adım kadar tabutun birer koluna yapıştı. İslâmiyetin uhuvvet ve teâvün esaslarına mübteni olan bu âdeti ne kadar güzeldir!.

Cenaze gide gide İstinye'nin çayıra doğru tâ içerisindeki mescid-i şerîfe vardı. Büyük çınar ağaçlarına sâyegâh olan bir sed üzerindeki musallâ taşına tabutu bıraktılar. Cemaatten tecdîd-i vuzûya muhtaç olanlar kollarını sıvamağa başladılar. O zaman ben de hazırlanmakta olduğu haber verilen mezarın mevkiini muayene etmek için çayıra doğru ileriledim. Bir yüz seksen, iki yüz adım kadar gidince sağda kabristanın içinde iki şahsın kazma kürekle çalıştıklarını gördüm. Anladım ki kazılan şey Şemsâ'nın mezarıdır. Adımlarımı biraz daha süratlendirerek kenâr-ı mezâra vâsıl oldum.

Zemini mürtefice ve yola nezâreti bilâ-hâil olan ve sol ciheti bir suffe-i kabr ile mahdud bulunan mezarın mevkiini matlûba tamamıyla muvâfık bulduğumdan kenarında ayak üzerinde durarak mezarcıların çalışmalarını temâşâya daldım.

Bu aralık üç dört kadar buzağı - bilmem nereden ve nasıl peydâ oldular? Mezarın sağ tarafında, dört beş adım ötede biribirleriyle koklaşıp oynaşmağa.. toz kaldırıp gürültü etmeğe başladılar.

Bu güzel yavrucukların oynaşmaları da kendileri gibi güzeldir. Husûsuyla buradaki neşât-âmîz cünbişleri - dünyadan kâm almakta kendilerinden daha kem-nasîb olan bir öksüzü toprağa vermek için kazılmakta olan mezarcağıza karşı -garip ve latif bir tezat teşkil ediyordu.

Şu hâli bir nevi muaccezlik gibi telâkki eden mezarcı hayvancıkların bu cüretlerini hoş görmedi. Bir tavr-ı anîf ile kendilerini ürküttü. Onlar da yine oynaşa oynaşa çekildiler gittiler.

*

Halbuki bizim kabristanlara sığır, inek, koyun keçi gibi hayvanlar böyle ez-kazâ dâhil olmazlar. Sığırtmaçlar, çobanlar taraflarından mahsus sevk olunurlar. Çünkü ekseriyâ birer servi ormanı olan mezarlıklarımızın içerisi yaz günleri birer latîf sâyeliktir.

Taşları kırılmış, lâhidleri bozulmuş, birtakımı çökmüş, birtakımı dümdüz olmuş kabirlerin üzerlerinde, kenarlarında, ötelerinde, berilerinde bütün sene eksik olmayan otlar dâima yeşil, dâima tâzedir.

Vaktiyle evlâd u âbâsına.. akrabâ vü ehibbâsına aziz ve gayet sevgili nice binlerce hâk olmuş vücûdun masûl-ı gubârı olan bu otlar- ki ne şâir ne de hakîm olmaksızın hassas her bir kalp.. mütefekkir her bir dimağ için mûcib-i teessürât ve muhattar-ı âlâmdır- nev'-i mevâşi için mu-

harrik-i iştihâ-yı tâm; sığırtmaçlar çobanlar için ise davetger-i zevk-ı menâmdır!.

Binâenaleyh koyunlar, keçiler, sığırlar, inekler bu sâyegâhlarda rahat rahat otlar.. sığırtmaçlar, çobanlar o merkez-i intibâhta tatlı tatlı uyur.

Halbuki ekser kabristanlarımız yalnız o maküle hayvanât-ı ehliyyeye çerâgâh-ı bî-bahâ ve râiyyetlerine hâbgâh-ı pür-safâ olmakla kalmaz.

*

Mevtten tevahhuş ve tenebbüh etmek, emvâta hürmet eylemek fıtrat-ı asliyye-i beşerde merkûz olan hâlâttandır.

Onun için ahlâk-ı asliyyelerini muhafaza eden sahrânişînlerde ve hattâ akvâm-ı vahşiyyelerde bile mevtten intibâhı müş'ir birtakım alâim-i teessürât ve emvât hakkında dahi birtakım âsâr-ı ihtirâmât gösterilir. Akvâm-ı mütemeddine-i fâzılada bu alâyim ü âsâr, temeddünün îcâbâtından olmak üzere, daha tekellüflü suver ü eşkâl içinde zâhir ve nümâyân olur.

*

Evâta hürmetsizliği ve mekâbir hakkında kayıtsızlığı hiçbir din ve bâ-husus diyânet-i İslâmiyye kat'â tecvîz etmez.

*

Ben geldiğim zaman mezar bir metreye karîb derinliğe inmişidi. İki mezarcı münâvebeten kaza kaza kabrin derece-i umkunu kendilerince malûm olan nisâba vardırdılar. Toprak sağlam ve bittabi sert olduğundan ameliyât-ı hafriyyenin bu son kısmı hemen bir çeyrek kadar imtidâd etti.

Bu müddet içinde -ağızları, dilleri de kolları, elleri gibi hareketsiz kalmayan- mezarcıların muhâverâtı içinde câlib-i nazar bir şey işitmedim. Yalnız bir aralık bunlardan birinin refîkine hitâben: "Kazmayı şuraya vur.. toprağı şuradan al!" yollu tavsiyesine muhatabın: "Ben mezarcılığı yeni mi yapıyorum sanıyorsun?.. Yirmi senedir mezar kazıyorum!." cevâb-ı mübâhat-âmîziyle mukabelesi bana (Shakespeare)in (Hamlet) indeki mezarcıyı ihtar etti. Evet!. Ölüm her nerede olursa olsun ölümden başka bir şey olmadığı gibi mezarcı da mezarcıdan başka bir şey olamıyor!..

*

Çukurun içinde son kazmalardan hâsıl olan toprağın bakiyye-i ahîresi kürekle kabrin kenarına konulup tekrar çukura düşmemek için bastırıldığı sırada idi ki küçük tabut -yanındaki cemaat-i mahdûde ile- uzaktan göründü. Gurebâ ve fukarâ cenazelerinin nakline mahsus bir isticâl-i tâm ile tabutu getirdiler. Mezarın yanındaki toprak yığınının üzerine bıraktılar. Temmuzun zevâl-i güneşi ortalığı yakıp kavuruyordu. Cemaate civardaki sâyedâr ağaçların altına sığınmalarını ihtar ettim. İhtârımın isâbeti icrâsında gösterilen müsâraatla anlaşıldı. Beri tarafta iki mezarcı ile bir imam efendi, bir de ben kalmış idik.

Mezarcılar -imam efendinin emr ü işâretiyle- tabut üzerindeki pûşîdeleri birer birer aldılar; tabut mücerred olarak meydana çıktı. Bunu bir sicimle ölçtüler, ölçüyü mezarın genişliğiyle tatbik ettiler; tıbkı tıbkına geldi. Bundan mezarcılarca husûlü tabiî olan hiss-i memnûniyyetin yüzlerindeki alâyimine dikkat ettim. Ondan sonra kapağın ayak tarafından bir karış kadar yerini kör bir destere ile kesmeğe başladılar. Bu kesmek işi nihâyete ermeden destereyi bıraktılar. Mezarcıların en kuvvetlisi sağ eliyle kes-

mek istenilen parçayı uç tarafından kavradı. Sol elini de destenin yürüdüğü yerin kenarına dayadı. Sağ elini yukarıya kaldırmağa çalıştığı kadar sağ eliyle de bedeninin mecmû'-ı kuvvetini o noktaya sarf ederek bastı. Zorladı. Tahtaları biraz çatırdattı ise de yerinden ayıramadı. Bir daha zorladı. Yine muvaffak olamayınca destereyi tekrar derdest etti. Biraz daha uğraştı. Nihâyet üçüncü zorlayışta çatır çatır o parça kapaktan ayrıldı.

Tabutun baş ve ayak taraflarındaki birer kolunu da aşağı doğru basarak ayırdıktan sonra iki mezarcıdan biri çukura indi. Dışarıda kalan refiki diğer bir yardımcı ile tabutu kabrin ağzına kadar getirdiler. Çukurdaki bunu kucakladı. Ağır ağır indirdi. Biraz sağına mâil olarak toprağa yatırdı. Kapağın ayak tarafından kesilen parçayı alıp tabutun istenilen vaz'da durması için yastık gibi altına yerleştirdikten sonra kapağı ayak cihetine doğru yürüttü. Bu defa tabutun yukarı tarafı -ki meyyitin başından omuzları hizâsma kadar idi. Açık kaldı. O zaman mevtânın kefeni başının biçimini gösterir olduğu halde meydana çıkıverdi.

Bir ciheti gölgede kalan mezar çukurunun reng-i muzlimi kefenin aklığını teşdid ettiğinden - o saatte semt-i re'se yükselmiş olan - keskin güneşin amûden in'itâf eden eşi' e-i zer-efşânı o beyazlığa urdukça nûr-ı müzehheb gibi parıl parıl parlıyordu.

Kefenin yukarı ucu bürülüp bırakılmış olduğu için o bürüntünün biraz aşağı doğru hâsıl ettiği tûlânî bükümlerle kefenin bu kısmı bî-çâre Şemsâ'nm.. o bed-baht öksüzün türâba lokma olacak solmuş yanaklarını rahîmâne ve mâderâne okşayıp ısıtmak için âlem-i bâlâ-yı melekûttan uzatılmış bir dest-i nûrânî hayâlini ihtar ediyordu!..

Zavallı Seher!. O matla'ında ufûl eden necm-i bî-eser şu temâşâ-yı garîbâneyi görseydi, o masûmiyetiyle beraber onun rûhu da bundan hisse-yâb-ı zevk-ı semâvî olurdu!..

*

Bir boyda yükselmiş, hazırlanmış beş altı kadar enli tahtayı mezarın içine yukarıdan aşağı ve sağdan sola mâilen yan yana dizdiler; o sûrette ki bunların teşkil ettiği hâit-i münharif çukurun içinde tabutun rü'yetine tamâmıyla hâil oldu. Bu esnâda cemaat civâr-ı kabre avdet ile bir halka teşkil ederek oturmuşlardı. O zaman mezarcılar kabrin etrâfındaki toprak yığınını kürek kürek çukurun içine atmağa ve beri tarafta da iki imam efendi ile iki hâfız efendi hatm-i şerîf sûrelerini -biribirinden halâvetli birer sadâ vü edâ ile- okumağa başladılar. Ben ise vürûdumdan beri hiç değiştirmediğim noktada kâimen durmakta idim.

*

Bir taraftan fesâhat ü belâgat-ı Kur'âniyye'nin yürekleri envâr-ı intibâh ile mâl-â-mâl etmekle beraber dümû'-ı tahassürât-ı Hak-perestâne ve bekâ-cûyâncye cûşiş-bahş olacak mertebelerden daha âlî ve mukaddes olan tesîrâtı, diger taraftan hâl ü manzaranın fevkalâde firâk-engîzliği temkîn-sûz olmakla kendimi tutamadım.. gizli gizli ağladım!

Ekser ahvalde ağlamak Allah'a râci bir keyfiyyet-i rûhâniyye olduğuçün hadd-i zâtında makbul.. gülmek ise dünyaya âid bir hâlet-i nefsâniyye olduğuçün nefsü'l-emrde medhul iken bazan âlemi taciz edecek derecelerde kahkaha-fermâlıktan ihtirâz etmeyiz de velev sâkin sâkin olsun ağlayışımızı halka göstermekten çekiniriz!

*

Çukur içine atılan toprak yüksele yüksele zeminden bir buçuk iki karış kadar yukarıya kalktı. Buna mezarcılar kürekleriyle aynı topraktan bir tabut şekli verdiler. Tabuttan evvelce ayrılıp dışarıda bırakılan bir kolu ortasından iki parça ettiler. Bir parçasını mezarın boş tarafına amûdâ batırdılar.. bıraktılar.

Şemsâ'nın bir yetîm.. bir kimsesiz.. bir garîbü'd-diyâr olduğunu sorup öğrenmiş olmaları tabiî görünen mezarcılar sâir garipler gibi bunun kabrine de memnerden bir alâmet koyacak kimse bulunmayacağını besbelli hesap etmişler idi!

Kabrin toprağı şekl-i tabutu aldığı gibi bir tarafta âmâde bulunan bir kova suyu kabarmış toprağa döktüler. Bu esnâda hatm-i şerîf tamam olup duâ da hitam bulmuş idi. Hemen yarım saate karîb müddet güneşin şiddet-i harâretine marûz kalan ve cismen ziyâdesiyle müteezzi olduklarında şübhe edilemeyen cemaat hemen dağılıp yerlerine şitâbân oldular!...

Ne bir enîn-i te'ellüm.. ne bir nevâ-yı te'essür,
Ne bir figān-ı teşekki.. ne bir melâl-i tefekkür!..

ÜMİD

Şemsâ!.. Ne güzel isim!.. Seher!.. Bu daha mı latîf? İstenilirse ikisini de câmi olarak (Şemsâ-yı Seher) de denilebilir! Bu isimlerin müsemmâsı olan öksüzün şimdilik celb-i nazar edecek bir melâhati, bir zarâfeti, bir marifeti yok. Fakat daha da pek küçük.

Âlem-i cedîdinde bi'n-nisbe refahiyyete karîn bir ma'îşet-i mes'ûdâne içinde ferahlı ferahlı şakıyıp eğlenerek, serbest serbest gezip koşarak büyüyecek. Bedeni kesb-i kuvvet, iktisâb-nümâ ettikçe tarâveti avdet edip rengi yerine gelecek. Birâderleriyle beraber okuyup yazacak.

Musikiye meyli var.. Güzel piyano çalacak. El işleri öğrenecek. Sinni ileriledikçe fikri tavassu, kalbi tenevvür edecek. Seneler zâti çabuk gelir geçer.. Günün birinde bakılacak ki Şemsâ terbiyeli, hünerli, câzibeli bir hanım kız olmuş. Görenler beğenecek. İzdivâcına liyâkatli gençler tarafından arz-ı rağbet olunacak. Bunlardan birisine kendi muvafakatıyla akd ü tezvîc olunacak. Zevc ü zevce biribirini sevip, biribirinden memnun olup mesut olacaklar. Eğer ben de o zaman sağ bulunursam, Şemsâ'nın öyle bir hâle gelmesine sebep olanlardan olduğum için, ben de kendimi mesut sayacağım... Bu yaprağı çevireceğiz!..

YE'S! -YÂHUT- HAKİKAT-İ MEVT!

Şemsâ ki meşgûf-ı terennüm bir murg-ı şikeste-per idi- hafif hafif nağme-nüvâz olurken birdenbire dem-beste vü lâl oldu!.

Şemsâ ki melûf-ı tebessüm bir şükûfe-i hazân-perver idi- latîf latîf hande-sâz olurken def'aten âlûde-i gubâr-ı kelâl oldu!.

Şemsâ ki ma'tûf-ı tazallum bir sitâre-i pejmürde-fer idi- zaîf zaîf pertev-endâz olurken bağteten mütegayyir ü ber-geşte-hâl oldu!..

Şemsâ ne bir kuş, ne bir çiçek, ne de bir sitâre idi. Cemâli ruhları hayrân-ı kudret eder, meâli fikirleri giryân-ı

rikkat eder, melâli yürekleri nâlân-ı hasret eder.. Dem-be-dem ulviyyet-i intimâ, dem-be-dem ibtisâm-nümâ, dem-be-dem mâtem-ferzâ bir kıt'a-i seher idi ki seri'ü'z-zevâl oldu!. O ümit ki o seherin dil-nişîn-i zılâli idi -bârika-i hakîkate karşı gelince birer hayâl-i zaîf şeklinde rehîn-i izmihlâl oldu!.

Bârika-i hakîkat nedir?.. Mevt!..

Hayır!. Şemsâ bunların hiçbirisi değildi: belki meşîme-i takdîrden mehd-i felâkete doğmuş, mehd-i felâketten âgūş-ı sefâlete atılmış, kûşe-i lâhd-i selâmeti arar, bir yetîme-i bî-peder ü mâder.. bir garîbe-i der-be-der idi. Nukūş u elvân-ı kâinâtı bir müddet lâubâliyâne temâşâya daldı.. Bir şey anlayamadı; tâli'in garâbet-âmîz cilvelerine bir müddet bî-haberâne güldü.. usandı; rûh-ı ser-geştesinin aradığı bir şeyin tahassürâtıyla bir müddet hasta-dilâne nağme-sûz oldu.. Yoruldu. Nihâyet Allah'ının merhametine sığındı. Yetimliğinin masûmiyetine tutundu, bir âlem-i bâlâ-yı digere kudret-yâb-ı intikāl oldu!.

Ya o Şemsâ'nın önü ardı sıra sâye gibi koşan gāfil hülyâlar, mağrur ümitler nereye gittiler?.. Onlar henüz toprağı ıslak bir ufacık kabrin etrâfına toplanmışlar ağlaşıyorlar!.

Ne bir enîn-i te'ellüm.. ne bir nevâ-yı te'essür,
Ne bir figān-ı teşekkî.. ne bir melâl-i tefekkür!

Terennümâtına mevkūf olup ferahlı ferahlı,
Olurdu rûhuma zevk-âver-i bükâ-yı tahassür!.

Gubâr içinde o pejmürde verd-i vâdi-i vahşet
Nasıl güler de olur eser-nümâ-yı tefahhur!.

Şükûfe-dânını sevmişti şübhesiz ki olurdu
Beşâşet-i nazarından iyân o hiss-i teşekkür.

Çehâr fasl-ı bahârın o hasta bir çiçeğinden
Keder sezilmedi, hattâ bir ibtisâm-ı tekeddür!

Nasıl olurdu hırâmân şevk o sâk-ı şikeste?
Nasıl ederdi bu hicrân-ı zemînde meyli?

Cihânda her olacak şey olur, bu emr-i zarûrî;
Eder yine beni bîzâr dem-be-dem şu tasavvur:

Yerinde kalsa olurdu devâmı belki müyesser
Şu gülbünün ki biz ettik sıyânetinde tedebbür!

Aceb neden bu sönük ahterin -ki nâmı (Seher) di-
Zalâma düşmesi birdenbire becâ-yı tenevvür?!

Nevâ-yı şevkı kesildi; dedim: Ne oldu bu Şemsâ?..
Cevâbı gönlüme doğmakta etmemişti te'ehhür!

Henûz lâne cüdâ kem-nasîb-i kuşcağızın ben
Tenâhi-i nagamâtından eyledimdi tatayyur!

Bu ihtisâs ile aldım peyâmı hastalığından;
Görünce hâlini oldum düçâr-ı hevl ü tahayyür:

Nasıl olur o kadarcık zamânda öyle tahavvül,
Nasıl gelir o tagayyür..nasıl olur o tenekkür?.

Nigâh-ı sâbiti ben gördüğüm zamânda, dirîğâ,
Memât ile ediyordu mübârızâne tenâzur!

Gider mi hiç gözümden o ıztırâbı içinde
O kuş kadar çocuğun hey'etindeki o tekebbür?!

Garîbdir eğer ilkā-yı hürmet eylemediyse
Fu'âd-ı mevte cebînindeki o çîn-i tevakkur!

Hayâtı söndü yazık bir demin içinde garîbin;
Nedir bilinmedi lâkin eceldeki o tehevvür.

Nasıl hamâme-i ulvî idi o rûh-ı mübârek,
Ki her deminde "garîbim!" sözü ederdi tekerrür.

Bekāya tâlib o bir nağme-i hazîn idi, hattâ
Süzüldü çıktı semâya zemînden etti teneffür.

Kuş uçtu gitti; kalan bir kafes harâb u şikeste..
Yarın sabâh edecektir gubâr içinde tesettür!

Mezârı dümdüz olur, belki de gubârı perîşân;
Hayâli geçmez, o rûhumda nakş-gîr-i takarrür.

Olunca kālıbı mevdû'-ı hufre-i ebediyyet
Revânı rûhuma hem-dem eder bekāyı tezekkür.

Tahattur etmemek olmaz bana bu rûz-ı siyâhı
Nedîm olup Seher'e fikrim eyledikçe tesehhür!

Kalır mı yâdıma bîgâne hiç o vaz'-ı garîbi..
Olur mu eylememek dem-be-dem bu dîde takattur!

Yanarken âteş-i hummâ ile vücûd-ı za'îfi,
Ne bir enîn-i te'ellüm.. ne bir nevâ-yı te'essür!.

Fakat bu def'a yetîmiyyetin ifâde ederdi
Donuk nigâh-ı garîbindeki edâ-yı tefekkür!...

İstinye fi 14 Temmuz 1311

BİR YETÎMİN MEZÂR-I MÂDERİNİ ZİYÂRETİ (*)

Bî-çâre öksüz birdenbire kaybettiği ve nereye gittiğine dâir aylarca haber alamadığı nineciğini araya araya âkıbet mezarını buldu. Zavallı öksüz!.. Çocuk ama ninesi öldükten sonra hayâlinden korkan.. Mezarının önünden geçmek istemeyen çocuklardan değil. Vücûdu ufak fakat gönlü büyük!.

x

Bir vakitler kendisine kucağını döşek, kollarını yastık ettiği mâder-i mihribânının akşam olunca boynuna sarılıp saçlarını öperek ve -zâten pek cüz'î olan- gündeliği mukâbilinde aldığı yemişlerden ayırdığı hisseyi ve kırlardan bâd-ı hevâ topladığı türlü çiçekleri onun dâmen-i istiğnâsına civân-merdâne-nisâr ederek masûmâne isbât-ı ulüvv-i hissiyât ederdi. Şimdi de mezarının toprağını gözlerinden akıttığı tahassür yaşlarıyla tartîb eyleyerek melâ'ike-i âsmânî bir rikkat-i mahsûsa ile âlem-i bâlâdan gül-efşân tebessüm edecek bir vaz'-ı garîbâne ile îkâ-yı vefâkârîye çalışıyor!..

---

*) *Bu makale hundan yirmi sene evvel yazılmış şeylerdendir. En evvel (Kasa) nâmında bir risâle-i mevkūte ile neşrolunmuş, muahharen diğer mecmûalara da geçmiştir.*

x

Âh! Ale'l-umûm öksüzlerin serâ'ir-i ahvâl-i garîbânesi içinde yürekleri hûn edecek pek çok şeyler bulunur ise de böyle fıtraten zeki olup da fakat vücûd u adem u hayât u memât hakkında henüz bir fikir hâsıl edememiş iken analarını kaybeden masûmların tasavvurât-ı hayâliyyeleri, te'essürât-ı kalbiyyeleri teftiş ve tedkik olunacak olsa yürekler dayanamayacak hallere tesâdüf olunması muhakkaktır.

x

İşte bu zavallı öksüz anasının mezarını araya araya bulduğu vakit tıflâne bir heyecân-ı mesârr gösterdi. Lâkin bu hal vâlide-i merhûmesinin baş ucunda hemen toprağa gömülüvermiş, dümdüz soluk bir yeşil renge boyanmış ve üzerinde: "Karadağ'da şehîd düşen yüzbaşı Hasan Ağa'nın halîlesi Râsime Hanım'ın rûhu için fâtiha!" ibâre-i sâdesi mahkûk bulunmuş olan seng-i mezârı bir kere gözden geçirip de "Râsime" kelimesini heceleyerek çıkarıncaya kadar müddet ki beş on sâniyeden ibâret bir ân-ı kalîldir- devam etti. Ondan sonra zavallı öksüz sevgili anacığının beyaz kefenlere bürünüp de kara topraklar altında sessizce ve garîbâne yatışını yakıştıramamış veyâhut o dakikaya kadar vefâtına ihtimal veremiyormuş da şimdi inanmış gibi birdenbire kara gözlerini halkalayan yaş bî-çârenin derd-i hicrân ile sararmış yanaklarından aşağı yuvarlanmağa istidâd gösterince derhal mezarın yanına diz çökerek -bilmem kimden ve ne için hicâb etti de-hırkasının yakasıyla yüzünü kapadı; hüngür hüngür ağlamağa başladı!

Zavallı yetîm! Gözlerinin ağladığını hırkanla setr edebiliyorsun ama o vâveylâ-yı tıflâneni nasıl saklayacaksın?.

Bî-çârenin o halde bir beş dakika kadar zâr zâr ağlayışını bir sükût ü sükûn takip etti. Bu esnâda çocuk kabarmış hâk-i mezâra iki kolunu.. onun üzerine de başcağızını koydu; öylece kaldı. Çocuğun bu hâli görülünce hatıra gelebilirdi ki melekü'l-mevt böyle yaşında küçük, hissiyâtta büyük bir masûm-ı bî-kesin şu vaz' u hâl-i garîbânesinden müteessir oldu da bî-çâreyi anacığına kavuşturmak için canını bedeninden âzâd eyledi!...

Hayır!. Çocuk kendisini melekü'l-mevte değil perî-i hâba kaptırmış.. ölmemiş uyumuş idi! Ne kadar olsa çocuk değil mi?..

Evvelâ harap ve tenhâ bir kabristanın dâhilinde fakîrâne bir mezar tasavvur edilsin ki bir tarafına civârındaki büyük büyük serviler gayet koyu bir sâye salmış.. bir tarafına da akşam güneşinin altın rengindeki ziyâsı hazin bir sûrette tenvir etmiş olsun!. Sâniyen o mezarın üzerinde bî-kesâne giyinmiş altı yaşında bir masûmun uyku uyuması göz önüne getirilsin!. Sâlisen gayet derin bir sükût u sükûn içinde ara sıra nevha ederek uçuşan kargaların âvâz-ı garîbânesiyle mevkiin dem-bedem artmakta olan hüzn ü vahşeti hayâle alınsın!.. En sonra da o mezarın içinde yanan bî-çârenin genç bir vâlide-i bed-baht ve üzerinde uyuyan masûmun tâli'siz bir yetîm-i bî-kes olduğu düşünülsün!. Acaba böyle bir temâşâya nigerân olan gözler için ağlamamak kābil midir?..

x

Aradan on dakika geçmedi. Zavallı öksüz: "Nineciğim! Nineciğim!" feryâdıyla o hâb-ı nâ-be-mahalden uyandı. Galiba rüya gördü. Galiba rüyada anasını gördü. Fakat ne sûrette gördü?.

Anacığının kucağına nasıl atıldı?. Anacığı da yavrusuna nasıl sarıldı? Gözlerini nasıl bir tahassürle öptü?. Saçlarını nasıl bir iştiyak ile kokladı?. Hâsılı aralarında ne geçti?.. Bunları zavallı öksüz ile Allah'ından başka kim bilebilir?..

Bî-çâre öksüz: "Nineciğim! Nineciğim!." diyerek uyandı. Mezara bir nazar-ı hicrân-eserle baktıktan sonra: "Hoş imdi nineciğim! İşte ben artık gidiyorum.. Sana darıldım.. Hiç nineler bir yere gittikleri vakit çocuklarını beraber götürmezler mi?. Ben sana kendim geldim de beni yanına almıyorsun.. Adımı bile çağırmıyorsun.. Beni hiç göreceğin gelmedi mi? İşte ben de sana darıldım gidiyorum!." diyerek koşa koşa gitmeğe başladı.

Sübhanallah!. Bu ne tahavvül?! Biraz evvel zâr zâr ü giryân olan öksüz ne çabuk teessürünü unuttu?..

İlâhî! İşte bu da senin bir eser-i icâz-ı merhametindir ki tasavvuru en âubâli nazar-ı feylesofları bile müteessir ü girye-nâk edecek bir hal içinde bir sabî-i bî-kesin kuş kadar yüreğine mâye-bahş-ı metânet oldu!.

Hâsılı zavallı öksüz kabristandan çıktı. Hemen gözden kayboldu. Acaba nereye gitti?. Öyle bir yere ki orada ne ana var.. ne baba var.. ne kardeş var!.. Ya buna kim bakacak?. Ya bunu kim besleyecek?.. Kim terbiye edecek?. Kim kayıracak?. Evet!. buna bakacak, bunu kayıracak o Hüdâvend-i kerîm ü rahîmdir ki zât-ı ecell ü alâsı vâkıf-ı cemî'-i ahvâl ü bî-minnet olan inâyet ü merhametin âsâr-ı muhsinesi böyle yetîmler, bî-kesler hakkında nimet-rîz-i zuhûr olmak için müstağni-i tazarru'u ibtihaldir!..

GENÇ BİR VÂLİDENİN KİTÂBE-İ SENG-İ MEZÂRI

Felek ayırdı beni kûşe-i fîrâğımdan;
Te'essür etmedi gaddâr tâze çağımdan!

Bu rûzgâra ne yaptım ki ben tebâh etti,
Zarar mı gördü benim şu'le-i çerâğımdan?!

Za'îf idi o kadar şem'-i ömr-i mahzûnum
Ki şevki geçmez idi hârice bucağımdan.

Türâb-ı hasrete giryân ü muztarib düştüm.
Ki şîr-i hâremi terk eyledim kucağımdan!

Iyân olur sanırım gözlerinde öksüzümün
Kalan garîb ü hazîn bûseler dudağımdan?

Oku revânıma, ey zâ'ir-i mürüvvetkâr!
Düşün nihâyetini, ibret al durağımdan!

ARABA SEVDASI

yahut

BİHRUZ BEYİN ÂŞIKLIĞI

Erbab-ı mütalâaya*

Malûmdur ki insan eğlencesiz yaşayamaz. Bendeniz gibi fıtraten inzivayı sevenler içinse mütalâa veya tahrirden iyi eğlence olamaz. Şu kadar ki, bu sûret-i iştigâl mütemadî ve hususuyla ciddi olunca yorgunluğuna tâb-âver olmak kâbil değildir. Bu halde yorgunluğu az, eğlencesi çok meşguliyetler aranmak tabiîdir. İşte şu ihtiyacın sevkiyledir ki ara sıra böyle şeyler tahririyle imâte-i zamana mecbur oluyorum.

İyi bilirim ki içimizde bu türlü iştigālâtı mesela satranç oynamaktan on kat abes, bahçe kazmaktan on kat faydasız addedenler az değildir. İhtimal ki bu hüküm doğrudur. Ne fayda ki ben satrancı merak edemedim... Bahçe kazmağa ise mevsimin müsaadesi yok!..

Muhsin Bey hikâyesi hiçbir şey değil iken erbâb-ı mütalâa tarafından epeyce mazhar-ı rağbet olduğu için bu hikâyenin de neşrine cesaret olundu. Niyet-i ahkarânem bunları birkaç parçaya iblâğ etmek ve ondan sonra biraz daha büyüklerini de yazmaktır.

Beşeriyete müteallik olarak cereyan etmekte olan mûcib-i ibret vekâyi ve ahvâle şiir ve hikmetle memzuc bir nazarla bakılırsa, hepsi de az çok hazin görünür. Bunlardan bir kısmının girye-i teessürle, diğer bir kısmının hande-i istiğrab ile telâkki edilmesindeki fark, vukuâtın mâhiyet-i asliyyelerindeki fecîliğe değil, keyfiyet-i itibare aittir. Hakikat veya imkân dairesinde tasavvur ve tasvir olunmakla meşrut olan büyük, küçük hikâyeler ise vekâyi ü ahval-i beşeriyetin birer mir'at-i ibret-nümâsıdır.

Bu mütalâaya göre *Muhsin Bey* hikâyesi erbâb-ı mütalâaca ağlanacak şeylerden görülmüş olduğu halde, bu *Araba Sevdası* gülünecek hallerden addolunsa gerektir. Fakat dikkat olunursa bu ondan elbette daha ziyade hazin, elbette daha çok müellimdir!..

İstinye, 16 Teşrin-i sani, sene 1305
Reca-îzade M. Ekrem

---

*) *Burada verdiğimiz metin şu baskıya aittir:*
Âlem Matbaası-Ahmed İhsan ve şürekâsı, İstanbul, 1311 (1895).

Birinci Kısım

— 1 —

Üsküdar'dan Bağlarbaşı tarîkıyla Çamlıca'ya gidilirken Tophanelioğlu'ndaki dört yol ağzı mevkiinden takriben bir yüz hatve ileriye medd-i nazar olunursa o vâsi şosenin müntehâ-yı vasatîsinde etrafı bir buçuk arşın kadar irtifada duvar içine alınmış bir ağaçlık görülür.

Bu ağaçlığa varıldığı gibi şose yol sağ ve sol olmak üzere iki şubeye ayrılır. Duvar ile muhat olan ağaçlığın büyücek bir kapısı vardır ki iki yolun tamam nokta-i iftirakma vâkidir.

Sağ ve soldaki yollardan hangisine gidilecek olsa taraf-ı muhalifi mahud ağaçlıkla mahduddur. Ağaçlığın yanındaki duvar alçacık olduğundan üzerinden hayvan ve bâhusus insan aşamamak için boyunca teller uzatılarak muhafaza olunmuştur.

Mutedil bir yokuş üzerindeki bu yollardan seyr-i âdi ile dört, beş dakika kadar gidilince dâima duvar ile muhat olan ağaçlık bir meydancığa müntehî olur. Ağaçlığın burada da cephede aşağıkine muhâzi bir kapısı vardır. Yüksekten kuş bakışı bir nazarla bakmak mümkün olsa bir şekl-i malıruıtîde görünecek olan ağaçlık burada biterse de iki yol yine birleşemez. Meydancığın bir otuz hatve ötesinde epeyce vâsi ve mürtefî bir sed üzerinde kâr-ı kadîm binaları taklit yolunda yapılmış enli saçaklı bir kattan ibaret bir bina ve bunun etrafında bazı büyücek ağaçlar mevcuttur. Onun üst yanında diğer bir sed ile başlayan yer ise birtakım serv ve meşe ağaçlarını ve vaktiyle kırılamayıp kalmış ve mevkiin, Sarıkaya ismiyle be-nâm olmasına sebep olmuş büyük büyük sararmış kayaları hâvi inişli yokuşlu metruk bir mezarlıktır ki geçtiğimiz meydancıktan buraya değin olan mesafe de yine bir beş dakikalık kadar tahmin olunur.

Bu mezarlık da geçildikten sonradır ki iki yol hem birleşir hem de düzleşir. Buradan yine bir beş dakika kadar ileri yürünürse artık Çamlıca dağının eteğinde Kısıklı köyünün çarşısına varılmış olur.

Buraya çıkıncaya kadar yorulmadıksa yine aşağı doğru inelim de nikat ve hududunu tayin ettiğimiz mevâkii tahkik edelim. Tabiîdir ki bu tahkike de mahud ağaçlıktan başlayacağız.

Burası "Çamlıca Bahçesi" nâmıyla İstanbul'da en evvel tanzim ve küşad olunmuş olan bahçedir. Birkaç zamandan beri rağbet-i âmmeden bütün bütün mehcur olduğu cihetle ekser eyyamda kapıları kapalı durur.

Yazın ve bâ-husus baharlarda bu bahçeyi açtırıp da aşağıki kapıdan içerisine girerseniz beş, on kadem ilerleyerek etrafınıza bir nazar ediverince muazzam ve mamur bir ravza-i dil-güşâ içinde bulunduğunuza derhal kāil olursunuz.

Bahçenin yalnız meydana geldiği tarihte güzel görünmesi fikriyle değil, ileride yani zamanlar gelip geçtikçe ağaçların, ormanların büyüyerek kesb edecekleri hâle göre letafetlerini dâima tezyîden muhafaza eyleyebilmesi mütalaa-i dûr-endişânesiyle icrâ olunan taksîmât-ı dâhiliyesine ve o büyüklü küçüklü tarhlarının tenasüp ve vaziyetlerine bakarak ibtidâ tanzimini deruhte eden tabîat-şinâs-ı mâhir kim ise sanatına tahsin-hân olduktan sonra her tarafını birer birer nazar-ı dikkat ü istihsandan geçirmeğe başlarsınız.

Hâricin enzâr-ı tecessüsünü kesmek için kenarlara bir tertib-i matbuda dikilip gereği gibi feyizlenmiş, dal budak salıvermiş salkım, aylantuz, at kestanesi gibi sâyedâr ağaçlar ile orta yerlerde câ-be-câ mağrûs çınar, kavak, manolya, salkımsöğüt misilli eşcar-ı gûn-â-gûnun ve bazı yerlerde nûr-ı nazarın değil eşi'a-i şemsin bile içerisine kolaylıkla nüfuz edemeyeceği surette sıklaşmış ormancıkların etrafında dolaşır bunları ziyadesiyle dil-pesend bulursunuz.

Biraz ilerleyince bir düzlüğün vasatında üstü kapalı, etrafı açık kameriyemsi bir şey ve bazı kenar yollar üzerinde kulübe tarzında muntazam ve matbu ufak ufak binalar müsâdif-i nazarınız olur. Bunlardan kameriyeye benzeyen şeyin - eyyam-ı mahsûsada icrâ-yı ahenk için celb olunacak-çalgıcı takımına mahsus bir yer ve o kulübelerin de bahçe dahilinde me'kûlat ve meşrubat satmak için yapılmış büfeler olduğuna intikal eder, bunları da beğenirsiniz.

Azıcık daha ileri gidince bir büyük *lak* (1) onun ortasında dil-nişin bir adacık, bu adayı kenara rabtetmek üzere sûret-i gayr-ı muntazamada çitten yapılmış tabiî güzel köprüler ve adanın üzerinde yine işlenmemiş ağaç dal ve kütüklerinden inşâ olunmuş zarif bir köşk müşahede eder, bunlardan da aşırı hoşlanırsınız. En sonra yukarıki kapıdan çıkarak mahud meydancığı mürur ve sed üzerine suûd ile evvelce gördüğümüz binayı da yakından temâşâ ettiğiniz ve bunun da bahçeye merbut bir gazino olduğunu öğrendiğiniz halde bahçenin her sûretle mükemmeliyetini tasdik eylersiniz.

— 2 —

Şu birkaç sözle evsâfı kabaca tarif edilmiş olan Çamlıca Bahçesi bundan evvel şimdiki gibi hüzünlü bir sükût-âbâd-ı tenhaî değil, hengâmeli bir sûr-gâh-ı şevk u şegab idi.

Tesviyesiyle tanzimiyle bir hayli zaman uğraşılan bu bahçenin bin iki yüz seksen altı sene-i rûmiyesi mevsim-i baharında küşad edileceği havadisi İstanbul ile bilâd-ı selâse tabir olunan mevâki ahalisi beyninde şâyi olunca erbâb-ı hevâ vü hevesten olan gençler ve bâ-husus böyle eğlenceleri erkeklerden birkaç kat ziyade aramağa tab'an mecbur olan hanımlar hulûl-i vakt-i merhûna intizaren elbiseye, süse müteallik hazırlıklara gereği gibi germiyet vermişler ve bizim memlekette emsali henüz meşhud olmayan bu moda nüzhet-gâhtan her vakit ve belki mehtablı gecelerde bile istifade maksadı kolaylıkla hasıl olmak için

1) lac : göl

pek çok aileler Çamlıca, Bulgurlu, Kısıklı, Tophanelioğlu, Bağlarbaşı taraflarında köşkler, hâneler isticar ederek bahar gelir gelmez hemen nakle müsaraat göstermişlerdi.

Nihayet o senenin Mayıs ayı ibtidâlarında bahçe açıldı. İstirahat ve tenezzühe mahsus olan cuma ve pazar günleri Üsküdar, Kadıköyü, Beylerbeyi gibi Çamlıca'ya civar sayılan yerlerden başka İstanbul'un mahall-i baîdesinden, Boğaziçi'nden vesair mahallerden arabalar, hayvanlarla ve bazen yayan olarak gelen kadın, erkek binlerce seyircinin bahçeye tehâcümü hakikaten görülecek temâşâlardandı.

Hududu bir çeyrek saatte ancak devrolunabilen bahçe o kadar vüs'atiyle beraber o cemın-i gafîr istiab edemediğinden halkın birtakımı girdikçe diğer birtakımını çıkarmağa mecbur ederdi. Bu sûretle gerek yukarıki gerek aşağıki kapıdan lâyenkatı girip çıkan seyircilerin kesret-i izdihamıyla o koca bahçe -teşbih biraz kabaca ise de- azîm bir arı kovanını andırırdı. Fakat bu bir kovan idi ki arıların bal alacakları çiçekler de içinde bulunurdu! İçeride kalanlardan -alafranga bir tabir ile- tâife-i latîfeye mensup olanlar ezhar-ı baharîye rekabet eder gibi en parlak, en güzel renkler içinde ve üçü, beşi bir yerde çiçekler gibi iki taraflarına salınarak gezinirler ve bunlardan bal almak hevesiyle bî-karar olan zenbûr-mizaç genç beyler de çiçeklerin arasında ikişer ikişer dolaşırlardı.

Bahçenin dışarısına gelince o da bir başka âlemdi. Süslü hanımları, şık beyleri hâmil birkaç yüz kadar araba bahçenin etrafını kuşatarak bir zincir-i müteharrik gibi biri biri ardınca muttasıl ve müteselsil devrederlerdi.

Vâkıa o tarihte ağaçlar daha pek genç ve belki çocuk, ormanlar ise pek seyrek olmakla beraber sunûf-ı nebâtât içinde hüsn-i manzaraya mâlik ve tezyin-i riyaza hâdim eşcar ve ezharın ve çemenlerin her nev'i makbul ve mu'teberi kendisinde mevcut bulunduğu için bahâristân-ı tabîatın bir mecmua-i müntehabâtı gibi manzur olmağa liyakat gösteren

ve fazla olarak derûnunda *lak* ve köşk gibi enzarı başkaca memnun edecek şeyleri ve alel-husus istirahat ve huzur arzu edenler için câ-be-câ sandalyeleri, kanepeleri bulunan bu bahçe halkın sair seyir yerlerine olan rağbetini tamamıyla kendisine celb etmişti. Binâenaleyh cuma ve pazardan gayri günlerde ve bazen mehtablı gecelerde bile bahçe züvvardan hâli kalmazdı. Onun için demişlerdi ki: Çamlıca Bahçesi bundan evvel şimdiki gibi hüzünlü bir sükût-âbâd-ı tenhaî değil, hengâmeli bir sûrgâh-ı şevk u şegab idi. Filhakika o pûrâne-ser ağaçlar vaktiyle genç idi. Hevâ-yı arzu önünde bî-karar olan ehl-i şebâb gibi bunlar da en hafif bir rüzgâr ile hemen ihtizâza gelirler ve şevk ve ümide dair güft ü şinîde başlarlardı.

— 3 —

O senenin Haziranı evâsıtına doğru sıcaklar günden güne şiddetini arttırdı. Sıcaklar ziyadeleştikçe bahçedeki germiyet noksan bulmağa başlamıştı. O esnada bir perşembe gecesi zuhur eden bir fırtınayı müteakip tâ-be-sabah devam eden yağmur havayı tasfiye ve tadil ettiği ve tozları kâmilen bastırdığı gibi dağlara, bağlara da bir tarâvet-i cedîde bahş eylediğinden bir gün sonraki cuma günü saat sekiz sularında bahçe emsâli görülmedik bir kalabalığa mazhar olmuştu.

Bu kalabalığın ekseriyeti- kadınlar başka erkekler yine başka olarak -üçer, beşer bahçenin içinde aşağı yukarı gezinirler, diğerleri de tarhlar arasındaki kanepelere, sandalyelere oturarak ve çalgıcıların- o zamanlar İstanbul'ca pek moda olan *Belle Hélène* operasından çaldıkları havaları dinleyerek gezinenleri temâşâ ile eğlenirlerdi.

Bu temâşâcıların içinde takriben yirmi üç, yirmi beş yaşlarında top sîmâlı, saz benizli, elâ gözlü, kara saçlı, az bıyıklı, kısaca boylu, güzel giyinmiş bir bey görülürdü ki aşağıdaki kapıya yakın ve kapıdan her gireni çıkanı görmeğe müsait bir mevki tutarak bir masanın iki yanındaki birer sandalyeden birisine kendisi kurulmuş, diğerine de yakasının iç tarafındaki "terzi Mir" markası yakından geçenlerin gözlerine çarpmakta

olan pardesüsünü sanki gelişi güzel atmıştı.

Masanın üzerinde bir tepsi içinde görülen bir arpa suyu kadehi hemen bir saatten beri geldiği gibi dolu durmaktaydı. Genç bey ise oturduğu yerde sol ayağı üzerine atmış olduğu sağ ayağını muzikanın usulüne muvâfık bir hareketle muttasıl oynatır ve o ayağı pek de küçük değil iken ziyadesiyle nazik, ziyadesiyle biçimli gösteren *Herald* işi parlak potinin sivrice bumuna elindeki bağa saplı ve sapının üzeri Fransızca M.B harflerini irae eder gümüş markalı bastonuyla bir düziye vurur ve en azı her beş dakikada bir kere uçları altınlı bir siyah ipek şeride merbut mineli saatini beyaz yeleğinin cebinden çıkarıp baktıktan ve sabırsızlıkla yerinden fırlayarak kapı tarafına doğru beş, on adım gittikten sonra yine sandalyesine avdetle evvelki vaziyetini alırdı. Genç beyin bu hâline dikkat edenler kendisinin mühim bir intizar rahatsızlığı içinde bulunduğuna hükmedebilirlerdi.

— 4 —

Muhteşem Bihruz Bey kudemâ-yı vüzerâdan müteveffa (...) Paşa'nın mahdumudur. Vilâyetten vilâyete intikal ile on beş sene kadar alet-tevâli İstanbul'a ayak basmamış olan pederiyle sıgâr-ı sinninde memleket memleket dolaştığından dolayı Bihruz Bey bir çocuk için derece-i ulâda vâcibü't-tahsil olan malûmatı on altı yaşına kadar ele getirememişti. Nihayet pederinin bir infisâli üzerine İstanbul'a vürûdunda mahdum beyin bir rüşdiyeye konulmasına nasılsa himmet olundu. Aradan altı ay mürur etmeden (...) Paşa yine bir vilâyet valiliğine memur ve İstanbul'dan tekrar müfarekata mecbur olduysa da artık bu defa Bihruz Bey tahsilinden geri kalmamak için vâlidesiyle beraber İstanbul'da bırakıldı.

İki sene sonra Paşa yine mazûlen İstanbul'a geldiği zaman mahdum beyi kara cümleden, imlâdan, kıraatten bizzat bil-imtihan malûmatını derece-i kâfiyede görmekle tahsilini ikmal edip de bir şehadetnâme alıncaya kadar mektebe devam ettirmeğe lüzum görmeyerek çocuğu kendi arzusu üzerine Bâb-ı Âli aklâmından birisine çırag ettirmiş ve

beyefendi için tahsili artık bittabi vâcib görünen Fransızca ile beraber ikinci derecede lüzumu teslim olunan Arabî ve Farisîyi öğrenmek üzere Bihruz Bey'e başka başka maaşlı hocalar tayin etmişti.

Bihruz Bey ilk hevesle beş, altı ay kadar kaleme devam ederek daha Fransızca bir ibare okumağa iktidar hâsıl etmeden ağızdan bellediği bir hayli elfaz ve terâkib ile en alafranga genç beylerin tavır ve kıyafet ve hal ve hareketini taklitte hakkâ ki bir büyük eser-i istidad gösterdi.

Bihruz Bey vâlideyninin tek evlâdı olduğu için zaten pek şımarık büyümüştü. Pederin servet ü sâmâtı mahdumun her arzu ettiği şeyi kolaycacık istihsal edebilmesine müsait olduğu gibi gençlik îcâbâtından olan temayülâtına da hiçbir taraftan bir gûna mümanaat görmediği cihetle Bihruz Bey sonraları kaleme gidip gelmeyi de pek seyrekleştirmişti.

Kaleme gitmediği günler ise saçlarını kestirmek, terziye esvap ısmarlamak, kunduracıya ölçü vermek gibi hiç eksik olmayan vesilelerle Beyoğlu'nda, ötede beride vakit geçirir, cumaları, pazarları da sabahleyin hocalarıyla yarımşar saat ders müzakeresinden sonra hânesinden çıkar, akşamlara kadar seyir yerlerinde dolaşırdı.

Vilâyetlerde bulunduğu zaman en büyük zevki sırmalı esvap içinde, midilli veya at üzerinde, arkasında çifte çifte uşaklarla sokak sokak gezip dolaşmaktan ibaret olan bu beyin İstanbul'a geldikten sonra merakı üç şeye masruf oldu ki birincisi araba kullanmak, ikincisi alafranga beylerin hepsinden daha süslü gezmek, üçüncüsü de berberler, kunduracılar, terziler ve gazinolardaki garsonlarla Fransızca konuşmaktı.

Bey kışları Süleymaniye'deki konaklarında, yazları da Küçük Çamlıca'daki köşklerinde ikâmet ederdi. Kendisi gibi kibar-zâdegânın rağbet göstereceği hiçbir seyir yeri bulunmazdı ki bu beyefendi en son modaya muvâfık surette

giyinmiş olduğu halde bazen yağız ve bazen kır bir çift beygir koşulu dört tekerlek üzerinde üstü ve yanları açık süslü bir peykeden ibaret olan ve seyis oturmağa mahsus yeri arka tarafında bulunan arabasıyla orada hazır bulunmasın.

Kışın mesela zemherir içinde bir açık hava görünce arkasında mücerret süse halel vermemek için dar ve incerek jaket, dizlerinin üzerinde ise mücerret süslü görünmek için bir kadife örtü bulunduğu halde Beyoğlu caddesinde, Kâğıthane yollarında araba kullanmak hevesiyle en şedid poyrazın karşısında tiril tiril titreyen Bihruz Bey, yazın da otuz, otuz beş derece sıcak günlerde Çamlıca, Haydarpaşa, Fenerbahçesi yollarında yine o hevesle en kızgın güneşin altında haşın haşım haşlanır ve fakat bu azabı kendisine en büyük zevk addederdi. Bihruz Bey her nereye gitse, her nerede bulunsa maksadı görünmekle beraber görmek değil, yalnız görünmek idi.

Nihayet (...) Paşa'nın vukū-ı irtihâli üzerine mahdum bey def'aten yirmi sekiz bin liralık bir mirasa nâil olarak ef'âlince de serbest kalınca o servet-i cesîmeyi az zaman içinde ifnâ edecek bir sefahate koyuldu. Çünkü vâlide hanımefendinin mahdum bey hakkında eskiden beri hiçbir hükmü, hiçbir tehdidi nâfiz ve müessir olamazdı. Pederinin irtihâlinde oğluna intikal eden servetin hüsn-i idaresi yolunda akrabadan bazı zevâtı işe karıştırmak gibi tedâbire teşebbüs etmiş ise de semeresiz kalacağını anladığı gibi çocuğu bütün bütün kendi havasına bırakmak zaafını göstermiş ve fazla olarak genç beye o cihetle de bir sıkıntı çektirmemek üzere konağın mutfak masârifini ve hizmetlerinde ibkā ettikleri bazı emektar etbâ'ın maaşlarını kendi irâdından tesviye etmeğe razı olmuştu.

Mirasyedi beyefendinin kendi sefahatinden başka hiçbir masrafı olmadığı halde her ay eline geçen yüz elli lira kadar bir para o sefahate kifayet etmezdi.

Bu arada idi ki beyin Arabî ve Farisî hocaları birer birer dûçâr-ı istiskal olarak konağa gelmemeğe başladılar.

Yalnız Mösyö Pierre nâmındaki Fransızca hocası beyin mizâcına göre şerbet verir kurnaz bir ihtiyar olmakla onun kemâ-kân devamına müsaade ve hattâ dört liradan ibaret maaşı altı liraya iblağ olundu.

Alel-umum mirasyedilerin düşündüğü gibi Bihruz Bey de servetini yemekle bitmez tükenmez zannederdi. Binaenaleyh ulu orta giriştiği istihlâkâta nakitten başlandı. Onlar bitince İstanbul tarafındaki en az irad getiren dükkânlar birer birer def'olundu. Bâdehu Beyoğlu'ndaki ehenuniyetli mağazalara sıra geldi. Bunlar da elden çıkarıldı. İrad nâmına Galata'da bir han kalmış idi. Nihayet o da satıldı. Mülk olarak elde Süleymaniye'deki konak ile Küçük Çamlıca'daki köşkten başka bir şey kalmadı. Mamafih Bihruz Bey dalmış olduğu mezlaka-i sefahatte arabasıyla, etbâ'ıyla, debdebesiyle pûyân olmakta devam ediyordu. Çünkü vâlide hanımın renk renk kadife mahfazalar içinde çekmecelere zînet veren mücevherat ve hulliyâtına henüz el sürülmemiş ve hanımın kendi uhdesinde bulunan diğer beş, on parça akarâta ise hiç taarruz edilmemişti.

— 5 —

Çamlıca bahçe-i umumîsinin açılacağını civariyet münasebetiyle bittabi herkesten evvel haber alan Bihruz Bey mart gelir gelmez vâlidesini zorlaya zorlaya sayfiyeye nakle irzâ etmiş ve köşke nakillerinin ertesi günü hemen *jarden püblik*'e (1) şitab ile dahil ve haricini muayene ederek buranın pek *ala mod* (2) ve hususuyla kendi arzusu vechile arz-ı zînete pek *favorabl* (3) bir *promönad* (4) mahalli olacağını anlayınca *ekipaj*'ına (5) biraz daha süs vermek için Beyoğlu'nda tedarik ettiği bazı vesâitle Bender fabrikası mamulâtından olmak üzere gayet hafif ve zarif bir araba ile mevcutlarına nisbeten ikişer parmak daha boylu bir çift muallem Macar araba hayvanı ısmarlamıştı.

---

1) *jardin public: Genel, umumî bahçe*
2) *à la mode: Modaya uygun*
3) *favorable: Uygun, müsait*
4) *promenade: Gezinti*
5) *équipage: Lüks araba*

Araba ile hayvanlar bahçenin açıldığının ikinci haftasında hele geldi yetişti. Bihruz Bey de hemen o haftadan itibaren her cuma ve pazar günü bahçe-i umumî seyircileri arasında görünmeğe başladı.

Araba filhakika o senenin moda rengi olan gayet açık tatlı sarıya boyanmış, yan tarfları beyin isim ve mahlasının ilk harflerini hâvi yaldızlı birer marka ile muvaşşah, tekerleklerinin çubukları incecik fakat kendisi ziyadesiyle yüksek, zarif ve nazik ve âmiyâne bir tabir ile kız gibi bir şeydi.

Macar cinsinin en güzellerinden olan kır hayvanlara gelince bunların da gerek boyları gerek renkleri araba ile mütenasip olduğu gibi koşum takımı da tabiî en âlâsından idi.

Mevsimin modasına göre bazen koyu bazen açık renkte gayet dar elbisesi, bal renginde eldivenleri, ufarak fesi ile yan taraftan sîmâsının bir nısfı frenk gömleğinin dimdik duran yüksek yakasıyla örtülmüş, bileğinden aşağı ellerinin yarısından ziyadesi yine o gömleğin uzun kolları içinde saklanmış olduğu halde Bihruz Bey arabanın ön tarafında bulunarak hayvanların terbiyesini tutar, parlak düğmesi, lacivert setresi, malta renginde açık ve dar pantalonu, diz kapaklarına kadar çıkan uzun konçlarının yukarıdan tersine kıvrılmış tarafı beyaz, oradan aşağısı siyah çizmeleri ve beyinkinden daha açık büyücek fesi ile seyis de mevki-i mahsûsunda otırarak beyefendinin harekâtına dikkat ederdi.

Binaenaleyh Bihruz Bey'in *ekipaj*'ı - yukarıda tarif olunduğu vechile - bahçenin etrafını muttasıl ve müselsel devreden zincir-i müteharrikin birinci halka-i mübâhâtı addolunmağa lâyıktı!

Bihruz Bey bahçe seyrinde araba kullandığı zamanlar bir kimseyi çiğneyip de bir kaza çıkarmamak, arabayı bir yere çarptırıp da bir sakatlığa meydan vermemek için kendi hayvanlarının ve hususuyla öndeki ve gerideki arabaların harekâtına hasr-ı dikkat-i mütemadiye etmek mecburiyetinde bulunduğundan dolayı hiçbir şey göremez, hiçbir kimseye ba-

kamazdı. Ancak görmek, bakmak da istemezdi. Çünkü maksad-ı mücerredi ârâyiş ü debdebe hususunca araba- güzinân-ı temâşâyiyân içinde birinciliği ihraz etmekten ibaret olarak bu maksadın husûlünden ise kendisi tamamıyla emindi. Şu kadar ki o kıyafette, o vaziyette ve alel-husus o kalabalık içinde saatlerce araba kullanmak yorgunluğuna tahammül edemediğinden hem dinlenmek hem de *ekipaj*'ının erbâb-ı temâşâca hâsıl ettiği *effe*'yi (1) bizzat müşahede etmek için ara sıra bahçenin üst tarafındaki meydancığın -gelen geçen arabaları görmeğe, içindekileri seçmeğe müsait- bir noktasında arabasını durdurur ve bazı vakit arabadan inerek bahçenin içerisinde bir tur yapmağa da rağbet gösterirdi.

Yine bir defa o sûretle araba içinde temâşâ-yı devr-i dâimle eğlenirken kalem refiklerinden kendisi gibi epeyce süslü, fakat arabalı değil hattâ hayvanlı da değil piyade bir genç bey Bihruz Bey'in arabasına takarrüble beyefendiye *ala mod* yani kısacık bir temennâ ederek el de verdikten ve arabanın, hayvanların medh ü senâsına müteallik birkaç sözden sonra Bihruz Bey'in daveti üzerine arabaya çıkmış, ötekinin yanına oturmuştu.

İki refik hem konuşurlar hem de gözleri önünden mürur etmekte olan arabaları temâşâ ederlerdi. Bu arabalardan bir tanesi ikisinin birden nazar-ı dikkatini celb etti. Çünkü bu araba güzel bir çift doru beygir koşulu büyücek ve müceret bir lando idi. Çünkü bu landonun *siyej*'i (2) üzerinde bir temkîn-i mahsus ile oturmakta olan *koşe* (3) yani arabacı parlak düğmeli idi. Çünkü landonun içinde bulunan iki beyaz baştan bir tanesi beylerin bulundukları noktaya gelince arabadan dışarıya doğru bir edâ-yı mahsus ile uzanarak ibtidâ arabaya, hayvanlara, sonra da beyefendilere başka başka imâle-i nigâh-ı dikkat etmişti.

---

1) *effet: Tesir, etki*
2) *siège: Arabalarda arabacı yeri*
3) *cocher : Arabacı*

Lando ikinci defa geçtiği sırada o beyaz baş yine evvelki hareketi tekrar edince, Bihruz Bey'in söze ibtidarıyla iki genç arasında şu muhavere cereyan etti:

— *Tre şik!* (1)

— *Tre elegant* (2)

— *Mon şer* (3) kimin bu lando?

— *Lando*yu tanıyamadım..

— *E la blond?* (4)

— *Blond*'u tanıyacağım gibi..

— Kim bakayım?

— Fakat pek *sür* (5) değilim. Bilmem. Benzetiyor muyum..

— *Kemport, dit!* (6)

— Zannederim ki bizim köyden. Belki de bizim *kartiye*'den (7).

— *Drol!* (8) Dünyada ne kadar güzel varsa hepsi de sizin köyden mi olur?

— Hepsi değil ama bazıları..Ne zannettin ya?.. Bizim köy cennetten bir parça.. Bunlar da hûrileri!..

— Fenerbahçesi'nden dolayı mı?

— Hayır.. Kuşdili'nden dolayı..

---

1) *Très chic: Çok sık, çok zarif.*
2) *Très élégante: Çok zarif*
3) *Mon cher: Azizim*
4) *Et la blonde?: Ya sarışın?*
5) *sûre : Emin*
6) *Qu'importe, dites : Ehemmiyeti yok, söyleyiniz.*
7) *Quartier : Mahalle*
8) *Drôle : Acaip, tuhaf*

— Ben o dilden anlamam. Fener âlemi nasıl gidiyor? *Mond* (1) geliyor mu?

— Ne gezer? Sizin bu *jarden*'iniz (2) yok mu.. Papasınbağı'nı da kuruttu.. Fener'in parlaklığını da söndürdü.. Moda'yı da eskitti!..Şimdi buradan başka her yer *dezer* (3).

— 6 —

Refikiyle bu muhavereyi ettiği müddet-i kalîle zarfında Bihruz Bey'in zihninden bir alay mülâhazat geçmişti.

"Ne münasebet.. Kadıköyü gibi *burjuva kartiye*'de (4) bu derece şık bir *ekipaj* bulunsun!.. Ne münasebet? .. Orada olanlar hep malum. Blond'u tanırım demesi de ağız.. Tanısaydı öyle mi dururdu?.. Oh! *Kel bote divin!* (5). *Sürtu kel gu eksellan!* (6) Benim ekipaj'a ne kadar dikkatli bakıyordu!.. Hüsn-i tabiatını bu da isbat etmez mi? Acaba kimdir bu ? ... Şüphesiz *ün jön fiy blond* (7). Lâkin şu Keşfî'yi nasıl savayım? O vakit çabuk anlaşılır.. Bakalım iltifat bana mı mahsus imiş yoksa ona mı? Kim olduğunu öğrenmek kolay.. Takip de eder, gittiği yeri görürüm".

Şu mülâhazatından da anlaşılır ki Bihruz Bey landonun Kadıköyü tarafından olduğuna ihtimal veremiyor ve arkadaşı Keşfî Bey'in "landoyu her ne kadar tanımazsam da sarışın hanımı bileceğim" yollu sözünü -hanıma manzuriyette hem-hal bulunmak cihetiyle -bir nevi ihtiyata haml etmekle beraber bu bâbda da bütün bütün şüpheden vâreste olamıyordu.

---

1) *Monde : Sosyete*
2) *jardin : Bahçe*
3) *dćsert : Issız, tenha; çöl*
4) *bourgeois quartier : Orta sınıf mahallesi*
5) *Quel beauté divine: Ne ilâhî güzellik !*
6) *Surtout quel goût excellent: Özellikle ne yüksek zevk!*
7) *une jeune fille blonde: Sarışın bir genç kız.*

Landoyu Kadıköyü'ne yakıştıramıyordu. Çünkü pek alafranga beylerle ihtilât sayesinde peyda etmiş olduğu bazı garâib-i efkâr cümlesinden olmak üzere Bihruz Bey İstanbul ile mülhakatındaki mevâki ve mahallâtı -birincisi kendisi gibi *nobles* (1) yani erbâb-ı asâlet ü itibardan olan *sivilize* (2) kibara... ikincisi burjuva sınıfına yani efkâr-ı medeniyyeden o kadar behresi olmayan kaba tabiatlı orta halli halka.. üçüncüsü esnaf takımına mahsus olmak üzere üç sınıfa ayırmış ve Kadıköyü birinciye geçirmek lâzım gelirken her nasılsa ikinci sınıfa idhal etmişti.

Refîki Keşfî Bey'in "sarışın hanımı tanırım" demesini hakikatten ziyade bir kizb-i ihtiyatîye haml etmesindeki sebepse şu idi:

Gûyâ Keşfî Bey bu nâzenîne *kur* (3) edecek olursa - kendi köyünden bulunduğu ve zaten tanıdığı için- Bihruz Bey'in bir şey demeğe hakkı ve rekabete kalkışmağa yüzü olmayacak. Halbuki Bihruz Bey nerede Keşfî Bey nerede? İkisinin arasında asaleten, liyakaten, zarafeten ve şahsen mevcut olan fark Küçük Çamlıca ile Kadıköyü beynindeki fark kadar azîm olarak landonun ârâyiş-i sedîr mübâhâtı olan nâzenînin bu farkı bilmemesi ise Bihruz Bey'in fikrince mümkün değildi. Burası böyle ise de hanımefendinin bir aralık Keşfî Bey'e bakışındaki hikmet neydi?

Bu bakışın mânâsı Keşfi Bey'e : "Bey! Sen o arabaya hiç de yakışmıyorsun!" demek miydi? Yoksa kendisine karşı : "Ne için öyle âdi adamlarla görüşüyorsunuz? " veyahut "Yanınızda o bulunmasaydı size daha başka türlü bakacaktım..." yollu bir şey miydi? Bunu derhal anlamak Bihruz Bey için pek mühim ve bu da Keşfî Bey'in savulmasına mütevakkıf idi.

---

1) *noblesse: Asalet*
2) *civilisé: Medenî*
3) *cour: Kur yapma, âşıkane muamelede bulunmak*

Onun için Keşfî Bey'i yanından def'etmeğe zihninde bir çare arayıp dururken Keşfî Bey'in *"Mon şer...* ben biraz da bahçeye gireceğim, arkadaşlardan birisiyle *randevumuz* var, bakayım gelmiş mi" yollu taleb-i müfarakate kalkışmasını, "öyle ise *orövuar* (1) diye karşılayarak iki refik biribirinden ayrıldı.

— 7 —

Keşfî Bey fîlhakîka doğru bahçeye dahil ve kalabalığın içinde kayboldu. Bihruz Bey de fesini, boyunbağısını düzelttikten, potinlerinin tozunu arabacısına aldırttıktan sonra mevkiinde rahatça yerleşti. Landonun vüruduna muntazır oldu.

Aradan iki dakika geçmeksizin lando bahçenin öbür köşesinden zuhur etti. Zavallı Bihruz Bey o güne gelinceye kadar öyle bir yürek çarpıntısına uğramamıştı. Başındaki kan kalbine doğru hücum ederek çehresi mâî bir renk peydâ etti.

Kendi kendine *"Diabl! Par azar sörej amürö?"* (2) gibi alafranga söylenmeğe başladı. Oturduğu yerde bazı *poz*'lardan (3) sonra landoya gözlerini dikti. Lando kemâl-i azametiyle Bihruz Bey'in bulunduğu noktaya geliyorsa da içindekilerde kat'iyyen bir hareket görülmüyordu. Bihruz Bey arabasını biraz geri almak bahanesiyle hayvanlarını hareket ettirdi. Bundan maksadı landonun içindekilere "Ben buradayım" demekti. Bu hareketin de hükmü olamadı. Lando geldiği gibi geçti gitti.

"Ne bayağı kadın!.. Yazık *ekipaj*' a!.. O da bir şey değil a, zâti modası geçmiş!.. Hayvanlar dersen kaç paralık şeyler?. Öyle *ordiner* (4) insanlar kendileri gibi insanlara meyleder.

---

1) *au revoir: Allahaısmarladık*
2) *Diable! Par hasard semi-je amoureux? : Şeytan (bak şu işe) Yoksa âşık mı oluyorum?*
3) *pose: Duruş, poz*
4) *ordinaire: Alelade, sıradan, basit*

Se tu natürel (1), lâkin *domaj* (2). *Vuala ün bote mal plase! Sise'tün botepar egzampl!"* (3).

Bihruz Bey'in böyle sözler söylemeğe kalkışması arabadan evvelki iltifata mazhar olamadığı için bir teselli-i mahrûmâne kabilinden olarak yoksa hakikat-i halde o zamana kadar bir kerecik olsun tadını tatmadığı bir merâret-i hasedle birdenbire telh-i mezâk olmuş ve bu hasedin netâyic-i tabiiyyesinden olmak üzere bir tehevvür-i nâgehânîye tutulmuş, gözleri kararmış, efkârı bulanmış idi. Binaenaleyh kendisine bir dakika evvel bir âlem-i sûr-ı sürur gibi manzur olan o cemiyetgâh-ı tenezzühü gözleri bî-huzur eden bir kargaşalıktan ibaret görmeğe ve bahçeden doğru gelen muzika sadalarını kulakları tırmalayan bir âheng-i cehennemî gibi duymağa başladı.

Fakat ne yapsın?.. Arabanın arkasından gitmek bir tenezzül, orada durmak haric-ez-tahammül, bütün bütün savuşup gitmek varsa da o da teessüre haml olunacağı için kendince bir nevi zül. Bî-çâre Bihruz Bey zihninde hiçbir şeye karar veremediği için olduğu yerde durur düşünürdü.

Fransızca hocasıyla beraber okuduğu bazı romanlarda kendisinin dûçâr olduğu mevki-i müşkile benzer bazı vukuat geçmişti. Bir aralık hatırma onlar geldi. Onları düşündükçe yavaş yavaş kanındaki hiddet soğumağa başladı. Çünkü böyle halde kadınlara karşı *endiferans* (4) göstermekten başka müessir ve müfid bir tedbir olamayacağı kâide-i tecrübiyesini o romanların kendisine bahş ettiği fevâid cümlesinden olmak üzere tahattur ederek olduğu gibi orada kalmağa ve lando tekrar gelip geçtiği vakit kendisi de vazifesizce başka bir tarafa bakmağa karar verdi. Bu defa landoyu müsterihâne bekledi.

---

1) *C'est tout naturel: Bu çok tabiîdir.*
2) *dommage: Yazık*
3) *Voilà une beauté mal placée! Si c'est une beauté par exemple: İşte yerini bulmamış bir güzellik! Şayet buna da güzellik denebilirse*
4) *indifférence: Lâkaydî, lâkaytlık*

Lando dördüncü defa olmak üzere yine öbür taraftan zuhur etti. Fakat bu defa doğruca bahçenin kapısı hizasına geldi, durdu. Hanımların emir ve işaretleri üzerine arabacı derhal aşağıya atıldı, arabanın kapısını açtı. Zihninde tamamıyla vazifesiz görünmeğe karar veren Bihruz Bey'in gözleri evvelkinden daha ziyade açılmış, ileriden bu hâle nazar ediyordu. Arabanın kapısı açılır açılmaz birbirini müteakip iki hanım indiler. Bunlardan birincisi o bildiğimiz sarışın hanım, diğeri de refakatindeki hanımdı.

Hanımlar arabadan indikten sonra arabacı aldığı bir emir üzerine landoyu öbür tarafa doğru yürüttü. Sarışın hanım - kendisi gibi dil-şikârlıkta ustalık ihraz etmiş nâzenînlerin mahsûsât-ı işve-fürûşânesinden olmak üzere-yanındaki hanıma bir şey söylemiş de onu gülüyor gibi gülümseyerek Bihruz Bey'e imâle-i nigâhı müteakip ağır ağır yürüdü. Refikasıyla birlikte bahçeye dahil oldu.

Bunlar landolarını bahçenin hizasında durdurur durdurmaz Bihruz Bey kendi kendine: "Keşfî'nin *randevu*'su anlaşıldı!.. Hay şıllık hay!. *Sö ne kün grizet!* (1) Ya berikinin o ağızları neydi? Lâkin bu kim? Belli ki bir *kokot* (2)!

Böyle bayağı bir kokot'la Keşfî gibi bir bayağı *kurör'ün* (3) muamelelerini görmek de hoştur ya! Ben de bahçeye girer, bir tarafta bunları seyrederim. Ne ehemmiyeti var ki...Ah o zevzeğe niçin yüz verdim de arabama çağırdım, yanıma oturttum, lâkin şunun kim olduğunu öğrenmeliyim. *Laparans e trompöz* (4) derler. Ne kadar doğru bir söz" yollu birtakım sözler söyleyerek bahçeye girmeğe zaten karar vermişken sarışın hanımın o suretle bakışından yine kendisi için hükümlü ve ümid-bahş bir mânâ çıkardığı cihetle kadıncağız hakkındaki sözlerini muvakkaten geri alarak hemen arabasından fırladı..

---

1) *ce n'est qu'une grisette: Bu hafif-meşrep bir kızdan başka bir şey değil.*
2) *cocotte: Kokot, çapkın*
3) *coureur: Çapkın, hovarda*
4) *l'apparence est trompeuse: Görünüş aldatıcıdır.*

Bahçeye girdi.. önü sıra lâkırdı ederek gayet betâetle yürümekte olan iki hanımı takibe başladı.

— 8 —

Sarışın hanım kısadan uzunca, uzundan kısaca, tamam orta boylu, narin yapılı, yürürken def'aten durur, dururken birdenbire hareket eder, döner döner arkasına bakar, hani şu:

Ahu zi to âmûht be-hengâm-ı devîden
Rem kerden o istâden o vâpes nigerîden (*)

kavl-i meşhûrunda tarif olunan edâ-yı dil-firibe mâlik bir nâzenîndi. Saçları şimdiki boyaların verdiği kızıl renkte değil gayet açık tabiî sarı, gözleri ise nakkāş-ı tabîatın bir sehv-i savab-nümâ-yı latîfi olmak üzere mai değil de tahrirli koyu sarı, kaşları kumral, sîmâsı vücudunun narinliğine nisbeten dolgunca, burnu ise çehrenin dolgunluğuna nisbeten incerek çekme tabir olunan biçimde, ağzı şairlerin tasavvur ettikleri nokta-i mevhûme derecesinden beş,on bin defa büyük fakat yine alelâde küçüktü.

Şu evsafı ile epeyce güzel denilen sarışın hanımın en büyük, en müessir güzelliği bakışıyla dudaklarında idi. O bakışta bilmem ne hiddet vardı ki dikilip durduğu vakit taalluk ettiği gözlerden bir bârika-i seyyâle gibi nüfuz ederek tâ cangâha vasıl olur ve sûz u tâb-ı harikulâdesi karşısında yürekleri tir tir titretirdi! O dudaklarda bilmem ne kuvvet vardı ki nazikâne tekellüm veya zarifâne tebessüm ile hareket etmeğe başladığı zaman enzâr-ı hasrete türlü türlü manâlar arz eder ve bu mânâlar havsala-sûz-ı ârâm u tahammül olurdu!

Nâzenîn ne kadar da güzel giyinmişti: O zamanın modasına pek de muvâfık olmayarak biraz darca kesilmiş süt maisi rengindeki atlas feracesi endamındaki tenasübü gizlemekten âciz olduğu halde araba içinde saatlerce üzerine oturulmaktan dolayı birçok kıvrımlar bükümler peydâ etmiş

---

*) *Sıçrayarak koşarken ürkmüş gibi durmayı ve dönüp dönüparkasına bakmayı ceylan senden öğrendi.*

olması cihetiyle güneşe karşı gelince bir musavvir-i mâhir için örnek ittihazına lâyık surette gayet latif, gayet dil-pezir ışıklar, gölgeler içinde nazar-rübâ bir manzara-i temevvücnümâ arz etmekteydi. En ince nevinde yaşmağı toz pembesi rengindeki yanakları üzerinde yeni açmış bir güle pirâyebahş olan buhâr-ı latîf hükmünü verir ve yaşmağın iki yanından haylazcasına dışarıya sarkmış olan ve ednâ tahrîk-i nesim ile hemen oynamağa başlayan sırma teller ise beyaz bir bulut parçasına in'itaf eden eşi'a-i âfitâbı andırırdı. Başındaki hotoz da havaî mai idi. (Teşbihatımızın ibtizale düşmeyeceğinden emin olsak bunu da o sarı saçlarla beraber güneşli bir gökyüzüne benzetirdik.) Eflatunun açığı eldivenler içinde mahfuz ellerin ve tahminen otuz dört numarada iskarpin içinde ipek çorapla mestur ayakların derece-i tenasüb ü nezaketleri bilinemezse de nazar-ı iştiyakta bunlar da pek sevimli, pek nazikti.

Sarışın hanımın şemsiyesine gelince öyle dantelli, saçaklı nevinden parlak renkli değil de tabiatındaki -hani ya şu Biheruz Bey'i ibtidâ-yı nazarda*"kel gu eksellan!"* (1) sözüyle kendisine sitâyiş-hân eden- zarafetin en büyük nişanı olmak üzere sade güzel ve yalnız sapına feracesinin renginde bir kurdele merbut siyah ağır atlastan idi. (Erbab-ı mütalaa isterlerse bu şemsiyeyi de o güneşli gökyüzünün bir tarafında bir kara buluta benzetebilirler. Şu kadar ki o zaman teşbihin arz edeceği hayâl-i ma'kûs zuhur eder. Çünkü bulut göğün içinde olmak lâzım gelirken gökyüzü bulutun içine girmiş olur).

Sarışın hanımın yaşından bahsetmedik, çünkü bilmiyoruz. Dişlerini vasfetmedik, çünkü görmedik. Fakat tahminimizce nâzenîn olsa olsa yirmi yaşını henüz bitirmiş olmalı. Dişler de elbette iki dizi incidir!.

Buna refakat eden hanıma gelince...Bu ötekinden boylu, ötekinden enli, ötekinden yaşlı, hem de çok yaşlı, mai

1) *quel goût excellent : Ne yüksek zevk!*

gözlü, esmer yüzlü, fakat canlı canlı yürüyüşüne nazaran pek dinç; lâkırdıyı çok etmesine, latifeyi çok sevmesine, muttasıl gülmesine nazaran pek neşeli; yanlarından gelen geçenlere hemen bir şey söyleyecek gibi dikkatli dikkatli bakmasına nazaran serbestçe alışmış, sanki Kalpakçılarbaşı'ndaki dükkânlardan çokça alışveriş etmiş olmasını hatıra getirir bir hanımdı.

Siyaha mâil koyu yeşil canfesten feracesine söz yoksa da bunun arka eteğini daima sağ eliyle tutup kaldırmasında pek de zerafet yoktu. (Karamandola'dan potinleri eski değilse de yürürken feracenin etekleri ziyade kalktığından o potinlerin üst tarafından beyaz tire çorapların görünüşü pek güzel gelmiyordu. Sol elindeki beyaz şemsiye ipekli gibi parlıyorsa da büküm yerlerinin bir parçacık sararmış olması o kadar hoş görünmüyordu. Kalınca yaşmağı o yaşta bir hanım için pek münasip ise de bu yaşmağın ara sıra çenesinden aşağıya doğru düşmesi hiç de sevilir şey değildi. Mamafih bu iki hanımın yekdiğerine refakati ifrat ve tefriti hüsn-i tadîl ederek bir güzel manzara husule getiriyordu. Sarışın hanım meselâ bir sarı gül, diğeri ise o güle bend olunmuş bir mazı dalı idi. Yahut sarışın hanım çiçek açmış bir nazik fidan, yanındaki ise o fidanın gayr-ı muntazam bir gölgesi idi. Veyahut sarışın hanım parlak bir güneş, öbürü ise o güneşin yanından ayrılmaz, o güneşi daha şa'şa'adar göstermekle beraber kendisi de hoş görünür bir kara buluttu.

— 9 —

İki hanım ağır ağır gittiler..Mahud *lak*'ın yanında durdular. Oraya beş, altı kadar çiçek, birkaç da arı toplanmış, havzı temâşâ ediyordu. Bihruz Bey de berikilerin arkaları sıra gitti. Dört, beş adım kadar uzakta, *lak*'ın kenarında bastonuna dayandı durdu.

Havuz bu makûle râkid sularca alâmet-i kıdem u hırem olan ve bazı vakit berraklıktan daha ziyade hoşa giden yeşil rengi henüz kesb edememişse de epeyce bulanmış, sararmış olduğundan safhası kenar ve civarındaki eşcar ve nebatât ile temâşâsına gelenlerin şekil ve hey'et ve endam ve sûretlerine âyinelik edebiliyordu. İçerisindeki kırmızı, beyaz, siyah renkte balıklar güneşten hisse-i hayatlarını almak için tâ suyun yüzüne kadar çıkmış ve âlem-i âb içinde sâkinâne ve mestâne temâşâ-yı devrâna dalmıştı. Havuzun in'itaf-ı ziyâ-yı âfitâb ile parıl parıl parlayan sathı -içindeki bu balıklarla beraber- bed renkte çiçekli bir kumaş-ı harîr gibi görünüyordu.

Sarışın hanımla refakatindeki hanım *lak*'ın kenarına gidip de yüzünde kendi akislerini müşahede edince sarışın hanımın söze ibtidarıyla aralarında şöyle bir muhavere cereyan etmeğe başladı:

— Bak bak Çengi Hanım yer aynası!. Görüyor musun kendini?

— Yer aynası mı?.. O da nedir? Yer elması bilirim ama yer aynası hiç işitmedimdi!

— Yaşmağını biraz sıyırır da bakarsan yer aynasının içinde iki tane yer elması da görürsün..

— Nesine bakayım.. Bulanık bir su.. O kırmızı şeyler de zâhir Amasya elması olacak..

— Ay Amasya'da elmas çıkar mıymış? Ben de bunu işitmedimdi.

— Elma.. ayol elma!.. Elmas değil. Elmasın, pırlantanın İngiltere'de çıktığını bilmeyecek ne var?. Sen de eğlence bulamadın da besbelli benimle eğleniyorsun...

Hanımların bu muhaveresini kemal-i dikkat ü ehemmiyetle işitmek için olduğu yerde -alafranga bir tabir ile-

ser-â-pâ gûş kesilen Bihruz Bey "yer aynası" teşbihi ve hususuyla "yer aynası içinde yer elması görüneceği" telmihi münasebetleriyle kendi kendine *"kel espri!kel finesse!"* (1) diyerek sarışın hanımın zerafetine hayran olup dururken en sonra İngiltere lâfzını işittiği gibi bunu mücerret kendisine ait olmak üzere fırlatılmış - pırlanta kadar kıymetli - bir ufak taş olmak üzere telâkki etmek istedi. Bunda da esasen hakkı vardı. Çünkü o mecma'da kendisinden başka - İngiltere'den henüz gelmiş bir mösyö gibi- alafranga giyinmiş kimse yoktu. Böyle bir iltifat-ı cihan-kıymete nâiliyetten dolayı kendisini en birinci bahtiyarlardan addetmeğe kalkışan Bihruz Bey bu taşın, yani bu hediye-i zerafetin altında kalmayacak surette bir güzel mukabele hazırlamağa başladı.

Bu sırada orada mevcut olan seyirciler de çekiliyorlardı. Beyefendi bu müsaade-i hüsn-i tesadüften istifade ile derhal hanımlara takarrüb etti...Jaketinin bir iliğine sokulmuş olan beyaz *jeraniyum*' u (2) yani kaba Türkçesi sardalya çiçeğini yerinden çıkardı ve "Kıymeti İngiltere'yi, Fransa'yı ve belki bütün Avrupa'yı satın alabilecek olan pırlantanıza böyle bir *fane* (3) çiçekle mukabele etmek lâyık değilse de, kabulüne tenezzül buyurmanızı ricaya cesaret etmekle kendimi bahtiyar sayarım. Öyle bir iltifatınız *admiratör*' ünüzü (4) ne derecelere kadar *örö* (5) ettiğini tarif edemem..." diyerek çiçeği sarışın hanıma doğru uzattı. Sarışın hanım bu lâkırdıyı hiç üzerine almayarak gûyâ kendi temâşâsıyla meşgul oluyordu. Nihayet refakatindeki hanımın ihtar ve icbarıyla Bihruz Bey'e doğru döndü. "Teşekkür ederim" dedi... çiçeği aldı, bir toplu iğne ile göğsünün bir tarafına iliştirdi. Müteakiben yanındaki hanıma "Acaba köşke girmeğe izin var mıdır?" diyecek oldu.

---

1) *Quel esprit! Quelle finesse! Ne zekâ! Ne incelik!*
2) *géranium: Sardunya çiçeği*
3) *fanée: Solmuş*
4) *admirateur: Hayran*
5) *heureux: Bahtiyar*

Öteden Bihruz Bey hemen söze karışarak "Bahçenin her tarafını gezmeğe herkesin *druva*' sı (1) vardır. Zaten böyle *rüstik* (2) yerlere sizin gibi hûriler, periler yakışır!" dedi. Bunun üzerine sarışın hanım gülerek refikasına doğru eğildi. Gizlice bir şey söyledi. Söylediği "A.. bu benim adımı nereden öğrenmiş?" sözünden ibaretti.

Bihruz Bey derece derece sarışın hanıma takarrüb etmek, onunla bilişmek, tanışmak, konuşmak istiyor, halbuki birinci tesadüfte o kadar yakından kendisini Bihruz Bey'e göstermek (artık bari ismiyle yâd edelim) Perîveş Hanım'ın hesabına uymuyordu. Binaenaleyh iki hanım köşkü gezmekten sarf-ı nazarla aşağı doğru yürüdüler... Beş, on adım sonra kalabalığın içine girdiler. Bihruz Bey de gölge gibi bunları takibe başladı.

— 10 —

Bihruz Bey hem ağır ağır yürür, hem de Perîveş Hanım'ın evsâf-ı cemal ve mehâsin-i hâlini birer birer yâd ve tekrar ile -böyle yüzü melek, huyu melek, *espri*' si fevkalâde, *edükasyon*' u (3) mükemmel ve bu haysiyetlerle gayet *nobl* (4) bir familyaya mensubiyeti şüphesiz olan bir hanımefendinin Keşfî gibi bayağı, bir *malelöve* (5) adama iltifata tenezzül etmesi mümkün olamayacağını - düşünür ve biraz evvel bu hanım hakkındaki sû-i zannından dolayı hâsıl olan teessürâtını şu aşağıki mülâhazatıyla tadile çalışırdı: "Bu nasıl *bote*?.. (6) Uzaktan güneş gibi görünüyor, gözleri kamaştırıyor, yakından ay gibi parlıyor da insanın baktıkça bakacağı geliyor! Ne kadar *poetik* bir *bote* (7).

---

1) *droit*: Hak
2) *rustique*: Kıra, kır hayatına ait
3) *éducation*: Tahsil, terbiye, yetişme tarzı
4) *noble*: Asil
5) *mal-élevé*: Terbiyesiz, kötü yetişmiş.
6) *beauté*: Güzellik
7) *poétique* bir *beauté* : Şairane bir güzellik

Ya o konversasiyon'un (1) güzelliği. *Miruvar terest.. O glas parter.. Tre bel komparezon pur ön pöti lak. Sc tre jo-li!..* (2). İngiltere pırlantası! Bu da güzel..Benim için *ön pö tro flotan, me sa nö fe riyen* (3). Çiçeği pek güç *aksepte* etti (4). Tabiî...öyle bir *jön person* için *sa va bien, sa ne kö dö la püdör, se dö la kandör* (5). Acaba adı nedir? Ah! Aceleyle soramadım... *Emosyon* (6) bırakmıyordu ki..

Ben de güzel mukabele ettim ya, *örözöman* (7) üzerimde o çiçek bulundu. Gerçekten pek *poetik* bir *rankontr* (8) oldu. *Viktuvar* (9). öyle bir *lak*'ın kenarında. *Lamartine!. Ah Lamartine!.* Gelip de bu hali görmeliydi! Beş dakika içinde en parlaklarından beş yüz *ver* (10) yazmak için ne şairane bir tablo idi!.. Çengi Hanım.. *Kel drol dö nom* (11) Çengi... Mahud dansöz'ler.. Lâkin bu lafzı isim olarak hiç işitmedimdi. *Orijinal*...Bu da pek *orijinal. Şu tualet*' e (12) bak!. Şu yürüyüşe bak!. Gerçekten bir *Calypso.* (13) Sanki *Calypso*' yu adasından almışlar, yaşmaklamışlar, feracelemişler de şu bahçenin içine salıvermişler!".

---

1) *conversation: Konuşma tarzı*
2) *Miroir terrestre.. O glace par terre.. Très belle comparaison pour un petit lac. C'est très jolie!: Yer aynası.. O yer aynası.. Bir küçük göl için çok güzel bir mukayese.. Bu çok güzel!*
3) *un peu trop flattant, mais ça ne fait rien: Biraz fazla pohpohlayıcı, fakat zararı yok.*
4) *accepter etmek: Kabuletmek*
5) *öyle bir jeune personne için ça va bien, ça n'est que de la pudeur,c'est de la candeur: Genç bir kadın için çok uygun, bu sadece utanmadan, saflıktan.*
6) *émotion: Heyecan*
7) *heureusement: İyi ki*
8) *poétique bir rencontre: Şairane bir karşılaşma*
9) *victoire: Zafer*
10) *vers: Mısra*
11) *quel drôle de nom: Ne komik isim*
12) *toilette: Kıyafet*
13) *Calypso: Ion denizinde gemisi batan Ulysse'i yedi sene adasında barındıran Ogygie adası kraliçesi ve peri*

İşte Bihruz Bey bu yolda düşünür, düşündüğü kadar da mesut ve müftehir olurdu. Çünkü önü sıra kemal-i gunc ü delâl ile yürümekte ve hüsn ü cemaline, zerafet ve kıyafetine yalnız erkekleri değil kendi derecesinde süslü hanımları bile hayran etmekte olan Perîveş Hanım'a beğenilmek bahtiyarlığı o kadar şık beyler içinde yalnız kendisine nasip olmuştu. Filhakîka nâzenîn her adımda beş, on kişiyi kendisine yol açtırmak için yollarında tevkif ettiği halde bunların hiçbirisine imâle-i nigâha bile tenezzül etmeyerek ve yalnız güzellikte, parlaklıkta kendisine rakip addedebildiği taze çiçekleri meşmûl-i kemterîn nazar-ı iltifat eyleyerek ilerlerdi.

Bihruz Bey muvaffakiyetinden emindi. Yalnız bir hâtıracık ara sıra kendisini bî-huzur ediyordu ki o da - Keşfî Bey bahçede ise elbette görüleceğinden-sarışın hanımın ona karşı ne muamelede bulunacağı endişesiydi.

Çalgı mevkiine kadar Keşfî Bey görülmedi. Bihruz Bey'in de semâ-yı mes'udiyeti ufkundaki o muzlim sehabı hâtıra yavaş yavaş dağılmağa başladı. Biraz daha ilerlediler. Burası kalabalıktan âzâde idi. Bihruz Bey adımlarını sıklaştırdı, hanımlara yetişti. Bu süratten maksadı sarışın hanımı bir daha nerede ve ne vakit görmek mümkün olacağını sormaktı. Sarışın hanım buna meydan vermeksizin Çengi Hanım'a hitaben: "Burası pek güzel, pek hoşuma gitti, gelecek cuma da gelelim, Hem doğruca buraya girelim" dedi. Bunun üzerine Bihruz Bey *"A kel ör* (1)? Pardon efendim.. saat kaçta?" der demez geriden doğru bir "höst!.. höst!..." âvâzesi geldi. Hepsi birden döndüler baktılar. Bunu söyleyen oracıkta ağaçlarla muhat bir tarhın içinde yalnızca oturmakta olan Keşfî Bey idi. Hanımlar sâhib-i âvâzeyi teşhis ile birbirlerine bir şey söylediler, gülüşmeğe başladılar. Bu sırada aşağıki kapıya da vâsıl olmuşlardı. Bihruz Bey'in "saat kaçta? suali cevapsız kaldı.

---

1) *A quel heure:* Saat kaçta?

Hanımlar kapıdan çıktılar. Lando evvelce aldığı emir üzerine oraya gelmişti. Arabacı mevkiinden indi, arabanın kapısını açtı, hanımlar içeriye girer girmez kapı "tak" diye kapandı. Arabacı mevkiine çıktı, müteakiben bir kırbaç şakırtısı işitildi, lando süratle aşağı doğru yürümeğe başladı.

— 11 —

Bihruz Bey bu dakikada pek bed-bahtti. Keşfî Bey'in o sûretle haykırması, hanımların o sûretle gülüşmesi, sualinin cevapsız kalması, arabacının -o teresin de- landonun kapısını açmakta, hanımları alıp gitmekteki sürati, nihayet sarışın hanımın arabadan bakıp da bir *adyö*'cük (1) bile demeksizin çıkıp gitmesi bî-çare beye pek ziyade tesir etmişti. Bu fart-ı teessür şaşkınlığı içinde def'aten hatırına landoyu takip etmek fikri geldi. Kapının yanında bağcı kılığında iki kişi durmuş konuşuyorlardı, onlara bakarak sertçe bir eda ile *"mon ekipaj?"* dedi ve muhatapları tarafından bir hareket-i seri'aya muntazır oldu.

Fakat herifler bundan bir şey anlayamadıklarından mütehayyirâne birbirine bakmaktan başka hiçbir şey yapamadılar. Bihruz Bey'in buna da canı sıkıldı. Artık kendi gözleriyle arabasını aramağa başladı. Halbuki yukarıki kapıdan bahçeye girdiği zaman *ekipaj*'ı aşağıki kapıya getirmesini *koşe*'ye tenbih etmemişti. Onun için araba kendisine bıraktığı yerde muntazır oluyordu. Sarışın hanımın ardı sıra bir kere bahçeden dışarıya çıkmış bulunduğu için şoseden yukarıya doğru şitab ile yürümek istediyse de birbiri ardınca gelmekte olan arabaların izdihamından ve hususuyla bir sarı bulut gibi havaya suud etmekte olan tozun kesretinden ürktü. Tekrar bahçeye girdi. Acele ile duhuliye vermeği unutmuştu. Vâki olan ihtar üzerine elini cebine soktu, bir Mecidiye çıkardı, para alan adama fırlattı. Mecidiyenin üst tarafını almağa meydan yoktu.

---

1) *adieu* : Allahaısmarladık

Koşar gibi bir süratle yürürken Keşfî Bey'i biraz evvel gördüğü yerde göremeyince süratini daha ziyadeleştirdi. Bu aralık yolunun üzerinde karşıladığı süslü bir madamanın fistanına bastı yırttı. Telâşından zarar-dîde olan zatın cinsiyetini ve bâ-husus bîgâneliğini düşünemeyerek *"pardon mon şer"* (1) dedi geçti. Biraz daha ötede bir tepsi içinde kahve ve bira götürmekte olan *garson'*a çarptı, tepsiyi yere düşürdü. Şişeler kırıldı. Dökülen kahveler, biralar kendisiyle beraber kadın erkek birkaç kişinin daha üstüne başına sıçradı. O yine koşup gidiyordu. *Garson* "Beyefendi ! Beyefendi ! Bizim zararlar ne olacak?" diye haykırmağa ve arkasından koşmağa başladı. Çaresiz bunun için de durdu. *Jile*'sinin (2) cebinden bir altın çıkardı, garsona doğru attı. Bu aralık tanıdığı bir zâta rast geldi, o zat bir şey söylemek, bir şey anlatmak için kendisini yolundan alıkoymak istediyse de bey: *"je afer!Je afer!. Jö süi tre presse"* (3) diyerek bundan da kurtuldu. Hele güç belâ kapıdan çıktı, arabasını buldu.

Par malör (4) arabacı hayvanların önüne birisini bırakarak o da kendinin bir ufak işi için bir tarafa gitmişti. Bihruz Bey arabacının avdetini beklemedi. Hemen yerine çıktı, terbiyeleri eline aldı, hayvanları kırbaçladı. Aşağıya doğru mümkün olan süratle gitmeğe başladı.

Yolun üzeri arabalar, hayvanlar, insanlarla hıncahınç dolu olduğundan Bihruz Bey dakikada bir durmağa mecbur oldukça sabırsızlığından pek ziyade sıkılırdı. Hele aşağıki kapıyı da buldu. Oradan ötesi tenhaca idi. Arabayı alabildiğine koşturarak Tophanelioğlu mevkiine geldi, birdenbire durdu. Çünkü burada karşısına çıkan dört yoldan hangisine gitmek lâzım geleceğini evvelce düşünüp kararlaştıramamıştı.

---

1) *pardonne mon cher : Özür dilerim azizim*
2) *gilet : Yelek*
3) *J'ai affaire! J'ai affaire!Je suis très pressé: İşim var! İşim var! Çok acelem var!*
4) *Par malheur: Ne yazık ki!*

Burada daha ziyade sıkılmağa başladı. İki dakika kadar tevakkuftan sonra Beylerbeyi'ne inen yolu tutturdu. İstavroz üzerlerine kadar bir koşu gitti. Landodan bir iz bile bulamadı. Oradan döndü. Bağlarbaşı, Nuhkuyusu tarîkiyle Haydarpaşa'ya indi...landodan yine eser bulamayınca bütün bütün meyus oldu.

Bu esnada vakit de on ikiyi geçmiş, yarıma geliyordu. Nâçar Koşuyolu'ndan ağır ağır giderek azîm bir teessürle köşküne avdet etti. Doğruca odasına çıktı. Fesini bir tarafa attı, eldivenlerini çıkardı. O aralık: *"Mösyö e servi e Mösyö Pierre e la"* (1) diye gelen uşağı Mişel'i bir tekdir ile savdıktan sonra *trepiye*'nin (2) üzerinde bir tabak içinde duran frenk sigaralarından birisini aldı, tepesini dişiyle kopardı, sigarayı lâmbadan yaktı, kanapeye geçti oturdu ve sigaranın tavana doğru suud etmekte olan mai dumanını nazarıyla takip ederek müteellimâne düşünmeğe başladı.

— 12 —

Perîveş Hanım'la refikası Çengi Hanım'a gelince bunların terbiye ve faziletçe mahiyetleri bahçede *lak*'ın yanında Bihruz Bey'e karşı gösterdikleri etvâr-ı lâübaliyâneden ve biraz aşağıya naklolunacak bir muhaverelerinden anlaşılır.

Burada yalnız şunu anlatmak lâzımdır ki Perîveş Hanım - Bihruz Bey'in yakıştırdığı gibi- öyle şerefli bir aileye, asil bir hanedana mensup olmadığı gibi ikâmetgâhının bulunduğu mevki de Bihruz Bey'in taksiminee tahminine muvâfık olmak üzere sınıf-ı kibara mahsus olan yerlerden değildi.

Kaşıkçı esnafından Sakin Ağa nâmında namuslu bir adamın kızı ve arzuhalcilikle taayyüş eder Mağmum Efendi nâmında hamiyetli bir zâtın zevcesi olan Perîveş Hanım, on altı yaşında pederini kaybettikten ve yirmi üç yaşında zevcinden müfarekat eyledikten sonra vâlidesi

---

1) *Monsieur est servi, et Monsieur Pierre est là: Mösyö yemek hazır ve Mösyö Pierre burada.*

2) *trépied: Üç ayaklı sehpa*

Zaime Hanım'la birlikte Karabaş mahallesinde kâin dört odalı hânelerinde fakirâne ve fakat yine mestûre bir sûrette geçinir giderlerdi. Gerçekten fevkalâde denecek güzellerden olan Perîveş Hanım'ı bir sû-i tesadüf Çengi Hanım denilen delle-i muhtâle ile biliştirmiş ve bu suretle bîçarenin az zaman içinde şöhret-i cemal ü zerafeti gereği gibi şâyi ve fakat -hayfâ ki !- cevher-i girân-kıymet fazileti bütün bütün zâyi olmuştu.

Bu sû-i münasebetin husulünden sonra Perîveş Hanım ekseriya Çengi Hanim'la birleşir, dâima onunla gezer ve iktiza ettikçe de Çengi Hanım'ın hânesinde beytûtet ederdi.

Bunların Çamlıca Bahçesi'nde görüldükleri günün sabahı Perîveş Hanım âdi bir yatakbağına bürünmüş olduğu halde Karabaş mahallesinden çıkarak sekiz yaşında bir komşu çocuğu refakatiyle bir hayli mesafe kat'ettikten sonra güneş görmez ve binaenaleyh çamuru kurumaz bir sokağın izbe bir köşesinde -karşısı bostan, arkası yine bostan, tarafeyni bekâr odaları, ahır filan gibi ehemmiyetsiz ebniye-i süfliye ile muhat olmak üzere- tek ü tenhâ kâim olan şüpheli bir hâneye gelmişti.

Burası Çengi Hanım'ın ikâmetgâhıdır. Perîveş Hanım'ın vürudundan bir saat sonra bu iki hanım yukarıda tarif olunan kıyafet-i zarîfâneye girmiş oldukları halde yaşlısı önde, genci arkada olarak hâneden çıktılar, Aksaray caddesine doğru yürüdüler.

Hanımların evden çıktıkları zaman kararları Samatya'ya kadar meşiyyen inerek oradan demiryoluyla *Makrıköyü*'ne (1), oradan da Sakızağacı mesiresine gitmekti. İşte bu karar ile yürürlerken Perîveş Hanım'ın "Çamlıca Bahçesi'ni pek medhediyorlar, bugün de oraya gitsek acaba nasıl olur?"

---

1) *Bugünkü Bakırköy*

yolundaki istimzacına Çengi Hanım tarafından sûret-i muvafakatkârânede vâki olan mukabele Sakızağacı kararını Bahçe-i Umumî'ye tahvil etmişti. Bunun üzerine hanımlar hareketlerini tesri ile Aksaray'ın tramvay mevkifine yetiştiler ve hemen hareket etmek üzere bulunan tramvay arabasına çıktılar oturdular. Üç çeyrek saat sonra Köprü başında tramvaydan indiler, Köprü'yü geçerek Üsküdar vapuruna girdiler. Vapura girdikten yarım saat sonra da Üsküdar vapur iskelesine çıktılar. Beylik anbarın önüne doğru yürümeğe başladılar.

Sâir günler vapurdan çıkan halkı istikbale koşarak "Boş araba!.. Araba lâzım mı? Sizi şu temiz kupa ile götüreyim?.." yollu sözlerle tergibat-ı müz'icânede yekdiğerine müsabakat gösteren arabacılardan hiçbirisi görünmedi. Çünkü o gün seyir yerlerine dağılmak için kira arabalarına vukū bulan hücum sâir vakitlerden pek çok ziyade olarak bir saatten beri iskelede boş bir tek araba bile kalmamıştı.

Çengi Hanım'ın orada rast geldiği işsiz bir adama:

"Ayol ! Kira arabası arıyoruz, acaba nerede buluruz?" sualine "Hanımefendi nafile aramayınız, bulamazsınız" diye aldığı cevap üzerine hanımların ikisi birden "A! Vah vah, o kadar uzak yerden gelişimiz hiçbir şeye yaramadı!.." demekle beraber beri taraftaki çeşme meydanına müteveccihen ilerlediler ve orada da rast geldikleri birkaç kişiye "Ayol!.. Buralarda hiçbir araba bulunmaz mı?" sualini tekrar ettiler.

O gün sabahleyin Beyoğlu kira arabalarından bir lando Kadıköyü'ne bir hasta götürerek Üsküdar'a avdetle araba vapuruna muntazıran çeşmenin yanında durmaktaydı. Landonun arabacısı hanımların araba taharrisinde olduklarını görünce kendi kendine "İki saat daha burada boş boşuna vapur bekleyeceğime şu hanımları alsam götürsem daha iyi olmaz mı?" dedikten sonra hanımlara doğru ilerledi ve Çengi Hanım'a hitaben: "Nereye gideceksiniz ha-

mmefendi? İsterseniz sizi bu lando ile götüreyim.." deyince hanımlar ikisi birden dönerek landoyu bil-muayene - taliin sırf yokluk içinde meydana getirdiği- bu fevk-almatlub müsaadeyi bakışlarıyla, gülüşleriyle yekdiğerine tebrik ettikten sonra Çengi Hanım gidilecek mahalli tayin ile pazarlığa girişti.

O mevkide bulunan kayıkçı, hammal, beygir sürücüsü kabilinden birtakım esâfil-i eşhas Perîveş Hanım'ın etrafına toplanarak galiz galiz harf-endazlıklarla nâzenîni rahatsız etmeğe ve haziran güneşinin cihet-i re's-i semâdan rüûs-ı sekene-i arza amûden in'itaf eden eşi'a-i âteşîni bî-çâreyi arak-rîz-i zahmet eylemeğe başlamıştı. Bu mevki-i mûşkilden bir an evvel kurtulmak ihtiyacını ziyadesiyle hisseden Perîveş Hanım arabacıya işaret edip arabanın kapısını açtırdı. Hemen içeriye kendisini attı. Müteakiben Çengi Hanım da girdi.

— 13 —

İşte Bihruz Bey'in Perîveş Hanım hakkındaki tahminat-ı zâhir-bînâne ve hissiyat ve telakkıyat-ı müşkil-pesendânesine medar-ı mahz olan landonun bu nâzenîni hâmilen Bahçe-i Umumî seyrinde bulunması -pek o kadar nadir olmayan- tesadüflerden birisiydi. Mamafih böyle bir tesadüfün mülâhaza-i imkânı Bihruz Bey'in hatırından bile geçmediğinden dolayı beyefendi landoya izafetle hanımları ve hanımlara nisbetle landoyu -gördüğümüz derecelere kadar- ehemmiyetlendirmiş ve bu ehemmiyetin neticesi olarak bahçenin içinde Perîveş Hanım'a - bildiğimiz sûretle- ek-dolaş olmuştu.

Yukarıda tarif olunduğu vechile hanımlar -Bihruz Bey dahi arkalarında olduğu halde- bahçeden çıkarak landolarına rükûb ile araba hareket eder etmez Perîveş Hanım'ın:

— Daha pek toy zavallı!. demesiyle iki hanım arasında muhavere-i âtiye cereyan etmeğe başladı:

— Adeta budala ayol!.

— Biraz hoppay

— Zıpır derler bunlara zıpır. Fâni çiçeği ne yaptın? Bakayım hâlâ göğsünde duruyor mu?

Çengi Hanım Bihruz Bey'in bir aralık tefevvüh etmiş olduğu Fransızca *fane* (1) kelimesini "fâni" diye işittiğinden ve bir hanıma ilk görüşte arz-ı hulus-ı âşıkâne için takdim olunan çiçeğin fâniliğinden bahsetmekte bir hüsn-i münasebet, bir zerafet ve letafet bulamadığından "Fâni çiçeği ne yaptın" demekle Bihruz Bey'in o münasebetsizliğini telmih etmek istedi.

— Ha! Gerçek o ne demekti acaba? "Benim aşkım da bu çiçek gibidir, böyle solar gider" mi demek istedi?

— Adam sen de! Onun ne söylediğinden, ne yaptığından kendisinin de haberi yoktu.

— Gelecek cuma bekleyecek..

— İşi yoksa beklesin dursun.

— Adam gelelim, eğleniriz, bahçe de hiç fena değil doğrusu..

— Her vakit böyle süslü arabayı nerden bulacaksın?

— Böylesi olmasın da adetası olsun. Meram eğlenmek değil mi?

— Ya o vakit alafranga bey yine sana bakar mı dersin?

— Bakmazsa bakmayıversin. O da tasamın on beşi sanki!..

— Bahçeden çıkarken o deli deli bağıran da kimdi?

— A.. bilemedin mi?. Geçen gün Kadıköyü vapurundan çıkarken benim feracemin eteğine basıp da pardon diyen bey değil mi ya?

---

1) *fanée*: Solmuş

— O budala mıydı o?..Değil ! Değil ! Onun sakalı vardı.

— A.. hiç ben bilmez miyim? Tâ da kendisiydi.

— Adam nemize lâzım. Acaba iskelede çok bekleyecek miyiz?

— Sanırım ki beklemeyiz. Olmazsa kayığa da binmek olabilir.

— Galiba sen canını yabanda bulmuşsun. Ey şimdi paraları sayacak mıyız?..

— Sayacağız ya... Arabacının bahşişini de unutma!

— Bahşiş mi?. İki saat için yüz kuruş verdikten sonra bir de bahşiş öyle mi? Üstüme iyilik sağlık!. Ben çıldırmadım ayol!

Bu aralık araba Üsküdar iskelesi hizasında gündüz hanımları aldığı noktada -birdenbire- durunca Çengi Hanım: "A..geldik mi? Ne çabuk geldik, vallahi iyi!" diyerek evvelce hazırladığı dört Mecidiye ile bir miktar bakır parayı arabacıya teslim etti. İki hanım arabadan indiler, ağır ağır iskeleye doğru yürüdüler, vapura girdiler. On dakika sonra vapur da iskeleden ayrılarak İstanbul'a tevcih-i veche-i azîmet ve yirmi dakika içinde Haliç dahilindeki gemilerin arasına karışarak nazardan gaybûbet eyledi.

İkinci Kısım

— 1 —

Odasında sigara içerek düşünür bıraktığımız Bihruz Bey düşüne düşüne hele tefekkürâtını bir neticeye îsâl ile tasavvuratını bir karara rabtetmeğe muvaffak olabildi. Bu karar da kendisini daha şimdiden âşık-ı cefâ-keşi addettiği Perîveş Hanım'a itiraf-ı muhabbeti ve hîn-i müfarekatta kendisinin "Saat kaçta?" sualine cevap verilmemesinden ve alel-husus landonun esnâ-yı hareketinde bir veda işareti edilmemesinden dolayı sitem ve serzenişi hâvi bir mektup yazmak, gelecek cuma günü saat sekizde ve belki daha erken bahçede bulunarak Perîveş Hanım'ın vüruduna muntazır olmak ve hanımefendi

görünür görünmez hazırlanacak mektubu ber-takrib ile kendisine takdim edip ondan sonraki harekât ve muamelâtı muktezâ-yı hâle erdirmek velhâsıl zînet-i gâye-i emel olan âhû-yı hoş-endam ve nâzende-hurâmı Keşfî zevzeğine rağmen giriftar-ı dâm-ı meram etmeğe çalışmak sûretlerinden ibaretti.

Bu esnada üçüncü defa olarak, bade'l-istizan, salona giren Mişel lambaları muayene ile fitillerini biraz indirip yine çıkardıktan sonra beyefendinin çehresine gizlice baktı. Hâlinde müşahede ettiği âsâr-ı sükûndan cesaret alarak yavaş bir sesle "Yemekler soğuyor" diyebildi.

Bihruz Bey'in meşgûliyet-i müz'ice-i zihniyesi bahsolunan karardan sonra her ne kadar bütün bütün geçmemiş ise de haylice kesb-i hiffet etmiş ve *salamanje*'de (1) hemen üç çeyrek saatten ziyade bir vakitten beri kendisine muntazır bulunan muallim Mösyö Pierre'i daha ziyade bekletmek çirkin olacağı mütalaası o zihnin bir köşesinde kendi kendini gösterebilmişti.

Binaenaleyh bey yerinden kalktı, üçte ikisinden ziyadesi yana yana bitmiş olan sigaranın uzamış beyaz külünü masanın bir tarafındaki sigara tablasına bıraktıktan sonra sigaradan kalan parçayı dudaklarının arasına kıstırarak yemek odasına teveccüh etti.

Kapıdan içeriye girer girmez muallim efendiye hitaben - şüphe yok ki artık bu defa pek hâlis Fransızca olarak-: "Affedersiniz azizim muallim efendi! Pek mühim bir şey düşünüyordum da sizi beklettim. Ümit ederim ki bana gücenmediniz!" dedi. Ve li-ecli'l-musafaha hoca efendiye elini uzattı.

Mösyö Pierre oralarda değildi. Zaten bütün bütün denecek derecelerde yemekten kesilmiş ve olanca iştihası, zevki, eğlencesi siyasî gazetelerin mesâil-i rûz-merreye müteallik sütun sütun neşrettikleri makalât ve mebâhisin mütalaasına

---

1) *salle à manger*: Yemek odası

masruf ve münhasır olmuş olan bu altmış beşlik ihtiyar, köşke geç vakit vürud ile ikinci kata çıkar çıkmaz, aç gözlü Mişel'in: "İsterseniz buraya buyurun, şimdi yemek çıkacaktır" demesi üzerine doğruca yemek odasına girerek, sakosunun cebinden çıkardığı bir yığın gazetelerden ayırdığı çarşaf kadar bir tanesini katlayıp küçülterek bir iskemlenin üstünde kemali dikkat ü ehemmiyetle mütalaaya koyulmuş ve yemeğin gecikip gecikmediğinden kat'iyen haberdar olmamıştı.

Binaenaleyh Bihruz Bey'in o yolda isti'fâ-yı kusur etmesine taaccüble beraber: "Hiç zararı yok, zaten ben gazetemi okuyordum.." diyerek îfâ-yı mukâbeleden ve Bihruz Bey'in uzattığı eli sıkıp bıraktıktan sonra beyle karşı karşıya sofraya geçtiler oturdular.

Mösyö Pierre'in o çarşaf kadar gazetede kemal-i ehemmiyetle mütalaa ettiği şey, o devrin en mühim mesâil-i siyasiyesinden olan Süveyş kanalına dair uzun bir bend-i mahsus idi ki zât-ı mesele hakkında servet, ticaret, siyasiyat nokta-i nazarından birtakım muhakemat ve mütalaatı şâmil idi.

Politikaya ziyadesiyle merakı olan Mösyö Pierre gazetede okuduğu şeylerin hâlâ taht-ı tesirinde bulunarak fikrini onlarla biraz daha meşgul etmek ihtiyacında olduğundan sofraya oturur otumaz Bihruz Bey'e hitaben: "*Patrie*"de (1) şimdi bir bend-i mahsus okudum. Süveyş kanalı hakkında pek mühim mütalâatı hâvidir" diye söze başlayarak okuduğu şeyleri fıkra fıkra hülâsaten takrir ile bunlara kendi mütalâat-ı mahsûsasını da ilâveye kıyam etti.

Beri tarafta bir ucu Perîveş Hanım'ın saçlarına ilişip kalmış, diğer ucu Keşfî Bey'in püskülüne tıkılıp dolaşmış olan efkârının keşmekeşi arasında zihni yeniden perişan olmağa başlayan Bihruz Bey Mösyö Pierre'in lâkırdılarını kat'a dinlemiyordu ve dinlese de anlayamazdı.

---

1) *La Patrie* : Bir Fransız gazetesi

Şâkirdinin böyle siyasî ve ciddi bahislerde muhatap olmağa kabiliyetsizliğini herkesten iyi takdir etmiş olması iktiza eden Mösyö Pierre'in lâkırdı söylerken Bihruz Bey'in yüzüne bakması önünde bulunan sürahiye, *bordo* (1) şişesine hitap etmekten ise kaşı gözü hareket eder, eli ayağı oynar bir *statü*'ye (2) hitap etmekteki evleviyyete mebnî idi.

Mösyö Pierre bir aralık bahsin kendince tamam can alacak bir noktası üzerinde hararetli hararetli nâtıka-perdâz olup dururken bu gevezelikler, bu gürültüler ister istemez kulağına aks ile beynini tahdiş, fikrini bütün bütün teşviş eden Bihruz Bey'in: *"Pardon mon şer!parlon damur ön pö sil vu ple"* (3) diye hocasını aşk ve alâka mebâhisine davet etmesi Mösyö Pierre'i azîm bir hayretin sükût ve sükûnuna def'aten düşürdü. Zavallı ihtiyar çatalı bıçağı bırakarak iki eliyle gözlüğünü iyice yerleştirdikten ve Bihruz Bey'in yüzüne - sofraya oturduğundan beri henüz birinci defa olmak üzere- dikkatlice bir hayli baktıktan sonra Fransızca: "Peki buyurunuz, ondan bahsedelim" dedi ve çatalı, bıçağı tekrar derdest ile sözüne devam eyledi:

— Dö kel amur vulevu kö jö parl? Vu save bien kilya lamur döla patri,lamur filiyal, lamur matemel, lamur dü proşen, lamur propr, lamur dö sua. Sö son dezamur dö diferant natür, dükel vulevu kö nu parliyon? (4).

— Dö lamur dö fam, biyensür! (5)

---

1) *Bordeaux şarabı*
2) *statue: Heykel*
3) *Pardonne mon cher!Parlons d'amour un peu s'il vous plaît: Özür dilerim azizim! Lütfen biraz da aşktan bahsedelim.*
4) *De quel amour voulez-vous que je parle? Vous savez bien qu'il y a l'amour de la patrie,l'amour filial, l'amour maternel, l'amour du prochain, l'amour propre. l'amour de soi, Ce sont des amours de différente nature, du quel voulez-vous que nous parlions? : Sevdanın hangi nev'inden bahsetmek istiyorsunuz. Malum ya, muhabbetin envai var: Evlad muhabbeti, valide muhabbeti, hısım akraba muhabbeti, nefsc muhabbet..bunlar hepayrı ayrı şeylerdir. Hangisinden bahsedelim.. (Not metne aittir).*
5) *De l'amour de femme, bien sûr! : Hangisinden olacak? Karı muhabbetinden! (Not metne aittir).*

Bihruz Bey tarafından girişilmek istenilen bu bahsin Mösyö Pierre'ce mevkisizliği, zamansızlığı ihtiyarın epeyce canını sıkmıştı. Beyin birdenbire tefevvüh ettiği *"Dö lamur dö fam* (1) tabirindeki münasebetsizlik üzerine herifin o yorgun sinirleri şiddetle oynamağa, o soğuk kanı süratle kızışmağa başladı. Çehresi kızardı. Gözleri açıldı. Bî-edeb şâkirdini iyice haşlamak istedi, fakat istediğini yapamadı..Çünkü Küçük Çamlıca'nın havadar bir köşkünde haftanın iki gecesini safâ-yı hâtırla geçirmek için vapur ve araba ücretlerinden maada peşin olarak her ay eline geçirdiği altı adet yirmi iki frank yetmiş beş santim Mösyö Pierre'e hatırlıca bir dost idi. Bihruz Bey hiffet-i mizacıyla, tenbelliğiyle, garip garip ef'âl ve akvâli ile ne zaman Mösyö Pierre'i hiddetlendirse o hatırlıca dost meydana çıkar, Mösyö Pierre'in kulağına "Canım, o daha pek gençtir. Gençliğin bu türlü ahvâli mazur görülmek lâzımdır. Şu zavallı çocuğa hiddetlenmenin ne lüzumu var? Sen hakîm bir adamsın, öylc kusurlara bakmamalısın!." yollu söz söyler. Muallim efendi de bu hatırlı, bu yumuşak yüzlü, bu sevimli dostunun o pend-i dil-pesendini tasvib ederek Bihruz Bey'in her fenalığını hoş görürdü.

Bu defa da yine o dostun ihtâr-ı icbâr-gûne-i hayrhâhânesi üzerine kendini tuttu. Yalnız Bihruz Bey'in sellemü's selâm ortaya sürmek istediği hevesât-ı zen-perestâne bahsini beyin hoşlanamayacağı bir sûrete dökerek manevî bir intikam almak arzusundan geçemediği için tekrar şu sûretle söze başladı:

– La Bruyère mi? Yoksa La Rochefoucauld mu? Bilmem hangisidir. Der ki: "İptilânın her türlüsü erbâbına türlü maskaralıklar ettirir. Hususuyla aşk ve sevda insanı hepsinden ziyade maskara eder". Mânâsını iyi anladınız ya?

---

1) *De l'amour de femme*: Kadın aşkından

— Hayır, fikrinizi anlayamadım.

— Pardon! Bu benim fikrim değil. Kendi fikrimi söylesem o hiç hoşunuza gitmez. Bazı hükemâya göre aşk ve alâka sahibini gülünç eder. Bencesi gülünç değil, adeta, çünkü aşk ve alâka zevzeklikten başka bir şey değildir! .

— Siz ihtiyarsınız, muhabbete tabiî düşman olursunuz.

— Kadın muhabbetine öyle mi?

— Şüphe yok.

— Ha! Ahlâk cihetiyle ekseriya pek çirkin olan o tâife-i cemilenin, o akıl ve zerafetleri makūlâttan ziyade delilikleri takviye eden kadınların muhabbetine öyle mi? Korkarım, şâkirdim bir kadına alâka etmiş olmalı!.

— Hayır.. Pek de öyle değil..

— Kendini gözet evlâdım! Kendini gözet!.. Kadınlar çok muzırdırlar. Onlar melâike-i azâbın yeryüzünde peydâ olmuş nazîrleridir. Bizi cennet kapısından cehenneme ilkā ederler..Bir âmâya demişler ki: "Zevceniz bir güldür". O da "Dikenlerinden öyle anlıyordum" cevabını vermiş.

— Pardon! Mösyö Pierre..

— Dinleyiniz, dinleyiniz! Daha bitmedi. Sokrat ne diyor bilir misiniz? Diyor ki:"Kadın her türlü fenalığın menbaıdır". Aristofan da :"Dünyada kadınlar kadar idaresi müşkil mahluk yoktur. Ne deliler, ne de canavarlar onlar kadar şâyân-ı isti'âze olamaz!" demiş.

— *Me mon şer profesör!* (1)

---

1) *Mais mon cher professeur* : Fakat aziz hocam

— Dinleyin! Dinle genç bey!

— *Mon* profesör! (1) Bu akşam her vakitki Mösyö Pierre değilsiniz. Ahlâkınız değişmiş. Pek *nervö* (2) olmuşsunuz. Bilmem niçin?

— İhtimal. Lâkin siz her vakitki Bihruz Bey'siniz!..

— 2 —

Bihruz Bey'in son sözü pek doğru idi. Daha üç dört ay evvel *Paul et Virginie*' yi birlikte okudukları zaman bu iki tabiat çocuğunun hemen kendileriyle birlikte doğup kendileriyle birlikte neşv ü nemâ bulan alâka-i ruhaniyelerini, iki saf kalbi biribirine bağlayan o muhabbet-i masûmânenin -ıssız bir adanın mevâki-i tenhaîsinde, akarsuların kenarlarında, karanlık ormanların kıyıcıklarında, kumluk sahillerde, muz ağaçlarının tepelerinde, yavru kuşların yuvaları yanında münevver denizlere, mülevven gurublara, parlak güneşlere, latîf mehtablara karşı vâki olan- letâif-i tecelliyâtını Mösyö Pierre ne kadar tatlı tatlı anlatmış, ne kadar tatlı tatlı tefsir ve takrir etmişti!

Daha üç, dört hafta evvel *La Dame aux Camélias*'yı (3) köşke getirip de *"Vuala ön şedövr dü roman* (4) diyerek kitabı hemen o gece yukarıdan aşağıya Bihruz Bey'e dinletip anlatırken Marguerite'in, o hadd-i zâtında nâ-pâk olan bahtsız kadıncağızın âşık-ı maşûku Armand hakkındaki hâlis muhabbetinden ve bu muhabbetten münbais hissiyâtın saffvet ve rikkat ve nezahetinden ve nihayet âşıka-i bî-çârenin bit-teverrüm garîbâne vefatından Mösyö Pierre ne kadar müteessir olmuş, şâkirdini de ne kadar müteessir etmişti!

---

1) *mon: Hocam!*
2) *nerveux : Asabi, sinirli*
3) *Kamelyalı kadın: Alexandre Dumas-Fils'in meşhur romanı.*
4) *Voilà un chef-d'oeuvre du roman : İşte roman türünün bir şaheseri.*

Hususuyla daha üç, dört gün evvel Alphonse Karr'ın *Ihlamurların Altında* nâmındaki romanını Bihruz Bey okuyup da romanın kahramanı olan Stephan'ın aşk ile o derece çılgınlıklarını zihnine aldıramadığından bahsettiği zaman - alâka-i nefsaniyenin o derecesine *pasyon* (1) ıtlak olunup erbâbını adeta mecnuna döndüreceğini ve bu mecnuniyete giriftar olanların ekseriya maşukalarının visalleriyle de müteselli olamayıp mahiyeti kendilerince de meçhul bir hiss-i hayat-şiken neticesi olarak intihar edegeldiklerini ve bu hâl-i ibtilâyı Alman şairi Goethe meşhur Werther hikâyesinde gayet tabiî bir surette tasvir etmiş olduğundan, bir kere de o hikâyenin Fransızca tercümesini okumak lâzım olduğunu - Mösyö Pierre ne kadar ciddi bir tavır ile şâkirdine tefhim etmişti.

Bu akşam Mösyö'ye ne oldu da dâima ihtiram ile yâd ettiği aşk ve muhabbeti böyle tahkire kalkıştı?

Zavallı Bihruz Bey muallim efendiye hitaben: *"Parlon damur silvu ple"* (2) dediği vakit neler düşünmüştü: Gündüzki sergüzeşt-i âşıkânesini kâffe-i teferruatıyla muhtasaran Mösyö Pierre'e anlattıktan sonra, o muhtasarâtı muallim efendinin maharet-i lisaniyesiyle giydirilmiş, kuşatılmış, süslenmiş, kıvraklanmış olarak tekrar işitecekti!..

Evet! Ârâyiş-i gerdûne-i ihtişam olan duhter-i zerrîngîsû-yı nâzik-hıram ile ilk nazar-ı âşıkânenin sûret-i teâtisinden başlanarak bahçeye inişler, *lak*'ın kenarında duruşlar, gülüşler, söylenişler, yer aynası latifesi, pırlanta sohbeti, çiçek muhabbeti, gezinişler, yürüyüşler, *randevu* talebi, rakip belâsı, müfarekat-ı keder-bahşâ, azîmet-i bilâ-veda, iktiham-ı mevâni, takîb-i nâ-behengâm, cüst ü cû-yı bî-semere, halecanlar, hiddetler,

---

1) *passion : İhtiras*

2) *Parlons d'amour s'il vous plaît: Lutfen aşktan bahsedelim.*

sırasıyla üçer, beşer kelime ile söylendikçe Mösyö Pierre bu cümle ve fikraları kendisine mahsus belâgat ve şetaretle tevsi ve tezyin ederek tekrar edecek, Bihruz Bey de bunları dinledikçe bu güzel, bu şairane romanın kahramanı bizzat kendisi olduğunu düşünerek mesut ve müftehir olacaktı!

Bihruz Bey'in istifadesi bundan ibaret de kalmayacaktı. Henüz birinci faslı meydana gelebilen bu güzel romanı arzusu vechile netice-pezîr etmek için türlü *entrik*'lere (1), tedbirlere tevessül eylemek lâzım geleceği bahsinde Mösyö Pierre in malûmat-ı nazariye ve tecârib-i fiiliyesinden istimdad dahi olunacaktı. *Par malör* (2) muallim efendinin bu akşam tersliği tuttu. Netice hakkında kendisinden bir fikir almak şöyle dursun mukaddimeden bile bahse imkân bulunamadı.

Diğer taraftan Mösyö Pierre de şâkirdine karşı gösterdiği muâmele-i dürüştânede o kadar haksız değildi. Herif Süveyş kanalı meselesi gibi ciddi ve amîk bir bahis içinde yuvarlanıp uğraşır, söylenip dururken, Bihruz Bey'in damdan düşer gibi *"Parlon damur silvu ple"* demesi ve alel-husus *"de kel amur vulevu kö jö parl"* (3) tecâhül-i ârifânesine *"dö* lamur *dö fam"* (4) tabîr-i galiziyle mukabele etmesi affolunur münasebetsizliklerden, hazmolunur gılzetlerden midir?

Halbuki Bihruz Bey kendi kabahatini derk edemediğinden Mösyö Pierre'in münasebetsizliğini mizacındaki asabiyetin her nedense heyecanda bulunmasına ve bu sû-i tesadüfü *fatalite*'ye (5) haml ve atfederek muhavereden bizzarûre keff-i lisan etmeğe karar verdi. Yemek gürültüsü de hitama ermişti. Meyveyi beklemeksizin sofradan kalktı. Onun takaddürnüyle aralarında şu sözler söylendi:

---

1) *İntrigue: Entrika*
2) *par malheur: Ne yazık ki, maalesef*
3) *De quel amour voulez-vous que je parle : Hangi aşktan bahsetmemi istiyorsunuz?*
4) *De l'amourde femme : Kadın aşkından*
5) *fatalité : Kader, mukadderat, alın yazısı*

— Pardon Mösyö Pierre! Rahatsızım, başım pek ağrıyor. Müsaadenizle içeri gideceğim. Siz yarın belki erken inmiş olursunuz.. O halde *"a mardi, nespa"* (1).

— Nasıl isterseniz..

— *Bonsuvar* (2) mösyö.

— *Bonsuvar* bey, Allah rahatlık versin!

— 3 —

Zavallı Bihruz Bey bu dakikada gerçekten pek ziyade muztaripti. Gündüzün saat dokuzundan beri dimağının bir faaliyet-i müfrite halinde bulunmasından, kalbini nevbet-be-nevbet şiddetli halecanlara tutulmasından bî-çâre gencin asabında küllî bir tezelzül vukūa gelmişti. Odasında tek ü tenhâ bir hayli düşünmekle yapacağı şeyi kararlaştırdıktan sonra bir dereceye kadar teskine muvaffak olduğu tezelzül-i asabîyi Mösyö Pierre'den alacağı öğütler sayesinde bütün bütün yatıştırabileceğini ümit ederek, bu ümit ile sofraya oturmuş iken muallim efendiden nâgehanî uğradığı şiddet-i muamele sinirlerini yeniden alt üst ettiğinden bî-çârenin seri sevdâ-eserine şiddetli bir ağrı yapışmış ve bu ağrı kendisini istirahate muhtaç etmişti.

Binaenaleyh bey sofradan kalktığı gibi salona dahi uğramaksızın harem dairesine geçti. Doğruca yatak odasına gitti. Kendisini soymak için gelen dadı kalfayı:

— Biraz başım ağrıyor, yatacağım. Bugün çok dolaştım, yoruldum da... Vâlide beni soracak olursa "yarın erken gidecekmiş, yattı" deyiver diye savdıktan, oda kapısını da sürmeledikten sonra hemen yatağına düştü..Dört, beş saat yatağın içinde bir taraftan bir tarafa döne döne nihayet gözlerini kapayabildi.

---

1) *à mardi n'est-ce pas? : Salıya, değil mi?*

2) *bonsoir : İyi geceler*

Bihruz Bey yemek odasından çıkar çıkmaz Mösyö Pierre yüz otuz altı frank elli santim ile rû-be-rû bulundular. Bu yumuşak yüzlü, bu tatlı dilli dost-ı hayr-hâh Mösyö Pierre'e bu defa kim bilir ne acı sözler söyledi ki, zavallı ihtiyar sâkin sâkin biraz düşündükten sonra henüz ısırdığı bir akça armudunu ezmeğe uğraşan dişsiz ağzından: "Lâkin bazen ben de münasebetsizlik ediyorum!. Zavallı çocuğu fena sıktım. Şuna gelecek salı muhabbet-i zenâna dair güzel bir eser getireyim" sözleri bilâ-ihtiyar dökülüverdi.

Koca profesör! Gelecek salı akşamı şâkirdine cildi müzehheb bir *Contes* de *Bocace* (1) hediye etmeyi tasmim etmişti. Bu niyet-i şefkatkârâne üzerine Bihruz Bey'e dair artık hiçbir endişesi kalmadı. Önündeki *Bordo* şişesine uzandı, kadehini doldurdu, kendi sıhhatine olarak içti, sofradan kalktı. Bihruz Bey'in evvelce büfenin kenarına bıraktığı *sigar* (2) parçasını kendinin zannıyla yakaladı, lambadan yaktıktan sonra gazetelerini aldı, bir tarafa çekildi, yine müsterihâne mütalaaya koyuldu.

Öte taraftan Bihruz Bey uykuya dalar dalmaz gündüzki vukuat, o kapalı gözlerin önünde karmakarışık bir sûrette cereyan etmeğe, sofra başındaki muhaverât ise o kaynar beyninin içinde gayr-ı merbut bir halde çın çın ötmeğe başladı: Perîveş Hanım'ın landosu İstavroz'un önünden Beylerbeyi'ne doğru yokuş aşağı bir derecede süratle gidiyor ki tekerlekler yere değmiyor! Landoyu çekenler beygire asla benzemez bir çift mahluk-ı acîb!

Bunları kullanan mahut parlak düğmeli *koşe* değil, Keşfî Bey'in kendisi!. Biluuz Bey yağız bir ata binmiş landoyu takip ediyorsa da bir türlü yetişemiyor! Atı kırbaçlıyor, sürüyor, koşturuyor, tamam landoya yetişeceği vakit hayvan geri geri gitmeğe başlıyor!

---

1) *Boccace'ın hikâyeleri*

2) *cigare: puro, yaprak sigarası*

Bihruz Bey bu halden fevkalâde müteezzi olduğu halde arkasına dönüp görüyor ki Madam Pierre olması lâzım gelen bir ihtiyar madam hayvanın kuyruğuna yapışmış geri geri çekip duruyor! Bu aralık Mösyö Pierre etekleri yerlere sürünür derecede uzun bir *robdöşambr* (1) giymiş, başında renk-âmiz tüylerle müzeyyen bir kadın şapkası, iki koltuğunda da birer *Bordo* şişesi olduğu halde birdenbire meydana çıkıyor: *Kesköse kö lamur? Setön tambur..setön tambur..! Me monşer kavalye! Javu anfen kö lö bo seks vo miyö kön lapen!* (2) diye haykırıp sıçradıkça landoyu çeken acîbü'ş-şekl mahlûklar şaha kalkıp landoyu deviriyorlar! Landonun içinden bir çift kaplumbağa ile bir de fino köpeği zuhur ediyor! Derken Bihruz Bey'in yağız atı beyin altından sıyrılıp ve büyük bir atmaca gibi havalanıp uçmağa, kaplumbağalar dans etmeğe, fino köpeği de *Belle Hélène* (3) operasından bir parçayı terennüm ederek havlamağa başlıyor!..

Bunlara benzer daha birçok garâib eşkâl ve evzâ ve ahvâl!

— 4 —

Zavallı Bihruz Bey bunları görmekten, bunları işitmekten ziyadesiyle bî-huzur oluyorsa da gözlerini o müziç uykudan bir türlü açamıyordu. Hele sabaha karşı dadı kalfanın oda kapısına vurarak:

— Beyim nasılsın? Başağrısı geçti mi? diye haykırması genç beyi uyandırdı. Bey hemen yatağından fırladı. İbtidâ bir pencere açtı. Sonra kapıya doğruldu. Dadı kalfa ile birkaç lâkırdı teâti ettikten ve lavaboda arîz ü amîk yüzünü gözünü yıkayıp kuruladıktan sonra tekrar geldi, açık pencerenin önüne bahçeye karşı oturdu. Yine düşünmeğe başladı.

---

1) *robe de chambre : Sabahlık*

2) *Qu'est-ce que c'est que l 'amour?C'est un tambour..C'est un tambour!.. Mais mon cher cavalier? J'avoue enfin que le beau sexe vaut mieux qu'un lapin!: Aşk nedir? Bir davul! Bir davul! Fakat aziz süvari! Nihayet itiraf ediyorum ki, cins-i latif bir tavşandan daha değerlidir.*

3) *Güzel Helen : Offenbach'ın operası.*

Düşündüğü şeyler âlem-i menâmında gördüğü şeyler kadar biçimsiz, garip, münasebetsiz değilse de hemen onlar kadar karışık, onlar kadar nâ-merbut idi.

Ale's-sabah Büyük Çamlıca dağından kopup kendisine kadar gelen taze ve saf havayı teneffüs sayesinde yorgun vücuduna bir zindelik, ağrılı başına bir hafiflik geldi. Asabındaki gerginlik geçti. Bu aralık iki rafadan yumurta, bir parça taze tereyağı ile büyücek bir fincan içinde sütlü kahveden, iki ufak dilim de francaladan ibaret olmak üzere dadı kalfanın getirdiği kahvaltıyı epeyce bir iştiha ile yiyip içtikten ve bir sigara da tellendirip beş, altı nefes çektikten sonra hemen giyindi, selâmlığa çıktı.

Mösyö Pierre alessabah çıkıp gitmişti. Bunu haber alınca sevinerek doğruca çalışma odasına girdi. Kütüphanesinin önünde durdu. Raflardaki irili ufaklı, ciltli ciltsiz, yaldızlı yaldızsız kitapları camın arkasından muayeneden sonra kütüphanenin kapısını açtı. İki cilt kitap aldı. Orta yerdeki yeşil çuha örtülü masanın üzerine koydu. Kendi de bir iskemle ile masanın yanına geçti oturdu.

— 5 —

Bihruz Bey'in kütüphaneden aldığı iki ciltten birisi Jean Jacques Rousseau'nun muhaberat-ı âşıkâneyi hâvi meşhur *Nouvelle Héloïse*'i, diğeri ise *Secrétaire des amants* (1) nâmında ufak bir kitaptı.

Bihruz Bey -kolası parlak frenk gömleğinden bed'ile Terzi Mir markalı hafif ve zarif *pardesü*'süne kadar üzerinde bulundurduğu yakalı ne kadar şey varsa her birisiyle başka başka yakasını pençesine teslim etmeğe özendiği *amur dö fam* ! hakkında profesör Mösyö Pierre cenaplarından her ne kadar bir öğüt alamamış ise de -yukarıda bahsi geçtiği veçhile gelecek cuma günü Perîveş Hanım'a takdim olunmak üzere mükemmel bir sitemnâme hazırlamaktan ibaret olarak akşamdan kendi kendine vermiş olduğu karardan vaz geçmemişti.

---

1) *Âşıkların sırdaşı (kâtibi)*

Fakat beyin fikrince Perîveş Hanım gibi *nobl* (1) bir aileye mensup, mükemmel terbiye görmüş bir nâzenîne takdim olunacak muhabbetnâmenin hâvi olacağı tabirler, *santiman*'lar (2) da *nobl* olmak lâzım ve bu hususta Fransızca o yolda yazılmış şeylere müracaat zarurî idi.

Binaenaleyh beyefendi ibtidâ *Nouvelle Héloïse*'i açtı. Ötesinden berisinden okudu, anladı, anlayamadı, çünkü kitabın ibaresi pek çetin, o ibarelerde gizlenen fikirlerse pek ziyade *filozofik* (3) idi. Kitabı karıştırdı, yine karıştırdı, birçok karıştırdı. Nihayet kolay sandığı ve azıcık tebdilât icrasıyla kendi hal ve mevkiine tatbik kabul eder gibi gördüğü birinci mektubu lâzım gelen yerlerini hâle göre tebdil ederek tercümeye başladıysa da bu sûret sökmedi. Yalnız baş taraflarında şuradan, buradan birkaç ibaresini almakla iktifa ederek ve küsûr yerlerini kendi karîhasından çıkararak uğraşa uğraşa aşağıki mektup suretini meydana getirdi :

"Ah! Güzel hanımefendi !

Sizden kaçmalıyım. Evet efendim!Burasını pek iyi hissediyorum. O kadarcık bile durup size bakmamalıydım. Yâhut sizi hiç görmemeliydim. Lâkin bugünkü gün ne yapmalı? Kendimi nasıl idare etmeli? Bakınız halime de âşık-ı bî-çârenize bir *konsey* (4) veriniz.

Bilirsiniz ki bendeniz bahçeye kendi arzumla girmedim; nigâh-ı mestânenizin davetiyle girdim. Yer aynalarını letafetine hayran eden cemalinizi yakından gördüm; çıldırdım! Evet! Sizden ayrıldıktan sonra bahçenin öbür kapısından âdeta

---

1) *noble* : Asil
2) *sentiment* : His, duygu
3) *philosophique* : Felsefî
4) *conseil* : Nasihat

mezon dezaliene'den (1) kurtulmuş gibi çılgın çıktım! Bunun üzerinde zât-ı ismetânelerini temin edebilirim. Ah! O *moman*' da (2) ne kadar *örö* (3), ne kadar da *malörö* (4) idim. Derece-i *nobles*'ini (5) tarif etmeğe kâfi bir *kalifikatif* (6) bulmaktan âciz kaldığım zat-ı ismetânelerine takdime cesaret ettiğim o fakir *jeranyum*'u (7) *parjantiyes* (8) kabul buyurdunuz da o güzel *korsaj*'ınızda (9) ona yer bile verdiniz... Ah! O *fane* (10) çiçeğin bahtiyarlığına haset!. Her biri bir cihana bedel olan iltifatnâmeniz onunla da kalmadı. Lâkin kendime *emportans* (11) vermiş olmaktan korkarım, bunları tekrar etmekten çekinirim. Her ne kadar bazı *talan*'lar (12) *kültive* (13) ettimse de zat-ı ismetânelerine lâyık olmadığımı itiraf ile kendimi bahtiyar sayarım! Hem de *malörö* idim demiştim. Çünkü... ah! Sizden şikâyet etmeklik dahi cinayettir. Lâkin: Kulda kusur çok olur affeder efendisi! fehvâsınca çâkerinizin bu kabahatimi affetmekliğinizi ulüvv-i cenâbınızdan memul ederim. Gelecek cuma günü yine buraya gelelim diye buyurduğunuzda saat kaçta diye sordumsa da cevaba her nedense tenezzül buyurulmadı. Bunun sebebini mümkünü yok keşfedemedim... Birdenbire nazar-ı ismetânenizden düşüvermiş olmaklık için ne kusur etmiş olduğumu bilemiyorum.

---

1) *Maison des aliénés : Timarhane*
2) *moment : An*
3) *heureux : Mesut*
4) *malheureux : Bedbaht*
5) *derece-i noblesse : Asalet derecesi*
6) *qualificatif : Sıfat*
7) *géranium : Sardunya*
8) *bar gentillesse : Nezaketen*
9) *corsage : Elbisenin göğüs kısmı*
10) *fanée : Solmuş*
11) *importance : Önem*
12) *talent : Kabiliyet*
13) *cultiver etmek : Geliştirmek*

Ve bâ-husus bahçeden çıkıp acele landonuza atlayışınız ve giderken bin can ile muntazır-ı iltifatnâmeniz olan bu âşık -ı bî-çârenize bir adyö! bile demekliğe tenezzül buyurmayışınız! Artık bu *ensült*'lerin (1) yüreğimde açtığı kanlı yaraların acısı ebediyete sürecektir. Evet! Bunlar benim kendi cezâ-yı amelimdir. Sizi gördüğüm zaman cemalinize - *oh kel divin bote kö vuzet!* (2)- cemalinize bakmağa cesaret etmemeli, yüreğimi pençe-i sevdanıza giriftar etmemeliydim. Bununla beraber cesaretimin cezasını çekmekliğe ibtidar ettiğimden zat-ı ismetânenize hiç bahs etmemeliyim. Bu bâbdaki *plezir* (3) dahi başka bir lezzettir! Bununla beraber sizi her gün görüyorum. O güzel, o şık, o zarif landonuza bir *ren* (4) gibi kurulup hayalimin parkında dolaşıp yüreğimi üzüyorsunuz! Lâkin görüyorum ki siz bunu düşünmeyerek masumâne yapıyorsunuz. Ve çâkerinizin elemlerimi ağırlatıyorsunuz. Lâkin çâkeriniz ümitsiz mi kalacağım? Sizden kendimi çekmeklik için sevdanızdan gönlümü almaklık benim elimde midir? Küçük hanımefendi! Çâkeriniz yalnız bir çare görüyorum bu *ambara*' dan (5) çıkmaklık için ki sonra arz ederim. Şimdilik zat-ı ismetânelerinden istirhamım budur ki, bu arîza-ı çâkerâneme her ne *sans*'ta (6) olursa olsun, bir, iki satırlık cevap yazmaklığınızı rica ederim. Cevabı kendim almak için pazar günü saat sekizden on bir buçuğa kadar Büyük Çamlıca'da teşrifinizi beklerim.

O kadar güzel bir vücudun içindeki yürek taş olabilir mi? Artık merhametinize iltica ederim. Arîzam zat-ı ismetânenize lâyık değilse de bu bâbdaki kusurlarımın affını istirham ederek kendimi bahtiyar sayarım. Her halde ferman efendimizindir."

---

1) *insulte : Tahkir, fena muamele*
2) *Qu elle beauté divine que vous êtes : Siz ne ilâhî bir güzelliksiniz.*
3) *plaisir: Zevk*
4) *reine : Kraliçe*
5) *embarras : Sıkıntı, tereddüt*
6) *sens : Mânâ*

— 6 —

Bihruz Bey muhabbetnâmeyi bu sûretle meydana çıkardıktan sonra bir, iki defa okudu. Baş tarafındaki birkaç cümleyi, ortalarındaki bir, iki lâkırdıyı *Nouvelle Hélo'ise'* den çarpmış olduğu için fena bulmadı ve kendi mahsûl-i kariîhası olan sözlerden "sebebini mümkünü yok keşfedemedim" cümlesindeki telmihi beğendiyse de mektubun *ansambl*'ını (1) pek *komün* (2) , ziyadesiyle *fad* (3), aşırı *ensipid* (4) gördüğünden tebyiz ve takdimini tensib edemedi. O zaman mektubun yazılışındaki letafetsizliği lisân-ı Türkînin kifayetsizliğine haml ederek biraz söylendikten sonra tekrar Nouvelle Hélo'ı'se' i aldı, birçok karıştırdı. Bundan maksadı mündericatı içinde kendi haline uygun muhtasar bir mektup bulup onu tamamıyla tercümeye himmet etmekti. Aradığı şeyi bunda bulamayacağını aklı kesince kitabı bıraktı ve *Secrétaire des amants*' ı der-dest ederek süzmeğe başladı.

Bundaki mektuplar cüz'î tebdilât ile kendi gibi her âşığın işine gelebilecek sûrette tertip olunmuş şeylerdi. Bihruz Bey birçok sahifeler taklibine muhtaç olmaksızın arzusuna muvâfık olmak üzere rast getirdiği bir mektubu - ortasında zâid gördüğü bir fıkradan külliyen sarf-ı nazar etmek, nihayetine de kendi hâlince muktazî gördüğü bazı sözleri ilâve eylemek üzere -kemal-i tehâlükle ve arasıra hall-i müşkil için *Bianci* ve *Hançerî* lugatlerine müracaatla her-vech-i âti tercümeye başladı..

"Küçük hanımefendi!

Muterifun. Çâkeriniz daima hayal ederdim ki, sevdâ ki bana ekseri karşı konulmaz eşkâl altında ve bir okluk ile müsellah *röprezante* (5) olunmuş idi, gerçekten mubataralı değildir.

---

1) *ensemble : Bütün*
2) *commune : Genel, sıradan*
3) *fade : Yavan, sevimsiz*
4) *insipide : Soğuk, tatsız*
5) *représenter : Temsil olunmak*

İllâ o zayıf ve *romanî* canlar için ki kuvvetli *etüd*'lerle (1) meşgul olamazlar ve şiddetli ve sıhhî jimnastiklere kendilerini veremezler de her yerde işsiz güçsüz, tatsız tuzsuz, rahat yükü altında eğilir akıl taşırlar. Bu sizi görerek letafetleriniz içinde *natür*'ün (2) en sevimli işlerinden birisini *admire* (3) ederek kendimi kandırdım ki, benim fikirlerim mütecâsirâne olduğu kadar sehivli de imiş! Çünkü hep çâkerinizin mağrur safsatalarım karşı konulması muhal bir letafetten, bir cazibeden beni müdafaa edemedi. Sevdâya sabûrâne karşı koymuş idim. Sevdâ kendi kuvvet ve kudretini dil-firîb bir şey üzerinde kamaşmış gözlerime karşı kâmilen arz-ı izhar ederek beni cezalandırıyor! Bundan böyle şevkli kahramanları üzerinde müellifleri istihza etmek haksızlığında bulunamam.. Mademki bizzat çâkeriniz bile o müelliflere itaatli bir *süje* (4) olmak hizmetini îfâ edebilir oldum! Bundan böyle elektriğe benzeyen *pasyon*'lar (5) hakkında -ki kaderden gelirler gibi görünürler ve sizi, daha doğrusu çâkerinizi nâgehanî bir derin yara ile zahm-dâr eder- şekk ü şüphe etmeyeceğim! Ok çâkerinizi artık inanmazlık ettinmeyecek derecede derin vurdu!

Evet küçük hanım! Bir görüşte âşık olunabiliyor. Tekmil hayat için perestiş olunabiliyor! O müennese ki yalnız süratli bir gölge gibi görülmüştür. Bunun isbatı sizsiniz ey cism-i latif! Mâdemki benim bahtımı kararlaştırmağa birkaç dakikacık kifayet etti! Filvâki kim karşı koyabilirdi o letafete ki cümle hareketlerinizde hüküm sürüyor gibiydi? Bunların hepsi beni aldatmağa *konkur* (6) etmiyorlar mıydı?

---

1) *étude* : Araştırma
2) *nature* : Tabiat
3) *admirer* : Hayran hayran seyretmek, temâşâ etmek
4) *sujet* : Tâbi olan, kul
5) *passion* : İhtiras
6) *concours* : Yarış

Aşk!.Aşk!. Bana bu keskin ateşleri hissettirmekliğin bilâhere *meprize* (1) olmuş şiddetli bir *pasyon*'un ümitsizliği içinde terk etmek için ise beni bitirdin!

İmdi güzel hanımefendi! Bu hâlis ilân-ı aşka ne *aköy* (2) edeceğinizi bildirmeğe tenezzül ediniz veyâhut daha iyisi hiç yazmayınız. Kâğıt sizin kıymetli fikirlerinizi saklamağa lâyık değildir. Onları gönül aldatıcı bir sakız gibi kendi hatırında cem' etmeklik yumuşak ve hürmetkâr âşığınıza aittir.

İmdi hâk-i pây-ı ismetânelerine yüzüm gözüm sürüp hâl-i perîşanımı serbestçe arz etmeklik için merhametinize ve kulluğunuza lâyık bir çâker-i *senser* (3) olduğumu ispat eylemek üzere münasip bir mahalde *randevu* itâ buyurmaklığınızı istirham eder ve işbu arîzamın cevabını almak için işbu gelecek pazar günü Büyük Çamlıca'da kâin gazinoda teşrif-i ismetânenize muntazır bulunacağımı arz ile hatm-ı kelâm eylerim. Her halde ferman zat-ı ismetânelerinindir.

Fi 21 Haziran sene 86 yevm-i perşembe

Âşık-ı bî-çâreniz

M.B.

— 7 —

Birinci olarak karaladığı mektuba bile hande-bahş-ı hayret olmağa şâyân olan bu udhûke-i garâbeti, bu ucûbe-i kitâbeti Bihruz Bey kemâl-i dikkatle hemen bir on defa okudu. Biraz ziyade alafranga düşmüş olmasından başka hiçbir kusurunu bulamadı. Bu kusur ise takdim olunacak zâtın alafrangalığına göre mükemmeliyete delâlet edecek bir hal idi.

---

1) *mépriser*: Hor görmek, istihfaf etmek
2) *accueil*: Kabul, kabultarzı, karşılama
3) *sincère*: Samimi

İşte müsvedde bu sûretle hazırlandıktan sonra hüsn-i muvaffakiyet emârâtından olan mahzuziyetler, beşâşetler âsârından olmak üzere beyefendi gâh ıslık çalarak, gâh ağzından "lel lele lel lele.. lel lele lel lel" diye mühmel lâfızlar çıkararak *Belle Hélène* havalarını terennümle odanın içinde dolaşmağa başladı. Nihayet yazıhanesini açtı. Kenarı yaldızlı, bir ucuna goncalı penbe bir gül resmolunmuş, misk gibi kokar bir kâğıt, bir de zarf çıkardı. Müsveddeyi kemâl-i itinâ ile bu kâğıda nakletti. O zaman bu mektuba bir güzel *poezi* (1) veya bir *kuple* (2) de leffetmeği düşündü. *Secrétaire des amants*'ı karıştırırken gözüne ilişen şiirlerden bazılarını tekrar okudu. İçinden bir tanesini pek beğendi. Bu şiir ismi bilinmeyen bir kadın için yapılmış üç *kuple*'den ibaret bir *şanson* (3) idi. Bihruz Bey ismini henüz haber alamadığı maşukasına bu şiiri takdim etmekte hüsn-i muvâfakat düşündü. Lâkin bunu aynen yazmayı -şayet bilinir diye- istemedi. *An ver* (4) tercümeye Türkçenin müsaadesizliğini, *an proz* (5) tercümede ise bir letafet olmayacağını mülâhaza etti. Mamafih *kuple*'nin içindeki o güzel fikirlerin, o nazik hislerin Türkçeye çevrilmişi nasıl olacağını anlamak için şu suretle tercüme ediyordu:

Gül tesmiye ederim
O müennesi ki benim aklımı bulandırır.
Eğer kelime şeyi resm etmeğe borçlu ise
O müennesin bu dilber ismi almağa hakkı vardır,
Bir gül gibi

---

1) *poésie : Şiir*
2) *couplet : Kıt'a*
3) *chanson : Şarkı*
4) *en vers : Nazmen*
5) *en prose : Nesren*

Bir gül gibi
Beni kendisine doğru çektiğinden beri
Yüreğim hiç durmayarak vuruyor.
Onu koklamaktan yanıyorum
Bir gül gibi.

Bir gül gibi
Düşünmeksizin mest eder;
Sebep olduğu *santiman* (1)
O *santiman*' lardan değildir ki geçtiği görülür
Bir gül gibi

Bu tercüme fena değildi! Lâkin bey bunu şâyân-ı takdim bulamadı, çünkü *poezi*'nin aslını gözünün önünden uzaklaştırdığı gibi tercümesinden hiçbir şey anlayamıyordu. Hele:

"Kelime şeyi resm etmeğe borçlu ise"

cümlesinden evvela bu şiiri yazan şâir-i Fransevînin, sâniyen mütercimin kastettiği mânâyı bulup çıkarmak muhal idi. Ve bir de " gül " denilen çiçeğin insanlar gibi düşünmek hassası bulunduğuna dâir *Langage des Fleurs* (2) de, *Histoire naturelle*'de (3) bir bahse tesadüf etmediği gibi Mösyö Pierre'den de şimdiye kadar böyle bir şey işitmediğinden şairin bu sözünde de bir *rezon* (4) bulamıyordu.

Böyle sözleri anlamak şair olmağa mütevakkıf olduğunu teemmül ile kendisinin de bir şair olamadığına bir aralık teessüfler etti ise de bu *santiman*'ı pek çok devam etmedi:

---

1) *sentiment : His, duygu*
2) *Çiçeklerin Dili*
3) *Tabiat Tarihi*
4) *raison : Sebep, mantık*

— *Tü le poet son fu!* (1)

diyerek bu mahrumiyetin dahi tesellisini buldu. Lâkin muhabbetnâmeye bir şiir leffetmek ziyadesiyle yakışacağından bu arzudan kendisini alamıyordu.

"Ah! Türklerde adam gibi şair gelmemiş ki... Yalnız Vâsıf isminde birisi *şansonet*'de (2) epeyce meşhur olmuş ise de bunun yazdığı şeylerin de ekseri komik nevinden..sanki Türklerin Molière'i olacak. "Sokak süpürgesi" *filan gibi inobl* (3) lâkırdıları da şiire sokmak, hem de bunu bir kadına karşı söylemek ne kadar bayağılık!..

Dün akşam bizim Mösyö Pierre de kadınlar için epeyce münasebetsiz şeyler söylcdi. Lâkin *salamanje*'de çok beklettiğim için canı sıkıldığından söyledi! *Keskö lamur? setün tambur. Setün tambur! Monşer kavalye... Anfen javu kö löbo seks vo miyö kön lapen!* Amma tuhaftı ha! Başında tüylü şapka, sırtında *robdöşambr*, iki koltuğunda birer *Bordo* şişesi. Ah! Darılmayacağını bilsem şu rüyayı kendisine hikâye ederdim. Bizim Keşfî de arabacı olmuştu! Ya benim yağız atın havada uçuşu!..O kaplumbağalar da ne idi!.. Fino köpeğinin *Belle Hélène*'i şante (4) etmesi hepsinden *drol* (5) ! Lel le le lel lel...lel le le lel lel..lel lc lc lel lel..lel lcl lâ.."

— 8 —

Bihruz Bey Türklerde adam gibi şair yetişmediğini ve çünkü Türkçede şiir söylenemeyeceğini yine kendisi gibi alafranga beylerden işitmiş, Vâsıf'ın şarkıcılıktaki maharetini ise

---

1) *Tous les poètes sont fous : Bütün şairler delidir.*
2) *chansonnette : Küçük şarkı*
3) *innoble : Asil olmayan, adi*
4) *chanter : Şarkı söylemek*
5) *drôle : Tuhaf, acaip*

çocukluğundan beri hânelerine gelen okumuş hanımlardan anlamış, dinlemiş ve hatta şairin "Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol " *röfren*'ini (1) hâvi manzumesini o hanımların ağzından pek çok defalar işiterek bellemiş ve ibtidâları letâif kabilinden addettiği bu *röfren*'i alafrangalık yolundaki fikir ve hissi teessüs ve takarrür ettikten sonra münasebetsiz görmeğe başlamıştı. Muhabbetnâmesine bir *kuple* (2) de ilâve etmek hevesinden ileri gelen tefekkürâtı arasında uykusundaki garâib-i meşhûdâtını tahattur ediverince bu *kuple*'yi filân ve hatta -ibtidâ kendi uşağı Mişel ve sonra konağın emektarı İbiş Ağa tarafından mükerreren ihtar olunduğu halde öğle taâmı vaktinin geçtiğini dahi unutmuştu. Bu esnada kalemi muvakkaten terk etmiş olan sağ eli yeleğinin cebindeki tek kapaklı ve keller mineli Brege işi saati çekti, beyin nazar-ı dikkatine arz etti. Saat dokuzu çeyrek geçtiğini gösteriyordu. Bey vaktin bu kadar ilerilemiş olduğunu ummadığından saati kulağına tuttu, dinledi. Saat "çıt çıt çıt çıt" diyordu. O zaman Bihruz Bey " insan *hörö* (3) olunca vakit nasıl çabuk geçiyor " dedi. Filhakika Bihruz Bey pek mesut idi. Yine *Belle Hélène*' i terennüme başladı. Artık taâmın ikisini birleştirmeğe, yani vakti geçmiş olan *dejöne*'den (4) sarf-ı nazarla *dine*'yi (5) biraz erkence etmeğe karar vererek Mişel'i çağırdı. Kararını ona tefhim etti. Harem dairesine geçti. Biraz sonra elinde cildi kaba, şîrâzesi perişan bir kitap ile geldi, mahut masanın üzerine koydu. Kendi de sandalyesine geçti, oturdu. Kitabı açtı, yaprakları sık sık çevirerek süzmeğe başladı. Bu kitap Vâsıf'ın Mısır'da basılmış dîvân-ı eş'ârı idi ki, harem dairesinde dâima odadan odaya gider, elden ele gezerdi.

---

1) *refrain : Nakarat*
2) *couplet : Kıt'a*
3) *heureux : Mesut*
4) *déjeuner : Öğle yemeği*
5) *dîner : Akşam yemeği*

O cihetle zavallı Dîvân'ın kara meşinden kabaca ve yaldızsız cildi yıpranmış, şîrâzesi dağılmış, sayfalarının birçoğu bükülmüş, birçoğunun üzerine kurşun kalemiyle, mürekkeple okunur okunmaz, bozuk düzen birkaç şarkılar, beyitler yazılmıştı.

Kitabı dadı kalfa bulup beyine arz ettiği zaman bey çehresini buruşturarak *"Kel vilen livr!"* (1) demiş ve mamafih *kuple* sevdâsından bir türlü vazgeçemediğinden Dîvân'ı *mal gré bon gré* (2) alıp getirmişti.

Baş tarafından sayfalara birçok göz gezdirdi. Aradığını bulamadığı, gördüğü şeylerin birçoğunu -anlamak şöyle dursun- hatta okumağa bile muktedir olamadığı cihetle sıkılmağa ve arasıra bıyık altından müstehziyâne gülerek "Çince mi bunlar? *Kel drol dö langaj* (3) demeğe başladı. Filhakika şairin kasâidi içinde müsâdif-i nazar-ı istiğrabı olan sözlerden:

Çûb-ı müjeye n'ola dayansa nigeh-i yâr
Bâ-za'f-ı savrın haste-i bî-tâb ü tüvândır
Kâfûr gibi ten ile o bâlâ-kadd-i nâzik
San kāmet-i şem'i asel-i câmi-i *ândır* (4)

beyitlerinin elfâzı teşhis olunsa bile müeddâsı anlaşılacak şeylerden midir? Bihruz Bey "çûb" kelimesini mahut sokak süpürgesi karînesiyle o süpürgeden bir tel olmak üzere tanımak istedi. "Müje" nin de "meze" olacağına hükmetti.

---

1) Quel vilain livre : Ne çirkin, ne pis kitap!

2) mal gré bon gré : İster istemez

3) Quel drôle de langage : Ne komik ifade

4) Sevgilinin bakışı kirpiğinin sopasına dayansa şaşılacak bir şey mi? Oruç zaafı dolayısıyle takatsiz ve hastadır. Kâfur gibi teniyle o uzun boylu, nazik sevgili sanki güzellik camiinin balmumu sütununa benziyor.

Fakat bir çöp ile rakı mezesine dayanmakta ne zevk olacağını anlayamadı. "Som mercncr, som yaldız" denildiği gibi "*som* (1) hasta" da denildiğini hiç işitmemişti. Mamafih bunu da hoş gördü ve "kâfur" un *camphre* olacağına bir sâbıka-ı semâ ile intikal etti. "Ten-nâzik-câmi"kelimelerini de pek iyi tanıdı ise de *camphre* (2) dan "ten" olur mu diye düşündü. Şairin bu fikrine de hayli şaştı kaldı. "Aradığımı galiba burada bulamayacağım" diyerek Dîvân'ın kasâid kısmını geçti. Tevârih takımına gelince tâ başta gözüne ilişen *"tarih-i kâh*.. (3) der-kurb-ı Çamlıca-i sagîr" ibaresinden Çamlıca lafzı münasebetiyle *enterese* (4) olmak istedi.

Fakat kâh, der-kurb, sagîr kelimelerini nasılsa tanıyamadığından ibarenin mânâsını anlayamadı. Anlamaya çâre düşünürken paşa peder merhum tarafından mahdum bey için aldırılmış ve fakat mahdum beyin tahsili bilâhare bütün bütün alafrangaya dökülmesiyle yaldızlı inaldızlı, cicili bicili, yek-hacm, yeknesak kütüb-i mütenevvia-i efrenciye ile kesb-i intizam ü zînet eden meşe ağacından mamul, oymalı, Avrupakârî kütüphanesi içinde yakışmadığından dolayı birtakımı şunun şunun tarafından aşırılan, diğer birtakımı ise harem dairesinin alt katında dolap altları, yük kıyıları gibi yerlere perişan bir surette atılıp bırakılan Türkçe, Arabî, Farisî kitapların arasına karışmış olan *Lûgat-i Osmaniye* nâmındaki Türkçe *diksiyoner* (5) hatırına geldi. Halbuki *Lûgat-i Osmaniye*'nin Redhouse isminde bir İngiliz tarafından telif olunmuş olduğunu iki ay evvel bir gün kalemde kulak misafiri olduğu bir bahs-i edebî içinde işitir işitmez, bu kitabı güzelce teclid ettirerek yine kütüphanesine kabul etmeği tasmim etmişti.

---

1) Bilmez Bey'in hâlis mânâsına som ( ) olarak okuduğu kelime, oruç mânâsına gelen savm ( )dır.

2) camphre : Kâfur

3) köşk, kasır

4) intéresser : İlgilenmek, alâkadar olmak

5) dictionnaire : Sözlük

Şimdi o birkaç lûgatin tahkiki ihtiyacına bu hâtıra da inzimam edince bey kalktı, harem dairesine geçti, dadı kalfayı çağırdı. Birlikte kitabı aramağa başladılar.

Dolap altlarında toz toprak içinde kaldıkları halde Bihruz Bey'in mehcûr-ı nazar-ı itibârı bulunmaktan memnun imişler gibi her birisi beyin elinin altına düştükçe kayıp kurtularak yine bir gûşe-i ihtifâya çekilen kütüb ü resâil-i mütenevvia arasında hele bittesadüf ele geçirdiği *Lûgat-i Osmaniye*'yi beycfendi aldığı gibi tekrar *kabin dö travay*'ına (1) geldi. Derhal kitabı açtı. Evvela "kâh" kelimesini aradı. *Par malheur* (2) , *Lûgat-i Osmaniye*'de bu kelime yoktu. O vakit bey bu noksandan dolayı kitabın müellifine isnâd-ı kusura cesaret edemediğinden kelimenin Vâsıf şair tarafından *fabrike* (3) edilmiş veyahut "gâh" olacak iken yanlış basılmış olduğunu düşündü. "Der" kelimesinin "kapı ve bâb içinde" demek olduğunu, "kurb"un yakın olmak mânâsına geldiğini anladı. En sonra da "sagîr"i aradı. Lûgatin yanında "küçük, ufak olan" tefsirini görünce *"bravo!..bravo!.* "Çamlıca-i sagîr" Küçük Çamlıca, bizim *kartiye* (4) *bravo!..* Demek ki *kartiye*'miz eskiden beri *nobl* bir *kartiye* imiş de şairlerin *deskripsiyon*'larına (5) kadar geçmiş...*bravo!"* diyerek sevindi. Lel lele lel lel, lel lele lel lel, lel lele lel lel, lel lel la!

— 9 —

Ne çâre ki kapı içine baîd olmayan Küçük Çamlıca'nın *deskripsiyon*'larını koca şair Çince yazdığından Bihruz Bey bunları anlamayarak Tevârih takımını da geçmek lâzım geldi, geçildi. Gazeliyâta da biraz göz gezdirildi.

---

1) *cabine de travaille : Çalışma odası*
2) *par malheur : Yazık ki*
3) *fabriquer : İmal etmek*
4) *quartier : Mahalle, semt*
5) *déscription : Tasvir*

Gazeliyâtın birincisindeki:

Bûs-ı la'linle çıkar evce nevâ-yı âşıkān
Ey büt-i hânende ma'cûn-ı sadâ-efzâ bu ya

beytinin mısra-ı sânisini Bihruz Bey okumaya uğraşırken yüzünü pek fena buruşturuyordu.

"Ey büt!.."

" Ne demek olacak sanki, böyle çirkin lâkırdıları niçin *poezi*'ye sokmalı? Safi Bey'in hakkı var: Türkçede *poezi* yoktur, Türklerde şair olamaz, demiyor muydu? *Il a rezon* (1) deyip dururken, ikinci gazeldeki:

Ben kesen kes veremem sana cevab ol şûhun
Geldi mi hatt-ı ruhu berbere sor sorma bana

beytindeki "berber" i de görünce bütün bütün şevki kaçarak *"Kel betiz, kel skandal kö tu sa"*(2) diye Dîvân' ın gazeliyat kısmını da çabuk çabuk geçip şarkıyâta gelmeden evvel nazarının uğradığı terkîb-i bend içindeki :

Nazar et hâl-i perîşanıma bir kerre benim
Yanıyor nâr-ı firâkınla ser-â-pâ bedenim

beytini *passablöman* (3) şâyân-ı kabul gördü. Ancak bunda da *santiman*'dan eser yoktu. Yine o terkîb-i bendin ikinci bendinde elfâzı menûs bulduğu için hoşlanarak okuduğu :

---

1) *Il a raison* : Hakkı var
2) *Quelle bêtise, quel scandale que tout ça* : Bütün bunlar ne ahmaklık! Ne rezalet
3) *passablement* : Şöyle böyle

Ah ü feryâd ü niyâzım eser etmez mi sana
Gûşuna girmedi hiç eylediğim âh ü bükâ

beytinin mısra-ı sânisindeki "âh"tan sonra gelen "bükâ" nın mânâsını Redhouse'dan sorup öğrendikten sonra şairin vaktiyle öyle ağlayıp sızlaması Küçük Çamlıca'nın hangi *köşkü* (1) için vâki olduğunu merak etti. Çünkü yukarıda geçen "Çamlıca-i sagîr" den dolayı bu şiirde bahsolunan köşkün yine Küçük Çamlıca'da olacağına zâhib olmuştu. Mamafih şiiri esasen beğenmedi. Bunda ise hakkı vardı. Bir adam maşukasının köşkü etrafında dolaşırken bittabi mütehassirâne *supir*' ler (2) edebilirse de tâ köşkün içindekilere işittirinceye kadar ağlamanın ne münasebeti var?

Elhâsıl terkîb-i bendden çokluk bir şey anlaşılamadı. Onu takip eden "sokak süpürgesi" ise zaten malûm. Bu sayfalar çevrildi, şarkıyâta gelindi.

Vâsıf'ın şarkıcılıktaki maharetine dâir Bihruz Bey'ce eskiden beri kulak dolgunluğu vardı. Bu kısımda güzel güzel *şanson*'lar bulacağını ümit ederek sayfaları süzmeğe başladı. Daha baş taraflarında gördüğü:

" Sana kim derler su'âl ayb olmasın nâmın nedir "
" Sana sık sık bakıp zor ile gönlüm mübtelâ ettim "
" Sirişk-i çeşmimin bak farkı var mı çağlayanlardan "
" Mumlarla arar yanmağa pervâne bu nârı "
" Benim sensin gülüm ey gonca-fem söyle senin kimdir "

---

1) *Bihruz Bey, yukarıki dizede geçen ve "kulağına" anlamına gelen gûşuna (kelimesini, yazılışı aynı olan köşke şeklinde okumuştur.*

2) *soupir : İç çekme*

" Gülsün sana gülmek yaraşır sen gül efendim "
" Yaz geldi bahâr oldu açıl gül gibi sen de "

nakaratlarını hâvi şarkılarını mümkün mertebe okuyabilip manâlarına da yarı buçuk âşinâ çıkınca" işte Türklerin Béranger'si! İşte şöhretine lâyık tek şair!, tek şarkıcı!. *Lö söl poet*" (1) diyerek şairin ruh-ı âsûdesine heyecanlar verecek surette iltifatlar bezl etmeğe başladı. Aşağılara doğru indikçe kısa vezinli, sade ibareli, güllü müllü birçok şarkılar okuyup mânâlarını da mehmâ-emken anladıkça "Ah! Ne güzel!. Ne latif!. Ne kadar *spiritüel* (2), ne kadar *jantiy*" (3) diye her birini başka başka beğenir ve bunların içinden hangisini alacağını bilemezdi.

Nihayet Dîvân'ın içinde en çok beğendiği sekiz şarkının üzerlerine frenk kalemiyle *"ön, dö, truva, katr"* (4) diye numaralar attı. Bu numaraları birer kâğıt parçasına yazdı. Kâğıtları parmakları arasında yuvarladı. Masanın üzerine koydu. Gözlerini kapadı. Kâğıt parçaları içinden bir tanesini aldı, açtı. Kur'a çıka çıka 7 numaraya çıktı. Bu numarayı hâvi şarkı da:

Bir siyeh-çerde civârıdır
Hüsnü mümtâz-ı cihândır
Aşkı gönlümde nihândır
Bunca dem bunca zamândır

şarkısıydı. Halbuki bu şarkıyı Bihruz Bey beğenmek şöyle dursun hatta görmemiş, okumamış idi bile. Binaenaleyh bunda bir sehv olacağını düşündü. Sehvin menşeini de meydana çıkardı: Meğer beyefendi Dîvân' ın o sahifesinde münderic iki şarkıdan birincisini rakamlayacak iken aceleyle ikincisini rakamlamış imiş.

---

1) *Le seul poète* : Yegâne şair
2) *spirituel* : İnce mânâlı
3) *gentil* : Zarif
4) *un,deux,trois,quatre* : Bir, iki, üç, dört

Fakat kur'a ikincisine çıktığı için bunu birdenbire geri çevirmek istemedi. O zaman şarkıyı dikkatle okudu, mânâsını anlamağa çalıştı.

Evvel "bir siyeh" kelimelerini " mersiye " vezninde ve bir kelimeden ibaret olmak üzere okumuş idi. Bu vezinde okuyuşa göre kelime Fransızcaya benziyor ise de şâir Vâsıf'ın Fransızca bildiğini işitmemiş olduğundan yine Türkçe olmalıdır diye *Lugat-ı Osmaniye*'de aradı ise de bulamayınca *pur sür* (1) Fransızca olacağına hükmederek Bianchi'ye müracaat etti. Orada da öyle bir lûgat bulamadı. Fakat kelimenin manâsı fena bir şey olsa şairin bunu şiirinde istimal etmeyeceğine -hakkında yarım saatten beri peydâ ettiği hüsn-i zanna binâen kâil oldu ve kelimeyi öylece kabul etti. Sâniyen cim-i Arabî ile cerde okuduğu *çerde* (2) kelimesinin manâsı hakkında tekrar Redhouse cenablarını isticvab eyledi. Redhouse "cerde" için: Sarı renk at ki kuladan açıktır" dedi. Bihruz Bey "sarı" sözünü işitince alt tarafındaki "at, kula" lafızlarını nazar-ı dikkate almaksızın "besbelli bu şarkı bir genç *blond* (3) için yapılmış" diyerek sarışın hanıma takdim olunmağa lâyık ve en muvâfık şarkının yine bu olacağına ve *VII* (4) rakamının diğer bir şarkının üzerine konulacak yerde buna konulmasında ve kur'ada bu rakamın çıkmasında Venüs'ün nazik parmağı oynamış bulunduğuna kat'iyen hükmederek ve bu tesadüfü husûl-i emel hakkında bir *bon ogür* (5) sayarak şarkıdan yalnız iki *kuple*'sini diğer bir *parfüme* (6) kâğıda yazdı, muhabbetnâmeye leffetti.

---

1) *pour sûr: Kesin olarak, şüphesiz*

2) *çerde: Yağız. Siyeh-çerde: Kara yağız*

3) *blonde: Sarışın (kadın)*

4) *Metinde Lâtin rakamıyladır.*

5) *bon augure: Fal-i hayr*

6) *parfumé: Kokulu, parfümlü*

Mektubun zarfını kapadı, üzerine M.B. (1) *inisial*'lerini (2) gösterir altın mühür ile mühürledi, gelecek cumaya kadar kalmak üzere yazıhanesinin gözüne bıraktı. Bu aralık bir daha saatine baktı. Saat on bire çeyrek olduğunu gösteriyordu.

— Mişel!..

— Mösyö..

— Arabam!

— Hazır efendim!

Evet! Beyefendinin *promönad an vuatür*'den (3) hiçbir gün geri kalmadığını ve bir kere *"ma vuatür"* (4) deyip de *ele pret"* (5) cevabını almazsa canı sıkıldığını Mişel bittecrübe bildiğinden arabayı hazırlamasını saat ondan beri *koşe*'ye (6) *söylemiş.. koşe* de kır beygirleri koşup arabayı köşkün kapısının önüne getirerek beyefendinin vürûduna muntazıran esnemekte bulunmuş idi.

Bihruz Bey hemen fesini giydi. Bir frenk sigarası yakarak dudaklarına kıstırdı. Bastonunu aldı. Aşağıya indi. Arabasına çıktı. Terbiyeleri der-dest etti. *Koşe* de yerine oturdu. Gıtır!

— 10 —

Bihruz Bey muhabbetnâmeyi istediği gibi yazmağa ve yanına Venüs'ün intihâbıyla güzellerden güzel, istediğinden alâ iki *kuple* de koymağa muvaffak olduğu için pek bahtiyar, aşırı mestûr idi. Cumaya daha beş gün var idiyse de "insan mesut olunca vakit nasıl çabuk geçiyor!" değil mi ya? Pazar, pazartesi, salı, çarşamba günleri çabuk çabuk geçiverdi.

---

1) *Bu harfler metinde Lâtin harfleriyledir.*

2) *initial: İsmin ilk harfi*

3) *promenade en voiture: Arabayla gezinti*

4) *ma voiture: Arabam*

5) *elle est prête: Hazırdır*

6) *cocher: Arabacı*

Salı akşamı Mösyö Pierre koltuğunun altında beyaz bir kâğıda muntazaman sarılmış kocaman bir kitap ile köşke gelmiş ve o saatte Bihruz Bey'in *klas* (1) odasında bulunduğunu haber aldığından doğruca oraya gitmiş idi. Odaya girer girmez:

— *Bonjur* (2) bey! nasılsınız? *Amur dö fam*'a (3) dâir size güzel bir kitap getirdim, diyerek kitabı yazı masasının üzerine bıraktı.

Bihruz Bey, kendisine biraz münkesirdir zannettiği profesöründen bu iltifat ve lutfa mazhar olunca fevkalmemul sevindi. Hocasının elini eline alıp birçok sıkarak:

— *Emabl*'sınız (4) aziz muallim efendi!. Âciz şâkirdinizin kusurlarını affetmekte cömertsiniz! dedi. Hemen kitabı aldı, sargısından çıkardı, açtı. Ötesine berisine bakarken Venüs âlemlerini arz eden bir, iki resim gözüne ilişti. Onları temâşâdan hâsıl ettiği fart-ı memnuniyetini anlatmak için Mösyö Pierre'e teveccühle elini yakaladı, birçok sıktı.

— Ah! Ne güzel kitap! Hem de *illüstre* (5)... Resimleri de gayet âlâ... *Keskö se kö sa* (6)? Bakalım adı ne imiş? *Lezavantür dü şövalye dü Koblas* (7). Kimdir bu şövalye? Fransa tarihinde böyle bir şövalye hatırıma gelmiyor.

— Bu şövalye tarih-i siyasîyc dahil değildir.. *Se tön otr ordr dö şövalöri* (8)... Okuduğunuz vakit ne olduğunu anlarsınız.

---

1) *classe: Sınıf, dershane*
2) *bonjour: Günaydın*
3) *amourde femme: Kadın aşkı*
4) *aimable: Sevimli*
5) *illustré: Resimli*
6) *qu'est-ce que c'est que çà: Bu nedir ki?*
7) *Les aventures du chevalier de Coblasse: Şövalye Coblasse'ın maceraları*
8) *c'est un autre ordre de chevalerie: Bu başka bir cins şövalyelik tarikatı.*

Mösyö Pierre geçen defa sofra başında şâkirdini ziyadece haşlayıp münkesiren hareme kaçırdıktan sonra salı akşamı beye *amur dö fam*'a dair bir güzel kitap getirmek için kendi kendine vermiş olduğu sözde sebat etti. Yalnız bu kitap *Contes de Boccace* olacak iken o gelmedi de yerine *Lezavantür dü şövalye Koblas* geldi. Bunda da kabahat Mösyö Pierre'in değildi. Mösyö Pierre cuma akşamı şâkirdiyle geçen muhaverâtı eğlence kabilinden olmak üzere bir muhibbine hikâye edip de kitap hakkındaki niyetini de açtığı zaman o zat buna:

— *Contes de* Boccace münasip değildir. *Lezavantür du şövalye dö Koblas* götürseniz daha iyi olur, diyerek niyetini değiştirmeğe sebep olmuştu.

Mösyö Pierre Bihruz Bey'e kitaba, kâğıda, filâna dâir ne getirirse parasını beyden alırdı. Bu defa getirdiği kitabı gûya hediye olmak üzere getirmişse de bunu kırk frank vermek üzere veresiye aldığından bu parayı yine beyden çıkarmak için münasip bir zemin-i taleb düşünüyordu.

Bihruz Bey'in cömertliği, ulüvv-i cenabı Mösyö Pierre'i bu endişeden kurtardı. Beyefendi:

— Bu güzel kitabı kaça alabildiniz?

der demez Mösyö Pierre ağzından dışarıya fırlamak için beş dakikadan beri dilinin tâ ucunda bekleyen:

— Kırk frank!

kelimelerini Bihruz Bey'in kulağının zarına şiddetle çarpıverdi. Halbuki bey bulunduğu dakîka-i şevk u sürur içinde kitabın bedeli olmak üzere "iki yüz frank!" sözünü de işitseydi yine memnunen verecekti. Binaenaleyh:

— Kırk frank? Bedava... dedi. Hemen *jile*'sinin (1) cebinden iki lira çıkardı, Mösyö Pierre'e uzattı. Mösyö Pierre altınları alıp bil-muayene Osmanlı altını olduğunu anlayınca:

— Şimdi bunun üst tarafını nasıl versem? dedi ve beyefendiden:

— Ne ehemmiyeti var.. Başka vakit verirsiniz...

cevabını alması üzerine altınları *portmone*'sine (2) yerleştirdi. Kırk frangın kırk beş buçuk franga kadar farkını da bu yolda eskiden beri zimmetine iliştirdiği birçok frank farklarının cümle-i yekûnuna gönderdikten sonra derse mübaşeretten evvel *Lezavantür du şövalye dö Koblas*'dan beycfendiye birkaç *paj* (3) okuyup lâzım gelen yerlerini tatlı tatlı şerh etmeğe başladı.

İşte bu hâdise de Bihruz Bey'in zaten ber-kemal olan mesûdiyetini dü-bâlâ etmişti.

— 11 —

Pazar, pazartesi, salı günleri pek latif geçmişti. Bugünler Bihruz Bey âlem-i hayâlinde bazı evsâfını Mösyö Pierre'den işittiği *Buva dö Buloyn*'lardan (4), *Hayd Park*'lardan daha mükemmel bir park teşkil ederek o parkın içinde Perîveş Hanım'ı mahud landosuna değil de - sandığı elmastan, tekerlekleri gümüşten, zümrüt göğüslü, sedef kanatlı, yakut gözlü bir çift kumru koşulmuş- bir arabaya artık bir *ren* (5) gibi değil bir *dees* (6) gibi kurulmuş olduğu halde sabahtan akşama kadar dolaştırır ve

---

1) *gilet: Yelek*
2) *porte-monnaie: Bozuk para çantası*
3) *page: Sayfa*
4) *Bois de Boulogne: Paris civarında küçük bir orman*
5) *reine: Kraliçe*
6) *déesse: İlâhe*

kendisi-Keşfî Bey'in aynı *satir* (1) şekil ve kıyafetinde olarak o parkın karanlık köşelerinden ara sıra zuhur edip Perîveş Hanım'a doğru nazar-endâz-ı hased ü infial olmasından bî-huzur iken bile- o parlak arabanın yanı sıra dolaşır, âşık ve maşuka nâz ü niyazlarıyla meşgul olurlardı.

Salı akşamı Mösyö Pierre'in getirdiği kitabın içindeki şevk-engîz *imaj*'ların (2) temâşâsından sonra (nüzhetgeh-i hayalî) nin ötesinde berisinde Venüs âlemine mensup som mermerden birtakım dil-rübâ heykeller, bu heykellerin etrafında üçer beşer dolaşır *nemf*'ler (3), suları yeşil havuzlar içinde mercan gagalı, lâl gözlü, uzun boyunlu, kardan beyaz nazik kuğularla birlikte şinâverlik eder sırma saçlı, mai gözlü, güneş yüzlü periler de peydâ olmuştu.

Bihruz Bey çarşamba günü (park)ında elmas arabanın gümüş tekerleklerine yapışarak arabaya zînet veren -hani o perilerden güzel- Perîveş Hanım'ın cemâlinden intişar eden envâr-ı melâhate, dudaklarından lemean eyleyen ibtisâmât-ı letafete hayran olup duruyordu. Öte taraftan yine bir aralık *satir*'in görünüvermesiyle bir takımı *istatü*'lerin (4) etrafında üzerine elmas serpilmiş yeşil kadifeden ehramlar, yani jâledâr çemenler üzerine sırma saçlarını dağıtarak serilmiş, diğer birtakımı zümrüt-fâm havuzlarda kuğularla sabahat müsabakasına girişmiş periler, *nemf*'ler bir çığlıktır kopardılar. Her biri parkın tenha bir tarafına doğru şitâbân olmağa, nazik kuğular da kanatlarını vurup haykırarak havuzlarda kıyametler koparmağa başladılar. Zavallı Bihruz Bey içinde bulunduğu âlem-i istiğrâk-ı âşıkâneden bir âlem-i dehşete intikal etti. "Acaba ne oluyor?" diye sağına soluna bakınıp dururken *satir*'i gördü. *Satir* Perîveş Hanım'a ciğer-sûz nazarlar havale edip Bihruz Bey'e de zehr-âgîn handeler gönderiyordu. Beyin bu

---

1) satyre: İnsan vücutlu, teke ayaklı yarı tanrı. Mec. şehvet düşkünü adam.
2) image: Hayal, burada resim
3) nymphe: Kır ve su perisi. Mecazi olarak çok güzel kız
4) statue: Heykel

hâle pek fena canı sıkıldı. Bu dakikada ise beyefendi âlem-i hakikatin dehşet-nâk bir vartasından güç ile kurtuldu. Çünkü (nüzhetgâh-ı hayalî) de elmas arabanın yanında bulunan beyin fikir ve endişesi olup kendisi ise âlem-i hakikatte yine mahud sarı arabasıyla kırları dolaşıyordu. Parkın umulmadık bir yerinden *satir*'in nâgehan görünmesiyle perilerin, kuğuların içine aşıp düştüğü dakikalarda Bihruz Bey'in sarı arabası Haydarpaşa'dan uzun çayıra doğru giden yolun sağında on metre umkundaki bir uçurumun hizasına gelmişti.

Bey *satir*'e hiddetinden elindeki terbiyeleri sağına doğru çekerek hayvanları uçuruma sürerken geride bulunan *koşe* hemen beyin mevkiine sıçrayıp terbiyelere sarılarak hayvanların başlarını doğrultmağa muvaffak oldu. Bey de bu sayede hem uçuruma gitmekten, hem de parktan dışarıya çıkarak *satir*'in tacizâtından kurtuldu.

Çarşamba akşamı Bihruz Bey biraz neşesiz idi. Çünkü sarı arabanın geçirdiği tehlike münasebetiyle kendini parktan çıkarmağa muvaffak olmuş ise de *satir*'i zihninden def' etmeğe muktedir olamıyordu.

"Acaba küçük hanımın Keşfî ile gerçekten bir *rölasyon*'u (1) mu var? Öyle ise yazık ona! Lâkin bana niçin baktı!. *Non! non! es posibl?* (2) Beni bahçeye çağırsın, *lac*'ın kenarında dursun, bana pırlantalar yuvarlasın, benden çiçek alsın göğsüne taksın, o kadar iltifatnâmeler falanlar etsin, sonra da, sonra da Keşfî'nin haset! Haset! diye bağırması üzerine, işte burası fena. Ne kadar bozuldular, ne kadar çabuk landoya girdiler, cuma günü kaçta gelirsiniz? dedim de cevap bile vermedi. Giderken bir *adyö* (3) demeli değil miydi? Daha, daha, daha. Sonrası daha fena:

---

1) relation: Münasebet, ilişki

2) Non! Non! Est-ce possible: Hayır! Hayır! Mümkün olabilir mi?

3) adieu: Allahaısmarladık

Çarçabuk nereye gittiler bunlar? Aramadığım yer kalmadı. O aralık Keşfî de *file* (1) etti. Demek ki... Ne münasebet!. Keşfî gibi bayağı bir *garson'a* (2)... *Emposibl* (3)! Ama bakalım yarın değil öbür gün sözünde duracak mı? Bakalım Keşfî de gelecek mi?.. Of! Ne kadar başım ağrıyor. Of! Benim sevgilim! Söyleyiniz bana ki beni sevmiyorsanız bari onu da sevmiyorsunuz ya? Görüyor musunuz ne kadar *sufrans* (4) içindeyim!.. Bana merhamet ediniz. Bana ki sizi *adore* (5) ediyorum, işte huzurunuzda diz çöktüm, bir kelimecik, hayır! Beni sevmiyorsunuz... Ah ne kadar semavî bir güzelsiniz... *Allon ön beze* (6)! O ne?. Şimşek! *Mon diyö* (7)! Gökyüzü ne kadar karanlık!. Rüzgâr da çıkıyor... Bora... bora... *burrask* (8)... Yağmur... Vah! Vah! Sonra ne olacak? Yarın perşembe, öbür gün cuma... Hava böyle kalırsa... Ay ay... *Kel plüi torransiyel!* (9) Yağmur değil tufan bu!.. Eyvah! Cuma günü göremeyecek miyim?.. Mektubumu veremeyecek miyim?.. Of! Başım!.."

Bihruz Bey'in bu endişeli tefekkürâtı, bu acıklı tahayyülâtı *dine*'den (10) sonra gece saat iki buçuk sularında salonun Fenerbahçesi'ne nâzır açık bir penceresi önünde cereyan ediyordu. Bî-çâre beyin *park imajiner*'indeki (11) perilere, kuğulara âşûblar salmakla nihayet Bihruz Bey'i bir ürküntü ile oradan meyusen çıkmağa mecbur eden *satir* beyin zihnine girmeğe de yol bularak iki saatten beri bî-çâreyi

---

1) *filer: Savuşmak, kaçmak*
2) *garçon: Burada genç erkek*
3) *impossible: İmkânsız*
4) *souffrance: Eziyet*
5) *adorer: Tapmak*
6) *Allons, un baiser!: Hadi, bir öpücük*
7) *mon Dieu: Tanrım*
8) *bourrasque: Bora, fırtına*
9) *quelle pluie torrentielle: Ne müdhiş yağmur*
10) *dîner: Akşam yemeği*
11) *parc imaginaire: Hayalî park (metinde nüzhetgeh-i hayalî şeklinde de geçmektedir.*

bî-huzur edip dururken havanın kararması, şimşekler çakması, fırtına vukûu, şiddetli yağmur nüzûlü zavallı âşık-ı hasret-zedeyi bütün bütün giriftâr-ı ye's ü elem etmişti.

Bey penceresini kapadı. Yağmurun kesilmesini saatlerce bekledi. Yağmur dem-be-dem şiddetini arttırıyor, fırtına kıyametler koparıyor, şimşekler çakıyor, etrafa sâikalar düşüyordu. Bu halde saat altıya geldi. Bey hepsi biri birinden müz'iç endişelerinden zihnini kurtarıp da hareme gitmeyi hatırına getiremiyordu. Mişel Ağa iki, üç defa salona girmiş ise de vaktin geciktiğinden dolayı *observasyon* (1) etmeğe cesaret edememiş idi. Halbuki beyefendinin saat altılara kadar - hususuyla böyle yürekleri heyecana giriftar eden bir fırtına gecesi- içeriye girmemesi valide hanımefendiye, dadı kalfaya başka başka meraklar vermişti. Bey önünden bir türlü ayrılamadığı pencereden âlem-i tabiatın hal ü manzara-i dehşetâverini muztaribâne temâşâya mevkuf iken dadı kalfa başında bir örtü ile salonun kapısı önünde zuhur etti.

— Beyim! Hâlâ oturuyor musun? Hanımefendi de, ben de merak ettik.... Bu ne yağmur beyciğim?..

— Sorma!. Bu yağmur değil, *dclüj* (2)!

Gerçek pek delice yağıyor, ortalığı sel basacak. Galiba yakınlarda bir yere de yıldırım düştü.

— Vâlide yatmadı mı?

— Hayır! Misafirler vardı, bitişikler, şimdi gittiler..

— Nasıl gidebildiler?

— Beklediler, beklediler, yağmurun dineceği yok, gittiler. Hanımefendi çok üzerlerine düştü "kalınız" diye ama kalmadılar...

— Saat kaç acaba?

— Saat yediye geliyor..

— Gerçek!. Altı buçuğa beş var..

---

1) *observation*: Uyarı, ikaz

2) *dćluge*: Tufan, şiddetli yağmur

— İçeri girmeyecek misiniz?

— Sen git mumları yak, ben de geliyorum.

Filhakika dadı kalfa çekildiği gibi Bihruz Bey de yerinden kalktı, doğruca yatak odasına gitti, soyundu, mumlarını söndürdü, yatağına girdi. Fırtınanın, yağmurun dil-hıraş âvâzesini işitmemek için kulaklarından birisini yastığa yapıştırdı, diğerinin üzerine yorganı çekti ise de gürültüyü işitmemek kâbil değildi. Halbuki Bihruz Bey'in akşamdan beri tutturduğu hırçınlık sebebiyle takatten düşen tıfl-ı aşkbâz-ı hayâlîsini uyutmak için tabiatın bu feryâd-ı ıztırâbı korkunç ve fakat müessir bir ninni hükmünü icra ediyordu. İşte gûş-ı medhûşu bu ninniyi dinlediği kadar dide-i *satir* didesi dahi *veyyöz*'ün (1) fânusu üzerinde nümâyân zühre-i bürehne-peykeri temâşâ ede ede Bihruz Beyefendi âlem-i yakazanın dağdağa-i rûh-fersâsından tamamıyla âzâde olan âlem-i hâb-nûşine müntakil olduktan sonra muzallel ve muattar hıyabanlardan geçerek mahud (nüzhetgâh-ı hayâlî) den daha mükemmel bir parka dahil oldu.

— 12 —

Bihruz Bey ertesi sabah ikiye doğru gözlerini tatlı uykudan açtığı zaman odanın içerisini ziyâ içinde görünce bir heyecân-ı fevkalâde-i sürûr ile yatağından fırladı, pencerelerin perdelerini kaldırdı, bir pencere açtı, dışarıya doğru bir baktı. Nazarına maruz olan manzara-i letafet geceki hâlin zıdd-ı tammı idi. Geceleyin tehevvürler, şiddetler içinde ağlayıp feryat eden dilber-i nâzenîn-i tabîat etrafında henüz kurumamış olan gözyaşlarından dolayı mahcubiyetini ketm edemediği halde latif latif tebessüm ediyordu. Birkaç saat evvel âfâkı kâmilen ihata eden kara bulutlardan çehre-i handân-ı semâda bir leke bile yoktu. Ağaçlar, çemenler, dağlar, taşlar yıkanmış, toprakların tozları basılıp yerler -Çamlıca ve civarı kırlarına mahsus- sarılığı almıştı. Gusûn u evrâk-ı eşcâr üzerinde yığın yığın duran elmas-pâreler nesîm-i âheste -hübûbun edna tehzizleriyle yerlere dökülür,

1) veilleuse: İdare lambası, gece kandili

tabiatı nurlar, sürurlar içinde görmekle bu kudret-i cemîle-i Rabb-ı kâinatı takdisen şâikâne ser-âgâz-ı nagamât-ı tehlil etmekte rübûde-sâmân olan tuyûr-ı mübâreke kendilerine ârâmgâh-ı safâ ittihaz ettikleri eşcâr-ı hazaret-disârın birinden diğerine uçar, agsan-ı elmas-nisârın birinden diğerine konardı. Dağların yeşil renkleri -üzerlerindeki âster-i gubârın sıyrılmasıyla bazen daha ziyade koyulaşmış, bazen daha ziyade açıklığa dönmüş, yani reng-i dil-pezîr-i tabiîlerini bulmuştu!

Bihruz Bey bu âsâr-ı ibtihâc-ı tabîatı yarım saat temâşâ etti. Güneşe baktıkça öpeceği geliyordu. Çünkü kaç günlerdir hasret-keşi bulunduğu mâh-ı dîdâr-ı dil-ârâmını bu güneşin sayesinde görebileceğini takdir ediyordu.

"Ne kadar güzel! Ne kadar parlak!.. Güzel *natür* (1)! Bugün o da aynı benim sevgilim gibi *blond*!.. Demek ki yarın kendini göreceğim. Evet! Yarın mutlak gelir. Arîzamı takdim ederim. O da elbet hüsn-i kabul eder. Eğer bizim zevzek yine bir *entrik* yapmazsa... Bakalım tâli ne gösterir."

Bihruz Bey o sevinç ile ber-mutad hazırlandı. *Tualet*'ini yaptı, kahvaltısını yedi, dadı kalfa ile beşûşâne mülâhazalardan sonra selâmlığa çıktı, odasına girdi, yazıhanesinin gözünü açtı, o gözün içinde mahfuz bulunan muhabbetnâme-i mahudu eline aldı, içindeki *kompliman*'ları (2). *santiman*'ları (3) bir daha görmek istediyse de mektup kapanmış, mühürlenmişti. Açmağa kıyamadı, tekrar göze bıraktı. Lel lele lel lel... Lel lele lel lel lel lele lel lel... Lellel lâ!..

Mösyö Pierre, ne iyi adamdır!. Bugün şu latif hediye ile beni memnun etmek için dün mahsus darılttı, diyeceğim geliyor. Bakalım daha neler var? Bakalım bizim *brav* (4) *şövalye dö Koblas* daha neler diyor?.."

---

1) *nature*: Tabiat
2) *compliment*: İltifat
3) *sentiment*: Duygu, his
4) *brave*: İyi yürekli

Profesör Pierre'in hediye ettiği kitâb-ı musavver Bihruz Bey'in pek kıymetlisi olduğundan parkta bulunmadığı zamanlar bunu mütalaa ile tenvîr-i hayâl ederdi. Yine kitabı der-dest ile evvela resimlerini -belki ellinci defa olarak- temâşâ ile ötesinden berisinden okumağa başladı.

Bey bu lezzetli mütalaaya gereği gibi dalmıştı. Odanın kapısı yavaşçacık vuruldu: Tık! Tık!

— *Antre!..* (1)

Kapıya vuran Mişel idi. içeriye girdi. Elinde gümüş bir tepsi, tepsinin içinde üzeri Fransızca yazılmış bir mektup vardı. Mektubu beye arz etti. Bey mektubu alıp açmağa uğraşırken kucağındaki kitap yere düştü. Mişel hemen eğildi. Kitabı yerden alırken kitap açıldı, en parlak tasvirlerden biri meydana çıkıverdi. Mişel de bunu gördü. O zaman bey kitabı uşağın elinden almakla beraber bî-çâreyi haksız olarak:

— Hayvan herif!.. Defol oradan!

diye hem tekdir etti, hem de yanından kovdu.

Gelen mektup ise sarı araba ile bakla kırı hayvanların bedel-i mukarreri olan dört yüz on sekiz ve bunların masârif-i nakliyesi bulunan kırk dokuz ki cem'an dört yüz altmış yedi liradan bâki kalan yüz elli liranın dört ay içinde mukassatan tediyesi meşrut olarak birinci taksit zamanının hulûlüne daha bir on beş gün var ise de paraya lüzum olduğundan Bihruz Beyefendi birinci taksidi şimdiden inayet buyururlarsa mûcib-i memnûniyet olacağına dâir ve (Beyoğlu'nda mukim fabrika sahibi komisyoncu Jak Kondoraki) imzasını hâvi idi.

Bihruz Bey bu mektubun kıraatinden pek hoşnud kalmadı.

---

1) entrez: Giriniz

Çünkü evvela *Lezavantür dü şövalye dö Koblas*'ı tatlı tatlı okurken onu elinden bırakmağa mecbur oldu. Sâniyen kitabın mahremâne resimlerinden bir tanesini o Mişel olacak *embesil* (1) gördü. Sâlisen ilk takside daha bir aydan ziyade zaman vardı. Bey uşağı çağırdı:

— Mişel!.

— Mösyö!..

— Böyle bir kâğıdı bana getirmeğe nasıl cesaret ediyorsun?.. Sen bilmiyor musun ki birinci taksidin gelmesine daha bir ay var? Git söyle cevap yoktur...

— Baş üstüne *ekselans!*.. (2)

Bîçare Mişel kapalı bir mektubun içinde ne olduğunu ve hususuyla birinci taksidin hulul edip etmediğini nereden bilecek ve bilse de beyefendiden emir almaksızın mektup getiren adama cevap vermeğe nasıl cesaret edecekti? Bihruz Bey canının birkaç sûretle sıkıntıya düşmesinden buraları hesaplayamamış ve zavallı Mişel'i bir ikinci defa daha bi-gayr-ı hakkın tekdir etmişti.

Mişel'i def'ettikten sonra Bihruz Bey bıraktığı kitabı tekrar aldı, mütalaaya devam etmek istediyse de yapamadı, kitabı bıraktı, müteessirâne düşünmeğe başladı.

"Lakin taksit zamanı gelince paraları nasıl vereceğiz?. Üç gün evvel Mir'e yüz doksan lira verdim, Herald'm hesabına bakmadık. Albert'inki iki yüz otuz lira olmuş. Paris'ten gelecek eşya da gelmedi. Biz bu borçları nasıl ödeyeceğiz? Vâlide pek fena dargın.

---

1) *imbécile: Budala, aptal*

2) *excellence; Bakan ve büyükelçilere saygı hitabı*

Yemin etmiş konağı sattırmayacakmış. Elmasları da birer birer satıp *konsolide*'ye (1) çevirdiğini işitiyoruz. Elli yaşında kadın.. Bilmem daha ne kadar yaşayacak ki bu kadar para canlılık ediyor? Kulekapısı'ndaki mağazadan elime pek az şey geçti, Galata'daki hanın parasından kalan altı yüz lira ancak üç, dört aylık cep harçlığım demektir. *Mon diyö!.* (2) Bu borçları ödemeğe bir çâre bulmazsam ben ne yaparım? *Anfen* (3). İstanbul'daki eve dört bin lira veriyorlar ya!.. Bir şey yaparız. Artık vâlide hanım buna karışmasın. O benim babamdan kalan bir şey!.. Bir dört bin lira daha elime geçerse bin lirasıyla borçları öderim. Üç bin lira ile de *konsolide* alsam epeyce *entere* (4) getirir. Artık bundan sonra sefihliği de bırakmalı. Artık evleneceğim. Evlilere yakışan da *saj* (5) olmaktır. Meyus olacak bir hal yok.. Lel lele lel lel.. Lel lele lel lel.. Lel Lel lele!"

Bihruz Bey iptidâ-yı emrde kendisini pek müteessir eden bu düşüncelerden de kurtulmanın çâresini buldu. Nakd-i mevcûdu olan altı yüz lira bitinceye kadar Süleymaniye'deki konağı satmağa karar vermişti. Beyoğlu'ndaki, Galata'daki dükkânları, hanları satan tellâl bundan evvel Süleymaniye'deki konağa da dört bin lira kadar arz eder bir müşteri bulmuş idiyse de o zamanlar beyin paraya ihtiyacı olmadığı gibi vâlide hanımdan da bazı mertebe muhalefet gördüğünden konak satılmamış ve fakat tellâlın da bir zamanlar gerek konaktan gerek köşkten hiç çıkmayan ayağı bütün bütün kesilmişti. Mamafih yeri malûm olduğundan indel-iktizâ kendisini buldurmak mümkündü.

---

1) *consolidé: İngiliz devlet tahvili*
2) *Mon Dieu!: Tanrım!*
3) *enfin: Nihayet, en sonunda*
4) *intérêt: Kâr*
5) *sage: Olgun*

Çamlıca bahçesi münasebetiyle Bihruz Bey'in muhabbeti sayfiyesine inhisar edip şitâiyesi nazarından bütün bütün düştüğünden makul olan köşkü satıp konağı elden çıkarmamak iken Bihruz Bey bunun aksini muvâfık-ı hal bulmuştu.

İşte beyefendi birkaç ay sonra düşeceği muzayakaya karşı konağı satmak tedbirini düşünmekle teessürâtını pek çabuk geçirdi. Müsterihâne *dejöne*'sini (1) etti. Bermutad mesîre-be-mesîre dolaşmak için arabasına bindi, çıktı, gitti!

O günün akşamında şâyân-ı tezkir fevkalâde bir hal olmamıştı. Bey âdeti veçhile saat birde akşam taâmını etti. Bir iki saat salonda vakit geçirdi. Erkence hareme gitti, soyundu, yattı. Dokuz saat kadar bir düziye rahatça uyudu.

Ales-sabah gözlerini açtığı gibi pencereye koştu, perdeyi kaldırdı. Hava fevkalâde latif idi. *Kel bel journe* (2)! diyerek seviniyordu. Çünkü bu güzel günün adı cuma idi. Bu sabahki *tuvalet* her günkünden ziyade sürdü. Yirmi, yirmi beş kadar kolalı frenk gömleğinden hiçbirisini Bihruz Bey beğenemediği için dadı kalfaya darılıyordu:

— Bunları Marigo mu ütüledi:.. Ne kadar da fena!..

— Evet! Beyim!. Marigo ütüledi... Hem de pek fena değil..

— Senin için fena değil ama benim için pek fena. Bu *pli*'ler (3) nedir?

— Neresi kirli ben görmüyorum.

— Kirli demedim a canım, *pli* diyorum sana, buruşuk...

---

1) *déjeuner*: Öğleyemeği
2) *Quelle belle journée*: Ne kadar güzel bir gün
3) *pli*: Kıvrım, büklüm

— Pek iyi... Söyleyelim de bir daha dikkat etsin...

— Hem söyle, hem de yine dikkat etmezse *konjediye* (1) olacağını anlat...

— Gonca diyen kim?.. Anlamadım.

— *Kom tüe drol!* (2) *Konjediye* diyorum konjediye.. Kovarım demek...

— Artık ben bilmem...

— Şu pantalonlara baksana.. Ne fena *pli*'ler yapmış.. Kim devşirdi bunları?

— Ben devşirdimdi.

— Boyun bağları nereye koydunuz?. Yeni gelenleri..

— Hepsi çekmecenin gözünde olacak..

— Haniya yeni mendiller?

— Daha yıkanmadı..

— Gördün mü ya.. Öyle şey olur mu? Şimdi ben ne yaparım?

— A beyim.. Çekmecenin gözünde belki yüz tane mendil var. Bir tanesini beğen, alıver..

— *Vuy!.. mezil nöson pa marke* (3)

— Neye rezil olsun? Onlar da yeni yeni mendiller..

— Markalı değil... Markaları yok onların...

---

1) *congédier: Kovmak, işten çıkarmak*
2) *comme tu es drôle!: Ne kadar tuhafsın!*
3) *Oui. Mais ils ne sont pas marqués: Evet. Fakat onlar markalı değil.*

— Markalısı da var... Dün ütülenirken gördüm.

—Terziden gelen kostümleri göremiyorum.

— Hepsi burada..

— İskarpinlerim gelmedi mi?

— Bilmem... Besbelli gelmedi.

— Şu potinleri ver bakayım...

Dadı kalfa ile cereyan eden şu muhavereden de anlaşılır ki Bihruz Bey bugünkü cuma tuvaletine fevkalâde ehemmiyet veriyor ve o cihetle gömlekten, boyun bağından, mendilden, pantalondan, ayakkabından kendisine en çok yakışacağı tayinde müşkilât çekiyordu.

Gömleğin, yeleğin, pantalonun, jaketin, potinin birini giyip birini çıkararak hele tuvalet işine nihayet verebildi. Selâmlığa çıktı. Doğru *kabine dö travay*'(1)ına girdi. Yazıhaneden mektubu çıkardı, jaketin cebine güzelce yerleştirdi. Oradan salona geçti. Salondaki çiçekliğin içindeki taze çiçeklerden güzel bir gül intihab etti. Jaketinin iliğine taktı. Biraz oturdu, biraz gezindi. Her çeyrekte bir kere saatine baka baka hele öğle vaktine yetişti. Derhal *dejöne*'yi ısmarladı. Çünkü bu sabah kahvaltıdan sarf-ı nazar ettiğinden karnı epeyce acıkmıştı. Bade't-taâm salonda biraz daha oturdu, gezindi. Bir aralık yine *kabine dö travay*'ına geçti. Şövalye kitabını açtı, karıştırdı. Nihayet saatine baktı, saat yedi buçuğu geçiyordu.

— Mişel!

— Mösyö!

---

1) *cabinet de travail*: Çalışma odası

— *Ma vuatür!* (1)

— *Tutalör ekselans!..* (2)

Bir çeyrek sonra bey arabasına bindi. *Koşe* de yerine geçti... Gırr!..

— 13 —

Arabanın bu defa gittiği yeri beyana hacet yoktur ki hikâyeyi takip edenlerce o yerin Bahçe-i Umumî'den başka bir mahal olamayacağı umûr-ı malûmedendir.

Evet! Beyefendi arabasını mutadından ziyade bir süratle sürerek Tophanelioğlu'ndan bahçenin alt başına varıp da dahil ve haricini fevkalâde bir kalabalığın cevelangâh-ı izdihamı görünce buraya yetişmekte biraz geç kalmış olduğuna teessüfler ederek kim bilir kaçıncı devresini icrâ etmekte olan arabaların arasına epeyce müşkilât ile karışabildi.

Bu sûretle ağır ağır giderek yukarıki meydancığa vâsıl olunca silsile-i devr-i dâimden arabasını kurtardı, gazinoya karîb bir mevkie çekti, durdurdu, kendi derhal arabadan fırladı, doğruca bahçeye girdi. Sürü sürü gezen rengârenk ezhâr-ı behiştî içinde aradığına benzer bir sîmâ göremeyince -hikâyemizin mebdeinde tarif olunduğu vechile-aşağıki kapıya yakın bir mevki intihab edip oturdu. Bir bira ısmarladı. Sarışın hanımın vürûduna sabırsızlıkla intizâra ve bu intizâr-ı şedîd içinde dem-be-dem saatine bakıp her beş dakikada bir kere de kapıya doğru gidip gelmeğe başladı.

Evet! Bahçeye süslü hanımların, şık madamların mai gözlüsü, kara kaşlısı, elâ gözlüsü, sırma saçlısı, uzun boylusu, kısası, narin yapılısı, şişmanı, hâsılı her türlüsü girip çıkıyor, fakat Bihruz Bey'in "siyeh-çerde"-i hayalperverdesi bir türlü görünmüyordu. "Siyeh-çerde" görünmediği gibi landosu dahi belirmiyordu.

---

1) *ma voiture: Arabam*

2) *tout à l'heure, excellence: Derhal ekselans*

Medid olduğu kadar şiddeti artmakta olan bu intizar içinde zavallı Bihruz Bey'in zihni birtakım ihtimalât-ı müz'icenin keş-â-keşine düşmüştü ki en elîmi Perîveş Hanım'ın Keşfî Bey'le başka bir yerde *randevu* vermiş olmasıydı. Zira bahçe seyircileri arasında Keşfî Bey dahi görülemiyordu. Bu ıztırâb-ı tahammül-fersâ içinde saat on buçuğa gelip ümidin bütün bütün kesilmesi dakikaları takarrüb edince bey için için of! larını artık zaptedemez olmuştu. Bir aralık yine yerinden fırladı, kapıya doğru gitti. Devr-i dâim zincirini teşkil eden arabaların mürurına içeriden meyusâne bakıyordu. Birden bire ser-â-pâ vücudu bir ihtilâca tutuldu. Çehresi ibtidâ kızardı, sonra sarardı, daha sonra yemyeşil oldu. Bulunduğu noktadan sol tarafa şitab etmek istedi. Orası geçit vermez derecede sık bir ormancıktı. Ormancığın azıcık yukarısına gitti. Orası bahçenin kenarına müntehi bir düzlük ise de bir iki madama, birkaç erkek, birkaç da çocuktan mürekkep bir aile sandalyeleriyle bir halka teşkil ederek orada oturuyorlardı. Bihruz Bey gözlerini bahçenin dışarısındaki kargaşalığa dikmiş olduğu halde bunların üzerine doğru süratle yürüdüğünü oturan çocuklar görünce korktular... analarının, babalarının kucaklarına iltică ettiler. Bihruz Bey hareketine kat'a halel vermedi. *"Pardon!"* diyerek halka-i müteşekkileyi çiğner gibi aralarından geçti, hatta geçerken bir, iki sandalye de devirdi, bahçe duvarının dibine gitti, biraz durdu, yine geldiği tarafa döndü, fakat dönerken halkayı bütün bütün bozulmuş, dağılmış buldu. Tekrar kapıya doğruldu, yine döndü. En sonra yerine gitti, *garson*'u çağırmak için bastonunun ucuyla bira kadehine hızlı hızlı vururken kadeh devrildi, sonra yere düştü kırıldı. Hele *garson* da yetişti. Bey bira ve kadeh paralarını başka başka tesviye ettikten sonra *pardesü*'sünü koluna aldı, yine fevkalâde bir süratle yukarıki kapıya doğru yürümeğe başladı.O süratle hem gider, hem de *enkonyito! enkonyito* (1) *Diabl* (2)! diye söylenir, herkesi kendine hayretle bakturırdı.

---

1) *incognito: Kimliğini, kıyafetini gizleme*

2) *diable: Şeytan*

Bu kadar telaş ve heyecan ve harekete sebep ise beyefendi ibtidâ kapıdan arabaların mürurunu seyrederken hayâl-i cânânenin âdi bir kira arabası içinde olarak kendisine görünmesiydi.

Filhakîka Perîveş Hanım Çengi Hanım'dan maada Gülşeker Hanım nâmında diğer bir genç refikasıyla beraber bahçe seyrine gelmişler ve Gülşeker Hanım'ın *tualet*'i (1) böyle bir seyrin iktizasına muvâfık bulunmadığından arabadan hiç çıkmamak hakkında gösterdiği arzuya binaen üç hanım bahçeye inmekten sarf-ı nazarla hemen iki saatten beri devr-i dâim içinde dönüp dolaşmakta bulunmuşlardı. Bihruz Bey ise cânânesine bahçenin içinde muntazır olduğu kadar açık kapının önünden mürur eden arabaları da nazardan kaçırmıyor idiyse de bunların içinde mahud landoya benzer bir şey göremediğinden ve sarışın hanımın öyle âdi bir kira arabasıyla böyle bir seyir yerine gelmeğe tenezzül edebileceğine ihtimal veremediğinden beyhude sıkılıp duruyordu.

Hele iki dakikada Bihruz Bey yukarıki kapıdan çıktı. Hayâl-i cânâneyi nâkil arabanın rengine, biçimine, arabacının kılığına, kıyafetine, hayvanların donuna başka başka dikkat etmişti. Devr-i dâim zinciri ise izdihamın fevkalâdeliğinden dolayı pek ağır hareket ediyordu. Beyefendi maksud olan arabanın vüruduna muntazıran bir kenarda bastonuna dayandı, durdu.

Beş dakika geçmedi, hele araba köşeyi döndü. Tamam beyin bulunduğu noktaya muhâzi gelince Bihruz Bey jaketinin cebinden muhabbetnâme-i mahûdu çıkardı. Arabanın içinde kırılarak tebessümlere başlayan Perîveş Hanım'a tazimlice bir *reverans* (2) ettikten sonra Fransızca: "Matınazel!..

---

1) *tualette*: Elbise, kıyafet

2) *révérence*: Saygı ile eğilme

Muztarib ve perişan gönlümün nâtık-ı fotografisi olan bu mektubu zât-ı seniyenize takdim etmekliğime müsaade buyurunuz!" diyerek ve araba yürüdüğü kadar bu da yanı sıra giderek mektubu arz etti.

Bunun üzerine genç hanımların ikisi birden bir kahkahadır kopardılar. Bunların karşılarında oturan Çengi Hanım da: "Hadi.. hadi!.. Çekil oğlum!.. Ayıptır!" diyordu. Fakat bu dakikada Bihruz Bey'in duman içinde bulunan gözleri hiçbir şey göremediği gibi asabî bir uğultuya giriftar olan kulakları da hiçbir şey işitemediğinden elindeki mektup ile arabayı takipte devam ediyordu. Nihayet Gülşeker Hanım beyin haline acıdığından dolayı değil o belâyı başlarından def'etmek için kolunu uzattı, elinden mektubu aldı. Bey de oradan çekildi.

Bihruz Bey bu esnada âdeta sersemlemişti. Arabadan ayrıldıktan sonra bıraktığı noktaya geldi durdu. Markalı mendilini çıkardı. Alnından, şakaklarından fışkıran terleri silmeğe başladı. Mektup takdim etmek için arabaya sırnaştığını görenler kendisini birbirlerine gösterip gülüşüyorlardı. Fakat Bihruz Bey'in gözlerini bürüyen duman henüz ber-taraf olmadığından o hiçbir şey görmüyordu. Biraz dinlendikten sonra aklı başına gelmeğe başladı. O zaman muvaffakıyetinin reng-i neşvesi çehresine aksederek çehrede bir beşâşet hâsıl oldu. Bunun üzerine tekrar bahçeye girdi. Aşağı doğru ferih ve fahûr giderken yolunun üzerinde rast gelen eel segâhlarda müsâdif-i nazarı olan mösyölerden, madamalardan biraz göz âşinâlığı olanlara *ieveranslar* edip az buçuk taruştıklarına el vererek *"koman sava?"* 1) deyişi beyefendinin ifrât-ı sürûr-ı temkin-güdâzına delâlet edecek hallerindendi.

---

1) *comment ça va?: Nasılsınız?*

Bu sûretle iki, üç kere bahçenin içini devretti. Kendisi gezindiği kadar takdim ettiği muhabbetnâmenin içindeki parlak ibarelerden, müessir ve muharrik sözlerden bazılarını zihninden geçiriyor ve mektuba leffettiği *kuple*'lerden (1):

Bir siyeh-çerde civandır
Hayli dem hayli zamandır.

mısralarını orkestranın âhengine uydurup terennüm ediyordu.

O latif mektubun, o nazik *kuple*'lerin yüreğinde ne tesir icrâ ettiğini Perîveş Hanım'ın sîmâsından anlamak üzere bir aralık beyefendi bahçenin yukarıki kapısından çıktı. Doğru arabasına gitti, yerine oturdu, terbiyeleri eline aldı, bekledi.

Bu esnâda vakit on biri geçmiş, devr-i dâim zinciri ise hayli seyrekleşmişti. Zincir üç defa devrini icrâ etti. Hayâl-i cânâneyi nâkil araba görünmedi. O zaman bey saatine baktı. On bir buçuk olduğunu görünce *"ile tar* (2)... *Probablöman* (3) gitmişler... *Alon* (4), takip edelim, bu defa *jö latrapöra jesper* (5), beni yolda beklemesi lâzım gelir" dedi. Aşağıya doğru arabasını dört nala sürdü. Tophanelioğlu'nun dört yol ağzına gelince yine şaşırdı. "Takipten ne hâsıl olacak, pazar günü kendisini görecek değil miyim?" diyerek Bağlarbaşı yolunu tuttu. Bağlarbaşı'ndan Nuhkuyusu ve Duvardibi tarîkiyle Haydarpaşa'ya indi. Oradan Koşuyolu'yla köşküne geldi.

Köşke vâsıl olunca Mösyö Pierre'in gelip gelmediğini sordu. Mösyö Pierre yarım saat evvel gelmiş, salonda gazete mütalaa ediyordu. Bey doğru salona girdi.

---

1) *couplet*: Kıt'a
2) *il est tard*: Geç oldu
3) *probablement*: Muhtemelen, ola ki
4) *allons*: Haydi
5) *je l'attrapera j'espère*: Yakalayabileceğimi ümit ederim.

— *Bonsuvar şer profesör!* (1)!

— *Bonsuvar mon beyefendi* (2). İnşallah iyisiniz?

— *Mersi!* Pek iyiyim... Zât-ı âliniz?

— Geçen akşam eve biraz geç gittim. Hava da rutubetli idi.. Nezleye uğramışım.

— Beis yok... Bu akşam ders yapmayız olmaz mı!..

— Hayır!.. Benim nezlem derse asla mâni değildir. Her vakitki gibi çalışabiliriz.

— Pek âlâ! Lâkin *şer profesör* getirdiğiniz o güzel kitap âdeta bir *trezor* (3).

— Evet!.. O kitap *amur dö fam* hikâyeleri içinde bir tanedir.

— Hikâyeler güzel. Ya o resimler?

— *Apetisan* (4) değil mi?

— *Eksitan plüto!* (5)

— Lâkin çokluk bakmamalı...

— Gerçek... Mişel size bir şey söyledi mi?

— Ne gibi?

— Zira kitabın resimlerinden bir tanesini *par aksidan* (6) görmüştü de...

— Hayır!. Hiçbir şey demedi.

---

1) *bonsoir cher professeur:* İyi akşamlar aziz profesör
2) *bonsoir mon beyefendi:* İyi akşamlar beyefendim
3) *trésor:* Hazine, define
4) *appétissant:* İştah açıcı, istek, arzu uyandırıcı
5) *excitant plutôt:* Daha ziyade tahrik edici, uyarıcı
6) *par accident:* Kazaen

Bunlar bu muhaverede iken salona giren Mişel taâmın hazır olduğunu haber verdi. Bihruz Bey muazzez hocasının koluna girdi. *Salamanje*'ye (1) götürdü. Sofraya oturdular. Öteden beriden konuşarak taâmı bitirdiler. Tekrara salona geçtiler.

Bihruz Bey'in ders yapmağa bu akşam hiç meyli yoktu. Hatta Mösyö Pierre nezlesi olduğundan bahsettiği zaman beyefendinin "bu akşam ders yapmayız" sözünü birdenbire sarf etmesi de o meyilsizliğinden dolayı idi.

Salona girilip kahveler içildikten sonra Bihruz Bey oyun masasını ismarladı, mumları yaktırdı, Mösyö Pierre'e hitaben:

— *Nuzalon fer kelkö parti dö tranteön* (2)! dedi, karşı karşıya geçtiler, oturdular, oyuna başladılar.

Oynanan oyun alaturka "otuz bir" idi ki dâvsız olarak her partisi bir çeyrek liraya olmak üzere mukavele olunmuştu.

Mösyö Pierre bu oyunu kış geceleri Bihruz Bey'in konağına toplanan genç beylerden görmüş, öğrenmiş ve hatta ara sıra kendisi de beylerin oyununa girişerek hayli mütemetti olmuştu. Mösyö Pierre bu akşam da kazanmağa başlayınca Bihruz Bey'i çabuk kaçırmamak için oyunda türlü maskaralıklar eder ve arasıra Fransızların "oyunda tâlii yâr olan aşkta bedbaht, oyunda tâlii yâr olmayan aşkta nîk-baht olur" kavl-i meşhûrunu beyin sem-i dikkatine îsâl edip oyunda yenilmeye tahrizden hâli kalmazdı. Bey de bu lakırdıyı işittikçe -hayali zaten hiçbir dakika gözünün önünden savulmayan- sarışın hanımın tâliine oynarken mesela kaba on dörtte yatar, otuzda on dörtte kâğıt çeker, partiyi zorla kaybederdi. Arada dondurmalar da yenilmek,

---

1) *salle à manger*: Yemek odası

2) *Nous allons faire quelques parties de trente et un*: Birkaç el otuz bir oynayalım.

kahveler de içilmek sûretiyle üç saat devam eden oyuna nihayet verildi. Mösyö Pierre beş buçuk lira kâr ile oyundan kalktığı zaman idi ki nezlesini hatırlayabildi ve "●h! Ne kadar yoruldum! İzin verseniz odama giderdim. İstirahate muhtacım" diyerek beyden müsaade istedi. Zâti saat de beşe gelmişti. Birbirine *bonsuvar* dediler, ayrıldılar. Mösyö Pierre yatak odasına gitti.. Bihruz Bey de hareme girdi. Birisi beş buçuk lira kazancın keyf-i şevkine, diğeri bir gün sonra vâki olacak mülâkāt-ı âşıkānenin zevk-i hayâline dalarak uyudular!

ÜÇÜNCÜ KISIM

— 1 —

Bihruz Bey mülâkāt-ı âşıkāne için kendince kararlaştırdığı pazar günü bir gün evvelkinden daha pek çok itinalarla *tualet*'ini yapıp hazırlandıktan, öğle taâmını da ettikten sonra saat sekize gelmeden arabasına bindi, Tophanelioğlu tarîkiyle Çamlıca'ya giderken Bahçe-i Umumî'ye de muhibbâne bir nazar imâle ederek mevki-i intizara vardı.

O gün hava sünbülî, sıcak mutedil derecede, yollar ise üç gün evvelki yağmurlardan dolayı tozdan vâreste olmak münasebetiyle Çamlıca seyri için en müsait günlerden ve fazla olarak pazar da müsadif olduğu için birtakımı midelerini birer küçük havuz gibi Çamlıca suyu ile bil-imlâ içerisine sardalya balığı salıvermek, diğer takımı da tavla oyunuyla vakit geçirmek, bazıları nargile safâsına koyulmak, diğer bazısı da Çamlıca gibi İstanbul'un, Boğaziçi'nin her ciheti pây-mâl-i nezâreti ve bürûc-ı isnâ-aşerin on üçüncüsü addolunmağa liyakati olan bir nokta-i mürteficden bâlâ vü zîrc, yemîn ü yesâra medd-i nazar-ı is-

tiğrak ü hayret ve temâşâ-yı tecelli-i hezârân-gûne-i tabîatla tefrîh-i rûh ü cenan, tervîc-i fikr ü vicdan etmek maksatlarıyla sabahtan beri fevc-â-fevc gelen halk iskemleler, kaba hasırlarla celsegâhları kâmilen tutmuş ve bu karmakarışık kalabalığın gulgule-i mevâridât ü muhâverâtına ve kahveci tâbilerinin "iki şekerli, bir sade, üç lokum!" yollu haykırmalarına -muhallebici, dondurmacı, leblebici, "eğlenceelik şam fıstık"çı, şekerci, simitçi gibi- hiçbir mesîreden eksik olmayan satıcıların mütenevvi sadâ ve edâlarla bağırıp çağırmalarına bir fena keman, bir âdi lavta, bir soğuk klarnet, bir de porsuk teften ibaret ince sazın kaba takımı tarafından -mevcut halkın yüzde doksan dokuz üç çeyreği için bedava olarak- icrâ olunan âheng-i tenâfürünün inzimamı ve orta tarafta marûf-ı sığâr ü kibar Çamlıca âb-ı hoş-güvârının menbaı kurbunda hayme-güşâ-yı karar olan kebapçının kızgın ateş üzerinde mai ve yağlı dumanları buram buram çıkıp etrafa yayılan köftesinden, kebabından, ciğer tavasından, piyazlı fasulye salatasından münteşir revâyih-i iştihâ-fersânın hevâ-yı pâk-i nesîmîyi iktihamı o mevki-i müstesnâyı tertipsiz, letafetsiz, zevksiz, liyâkatsiz bir sûrgâha döndürmüştü. Bihruz Bey o mükellef *ekipaj*'ıyla (1) teşrif edip de Çamlıca'yı bu hal ve manzarada görünce fena *endiyne* (2) oldu, ziyadesiyle canı sıkıldı.

Çünkü beyefendi orta set üzerinde büyük çınarın altında tenhaca sandalyesine kurulup, ayağını da ayağının üzerine atacak da perestîde-i "siyeh-çerde"sini öyle bekleyecek, siyeh-çerde'nin landosu uzaktan göründüğü gibi görüp görmemezliğe gelecek, siyeh-çerde landosundan indikten sonra beyin bu vaz'ına dikkatle: "Acaba beyefendiyi beklettim de darılttım mı?" diye meraklanıp telâşlı telâşlı bayırdan yukarı çıkarken beyin gözüne ilişecek, bey hemen yerinden fırlayıp "siyeh-çerde"nin yanına gidecek, mükerrer *reverans*'lardan sonra birlikte tepeye kadar çıkacaklar,

---

1) *equipage*: Araba
2) *indigner*: Kızmak,gücenmek

o zaman siyeh-çerde *korsaj*'ından (1) penbe renkli, zarif, muattar, ufacık bir zarf içinde bir mektup çıkaracak, Bihruz Bey'e: "Sizin mektubunuz gibi bu da *sufran* (2) bir yüreğin fotoğrafisidir. Zât-ı âlinizinki *artistik* bir fotoğrafya olduğuçün güzeldir. Bu onun yanında kabadır, *rötuş*'suzdur (3). Lâkin pek *egzak*'tır (4), pek *fidel*'dir (5). Onun için takdime cesaret ediyorum" deyip mektubu beye verdikten sonra: "Fotoğrafiyi Paris'te mi, Londra'da mı, Viyana'da mı öğrendiniz?" diyecek. Bihruz Bey de ona cevaben: "Avrupa'ya gitmedim, fakat bir, iki hafta sonra Paris'e gitmek istiyorum" deyince, "siyeh-çerde"nin benzi sapsarı kesilerek, vücuduna titremekler ârız olarak, gözleri yaşararak: "Beni bu hâle getirdikten sonra kendiniz Paris'e gitmeyi düşünüyorsunuz. Mademki gidecekmişsiniz, benim gibi bir bî-çâreyi dîvâneye döndürüp de buralara kadar niçin getirdiniz?" yollu şikâyetlere, sitemlere kalkışacak, Bihruz Bey de" birinci *rankontr*'umuzdan (6) beri gözlerime uyku girdiği var mı? Bir dakika sizi düşünmediğim var mı? "Hayâlimin" parkında sizden başka bir dolaşan var mı?" cümlelerini îrâddan sonra: "Paris'e gitmekten meram yakında lâzım olacak bazı şeyleri kendim beğenip almak", kelimelerini tefevvüh ederken "siyeh-çerde" ikinci defa olarak tekrar sarılığa uğrayacak, o zaman beyefendi: "Evet efendim! Sizden kaçmalıyım, sizi o kadarcık bile görmemeliydim... Biliyor musunuz ki aşkınız beni harab ediyor?.. Biliyor musunuz ki ben sizi bir gün görmezsem çıldırıyorum?

---

1) *corsage: Elbisenin göğüs kısmı*
2) *souffrant: Iztırap çeken*
3) *retouche: Düzeltme, bir eseie yapılan son düzeltme*
4) *exact: Doğru*
5) *fidèle: Sadık*
6) *rencontre: Tesadüf, karşılaşma*

Mümkünü yok ben burada duramam!" dediği gibi "siyeh-çerde" *sanglote* (1) ederek ağlamağa başlayacak, bunun üzerine artık beyefendi insafa gelip hemen olduğu noktada zemîn-i arz-ı perestişe zânû-efgen-i ubûdiyet olarak iki taraftan:

— Oh! Seni nasıl seviyorum!.. Sen de beni seviyor musun?..

— Oh! *Mon ador!* (2)

— Hayır! Yalan söylüyorsun!.

— Ben yalan söylemeyi bilmem ki..

— Söyle bana gerçek yolculuk var mı?

— *No! No!* Bin kerc *no!*

— Aklımı başımdan aldın hıyanet!

— Ya sen beni ne hâle koydun?

— Ben zavallı ne yaptım?

— Bir daha ne zaman görüşeceğiz?

— Ben bilir miyim?..

tarzında artık senli benli sözler teati olunacak, ondan sonra Bihruz Bey teehhül meselesini -Koşuyolu'nda araba sürer gibi bir hızla meydana sürmekle beraber bu mesele hakkında cnikonu lakırdı edip bir *desizyon* (3) almak için "siyeh-çerde" den *randevu* isteyecek, "siyeh-çerde" biraz naz *difilkülte*'leri (4) çıkardıktan sonra muvafakat edecek, bu karar üzerine aşağıya inilecek, bahçenin ibtidâ içinde bir *tur* yapılacak, sonra da

---

1) *sangloter*: Hıçkırmak, hıçkıra hıçkıra ağlamak

2) *mon adore*: Taptığım sevgilim

3) *décision*: Karar

4) *difficulté*: Zorluk

dışarısında *an vuatür* (1) bir, iki defa dolaşılıp müfarekat olunmak üzere arabalara binilecekti.

O kadar kalabalık içinde bunlar nasıl yapılacak?..

İşte beyin gelir gelmez nazarına çarpan cemm-i gafîre canı bundan dolayı sıkılmıştı. Hiddetin ilk hâlinde ters yüzüne gidivermek hatırına geldiyse de *parol*'üne (2) riayetsizlik etmiş olacağını düşündü. Çaresiz arabasından indi, bastonunu aldı, ağır ağır ikinci sedde çıktı. Kenarda ayak üzerinde durdu. Zannediyordu ki kahveci koşarak bir sandalye getirecek de beyefendiye arz edecek. Öyle bir koşan olmadı. Biraz daha muntazır oldu, yine kimse gelmedi. O zaman "garson!" diye kahvecilere doğru bağırınca seyircilerin alaycılarından bazıları Bihruz Bey'i zevke alıp her biri birer ikişer defa kahveciyi çağırmak bahanesiyle tıpkı beyin edâsını takliden: "Garson! Garson!" diye bağırdılar.

Beyefendi bekledi, bekledi bir gelen giden olmayınca tepeye doğru yürüyüp çıkmağa başladı. Fakat bu azimetinde de devam edemedi. Çünkü tepeye çıkıp inen mai dizlikli, kırmızı kuşaklı, dar pantalonlu, bol donlu, şam hırkalı, gecelik entarili, saltası omuzunda, setresi kolunda yüzlerce seyircilerden her adımda bir tanesiyle rû-be-rû geldikçe bu halden de sıkılıp:! *Kes kö se kö sa?.. Es kö lö karnaval e deja arive?"* (3) diyerek geri dönmeğe mecbur oldu, gitti tekrar arabasına bindi. Arabayı biraz ilcriye yürüttü. "Siyeh-çerde"ye orada muntazır olmak üzere hayvanlara *"Stop!"* (4) emrini verdi.

---

1) *en voiture:* Arabayla

2) *parole:* Söz

3) *Qu'est-ce que c'est que ça? Est-ce que le carnaval a déjà arrivé?:* Bu da ne? Acaba karnaval mı başladı?

4) *stop:* Dur

Araba durduğu gibi Bihruz Bey "siyeh -çerde"si geldiği zaman ne harckette bulunup konuşmak için de ne tedbir icrâ etmek lâzım geleceği hakkında zihnini tekrar işletmeğe başladı. Zihni bu planları tertip ile meşgul olduğu kadar gözleri de yokuşun başından birer ikişer zuhur eden arabalara dikkat ediyordu. Bu suretle iki saat beklcdi.

"*Mon diyö* (1)! Niçin gelmedi acaba?.. Saat on! Acaba benim saat mi ilcri!..

— Andon! Saat kaç?

— Onu geçer ekselans.

"Neye gelmediler bunlar?. Ah! *Parol! Parol* (2) tutmazlar ki! Ha!. Dur geliyor galiba!. Hayır değil... Dur bakalım belki şu arabadır... Vah! O da dcğil! Keyfini mi bozdu? İzin mi alamadı? Yoksa yanlış mı anladı? Bir araba daha! Hay Allah belâsını versin! Boş! Bir daha geliyor... O da boş! Ne halt edcr bunlar! Şu gelen kim? Bana pek bakıyor... Mektup mu getiriyor?. Çok şey! Neye bakıyor bu herif?.. Se muva!. *Se muva!* (3)! Hayır, geçti... Of! Ne kadar da haşım ağrıyor!

Keşfî!. Ah! *Kanay* (4)!.. Tam on gündür de hiçbir yerdc rast gelmedim. Elbette boş değil, bir *entrik*'i (5) var... Şu gelen herif üstü başı temiz bir uşağa benziyor, bana da pek bakıyor, bir haberci olmalı...

— Andon!

— Pasam!

— Şu gelcn herifi tanıyor musun?

---

1) *mon Dieu:* Tanrım
2) *parole:* Söz
3) *c'est moi! C'est moi!:* İşte benim! İşte benim!
4) *canaile:* Ayak takımı, rezil, alçak, basit, zügürt
5) *intrigue:* Entrika, dalavere

— Evet efendim!

— Kimdiro?

— Geçen gün ki mektup getirdi... İşte o!.

— Nasıl mektup?

— Hani su... ay unuttum adı... Yok mu Yani Kondraki... İşte onun adam.

— Hay Allah belâsını versin!.. İşte bir... Değilmiş.. Araba zannettim..."

**

İşte Bihruz Bey böyle düşüne söylene bir buçuk saat daha bekledi. Saat on bir buçuğa geldi, "siyeh-çerde" görünmedi.

Bir yarım saat evvele kadar gâh yokuştan çıkan bir arabayı sarışın hanımın arabasıdır diye ümitlenir, gâh aşağıdan yukarıya gelen üstü başı temizce birisi kendisine dikkatlice bakınca yine Perîveş Hanım'ın mektubunu hâmil adamı zan ile "Aradığınız benim" yollu söz söylemeğe hazırlanırdı. Artık aşağıdan yukarıya bir araba da çıkmaz, öyle temiz giyinmiş uşak kıyafetli bir kimse de gelmez oldu. Seyirciler akın akın avdet ediyorlardı. Mevcut arabalar, hayvanlar aşağıya doğru Bihruz Bey'in önünden geçip gittikçe arpa vaktinin geldiğinden dolayı beyin hayvanları da hırçınlığa başladılar. "Siyeh-çerde"nin on bir buçuktan sonra da gelmesi ihtimali yoktu. Bey çaresiz avdete karar verdi, hayvanları kırbaçladı, şimendöfer süratiyle arabasını sürdü, yarım saate varmadı köşke vâsıl oldu.

— 2 —

Bihruz Bey köşke geldiği gibi salona çıktı, eldivenlerini çıkarıp bir tarafa attıktan sonra kanapeye geçti oturdu. On gün evvelki cuma akşamı nasıl düşündü ise

öylece müteellimâne düşünmeğe başladı:

"Niçin gelmedi acaba!. Niçin?. Ne sebeple?.. Ah *parol* tutmazlar ki!. Türk kadınları ne kadar *biyen edüke* (1) olsalar yine nâfile!. Hiç olmazsa bir haber göndermeli değil miydi?... (Şu sebeple gelemedim. *Pardon!* Bugün çok beklemiş olmalısınız) Evet! Çok bekledim... On bir buçuğa kadar orada *plante* (2) oldum. (Affınızı dilerim. Filanca gün filanca yerde buluşalım. Bu sefer de ben sizi bekleyim de ödeşelim) diye bir haber göndermek pek *natürel* (3) bir şey! Ah! Bu hanımlarda *polites* (4) yok... *Polites!*.. Benim ne kabahatim var?... Ben bir *betiz* (5) yapmadım. Mektubu verdiğim zaman *empresman*'la (6) kabul etti. Hatta memnuniyetinden gülüyordu... Yalnız *dansöz* müdür, çengi midir nedir, dargın dargın bir şey söyledi, Neydi, anlayamadım.. Ya sonra çabucak kaçmalarına ne mânâ vermeli?.. Mektubu okumuş olacağında şüphe yok. O mektup okunduktan sonraki muamele de başka türlü olmalıydı. *Katr paj dö kompliman* (7). Sâfi *amur* (8)! Sâfi *santiman* (9)!. Yazık, çok yazık ki yerine gitmedi, o kadar yalvardım, hiç görmeseydim daha iyi olurdu!

O hınzır Keşfî de nereden rast geldi de benim işimi bozdu. Sebep odur bütün bu şeylere, o olmasaydı kim *bilir*... *Entrik*'ler edip duruyor da benim haberim olmuyor. Mutlak onunla bir *rölasyon*'u (10) olmalıdır, boş yere

---

1) *bien eduquée: İyi yetişmiş, iyi terbiye görmüş (kadın)*
2) *planter: Dikilip durmak, ağaç olmak*
3) *naturel: Tabii*
4) *politesse: Terbiye, nezaket*
5) *bêtise: Aptallık*
6) *empressement: İçtenlikle, sabırsızlıkla, telaşla*
7) *quatre pages de compliments: Dört sahifelik iltifatname*
8) *amour: Aşk*
9) *sentiment: Duygu, his*
10) *relation: Münasebet, ilişki*

"haset!.haset!" diye bağırmamıştır elbette... Ondan sonra da bu soğukluklar başladı. Bu cuma bahçeye de inmediler. Ah! Bari mektubumu almayaydı... *Ma povr letr* (1)! Ne güzel de yazdımdı! O kadar özendiğim için bir işe yaramadı ya... Adam sen de!. Ne ehemmiyeti var ki? *Elnepa zanfen laren dö bote* (2)!.. Öyle ama ne kadar *elegant* (3)!. Ne kadar *espritüel* (4)! Hiç düşünmeyeyim diyorum olmuyor.. *Se plü for kö muva* (5)! Of! Demek ki seviyorum.. Evet! Seviyorum... Seviyorum vesselâm!. Yer aynası, yer elması, ne kadar hoş lakırdılar!. *Malörö kö jösvi!* (6) Of! *Amur! Amur! Kes kö se kö lamur? Setön tambur.. Setün tanbur!.. tuskilya dö plü bet!.. Anfen jö lem.. jö lem.. jö lem!..* (7). Öyle ise ne yapmalı?. Aramalı, bulmalı, yalvarmalı, arkasını bırakmamalı."

**

Bihruz Bey mülâhazatının bazısında musib idiyse de ekserisinde değildi. Evvelâ sarışın hanımın *parol* tutmadığından şikâyet ediyordu. Halbuki beyefendiye kimsenin *parol* verdiği yoktu. Sâniyen *parol* olmayınca *randevu*'ya gelinmediğinden dolayı haber göndermeğe, itizara, filana da mahal olamazdı.

Sâlisen beyin muhabbetnâmesi kabul olunduysa da def-i belâ için kabul olundu, hatta bunu almak için uzanan el de sarışın hanımın değil refikası Gülşeker Hanım'ın eliydi. Râbian mektup okunmadı yalnız açıldı, bakıldı, ucundaki çiçeğin zarifliğinden, kâğıdın mis gibi koktuğundan bahsolundu.

---

1) *ma pauvre lettre: Benim zavallı mektubom*
2) *elle n'est pas enfin la reine de beauté: Nihayet güzellik kraliçesi de değil ya!*
3) *élégante: Şık, zarif (kadın)*
4) *spirituelle: İnce zekâlı, zeki (kadın)*
5) *C'est plus fort que moi: O benden daha kuvvetli*
6) *Malheureux que je suis: Ne kadar bedbahtım!*
7) *Amour! Amour! Qu'est-ce que c'est que l'amour? C'est un tambour.. C'est un tambour!.. Tout-ce qu'il y a de plus bête! Enfin, je l'aime, je l'aime, je l'aime je l'aime!...: Aşk! Aşk! Aşk nedir ki? Bir tambur.. Bundan aptalca bir şey olabilir mi? Neticede onu seviyorum.*

Hâmisen mektup okunamadığı için hanımların ondan sonraki muamelelerine kat'a tesiri olmadığı gibi okunabilseydi de yine olmayacaktı. Sâdisen mektup pek yerine gitti ki iki parça edilip büküldükten sonra Bağlarbaşı'ndan Bülbülderesi'ne inerken solda kalan mezarlık kabristana fırlatılmakla hâmil olduğu esrâr-ı garâbet-medâr-ı aşk u muhabbet mevdû'-ı mahremiyet-i hâmûşan edildi. Sâbian Keşfî Bey'in sarışın hanımla bir münasebeti olmak şöyle dursun, hatta evvelki cuma akşamından beri sarışın hanım Keşfî Bey'in hatır u hayaline bile uğramamıştı.

Enfin je l'aime.. Je l'aime! Je l'aime!: Aşk! Aşk! Aşk nedir?

Bir tamburdur.. bir tamburdur... Bundan daha aptalca bir şey olabilir mi?

Netice olarak onu seviyorum.. onu seviyorum.. onu seviyorum!

Lâkin -muhabbetnâmenin güzel yazıldığı halde nâfileye gittiği, sarışın hanımdan daha güzelleri bulunsa da hâlen, fikren zarafetinin fevkalâdeliği ve bir nâzenîni düşünmemeğe muktedir olamamak muhabbetten ileri gelir bir hal ise beyefendinin sarışın hanımı sevdiği, hanımın yer aynası, yer elması teşbihlerinin hoşluğu, aşka trampete çaldırmanın münasebetsizliği- cihetlerinde beyefendinin düşündüğü pek doğruydu.

Filhakîka o muhabbetnâme bir *şedövr dö stil* (1) değil miydi? O liyakatiyle onun yeri güzel kokulu sımsıkı, sıcacık bir *korse*'inin (2) altında hissiyât-ı müheyyice-i garam ile çarpınıp duran ateşli bir kalbin üzeri olacak iken-yarı belinden kırılmış, yazısı silinmiş sâkin ve sâmit, bârid ve câmid yerlerde yatan bir mezar taşının sinegâhı oldu!

---

1) *chef-d'oeuvre de style:* Üslup şaheseri
2) *corset:* Korse

Ne kadar yazık! O muhabbetnâmenin içindeki o güzel sözler, o zarif teşbihler, o parlak ibareler, o nazik hisler hiç olmazsa bir hayâli tenvir edip bir fikri aldatmalı, hiç olmazsa bir ruhu tehyic edip bir kalbi ağlatmalıydı da kabristân-ı fenâya gidecekse bari ondan sonra gitmeliydi!.

Filhakîka sarışın hanım hüsn ü baha ve endâm-ı dilrübâsı ile misli az bulunur güzellerden idiyse de ondan daha güzelleri bulunmak da mümkinattandı. Hatta (tenezzühgâh-ı hayâlî)deki yeşil renkli havuzun içinde kuğularla sabahat müsabakasına çıkışan *nemf*'lerden (1) bir tanesinin sarışın hanıma nisbeten daha güzel, daha endamlı olduğuna Bihruz Bey elmas arabanın gümüş tekerleği yanında meşgül-i niyaz iken gizlice dikkat etmişti. Lâkin sarışın hanımın etvâr ü muamelâtında, tekellümünde, tebessümünde olan zarafet ve letafet o peri kızında bile yoktu!

Filhakîka "siyeh-çerde" gelecektir diye Çamlıca'da on bir buçuklara kadar zemîn-i intizâra *plante* (2) olmak pek ziyade can sıkacak ve kendisinden bütün bütün yüz çevirip bilinmeyen nâmını bir daha kâle almayacak ve elmas arabasını fi-mabad hayale uğratmayacak şeylerdendi. Fakat elmas araba beyin hayalî parkından bir dakika olsun dışarı çıkmıyor, "Siyeh-çerde" ise o arabadan bir saniye olsun aşağı inmiyordu.

Bu sebeplerle kendisini ister istemez Bihruz Bey'e düşündürüyordu. Bir adamın mahbubesini düşünmesi ya adavetten veya muhabbetten ileri gelir. Bihruz Bey'in "siyeh-çerde"ye adaveti hâsıl olmamıştı. Öyle ise neden onu muttasıl düşünüyordu? Demek ki seviyordu!

Filhakîka bir *lak* için "yer aynası" teşbihi ne kadar parlak ve o aynaya akseden elmacıklı, kuru, esmer bir yanak için "yer elması" tevcihi ne kadar toparlak düşmüştü! Helc bu yer aynasının Fransızcası olan *glas parter* yahut *miroir terreste* (3) tabirleriyle teşbihteki

---

1) *nemphe*: İnsan vücutlu, teke ayaklı mitolojik varlık
2) *plantér*: Dikilip durmak, ağaç olmak
3) *glace par terre* yahut *miroir terreste*: Yer aynası

kıymet ve zarafet daha iyi takdir olunmuyor muydu? Yalnız yer elmasından meram şalgamın arkadaşı olan ve burjuva *pla*'ları (1) teşkil eden mahud yamru yumru şey olmak lâzım geleceği cihetle bunun -Türkçesi patates olan- *pomdöter*'le (2) tercümesi münasip görülmediğinden teşbih frenkleştirilemeyip kalmıştı ama bir kere yer aynasının içine girmiş bulunduğu için bu da başkaca hoşa gitmek liyakatini ihraz etmişti!

Filhakîka aşkın trampete ile hiçbir münasebeti olmadığı halde Mösyö Pierre cenapları tarafından *"Kes kö se kö lamur? Se tön tambur"! Se tön tambur"* denilmiş olması *betiz*'den (3) başka ne olabilirdi? Hiç olmazsa *lir* (4) diyeydi yine bir şeye benzerdi. Sevdaya -borudur- diyenler de varsa da bunlar kānûn-ı muhabbeti tanımayanlar, rebâb-ı aşkı dinlemeyenlerdir!

Tanbur ve udun, santur ve kemanın âheng-i hazîn ve nagamât-ı dil-nişîninde gizlenen nevehât-ı dil-sûz-ı sevdâya âşinâ olanlar aşkı hiçbir vakit de zurnaya, boruya, bâ-husus davula, trampeteye benzetemezler. Ama *Mösyö Pierre* gibi *amur dö fam* düşmanı bunak herifler öyle hezeyanlar söylerlerse de Bihruz Bey de onlara karşı *bet* (5)! diye mukâbele-i giyâbiyede bulunur!

İşte Bihruz Bey teşrih ve tafsil ettiğimiz mülâhazât ve tefekkürâtıyla meşgul ve melûl olduğu cihetle akşam taâmını unutmuştu. Bir aralık salona giren Mişel'in:

— *Votr ekselans e servi* (6)

---

1) *bourgeois plat: Halka mahsus, basit yemek*
2) *pomme de terre: Burada yer elması, aslında patates*
3) *bêtise: Hayvanlık, aptallık*
4) *lyre: Mitolojik birçalgı*
5) *bête: Hayvan*
6) *votre excellence est servi: Beyefendi hazretlerinin yemeği hazır!*

demesi üzerine uykudan uyanır gibi zihnini o gavâilden sıyırıp kurtarmağa çalışarak *salamanje*'ye gitti. İster istemez sofraya oturdu. Her yemekten birer ikişer lokma almak suretiyle ağzını oynatmağa başladı. Dalgın dalgın karşısına bakınıp dururken Mösyö Pierre'in hayalini görüyordu. Bunun üzerine mösyöden *amur dö fam* hakkında evvelki cuma akşamı işittiği sözleri birer birer zihninden geçirerek ihtiyara biraz hak vermek tarafına meyil gösterdi.

Mösyö Pierre dememiş miydi ki: "Kadınlar melâike-i azabın yeryüzünde peydâ olmuş nazîrleridir ki bizi cennet kapısından cehenneme ilkâ ederler!"

İşte Bihruz Bey'in şimdiki hâli o sözün ahkâmına mutabıktı: Zavallı bey içinde bulunduğu cahîm-i ye's ü ıztırâba kendi hayalinde teşkil ettiği *park*'tan daha mamur bir gülşen-i pür-safâ-yı emelden geçerek düşmüştü.

Evet! "Siyeh-çerde" beyi ibtidâ o kadar ümitlerle perverde ettikten sonra böyle ye's ü elem ilkâ etmemeliydi!

— *Ah!. Lefam!.. Lefam!* (1)

— *Eksclans!*

— Sana söylemiyorum be herif!.. *Kom tü e bet!..* (2)

— Pardon *ekselans!*.. Zannettim ki bana söylersiniz...

Bihruz Bey'in sofra başındaki endişe-i can-güdâz-ı sevdâ neticesi olarak ibtidâ sabırsızlıkla yüreğinden hulkumuna kadar çıkan ve sonra dalgınlıkla ağzından dışarıya fırlayan: Ah kadınlar... kadınlar!.. enîn-i şikâyetini Mişel Ağa kendisine ait bir hitâb-ı itâb gibi anladığından istîzaha kalkışmakla beyi bütün bütün hiddetlendirdi ve *deser*'den (3) sarf-ı nazar ederek yemek salonunu terk etmesine sebep oldu.

---

1) *Les femmes! Les femmes!: Kadınlar... kadınlar...*
2) *Comme tu es bête: Ne kadar hayvansın, aptalsın.*
3) *dessert: Yemek sonunda yenen meyve, tatlı vs.*

— 3 —

Bihruz Bey *salamanje*'den çıktığı gibi doğruca *kabine dö travay*'ına (1) gitti. Mumlarını yaktı. *Armuar*'ını (2) açtı. İçinden mektup gibi bükülmüş bir kâğıt çıkardı. Orta yerdeki masanın üzerine koydu. Kendisi de bir sandalyeye geçti. Masanın yanına oturdu. Bükülü kâğıdı açtı. Bunun arasından bir diğer kâğıt daha çıktı. Bunları kemâl-i dikkatle mütalaaya başladı.

Bu kâğıtlar Perîveş Hanım'a Gülşeker Hanım'ın yediyle takdim olunan muhabbetnâmenin müsveddesi ve ona melfuf bulunan *kuple*'lerin sûretiydi. Bunları mütalaadan maksadı ise mündericatı içinde maşûka-i "siyeh-çerde"nin mûcib-i infiâli olacak bir fena lakırdı, bir çirkin ibare, bir mânâsız kelime olup olmadığını anlamağa münhasırdı.

Bihruz Bey ibtidâ muhabbetnâmeyi süzerken o âşıkâne sözleri ziyadesiyle beğenir, o *santimantal* ibarelerden bizzat fevkalâde müteessir olur ve bunları okumuş olması lâzım gelen maşûka-i bî-mürüvvetin nasıl olup da insafa, yani Çamlıca'ya gelmediğini düşündükçe taaccübe düşerdi.

"Bu sizi görerek, bu sizin letafetleriniz içinde *natür*'ün (3) en sevimli işlerinden birisini *admire* (4) ederektir ki kendimi kandırdım ki benim fikirlerim mütecâsirâne olduğu kadar sehivli de imiş.

Zira hep benim mağrur safsatalarım karşı konulması muhâl bir letafetten, bir cazibeden beni müdafaa edemedi. Aşka cesurâne karşı koymuştum. Aşk kendi kudret ve kuvvetini dil-firib bir şey üzerinde kamaşmış gözlerime karşı kâmilen arz-ı izhâr ederek beni cezalandırıyor!"

---

1) *cabinet de travail*: Çalışma odası
2) *armoire*: Dolap
3) *nature*: Tabiat
4) *admirer*: Hayranlıkla seyretmek

Böyle dil-şikâr sözler, böyle sevdâ-nevâz tabirlerle dopdolu olan bir nâme-i muhabbetin nasıl olup da sarışın hanımın gönlünü aldatmağa kifayet edemediğine Bihruz Bey taaccüblerle beraber teessüfler etmekte haklıydı.

"Evet! Küçük hanımefendi! Bir görüşte âşık olunabiliyor, tekmil hayat için tapınılabiliyor, o müennese ki yalnız süratli bir gölge gibi görülmüştür. Bunun ispatı sizsiniz ey cism-i latif"!

Bu fıkrayı okuduğu zaman bî-çâre Bihruz Bey o kadar *tuşe* (1) oldu ki hemen ağlayacaktı. Bereket versin fıkranın içindeki "müennes" kelimesinin mânâsını ve orada ne işi olduğunu unuttuğundan bunu anlamak için muhabbetnâmenin Fransızcasına ve sonra da Bianchi ve Hançerî lûgatlerine müracaat mecburiyet ve meşguliyeti kirpiklerine kadar gelmeğe istidad gösteren sirişk-i teessüratı muvakkaten durdurmuştu.

Fıkrada: "Tekmil hayat için tapınılabiliyor o müennese ki" ibaresi Fransızcasındaki *"lon pö tadore pur la vi sel kö"* (2) nün tam tercümesi olduğunu epeyce bir zahmetle anladıktan sonra Bihruz Bey fıkrayı tekrar okudu ve ilk okuyuştaki tatlı mahzunluğu bulduysa da gözleri bu defa yaşamak istidadını göstermedi.

Bu mahzunlukla mütalaada devam ediyordu. Muhabbetnâmenin en çok yürek yakıcı parçalarından: "Aşk!.. Aşk!.. Bana bu keskin ateşleri hissettirişin bilâhare *meprize* (3) olmuş şiddetli bir *pasyon*'un (4) ümitsizliği içinde terk etmek içinse beni bitirdin!"

---

1) *toucher: Duygulanmak, içi sızlamak*
2) *l'on peut adorer pour la vie celle que: Hayat boyunca tapınılacak kadın*
3) *mepriser: küçümsenmek, hor görülmek, aşağılanmak*
4) *passion: ihtiras*

fıkrasını okuyunca biraz evvel menbaına avdet etmiş olan katarât-ı teessürden birkaç tanesi kirpiklerinin ucundan elindeki kâğıdın üzerine "tıp!..tıp!.." diyerek düştü. Bu damlaların sukûtu Bihruz Bey'in yüreğini daha ziyade *tuşe* ettiğinden bî-çâre âşık kendini bütün bütün âlâm-ı ye'se terk ile eni konu ağlamak istediyse de âşıklığının en büyük nişane-i temâyüzü olan kâbiliyet-i bükâsından husule gelen nihanî memnuniyeti o bükâ-yı teessürü girye-i sürûra çevirdi. Fakat o da çok devam edemeden kesildi.

Muhabbetnâme yukarıdan aşağıya kadar fıkra-be-fıkra, ibare-be-ibare nazar-ı muayeneden geçirilerek içinde fena bir söz olmadığı ve bilâkis her sözü bir başka tesiri, bir başka neşeyi hâvi bulunduğu anlaşıldıktan sonra müsvedde bir tarafa bırakılarak nevbet-i muayene *kuple* suretine geldi.

Kuple'deki lûgatlerden çoğunun mânâlarını unutmuştu. *Lûgat-i Osmaniye*'ye müracaatla bunları tekrar öğrendi. Hepsi de güzel mânâlara delâlet ediyordu. Geçen defa üç noktalı "çerde"dir diye bakmış olduğu "cerde" kelimesinin "sarı" demek olduğunu hatırda pek iyi tutmuş olduğu halde buna da bir kere daha baktı. Bu sefer kelimenin lûgatte bir nokta ile yazılmış olması ve tarifinde: "Sarı renk" cümlesini "at ki kuladan açıktır" sözlerinin takip etmesi nazar-ı dikkatini celb etti.

Evvel-emirde bu nokta hakkındaki şüphesini hal için tekrar *Vâsıf Dîvânı*'na müracaat etmek istediyse de *Dîvân* yine haremden aldırılmış bulunduğu ve bir nokta için gece vakti oda oda dolaşıp şunu bunu taciz etmek revâ olamayacağı cihetle bundan sarf-ı nazar ederek: "At ki kuladan açıktır"ı düşünmeğe ve buna zihninde bir tevil aramağa başladı.

Halbuki bu tevili bulabilmek bir "siyeh-çerde civandır" mısraındaki "'bir siyeh" kelimesinin manâsı bilinmeğe mütevakkıf, bu kelime ise *Lûgat-i Osmaniye*'de de mefkud

idi. Fakat "bir siyeh" Bihruz gibi lûgat kitaplarına dahil olmayan bir *nom propr* (1) olmak -mısraa "Bir siyeh" nâm kız, genç bir *blond*'dur (2) mânâsı yakıştırılabildiğine nazaran- karîbü'l-ihtimal görünüyordu. Mısraa böyle bir mânâ vermek ise bayağı zarurî bir keyfiyetti. Çünkü bir *şansonet*'in (3) içinde kula atın ne işi olacak? Vâsıf şair bir at uşağı değildi ya! Mamafih "bir siyeh"in ne demek olduğunu kalem arkadaşlarından sorup öğrenmek de mümkün değil mi? Elhâsıl Bihruz Bey gerek muhabbetnâmede gerek *kuple*'lerde sarışın hanımı güceendirecek fena bir söz olmadığına kâil olduktan sonra "bir siyeh-çerde civarındır" mısraını bir kâğıt parçasına yazdı, kâğıdı büktü, *jile*'sinin cebine koydu. O zaman saate bakmak hatırına geldi. Saat beşe yaklaşmıştı. Dadı kalfayı yine başında beyaz örtü ile oda kapısının eşiğinde dimdik görmemek için Mişel'i çağırdı. Mumların söndürülmesini ona havale ile kendisi hareme girdi, soyundu, yatağına yattı. (Nüzhetgâh-ı hayâlî) nin civar ve kenarında ruhunu gezindire gezindire tatlı bir uykuya daldı.

— 4 —

Ertesi sabah Bihruz Bey kaleme gittiği günler giyindiği siyah *redingot*'u, siyah *jile*'si, siyah boyun bağısı ile selamlığa çıktı. *Dejöne*'yi (4) etken edeceğini, arabanın da hemen hazırlanmasını ihtar ve tenbih etttikten sonra *klas* (5) odasına girdi. Biraz *gramer*'e baktı, biraz *istuvar naturel* (6) okudu, beş on satır kadar da Voltaire'nin *Siekl dö Lui Katorz*'undan (7) *kopye* etti. Bu sabah Bihruz Bey pek saj (8) idi.

---

1) *nom propre*: Özel isim
2) *blonde*: Sarışın (kadın)
3) *chansonette*: Küçük şarkı
4) *déjeuner*: Öğle yemeği
5) *classe*: Sınıf, dershane
6) *histoire naturelle*: Tabiat tarihi
7) *Siècle de Louis Quatorze*: On dördüncü Louis'in asrı
8) *sage*: Uslu, kâmil

Fransızca olarak kendi kendine: "Birkaç haftadır vazifelerimi ihmal ettim, bari biraz çalışayım.." diyordu. *Dejöne*'nin hazır olduğunu haber verdiler. Yemek odasına gitti. Muhtasarca taâmını etti. Bir sigara yaktı. Kahvesini içti. Eldivenlerini giydi. Bastonunu aldı. Aşağıya indi. Arabasına kuruldu. Kadıköyü'ne doğru lüzumu kadar süratle giderek yirmi dakikada iskeleye vâsıl oldu. Arabadan inerken akşam üzeri saat dokuzda orada bulunmasını *koşe*'ye (1) bade't-tenbih kendisi vapura girdi, güvertede münasip bir yer buldu, oturdu.

— *La Türki* (2)!. *Kurye doryan* (3)!. *Cerîde-i Havâdis! Vakit!. Manzûme-i Efkâr!*..

— Gazeteci!.. Gazeteci.. *Done muva ön Kurye doryan!* (4)!

— *Horisti* (5)!..

— *Kombiyen?..* (6)

— *Ena* (7) kuruş..

— *Ön piastr* (8)!

— *Malista* (9)!..

Vapurda bulunan bazı genç beyler Bihruz Bey'in *tualet*'ine, etvârına, kıyafetine başka başka dikkat edip dururlarken bir de beyefendinin Fransızca gazete alması karinesiyle

---

1) *coche*: Arabacı
2) *La Turquie*: İstanbul'da çıkan Fransızca bir gazete
3) *Courrier d' Orient*: İstanbul'da çıkan Fransızca bir gazete
4) *Donnez-moi un Courrier d' Orient*: Bana bir *Kurye doryan* gazetesi veriniz.
5) *Horisti* (Rumca): Buyurun
6) *combien?* : Kaç para? Kaça?
7) *Ena*: (Rumca) Bir
8) *un piastre?*: Bir kuruş mu?
9) *malista* (Rumca) Evet

sahte alafrangalardan olmadığını anladıkları gibi gıbta-kârâne bir nazarla beyi baştan ayağa kadar süzmeğe başladılar. Bihruz Bey de o bakışlardan memnun oldu.

Vapur iskeleden ayrılır ayrılmaz beyefendi gazeteyi açtı,.. Baş tarafından kemâl-i dikkatle mütalaaya ibtidar ettiyse de *artikl dö fon*'dan (1) bir şey anlayamıyor, fakat anlar gibi davranıyordu. Ondan sonra *kronik* (2) havadisc geçti, bunları ne ise anlayabildi. Bu sırada vapur Sarayburnu'ndan içeriye giriyordu. Bey ilân sayfasına da şöylece bir nazar atf ettikten sonra gazeteyi gayr-i muntazam, gûyâ gelişi güzel bir surette katladı. Kemâl-i zarâfetle yanına bırakıverdi.

Bihruz Bey vapurdan çıkıp Köprü'yü geçince o zamanlar tramvay şirketi nâmına işlettirilmekte olan *fiakr* (3) arabalarından bir tanesine girdi. Doğruca Bâb-ı Ali'ye gitti. *Sa-kosunu* (4), bastonunu odacıya bit-teslim kalemden içeriye girdi. Sandalyesine oturdu. Vakit erken olduğundan hülefânın ekserisi, ser-halife, mümeyyiz henüz gelmemiş ve kalemde bulunanlar beş, altı efendiden, beyden ibaret olup resmen işe başlanmamıştı. Bihruz Bey'in o gün vaktinden evvel kaleme gitmekten meramı ziyadece merak etmeğe başladığı "bir siyeh" lûgatinin tahkiki işi idi. Onun için Keşfî Bey'in o gün kalemde bulunmasını hiç arzu etmiyordu. Zira vâhimesi Bihruz Bey'e diyordu ki: "Keşfî'nin sarışın hasımla bir münasebeti olması ve o münasebetle senin muhabbetnâmenin onun eline geçmiş bulunması pek *probabl*'dır (5).

O halde sen "bir siyeh"i Keşfî Bey hazır iken ortaya sürecek olursan Keşfî'nin, *meşan* (6) çocuğun *trayizon*'u (7)

---

1) *article de fond*: Baş makale
2) *chronique*: Gündelik, aktüel
3) *fiacre*: Kupa, fayton
4) *sako*: (İtalyanca) paltodan kısa, geniş kollu ve bolca üstlük
5) *probable*: Mümkün
6) *méchant*: Kötü, fena huylu
7) *trahison*: İhanet

ile iş meydana çıkar, kalemde bir alaydır başlar. Onun için o hazır iken sakın "bir siyeh"ten kimseye bahis açma!.."

Bereket versin ki mevcut beylerin, efendilerin içinde Keşfî Bey görülmedi. Bihruz Bey refikleriyle âşinâlık icrâsından sonra yanında bulunan Âtıf Bey'den Keşfî Bey'in ne âlemde bulunduğunu ve kaleme devam edip etmediğini gizlice sordu. Keşfî Bey nâ-mizac olduğundan hemen bir haftadır kalemde görünmüyordu. Bu haberi alınca sevindi. Zira "bir siyeh"i refiklerinden sorup öğrenmekte vâhimesince hiçbir mânî kalmadı. Bihruz Bey yanındaki refikiyle öteden beriden biraz konuştuktan sonra:

— *Mon şer ami* (1) !.. *Kes kö se kö lö* "bir siyeh" (2) ? sualini îrâd etti.

Âtıf Bey "bir siyeh"i bilemediğiçün üst tarafında oturan Salih Bey'e sordu. Halbuki "bir siyeh" Salih Bey'ce de meçhuldü. Sual üçüncü mertebede İrfan Efendi'ye tevecciih etti. İrfan Efendi bir hayli düşündü. Hemyânçe-i malumatını karıştırdı. İçinde öyle bir şey bulamayınca diğer beylerin, efendilerin bilgiçlerine müracaat iktiza etti. O zaman kalemde hazır olan yedi nefer beyin, efendinin arasında şu muhavere cereyan etmeğe başladı:

— Bu ne biçim lûgat Allah'ı seversen?

— *Nom propr* (3) olmalı!.. Bir şahıs veya bir hayvan veyahut bir memleket veyahut, veyahut hiç bir şey değil!

— Ben de öyle dedim ama bilmem ki *diksiyoner biyografik*'te (4) var mıdır?

---

1) *mon cher ami: Azizdostum*
2) *Qu'est-ce que c'est que le "bir siyeh": "Bir siyeh" ne demektir?*
3) *nom propre: Özel isim*
4) *dictionnaire biographique: Biyografik sözlük*

— *Diksiyoner biyografik*'te hayvanın işi ne?

— O öyle bulunmaz.. Nerede istimal olunduğunu bilmeli ki.

— *Birpoezi* (1) içindeymiş... Öyle değil mi Bihruz Bey?.

— Öyle ise Fransızca olacak...

— Türkçe şiir imiş. Bir *şansonet* (2), bir şarkı...

— Dur bakalım şu bizim *savan*'a (3) soralım ama o da bu sabah pek meşgul... Naîm Efendi!.. Naîm Efendi...

— Yine ne var?

— "Bir siych"i merak ettik de!. Acaba ne kelime olacak bu?

— Bir siych!.. Daha ilk defa işitiyorum bu lûgati.. Helc Türkçe değil... Burasını temin edebilirim...

— Bana kalsa bu yine Fransızcadır.

— Odacı kütüphanedeki Fransızca lûgatleri getirse de baksak!

— Gerçek bana da merak verdi.

— Ah! Keşfî Bey!. *Famö mantör* (4)!.. Burada olaydı şu lûgatin manâsı için de güzel bir yalan uyduruverirdi!..

— O hasta değil mi?..

— Adam inanıyor musunuz? Hastalığı da yalancıdır!..

---

1) *poésie*: Şiir
2) *chansonette*: Küçük şarkı, küçük türkü
3) *savant*: Âlim, bilgin
4) *fameux menteur*: Meşhur yalancı

— Yılancık çıkarmış diye işittim.

— Ben demedim mi? Yılancık fetha ile okununca yalancık olur!..

— Bihruz Bey "bir siyeh"i hocasından, Mösyö Pierre'den sormamış mı?

— Hayır! Soracak vakit olmadı...

— Canım bu kelime elbette bir yerde görülmüş olacak...

— Söyledik ya: Bir şiirin içindeymiş...

— Âgâh Bey! Sen bir şey demiyorsun?..

— Bana da Fransızca gibi geliyor... Hem galiba *persiye* (1) olacak... *Persiy*'den (2)...

— *Persiy* maydanoz demek değil mi?..

— Öyle ya... Persiye de içinde yeşil lekeleri olan şeye denir.

— Öyle ise *Rokfor* peyniri, yahut kirlihanım peyniri...

Onun da lekeleri dışındadır!

— Daha neler! "Bir siyeh" bir şiir içindeymiş deniyor...

— Şiirde *Rokfor* peynirinin münasebeti ne?

— Belki bir lokantanın *mönü*' sünde (3) görülmüştür!

— Değil *mon şer!*.. Değil!. Bir *şansonet*' in içinde yazılı, hem de Türkçe *şansonet* ...

---

1) *persillé* : Maydanozlu
2) *persil* : Maydanoz
3) *menu* : Yemek listesi

— İşte lûgatler geldi...

— İbtidâ "bir siyeh"i ara bakalım...

— Zannetmem ki bulunsun...

— Sabret bakalım...Na işte *berse* (1) : Beşik sallamak..

— Daha münasebetlisi *berso* (2) değil mi?

— Bana kalsa *bersöz* (3) hepsinden muvâfık!. Ekseriya alafranga nağme-bestelere *bersöz* nâmı verirler.

— Lûgatte *"bersiye"* yok mu?

— O yok...

— Mademki bir *poezi* içindeymiş, *berje* (4) olmalı, yakışan bu.

— *Berje* demiyor, *"bersiye"* diyor, öyle değil mi Bihruz Bey?..

— Evet!..Lûgate ben de çok baktım, bulamadım.

— Şuna bir de (s) harfiyle baksanız a...

— Baktım, ona da baktım, öyle şey yok... *Bert* (5) var:

Bir nevi dar *pelerin* diyor!

— Yine Âgâh Bey'in dediğidir... *Persiye*' dir.

— Ne olur? *Persiye*'ye de bakınız da meraktan kurtulalım..Belki şiire yakışır diğer bir mânâsı daha vardır.

— *Persiye..persiye..persiye..* Na işte *"persiye:acektif, ki e söme dö pötit taş verdatr,kom lö fromaj dü Rokfor* (6)"

---

1) *bercer : Beşik salamak*
2) *berceau : Beşik*
3) *berceuse : Ninni, beşik sallayan kadın*
4) *berger : Çoban*
5) *berthe : Kadınların dekolte üzerine giydikleri pelerin*
6) *Persillé: Adjectif. Qui est semé de petites tâches verdâtres comme le fromage du Roquefort: Tıpkı Rokfor peyniri gibi yeşilimsi lekeleri bulunan*

— Bravo Âgâh Bey birader!.

— Lâkin ne çıktı bundan?..

— Bihruz Bey'e sormalı... Ne çıktığını o bilir.

— *Rokfor*'dan ne çıktığını kim bilmez? Beyaz beyaz ufacık mahluklar çıkar...

— *Rokfor* peyniri yakışacak şey değil.. *Sa set emposibl* (1)

— Canım şu *poczi* 'yi görsek de kelimeyi öyle arasak bulsak...Ne mevkide, ne surette istimal olunmuş bilmiyoruz ki!..

— 5 —

Şu muhavcrenin cereyanı esnasında Bihruz Bey sıkılıp duruyordu. Çünkü *Lûgat-i Osmaniye*'ye ikinci müracaatta "çerde" nin tarifinde bir de "kula at" peydâ olduğu gibi, "bir siyeh" kelimesi de aynen *Rokfor* peyniri çıkıverecek olursa sarışın hanıma karşı bir büyük maskaralık etmiş ve maşukasını bundan dolayı bihakkın darıltmış olacağını teemmül ile teessüf ediyordu. Nihayet muhavereyi karîn-i ihtitâm eden:

— Canım şu *poezi*' yi görsek de kelimeyi öyle arasak... sözü üzerine Bihruz Bey yeleğinin cebinden çıkardığı bükülü kâğıt parçasını Âtıf Bey'e arz etmeğe mecbur oldu. Âtıf Bey kâğıdı der-dest ederek içinde yazılı olan:

Bir siyeh-çerde civandır

sözlerini okuyup bir şey anlayamayınca yanındakine, yanındaki de daha ötekine arz etti. Bu sûretle kâğıt elden ele geçerek bir meşgüliyet-i mühimme içinde etrafa göz gezdirip kulak vermeğe vakti olmayan Defterci Naîm Efendi'den başka -mevcut beylerin, efendilerin hepsini dolaştı. Kâğıt bu sûretle elden ele devrettiği müddet içinde şu yolda bir muhavere cereyan etmişti.

---

1) *Ça c'est impossible: Bu imkânsız!*

— Ben bir şey anlayamadım, şuna siz de bakınız...

— Evet!. Bir siyeh. İşitmediğim bir lafız. Hüsnü Bey'e gösterelim, belki o bilir...

— Ver bakayım...Bunun vezni de yok... Şiir miymiş bu?

— Şiirmiş ya!..

— Ama hezeyan!..

— Hezeyan demek için ibtidâ-yı emrde mânâsını anlamalı değil mi?..

— Pek doğru... Mânâsız hezeyan olur mu ya..

— Şuna bir de biz baksak...

— Buyurun!..

— O!.Gerçek garip bir şey!.. "Çerde" midir! "Çirde" midir! "Çürde" midir... Nedir o?

— "Çerde" yahut "cerde" yi lûgatte ben buldum: Sarı renk, *blond* (1) mânâsına imiş. Kula at gibi. Asıl bilinemeyen "bir siyeh".

— "Bir siyeh" dediğiniz de sakın tenbih vezninde "bersih" olmasın?..

— Öyle olursa bir mânâsı mı var demektir?..

— Ben buldum, ben buldum: "beresiyecerde"...Hepsi birden Maearca şahıs ismi, "civan" o ismi taşıyan şahsın sıfatı. "Dır" da edat-ı haber.

— *Bravo* Şükran Bey!.. *Bravo !*..

---

1) *blonde: Sarışın (kadın)*

— Bana kalırsa bu lugat "veresiye" vezninde Fransızca *presiye* (1) olacak ki matbaa amelesi, daha Türkçesi hasmahane işçisi demektir. "Çerde" de zerde veya yerde vezninde Nemsece şahıs ismidir. Hatta ben o şahsı bilirim: Ruznâmeci *Çörçil*'in (2) matbaasında çalışır, iri yarı genç bir Nemseli idi.

— İşte artık buna hiçbir diyecek kalmadı. Öyle değil mi Bihruz Bey? Bunu siz de kabul ettiniz ya?

— Hep birden alay etmeğe başladınız... Öyle ise *poezi* de Mösyö Çörçil'in demek olur?

— Şiir Mösyö Çörçil'in olmak lâzım mıdır?..Belki oraya devam eden muharrirlerden birisinindir.

— Yine nedir o?..Yine nedir o bahisler?..Gürültünüzden iki saattir beynimin içi çın!..çın!..ötüyor..

— Hah! işte *savan* (3) işini bitirdi. Meseleyi hallederse yine o halleder.

Defterci Naîm Efendi Arabîyi, Farisîyi iyi bilir, edebiyata, musikiye meraklı, fünun-ı şettâya, Fransızcaya ve hatta Almancaya, İtalyancaya da âşinâ elli beşlik bir zat idi ki kalemin gerçekten allâmesi ve belki ayaklı kütüphanesi sayılırdı. Hoş-gû, latîfe-cû, vâreste-i tekâpû bir merd-i kalender-mizac olduğundan kalemde hemen bir on beş seneden beri memûr-ı îfâsı bulunduğu Deftercilikten ileriye gidememiş, ileri gitmeyi de doğrusu pek arzu etmemişti.

---

1) *presier: Baskı makinesinde çalışan matbaa işçisi*
2) *Churchill (Alfred): Ruznâme-i Cerîde-i Havadis gazetesinin sahibi.*
3) *savant: Âlim, bilgin (metinde allâme ile karşılanıyor).*

Lisanca, edebiyatça her müşkil için rüfekâsı buna müracaat ederler, o da kendisine arz olunan müşkilâtı âlimâne hal ve izah eyleıdi. Bundan dolayı kalemce zâtı pek muhterem ise de meşreb-i lâübaliyânesi rüfekâsıyla olan muamelât ve münasebâtını tekellüfât-ı sûriyeden bütün bütün kurtardığından küçük büyük beyler, efendiler tarafından kendisine *savan* diye hitap olunur ve latîfede hadd-i marûfu tecavüzden içtinab etmeyen hoppa beyler ise bazen *savan*'ı "soğan"a tahvil etmeğe mütecâsir olurdu.

Naîm Efendi o sabah müteaddid defterler içinde iki saatten beri kemâl-i ehemmiyetle meşgûl-i taharrîsi olduğu bir kayda zafer-yâb olup ve mevcut beylerin, efendilerin muhaverâtına kulak vermeğe meydan bulup da kendisine mahsus tavr-ı lâübaliyâne ile:

— Yine nedir o?. Yine nedir o bahisler?.. deyince mahut kâğıt kendisine yetiştirilerek nazar-ı irfânına arz olundu. Naîm Efendi kâğıda şöyle bir nazar edivermekle beraber hafif bir sadâ ile bir terennüm tutturarak parmaklarını da yazı çekmecesinin üzerinde usul vurur gibi tahrik etmeğe başladı.

Mevcut beyler, efendiler ve bilhassa Bihruz Bey bu hâle hayretle bakıp Naîm Efendi'nin terennümât-ı hafîfesi içinde dönüp dolaşan gizli lâkırdıları seçmeğe çalışırlardı. Naîm Efendi terennümü kestikten sonra elindeki kâğıda işaretle:

— Ah! Bu ne güzel şarkıdır, güfte Vâsıf-ı Endrunî'nin, beste de merhum Dede Efendi'nindir. Vaktiyle pek meşhurdu, diyerek:

Bir siyeh-çerde civândır
Hüsnü mümtâz-ı cihândır
Aşkı gönlümde nihândır
Bunca dem bunca zamândır

bendini ezberden ve lâyıkı veçhile okuyuverdi.

Bunun üzerine etraftan birtakım suallere, istizahlara kalkıştılar:

Âtıf Bey– Demek ki "bir" ayrı "siyeh-çerde" ayrı birer kelime...

Naîm Efendi– Öyle ya!.. Bir: vâhid, yek, *ön,ayn,una,ena,mek* (1). "Siyeh-çerde" de "siyah muhaffefi olan "siyeh" ile "çerde" den müteşekkil vasf-ı terkibîdir.

Hüsnü Bey– Ne demek?.. Ne demek?..

Naîm Efendi– "Çerde" renk mânâsına gelir...

Bihruz Bey– Sarı renk değil mi?..

Naîm Efendi– Eskiden beri bizim bildiğimiz alel-ıtlak "renk"tir. Sonradan sarılığa uğradıysa ondan haberim yok.

Bihruz Bey– Hem galiba cim ile olacak değil mi?..

Mahvî Efendi– Öyle ise Arapça olur. Fârisîde "cim" yoktur.

Naîm Efendi– Yok niçin olmasın? "Cim" de vardır ama...

Ne ise bahis orada değil ya...

Müzekkâ Bey– Canım durunuz da şunun mânâsını anlayalım!.

Naîm Efendi– Manâsı esmer yüzlü demek. Türkçede kara yağız dedikleri...

---

1) un (Fransızca), eyn (Almanca), una (İtalyanca), ena (Rumca), mek (Ermenice): Bir

Bihruz Bey– Yağız mı, kula mı?.

Naîm Efendi– Hayır! Öylesi değil, esmer yok mu? Haniya bizim odacı Memiş gibi, işte "siyeh-çerde" öyle esmer yüzlü insanlara denir. Yağız at, kula beygir yine başka...

Bihruz Bey– Redhouse lûgatine bakalım...

Naîm Efendi– Redhouse böyle şeyleri pek bilmez sanırım.

Bihruz Bey– Hiç bilmez olur mu?.. Ben kendi gözümle gördüm...

Salih Bey- Neyi gördünüz?

Bihruz Bey– "Cerde" yi gördüm... Bir noktalı "cim" ile gördüm...

Âtıf Bey– Demek "cim" karnında bir nokta...

Naîm Efendi– Hayır! Efendim... Bu benim pek bildiğim bir lûgattir, "cim" üç noktalı olacak.

Bihruz Bey– Ben size isbat edersem ne dersiniz?..

Naîm Efendi– Redhouse cenapları yanılmışlar derim...

Bihruz Bey– *Pardon !* Redhouse bilmediği şeyi pek de yazmaz zannederim!..

Hüsnü Bey– İşte *Lûgat-i Osmaniye* burada...

Bihruz Bey– Veriniz de göstereyim.. işte: "cerde: Sarı renk at ki kuladan açıktır"... Buyurun efendim...

Naîm Efendi– Evet! Vâkıa "cerde" var, bir de "çerde" ye bakalım...

Bihruz Bey– "Çerde" ye nereden bakacaksınız?..

Naîm efendi– Cim-i Fârisî ile olan lûgatler ayrı bir fa-

sılda münderictir. Sabredin de arayalım... Gerçek yok... Fakat bir de "siyah-siyeh" lûgatlerine bakalım, belki "siyeh-çerde"nin kendisini buluruz. Na! işte: Siyah-baht, siyah-pûş...Al efendim size: "Siyah-çerde: Esmer kırdan yağız olan." Bihruz Beyefendi!.. Bakar mısınız?.

Bihruz Bey– Bakayım, bakayım, acaip!. Ey şimdi bu ne demek oldu?.

Naîm Efendi- Hangisi?

Bihruz Bey– "Bir siyeh-çerde civandır" dan ne anladınız?

Naîm Efendi– Esmer yüzlü civan demek değil mi?

Bihruz Bey– Kim?.

Naîm Efendi– Ne bileyim ben kim olduğunu? Onu Vâsıf merhumdan sormalı...

— 6 —

Bihruz Bey bir kabahat işlemiş, kabahati yüzüne vurulmuş gibi kızarıp bozararak alık alık rüfekâsının yüzlerine bakmaya, rüfekâsı da -bu antika şarkıyı nerede bulup ne için yazdığını ve neden dolayı mânâsını bu kadar merak ettiğini başka başka sorup- beyefendiyi maskaraya almağa başladılar. Bereket versin bu sırada mümeyyiz efendi ve onu müteakip ser-halife bey kalemden içeriye girmeleriyle herkes tavr-ı resmîsini takınıp muhavereye nihayet verilmiş ve o suretle Bihruz Bey refiklerinin istihzâ-âmiz istizahlarından kurtulmuştu.

Ser-halife ve mümeyyiz taraflarından efendilere birtakım işler verilmeğe ibtidar olunduğu sırada Bihruz Bey hemen sandalyesinden fırladı, dışarıya çıktı, *pardesü*' sünü, bastonunu almak için teneffüs odasına girerken Keşfî Bey'le "hapahap" geldiler. Keşfî Bey'in mübaşeretiyle aralarında şu sözler teâti olundu.

— O *mon şer!* Bir *siekl* (1) oldu ki bir yerde görülmüyorsunuz... Nasılsınız bakalım?

— Epeyce iyiyim... Ey siz?..

---

1) siècle: asır

— Elhamdülillah!..

— Hastaymışsınız diye haber aldım!.

— Hayır!. Büyük bir şey değil... Söyleyiniz bakalım sizin *amuret blond* (1) ile nasıl gidiyorsunuz?..

Keşfî Bey bunu söylerken Âtıf Bey de oraya gelivermiş, *amuret blond*'u işitmiş olduğundan söze karışarak:

— O şimdi kara yağız oldu.. *Blond*'luktan çıktı. İki saattir onun bahsini ediyorduk, dedi.

Bunun üzerine Bihruz Bey sırr-ı ser-beste-i muhabbetin bütün bütün meydana çıktığını tevehhüm ile şiddet-i infiâlinden kıpkırmızı olduysa da hâlinden renk vermemeğe çalışarak refiklerine birer *"bonjur!"* dedi, hemen kapıdan fırladı. Rast getirdiği bir kira arabasına bindi, Köprü'yü de araba ile geçerek Beyoğlu'na çıktı. Şekerlemeci Valöri'nin dükkânı önünde arabayı bıraktı, dükkâna girdi, alafranga bir kahve ısmarladı. Oturduğu yerde derin derin düşünmeğe başladı.

"Kara yağız... Hem de sadece kara... Yahut sadece yağız değil de ikisi birlikte... *Kel malör kö sa!* (2).. Şimdi ne halt etmeli?.. Nasıl özür bulmalı?.. Bak şu benim hayvanlığıma! "Şüphesiz *faşe* (3) olmuştur.. *El a rezon!* (4). "Bir siyeh-çerde." Hay Allah cezasını versin! O mübarek *poet* (5)de başka lakırdı bulamamış da bunu mu bulmuş?. Ah! Ah! Şimdi ben ne yapayım?. *Kom jösüyi bet!* (6)... Mutlak bir *eksküz* (7) bulmalı.. Kabahat benim mi?. Ben ne

---

1) amourette blonde: Sarışın sevgili
2) quel malheur queça: Bu ne büyük felâket
3) fachée: Kızmış hiddetlenmiş
4) elle a raison: Hakkı var
5) poète: Şair
6) comme je suis bête: Ne kadar aptalım,
7) excuse: Özür, mazeret

bileyim?. "Cerde" zannettim. Gelmemesinin sebebi bu imiş. Şimdi anlaşıldı. "Kara yağız!. Ben at mıyım?. Beyefendi beni at yapmış, hem de yağız at! Nezaketin alafrangası" demez mi?. O çapkınlar da amma eğlendiler!" Başka türlü de bunu anlamak mümkün değildi. Redhouse'dan bu kadar münasebetsizlik memul olunur mu? Beni "cerde" diye aldattı. *Poezi!* Vay gidi *poezi* vay!" Türkçe şiirler işte böyle olur. O güzel tercümeyi vermedim de... Bir gül gibi!" Ne kadar *jantiy* (1)!" Hah! Buldum.. Şimdi güzel bir özür buldum.. Oh! Hele iyi hatırıma geldi. Hemen köşke gittiğim gibi bir mektup, işte bu iyi hatırıma geldi...

— *Garson!.. Garson!..*

— Mösyö!

— *Anlöve sa! jö nö prandra pa dükafe.. Kel glas vuzavc?*(2)

— *Krem ala vaniy...* (3)... *sitron* (4)... *peş* (5)...

— *Aporte muvaün peş!* (6)

— *Mösyö vötil manje dö früi?* (7)

— *Kel früi?*(8)

---

1) *gentil: Zarif*
2) *Enlevez ça! je ne prendra pas du café.. Quelles glaces vous avez?: Şunu kaldırınız. Kahve istemiyorum. Dondurma çeşitleriniz?*
3) *crème à la vanille: Vanilyalı kaymak*
4) *citron: Limon*
5) *pêche: Şeftali*
6) *apportez-moi une pêche: Bir şeftali (dondurması) getiriniz.*
7) *Mösyö veut-il manger de fruits?: Beyefendi meyve yemek isterler mi?*
8) *Quels fruits?: Hangi meyveler var?*

— *Vu dömande?* (1)

— *Jö dömand dö glas ala peş!..* (2)

— *Dö glas ala peş?..* Şeftali dondurması...

— *Vuy* (3)

— Peki!.. Şimdi...

Beyefendi garsonun lakırdı anlamazlığına da biraz kızdı. Garson ise vaktiyle Arnavutköyü burnunda kefal balığı avlamak için kışın zemherir zamanı saçma omuzunda saatlerce beklemekten defaatle eli ayağı donmuş ve muahharen bu güç san'atı terk ile Beyoğlu'nun gazinolarında, lokantalarında hizmetçilik, uşaklık ederek Fransızca aldığı emirleri anlayıp vâki olan suallere de cevap verecek kadar o lisanı öğrenmiş bir tatlısu frengi olduğu halde *glas ala peş*'den bî-haber bulunuyordu!

Bihruz Bey güç belâ garsona anlatabildiği şeftali dondurmasına nâil olduysa da öyle lakırdı anlamaz garsonu istihdam eden Valöri şekerlemecisini tahkir maksadıyla dondurmaya da el bile sürmeksizin borcunu îfâdan sonra sokağa çıktı. Kunduracı Herald'a, terzi Mir'e uğradı. Bir çift potin, bir çift iskarpin, iki takım *kostüm* (4), beş pantalon, iki redingot ısmarladı. Albert Kün'ün önünden acele geçerken dükkâncı bunu gördü, arkasından seğirtti. Birçok *nuvote*'ler (5) getirttiğinden bahisle beraber ale'l-hesab biraz para istediyse de beyin yanında o kadar para olmadığından on beş güne kadar yetmiş, seksen liralık bir

---

1) *Vous demandez?: Siz ne istersiniz?*
2) *Je demande de glace à la pêche: Şeftalili dondurma istiyorum.*
3) *Oui: Evet*
4) *costume: Takım elbise*
5) *nouveauté: Yenilik*

akont (1) vercceğini beyan ilc bcycfcndi bir düzine gömlek, iki düzine çorap ve mcndil, sekiz on tane kravat, yarım düzine eldiven, bir baston, iki şemsiye bcğcnip bunların köşke gönderilmesini emir ilc oradan da çıktı. Sonra berber İzidor'a gitti, traş oldu, saçlarını kestirdi. Bu meşguliyetlerle saat dokuzu bulduğundan haberi olmamıştı. Hemen bir araba buldu. Köprü'ye indi, vapura girdi. Kadıköyü'ne vardı. *Ekipaj*'ı (2) zaten iki saatten beri orada kendisine muntazırdı. Arabasına kurulduğu gibi -artık Fenerbahçesi'ne veya sair bir mesireye rağbet göstcrmeyerek- doğruca köşke gitti. *Kabine dö travay*'ına (3) çıktı. Kâğıt çıkardı. Frenk kalemiyle birçok yazdı çizdi. Aşağıki müsveddeyi meydana getirdi:

"*Mil pardon* (4) efendim!.. Yanlışlık olmuş... Nasıl olmuş çâkeriniz dahi bilmem. Arîza-ı çâkerâneme leffen takdim ettiğim *kuple*'ler (5) gayet tuhaf bir maskaralık idi. *Kolleg*'lerimden (6) birisinden gördüğüm şeydir. *Kopye*'sini (7) aldığımda *trapez*'in (8) üstünde bulunduğundan zat-ı ismetâneleri için gayet güzel ve beğeneceğiniz gibi bir *sansonet* yazmıştım. O dahi *trapez*'in üstünde idi. *Par megard* (9) ötekini bunun yerine göndermiş olduğumdan zât-ı ismetânelerine darılmak için çok hak verdim. İşte şimdi o güzel *poezi* ki çâkeriniz tercüme ettimdi, takdime cesaret ederek kendimi bahtiyar sayarım. *Mil pardon!* Yine kusur çâkerinizde ki öyle bir maskaralığı *trapez*'in üstüne koydum. Kulda kusur çok olur affeder efendisi fehvasınca af dilerim.

---

1) *acomple: Bir borcun bir kısmını ödeme*
2) *équipage: Araba*
3) *cabinet de travail: çalışma odası*
4) *mille pardons: bin kere özür dilerim.*
5) *couplet: kıt'a*
6) *collègue: meslektaş*
7) *copié: suret*
8) *trapèze: metinde masa*
9) *par mégarde: dikkatsizlikle, dalgınlıkla*

Çamlıca'da teşrifinizi çok bekledim. O günden beri ne derecelerden mahsun (1) olduğumu tarif edemem. Hem de ne kadar ağladım. Bunun üzerinde zat-ı ismetânelerini temin edebilirim. "Bir siyeh-çerde civandır" Vâsıf Efendi nâm şairin imiş. Sanki bir *şanson* imiş. Bizim şairlerin işi böyle olur. Bu *şanson*'un *melodi*'sini işittim, beğenmedim. Beğenilecek şey değil ki...

Arîzamın cevabını almak bahtiyarlığına bu çâkerinizi nâil etmenizi istirham ederim. Bu arîzamı gözüm yaşıyla yazdım. Bir çâker-i *senser*'iniz (2) olduğum bâbında merhametinize iltica ederim. Hâk-i pây-ı ismetânelerine yüzüm gözüm sürmek için Çamlıca'ya, Fenerbahçesi'ne, her nereye irade ederseniz emrinizi icrâya hazırım. Tasdi'den korktuğumdan bu kadarca yazabildim. Ah! Küçük hanımefendi hâlimi tarif edemem. Her şeyden evvel ettiğim *betiz*'den (3) dolayı affınızı istirham edip sözü keserim. Ol bâbda merhamet. Yine siz bilirsiniz efendim.

Tekmil sizin çâkeriniz

....

Bihruz Bey bu müsveddeyi bir güzel kâğıda temiz olarak nakletti. *Sökreter dez aman*'dan (4) tercüme etmiş olduğu mahud:

"Gül tesmiye ederim

O müennesi ki benim aklımı bulandırır

Eğer kelime şeyi resmetmeğe borçlu ise

---

1) *Bihruz Bey'in yanlış yazdığı kelimelerden: mahzun yerine mahsun yazıyor*
2) *sincère: samimi, içten*
3) *bêtise: aptallık*
4) *Secrétaire des amants: Sevgililerin sır kâtibi*

O müennesin bu dilber ismi almağa hakkı vardır

Bir gül gibi...

Şi'r-i perîşan-edâsını da diğer bir kâğıda güzelce yazdı. Öbürüne leffettikten sonra mektubu kapadı, mühürledi, yazıhanenin gözüne koydu. Beyin o günü de böylece geçmiş oldu.

— 7 —

Bihruz Bey bu mektubunu takdim edebilmek için tamam iki ay dolaştı. Bu müddet içinde beyin haftada iki, üç defa uğramadığı mesire bulunmazdı. Bir günde dört, beş mesirede birden isbât-ı vücûd edebilmek için yağız ve kır beygirleri -cuma ve pazar günleri mutlaka kırlar rast gelmek üzere- münavebeye koştuğu gibi günleri de şöyle tertip etmişti: Cuma ve pazar saat yedide köşkten çıkarak Fenerbahçesi, Haydarpaşa, Duvardibi mevkilerinin her birinde yarımşar saat bulunduktan sonra saat dokuz buçukta Bahçe-i Umûmî'ye gelinip akşama kadar orada eğlenilecek. Cumartesi ve salı yine o saatte köşkten çıkılarak doğruca Göksu'ya bil-azîme yarım saat eğlendikten sonra Küçüksu'ya gelinip dokuza kadar orada beklenilecek ve avdette Havuzbaşı'na dahi uğranılıp akşam üzeri Bahçe-i Umûmî'ye yetişilecek. Pazartesi ve perşembe günleri yine mutad olan saatte köşkten çıkılıp Çamlıca'ya ve bâdehu Bahçe-i Umûmî'ye azimet ve saat dokuza kadar orada ârâm edilecek ve akşam üzeri Duvardibi'ne ve oradan Haydarpaşa'ya ve ezana karib bir zamanda Fenerbahçesi'ne gidilecek.

Bihruz Bey'in haftanın her gününde sâî gibi böyle mesîre-be-mesîre dolaşmaktan meramı görmeyi şiddetle

arzu ettiği sarışın hanıma tesadüf etmek ve bu tesadüften maksadı ise hazırladığı mazeretnâmeyi takdim eylemekti. Hayfâ ki "siyeh-çerde" hiçbir yerde görülemiyor ve o görülmedikçe beyin onu görmek arzusu şiddetini arttırıyordu.

Zavallı mektuba gelince haftalarca cepte taşınmaktan zarfı yıprandıkça tecdid olunarak her gün sabahtan akşamlara kadar beyin *jaket*'inin yan cebinde mahbus ve meyus kalıyordu.

İyi ya... Sarışın hanım Bihruz Bey'e gücenmekle âleme de küsmek lâzım gelmez ya!. Bahçe seyrinden nefret etmekle sair mesirelerden de rağbetini kesmek icap etmez ya!. Demek ki hiçbir yere çıkmamasına başka bir sebep var. Bu sebep nedir acaba? Hasta mıdır? Yoksa ez-kazâ teehhül mü etti? Veyahut başka bir diyara mı gitti?.

Bihruz Bey merakından beş dakika rahat olamıyordu. Bu iki ayın ilk haftalarında heyefendi kırlarda hem araba sürer, hem de (nüzhetgâh-ı hayâlî) ye tenhaca dalarak elmas arabanın gümüş tekerleği önünde kendisini yerlere atıp ağlar, sızlar, Perîveş Hanım'dan aflar dilerdi. Birinci ay yeis ile geçip ikinci ayın ilk haftası içinde dahi "siyeh-çerde"ye tesadüf olunamayınca (nüzhetgâh-ı hayâlî) giriftâr-ı dest-bürd-i hazân ve bir iki gün zarfında bir mugaylân-zâr-ı vahşetten nişan olmakla zîb-i çemenistân-ı letâfeti bulunan *nenf*'lerden perişan, yeşil havuzlarda şinâverlik eden kuğuların, perilerin de her biri bir tarafa girizan ve gözden nihan oldular. Binaenaleyh miyan ü kenâr-ı hıyâbânında nâzân nâzân gerdân olan elmas arabanın da oraya rağbeti birdenbire kesiliverdi.

Bu esnâda bir sabah Bihruz Bey *kabine dö travay*'ında esfâr-ı yevmiyesinin cedvelini tadil ile uğraşıyordu. Mişel Ağa bade'l-istîzan odaya girerek gümüş tepsi içinde be-

yefendiye bir mektup arz eti. Mektubun zarfı tirşe rengindeydi. Bey zarfı görünce yüreği hop! etti. Sandı ki bu mektup "siyeh-çerde"den hayırlı haberler getirici bir berîd-i sebz-câmedir.

— Ne imiş o?..

— Bir mektup ekselans!.

— Kimden?..

— Mösyö Kondoraki'den ekselans!.

— Hay Allah belâsını versin! Bırak şuraya...

— Cevabını ister, ister ki cenabını görsün..

Zavallı beyin kendi derd-i ârâm-rübâsı kendine yetişiyordu. Başına bir de Mösyö Kondoraki çıktı. Bey çaresiz elindeki *itinerer*'i (1) bir tarafa bıraktı. Mektubu açtı, okumaya başladı.

Mektup hem Fransızca hem de fena bir yazı ile yazılmıştı. Bey mektubu beş, altı defa baştan ayağa süzerek uğraşa uğraşa şu meâli istihraca muvaffak olabildi:

"Paraya şiddet-i ihtiyacımız olduğundan borcunuzdan birinci taksidin bize bir müsaade olmak üzere tesviyesini bundan bir buçuk ay evvel rica etmiştik. Ricamızı nezaketinize yakışmayacak bir surette reddettiniz. O ihtiyacımız hâlâ bâkidir. Şimdi ise taksit zamanı hulûl ettiğinden meblağ-ı muayyenin hemen bugün tesviyesi rica olunur. Şayet bu para bugün verilmeyecek olursa üç gün sonra icrasına mecbur olacağımız muameleden dolayı

---

1) *itinéraire*: İzlenecek, gidilecek yol

mesuliyet size râcidir. Zira adam gönderip arabayı da hayvanları da *sekestre* (1) ettirmeğe karar vermişizdir."

Bu meâl Bihruz Bey'in başını döndürmeğe başladı. Düşündükçe hiddet beyi bürüyordu. "Ne halt eder bu teres? Arabayı, hayvanları zaptedecekmiş. Ne hakkı var?.. Bu nasıl muamele. Üç gün sonra adamlar gelecek. Nasıl adamlar acaba? Belâya bak ki bende de para yok. Keşke evvelki müracaatında biraz para vermiş olaydım. Ben o zaman bu günü düşünemedim. Ah! "Vâlide ah! Gideyim yalvarayım, ama ne yüzle?. Kadıncağızın on beş gündür semtine bile uğradığım yok.. Yarın, öbür gün Albert Gün de hesap gönderecek.. Hayır!.. Öyle şey olmaz. Ben o pis arabayı, hayvanları o kadar fâhiş fiatla niçin aldım? İki, üç hafta daha beklerse ne olur?. Amma insafsız teres imiş ha! "Ne haddine. Bir şey yapamaz. Ben adama araba, hayvan mı veririm?.. Gelsin de alsın bakayım!. Lâkin ne rezalet!. Hay alçak herif hay!.. Çare yok gidip görmeli!. Para bulacağımı söylemeli de beş, on gün daha avutmalı!. Tellâlı da buldurmalı.. Ah şu konağın hiç lüzumu yok!. Beyhude harap olup gidiyor. Tellâlın dediği gibi bir gün yanıverse ne olacak?.. Vâlide benim malıma ne karışıyor?.. Mutlak satmalı, kurtulmalı. Ondan sonra da masrafımı yoluna koymalıyım. Anlıyorum ki böyle sökmeyecek... Borçları vermeli, en evvelki iş o...

— Mişel!

— Mösyö...

— Mektubu getiren herife söyle birkaç güne kadar gidip Mösyö Kondoraki'yi göreceğim...

---

1) *séquestrer*: El koymak, yed-i emine teslim etmek

— Baş üstüne *ekselans!*.

Bihruz Bey bu cevap ile Mösyö Kondoraki'nin adamını savdırdıktan sonra tekrar cedvel-i esfarı dert-dest etti. Bir yarım saat uğraştı, matlub olan tadilatı bade'l-icra taama rağbet gösterdi. Fakat iştihasını lüzumu kadar bulamadı. Kahve fincanına el bile sürmedi. Sigarasını yaktı. İki nefes çekmeden onu da bıraktı. Yine arabasına bindiği gibi çıktı, gitti.

— 8 —

O gün günlerden pazardı. Cedvel-i esfar mucibince en evvel uğranılacak yer Fenerbahçesi olduğundan Bihruz Bey doğruca oraya giderek Marmara'ya nâzır büyük ağaçların altında arabasını durdurdu ve Kalamış cihetinden bir landonun zuhur edebileceği noktaya nasb-ı nazar-ı intizar ederek düşünmeğe başladı.

Sarışın hanım Bihruz Bey için iki aydan beridir *idefiks* (1) olmuştu. Uyanık iken saat-i hayatının hiçbir dakikası yoktu ki maşuka-i "siyeh-çerde"yi düşünmeksizin geçsin. Hatta geceleri geç vakit yatağına girdikten sonra bin zahmetle bî-tâb ü tüvan olarak ruhunu ilkâ edebildiği âlem-i menân içinde bile muttasıl sarışın hanımla uğraşırdı. Bu tefekkürler, bu gaileler ibtidâ-yı emrde çocukça bir heves veya ebül-hevesçe bir emel icabı olan ehemmiyetsiz düşüncelerden, kuruntulardan olmakla beraber yine bîçârenin asabını yonmaktan hâli değildi. Bî-çâre genç uğraşa uğraşa kendisini hayaline mağlup ettiği sarışın hanımı hiçbir yerde rast getiremedikçe onu mücerret görmek noktasında toplanan efkâr ü âmâli bir başka tavr-ı ciddi alarak ve yevmiye araba kullanmak suretiyle icra ettiği esfar-ı

1) *idée fixe*: Sabit fikir

baîdenin metâib ve meşakkı da başkaca yardım ederek beyin asabı gereği gibi hastalanıp hassasiyeti artmış ve diğer taraftan iştihasızlık, uykusuzluk ve paraca ara sıra hisseder olduğu darlık gibi ahval ise ahlâkına icrâ-yı tesîrât ederek zavallı genci daimî surette infiâlât-ı nefsaniye ve teessürât-ı kalbiye içine düşürmüş olduğundan o hafîfü'l-mizac, o lâ-kayd, o ten-perver Bihruz Bey iki ayın içinde bütün bütün değişip meyyâl-i hamûşî, mütefekkir, mütehassis, mahzun, seriü'l-infial, şikeste-hal bir Bihruz Bey olmuştu. Hatta beyin ahlâk ve etvâr-ı muamelâtında, yiyip içmesinde, yatıp kalmasında vukua gelen bu tahavvül-i küllî dadı kalfanın bile nazar-ı dikkatini celb ederek endişesini mucip oldu. Çünkü yirmi senedir hizmetinde ve gece gündüz bir arada bulunmakla dadı kalfa Bihruz Bey'i mâderâne bir hiss-i şefkatle sever ve beyin hastalığında can ile baş ile kendisine bakıp kederli vakitlerinde de hatırını ele almağa, kederini unutturmağa sa'y ederdi.

Bihruz Bey Fenerbahçesi'ne saat sekizde geldiği zaman orada seyirci nâmına kimseler yoktu. Bey arabasından inmeyerek ve yukarıda beyan olunduğu veçhile Kalamış cihetine nasb-ı enzar ederek mahzun mahzun düşünüyordu.

Latif poyrazın iânesiyle denizde birbiri ardınca yuvarlanan ufak ufak dalgaların sahile karib ve mütcferrik kayalara gelip çarpmasından husule gelen hafîf ve samianevaz çağıltı cesim meşe ve dişbudak ağaçlarının ihtizaz-ı ağsan ü evrakından peyda olan vahşet-engiz uğultu ve hışıltı ile birleşince bir âheng-i garib vücuda getiriyor, bu âheng-i garib ise hâb-âlûde hisleri uyandırmak, gizli dertleri âşikâr etmek, mahrûm-ı dîdâr kalmış gözleri ağlatmak, mağlub-ı sevda olmuş yürekleri inletmek için talip ve heveskâr arıyordu.

Bihruz Bey bu âhengi bir çeyrek saat kadar dinlemekle mahzuniyeti derinleşerek yüreği kabarınağa, gözleri yaşarmağa istidad gösterdi. Bey bu dakikalarda sarışın hanım için:" *jö lem! jö lem!..* (1) diye bir itirafta bulunmak istemediği halde onun sevdâ-yı mülâkatı, onun iştiyak-ı şedid-i iltifatı bî-çâre gencin ruhunu bir pençe-i âteşîn-i bîdâd ü istidad altında eziyordu.

Gölgede kalan yerleri gayet donuk neftî, güneşe maruz parçaları gayet parlak yeşil rengindeki çayırın üzerinde fırsat-ı tenhaî-i mevkiden bil-istifade âvâre-seyrana dâne-çîn olan bazı tuyûr-ı ehliyenin birbirini kovalayarak öteye beriye dağılıp koşuşmaları âzâde bir nazarı mutayyeb edecek, âsûde bir fikri oyalayıp eğlendirecek temâşâlardan, a'sâr-dîde ve pîrâne-ser ulu ağaçları sükûnet-i asayiş-nümâ içinde yekdiğeriyle musafaha-i dostâneye meyil göstermeleri ise inbisat-âver-i fikr ü hâtır olacak ruhanî manzaralardandı. Halbuki Bihruz Bey'in ruh ve fikir ve nazarı için bu temâşâların, bu manzaraların hiçbir lutfu olamadı. Çünkü o rûh-ı elem-nâk istiğraka meyyal, o fikr ü nazar-ı âvâre dûr-â-dûr ufukların öte taraflarına süzülüp gitmeğe tâlipti.

Bihruz Bey sarışın hanımın vüruduna intizar mevkiinde bulunduğundan zühul ederek arabasını çevirdi. Marmara denizini temâşâya müsait bir vaziyeti koyduktan sonra terbiyeleri yanına bıraktı. Sağ dirseğini dizine, çenesini eline dayadı, durdu. Nazargâh-ı tahassüründe uzanıp giden unsur-ı mâînin keskin güneşe maruz safha-i tâb-nâki azametli bir deryâ-yı nur gösteriyor ve sahile doğru yuvarlanıp gelen köpüklü ufak dalgalar ise o deryâ-yı nur içinde dalıp çıkarak ve oynaşa oynaşa yekdiğerini kovalayarak

---

1) *Je l'aime! Je l'aime!: Seviyorum! Seviyorum*

şinâverlik eden beyaz güvercinleri andırıyordu. Bihruz Bey'in nazarı bu manzara-i dil-rübâyı da pâmâl-i lâ-kaydî ederek ufka doğru süzüldü gitti. Rûh-ı meyûsunu, fikr-i müteellimini de beraber çekti götürdü!..

Bî-çâre genç kendisine hiç de yakışmayan bu vaz'-ı melâl içinde mebhut ve müstağrak bulunmaktan ne kadar mütelezziz oluyordu! Müddet-i ömründe ilk defa idi ki bu âlem-i huzûr-ı mâsiva-ber-endâzı görüyordu. Mevcûdiyet-i elîmesi bir mahviyet-i mes'ûdeye münkalib olmuş ve o mahviyet içinde maşuka-i hayaliyesini cismaniyetten mücerret mahz-ı nur, ayn-ı ruh olmak üzere der-âguş-ı iştiyak etmişti. Bu esnada beyin dimağı bir neşve-i hazîn-i ruhgüdâz ile ser-şâr, gözleri bir girye-i âteşîn-i dimağ-sûz ile katre-bârdı. Hatta o sıcak katrelerden üç, dört tanesi parlak potinlerinin üzerine düştüğü halde bî-çârenin haberi bile olmadı.

Bey bu suretle âlem-i istiğrakın en mahrem bir meclis-i ünsâ insinde piyâle-nûş-ı ahzan ü ezvak iken hayvanların önünde dikilip durmakta olan arabacı Andon'un - bulunduğu noktadan soluna doğru nîm-hatve meylederek- efendisine hitaben:

— Keşfî Bey geliyor...

demesi Bihruz Bey'i gunûdesi bulunduğu o can-perver hâb-ı safâ-medardan bîdâr ve bî-çareyi def'aten dûr-efkende-i hacle-i dil-ârâ-yı dil-dâr eyledi.

— 9 —

Bihruz Bey Keşfi'yi gördüğü gibi arabadan inerek mukabelesine gittiğinden iki genç bade'l-musafaha konuşmaya başladılar:

— *Bonjur* Bihruz Bey!..

— *Bonjur mon ami!* (1)

— Siz buralara da yetişiyorsunuz maşallah!.. Şöyle azıcık yürüyerek dolaşsak olmaz mı?

— Yürüyelim... Zati ben de arabada otura otura yoruldum..

— *Kel nuvel?..* (2)

— *Riyen... Eskö vuzet söl* (3)?

— *Non!. Jattan dezami...* (4) Akşama buradayız..

— *Purkuva!..* (5)

— Yemek yiyeceğiz.. Bu gece *klerdö lün* (6) pek parlak olacak... Siz de beraber bulunur musunuz?..

— *Mersi!.. Muva jö nö pö pa reste.* (7)

— Niçin?..

— *Parskö jö nö süi pa amon ez...* (8)

— Gerçek! *Vuzave ler detr trist* (9)

— *Non!*

---

1) *Bonjour! Monami!: İyi günlerdostum!*
2) *Quelle nouvelle?: Ne haber?*
3) *Rien.. est-ce que vous êtes seul: Hiç.. Yalnız mısınız?*
4) *Non.. J'attends des amis: Hayır... Arkadaşları bekliyorum.*
5) *Pourquoi: Niçin*
6) *clair de lune: Ay ışığı*
7) *Merci! Moi je ne peux pas rester: Teşekkürederim! Ben kalamam.*
8) *Parce que je ne suis pas à mon aise: Zira havamda dağilim.*
9) *Vous avez l'air d'être triste: Kederli bir haliniz var.*

— *Si! Si!* (1) Hem ben görmeyeli ne kadar bozulmuşsunuz.

— Bilmem... Belki...

— Sizinkini gördüğünüz var mı?

— Benimki kim oluyor?..

— *La bel blond* (2)

— Hayır!. O benim değil sizin... Size sormalı görüyor musunuz diye...

— Gerçek geçenlerde teneffüs odasında Atıf Bey bir şeyler söyledi de sizi kızdırdıydı... Kara yağız!.. Yok bilmem ne... Neydi o sözler?..

— Zevzeklik ne olacak?.. Siz *blond*'dan bahsedince o da öyle söyledi.

— Demek *blond*'u gördüğünüz yok. Öyle mi?

— Hayır!.. Neden böyle sık sık soruş?

— Halbuki münasebet pek ilerlemişti.

— Neden anladınız?..

— Öyle ya... *Jarden*'de (3) o önde, siz arkada konuşarak geziyordunuz. Münasebet ilerlemeyince bunlar olabilir mi ya?

— İşte o kadarla kaldı..

---

1) *Evet! Evet!*
2) *La belle blonde: Güzel sarışın, sarışın âfet*
3) *Jardin: Bahçe*

— Saklıyorsunuz... Bu günlerde sizi pek *an muvöman* (1) görüyorum... Köşke ne zaman geldimse bulamadım... "Bey gezmeğe gitti" cevabını aldım. Bu *kurs*'lar (2) elbette tevekkeli değil.

— Ne zaman geldiniz?.. Haberim bile yok!.

— *Lamur fetubliye tu!* (3)

— *Kel amur?.. Jö nö kompran pa sö kö vu dit!.* (4)

— *Vuzave kelk randevu damur isi?..* (5)

— *Ma parol donör non!* (6)

— Bu saatte burada bulunmanın başka ne mânâsı olur?

— İşte siz de buradasınız ya... Demek ki sizin de bir *randevu*'nuz var...

— Benim gelişim ahbap hatırı için... Dokuzda geleceklerdir... Gelirler görürsünüz...

— Gelecekler kimler?..

— Tanımazsınız... İstanbul'dan birkaç kişi...

— Olabilir ya!. Ey *blond*'u siz de mi görmüyorsunuz?.

— Siz varken artık o bize bakmağa tenezzül eder mi?..

---

1) *en mouvement: Sürekli hareket halinde olma, yerinde duramama*
2) *course: Koşu,koşuşturma*
3) *L'amour fait oublier tout: Aşk her şeyi unuttutur.*
4) *Quel amour? Je ne comprends pas ce que vous dites: Hangi aşk? Ne dediğinizi anlamıyorum.*
5) *Vous avez quelque rendez-vous d'amour ici? Burada herhangi bir aşk buluşmanız mı var?*
6) *Ma parole d'honneur non: Şerefim üzerine temin ederim ki hayır.*

— *Seriyözöman* (1) söylüyorum ki iki aydır yüzünü bile gördüğüm yok.

— Lâkin hiç olmazsa aramaktan hâli değilsiniz...

— Niçin arayacağım.. Aramak için kendisine bir ilişkim olmalı... öyle değil mi?

— *Vunö mante pa nespa?*. Vu dit la verite? (2)

— *Jö di la verite* (3)

— *Tanmiyö!..* (4)

— *Purkuva tanmiyö?..* (5)

— Ne ise artık bahsi değiştirelim...

— Değiştirelim ama... Niçin *tanmiyö* dediniz...

— Hem bir ilişiğiniz olmadığını söylüyorsunuz hem de onun bahsinden o kadar *enterese* (6) oluyorsunuz...

— Allah aşkına söyleyiniz... Pek merak verdiniz de onun için...

— O gitti zavallı!..

— (Telâş ile) nereye gitti?..

— Geri dönemeyecek bir yere gitti...

---

1) *séricusement*: Ciddi olarak
2) *Vous ne mentez pas n'est-ce?: Vous dites la vérité*: Yalan söylemiyorsunuz değil mi? Doğru mu söylüyorsunuz?
3) *Je dis la vérité*: Doğruyu söylüyorum.
4) *tant mieux*: Daha iyi, daha iyi ya.
5) *Pourquoi tant mieux*: Neden daha iyi (dediniz).
6) *İntéresser*: İlgilenmek, alâka duymak.

— Ne diyorsun?.. Anlayamadım ne demek istediğini?..

— *Vu leme!..* (1)

— *Non! Jö di kö non!* (2)

— *E biyen.. Ele mort la povr!..* (3)

— Ah!.. Gerçek mi?.. Hayır!. Yalan söylüyorsun.. Es *posibl?* (4)

— *Parskö vu lave vü iyer?..* (5)

— *Non!* İki aydır görmedim diyorum... Lâkin bu olamaz...

— Pek âlâ ben yalan söylüyorum... öyle olsun...

— *Ele mort?* (6)... Olmayacak şey... Ne zaman söyle bakayım.

— Bu kadar telâş edeceğinizi bilcydim söylemezdim... *Lafot avu* (7)... "Bir ilişiğim yok" dediniz ben de söyleyiverdim.

— Gerçek öldü öyle mi? Allah aşkına doğru söyle!..

— Evet!.. Maatteessüf öyle!.

— *Povr fiy!.. Eskel a ete malad?* (8)

---

1) *vous l'aimez?: Onu seviyor musunuz?*
2) *Non! Je dis que non!: Hayır! Hayır dedim.*
3) *Eh bien! Elle est morte la pauvre: İyi öyleyse! Zavallı öldü.*
4) *Est-ce possible? Bu mümkün mü?*
5) *Parce que vous l'avez vue hier? Çünkü onu dün gördünüz öyle mi?*
6) *Elle est morte?: Öldü mü?*
7) *La faute à vous: Hatasızın.*
8) *Pauvre fille! Est-ce qu'elle a été malade?: Zavallı kız? Hasta mıydı?*

— İşittiğime göre tifoya tutulmuş.. Bir haftanın içinde gidivermiş zavallı!.

— Nerede idi bunlar?..

— Kızıltoprak'ta bir köşkte kira ile oturuyorlardı... Hemşirem gitmiş görüşmüştü... Çok yazık oldu kızcağıza!

— *Elete jön... tire jön nespa?* (1)

— *Dizvit an u ventan!.* (2)

— *Non mariye?..* (3)

— *San dut!.* (4)

— *Me setemposibl!.. Non!. sa ne pa vre* (5)!..

— Belki yanlış haber verdiler..

— *Vu konesse la famiy?..* (6) *Kieskö lö per?* (7)

— *Muva jö nö konne pa..* (8) Hemşirem anlattı ama ben kulak vermedim... Na işte bizim arkadaşlar geldi... *Pardon mon ami..* (9) Sonra yine görüşürüz... *Orövuar* (10)!

— *Orövuar!*

---

1) *Elle était jeune, très jeune n'est-ce pas?: Genç'ti, çok genç'ti değil mi?*
2) *Dix-huit ans ou vingt ans: On sekiz veya yirmi yaşında*
3) *Non mariée?: Bekâr değil mi?*
4) *Sans doute: Şüphesiz*
5) *Mais c'est impossible! Non! Ça n'est pas vrai: Fakat bu imkânsız! Hayır! Bu doğru değil!*
6) *Vous connaissez la famille?: Aileyi tanıyor musunuz?*
7) *Qui est-ce que le père? Babası kim?*
8) *Moi je ne connais pas: Ben tanımıyorum.*
9) *Pardon mon ami: Özür dilerim dostum.*
10) *Au revoir: Tekrar görüşmek üzere, Allahaısmarladık.*

Bî-çâre Bibruz Bey bu dakikada pek acınacak bir hâl-i elîm içine düştü. Gözleri kararmış, yüreği bir halecân-ı şedîde tutulmuş olduğu halde dolaşıyor, bastığı yeri bilmiyor, gideceği noktayı tayin edemiyordu. Gökler başının üstünde fırıl fırıl dönüyor, yerler ayaklarının altından kaçıyordu. Zavallı birkaç defa denize doğru yürürken kendisini güçle geriye aldı. Birkaç defa fena halde sendeleyip düşecek iken nasılsa düşmedi. Muttasıl *"Esposibl? Esposibl?"* (1) diyerek başını, kollarını garip bir surette tahrik ediyor, hızlı hızlı giderken birdenbire durup düşünüyordu. Bu suretle gezinip dururken bir aralık Keşfî Bey'in arkadaşlarıyla beraber kendisine doğru geldiklerini görünce bunlardan ürktü, hemen geri döndü, kemâl-i istical ile arabasma çıktı, terbiyeleri der-dest etti, hayvanları kırbaçladı. Kalamış'a doğru süratle gitmeğe başladı.

— Andon!.

— Pasam!

— Kızıltoprak'a nereden gitmeli?.

— Biraz ileri gidersi... Sağa sapmalı..

— *Esposibl?.*

— *Vuy* (2) *eksclans?.*

— Hangi yol daha yakındır?

— Asıl köye gideceksi bağlar içinde de yol var... Kestirme yol...

— *Esposibl?..*

---

1) *Est-ce possible?: Mümkün mü?*
2) *Oui: Evet*

— Evet pasafendim! Na işte buradan doğruca köy gidiyorsun.

— *Non! Sa ne pa posibl!* (1)

— Hangi kösk gideceksi?..

— Kira köşklerini tanıyor musun?.

— Hayır pasafendim... Bilmez...

— *Esposibl?..*

Bihruz Bey arabasını birtakım dar, inişli yokuşlu taşlık çalılık yollardan süratle sürüyor ama nereye gitmek istediğini arabacı bilmediği gibi kendisi de bilmiyordu. Birkaç defa geçit vermez izbelere düştü. Bin müşkilât ile arabayı geri alırken bir bağın kapısına şiddetle çarptırdı. M.R. markasını çizdirdi. Nihayet yine doğru yolu buldu. Artık Haydarpaşa'da, Duvardibi'nde eğlenmek istemeyerek doğruca köşke geldi. Salona çıktı. Kendisini bir kanepeye bî-tâbâne atarak müteessirâne düşünmeğe başladı.

Dördüncü Kısım

— 1 —

Yalancı Keşfî Bey "siyeh-çerde"nin vefatı haber-i siyahını vermekle refîk-i azîzi Bihruz Bey'i kulağından zehirleyip boynuzunu vuracağını bilmiş olsaydı o belli başlı yalanı, o sırma saçlı, elâ gözlü, güneş yüzlü nâzenîn dürûğ-ı pür-fürûğ-ı dil-firîbini sarartıp soldurduktan sonra telleyip pullayıp da ortaya salıverir miydi? Ne çare ki refîk-i azîzinin sarışın hanımı gördüğü saatten beri saçlarının sırma

1) *Non! Ça n'est pas possible: Hayır! Bu imkânsız.*

tellerine gönül iliştirip de geceli gündüzlü hayâlini takip, visalini temenni ile bî-karar ve perîşan-hâl olduğunu bilmiyordu. Hatta yine ihtiyata riayeten idi ki esnâ-yı muhaverede Bihruz Bey'in sarışın hanımla bir ilişiği olup olmadığını kendisinden sormuş ve beyin ketm-i hakikat eylemesinden dolayı o musibet tellallığında bulunmağa cesaret etmişti.

Mamafih asıl kabahat yine Bihruz Bey'in kendisindeydi: Keşfî'nin, o koca *mantör*'ün (1) yalan söylemeksizin bir dakika bile duramayacağını, binaenaleyh hiçbir lakırdısını gerçeğe dinlemek câiz olamayacağını kezzablıktaki şöhret-i marûfesine binaen bey iyi bilmesi lâzım gelirken kendisine bilâ-teemmül aldanmanın ve muhakeme-i aklıyesini kaybedip hareketini şaşılacak derecelerde teessürat-ı serîa-i şedîdeye terk-i nefs etmenin manâsı var mıydı?..

Evet!.. Keşfî Bey -ki mütekâidîn-i ricalden Şam Defterdar-ı esbâkı Schabî Efendi'nin hâtime-i evlâdı olan oğludur- rüfekâsı, ehibbası beyninde kezzablıkla nâm almış bir çelebidir. Bu nâm ise kendisine min gayr-i istihkak değil bihakkın verilmiştir. Zira Keşfî Bey yalanı hem çok söyler, hem de söylediği, uydurduğu yalanlara güzel şâh ü berkler verir maharet-perverân-ı düruğ-perdazândandır. Zekâsı halîm, mizacı ifrata meyilden mücânib olmak cihetiyle dünyada hiçbir fiil ve emelini merak derecesine vardırmamış olan bu beyin yalan söylemeğe bu mertebede ibtilâsı ise tufuliyet ve sabavetinin bir yâdigâr-ı hazînidir.

Keşfî Bey üç, beş yaşlarında bir tıfl-ı heveskâr iken izhâra başladığı masumâne arzuları tervic olunmaz veya olunamaz olduğu zamanlar çocuğun mahrumiyet vâveylâlarını

---

1) menteur: Yalancı

ber-taraf etmek için veli ve veliyyeleri tarafından mürebbiyâne tevbihe bedel yalan söylemek eiheti ihtiyar olunur ve çocuk bilahare muğfel olduğunu anlayıp da bundan dolayı bazı evza'-ı garîbe-i tıflâne izhanyla şikâyetlere kalkışınca ya bir kahkaha-i hayret-ârâ veya daha büyük bir kizb-i heves-rübâ ile mukabele edilirdi.

Çocuk büyüdükçe zekâsı da büyüdüğü, zekâsı arttıkça hevesâtı da yavaş yavaş bir tavr-ı ciddi aldığı halde valideyni ve bunlardan örnek alan sairleri tarafından çocuğun iğfal ile idaresi meslek-i muzırrı terk olunmadığından bîçâre sabî her gün nevi nevi, renk renk, musanna gayr-i musanna, kaba ince, münasebetli münasebetsiz yalanlar işite işite kendisi de zihn -i mahdûdunun müsaadesi derecesinde ve şaka tarzında ufak tefek yalanlar tertibiyle etrafında bulunanları aldatmaktan zevk almağa başlamış ve bu sû-i itiyad gitgide ahlâkında kökleşerek zekâsıyla mütenasiben büyüye büyüye temayülât-ı sairesine galebe etmiştir.

Keşfî Bey yalanı kimseye mazarrat vermek fikriyle söylemez, fakat söylediği yalanların neticesi bir kimse için muzır olup olmayacağını da düşünmez. Onun merakı, zevki yalnız yalan söylemekten ibarettir. Onun içindir ki kalem refikleriyle sair ehibbası kendisini "kırk yalan veya *mantör* veyahut *farsör* (1) Keşfî Bey" diye yâd ederler. Buna da Keşfî Bey gücenip darılmaz. Bazıları ise: "Mademki yalan uydurmakta bu kadar mahareti var, bunu hüsn-i istimal etmiş olmak için romancı veya hiç olmazsa şair ol!" diye takdir ve tergibde bulunurlar. Bundan da Keşfî Bey memnun olur!.

Şu hikâyeyi teşkil eden vekâyi ve ahvalin zaman-ı cereyanı olan bundan yirmi beş, otuz sene mukaddemleri

---

1) *farceur*: Şakacı

Avrupa görmüş bazı gençlerden ibtidâ zarafet-perverân-ı kibar-zâdegâna ve sonraları hal ve vakitleri ikinci derecede bulunan rical evlâdının kabiliyetlerine sirayet eden alafrangalık illetine hasbe'l-istidad Keşfî Bey dahi dûçâr olmuş ve pederinin müsaade-i kudret ü mevkii dairesinde olmak üzere frengâne süslü gezmek, Fransızca okumak, *"Bonjur! Bonsuvar! Vuz alle biyen"* (1) demek için Beyoğlu'nda adam aramak, Türkçe lakırdı ederken araya Fransızca lafızlar katmak, koltuğunun altında roman taşımak, israf ve sefahate, borç etmeğe özenmek ve Türkçeyi edebiyatsız kaba bir lisan addedip bu lisanın cahili bulunmakla iftihar etmek gibi alafrangalığın o zamanca ve belki hâlâ bile merasim ve levâzımından madud olan efkâr ve evza ve muamelâtta velhâsıl şaâyir-i milliyetten mümkün olduğu kadar sıyrılmak hususunda bu da akranı mertebesine yetişmişti.

Keşfî Bey hilkaten ezkiyâdandı. Fakat sabavetinden beri atalete alıştırıldığı cihetle tahsil yolunda uğraşmak nefsince en ağır işlerden olduğundan Türkçeyi öğrenemediği, öğrenmek de istemediği gibi bilumum alafranga beylere medâr-ı mahz-ı mübahat olan Fransızcayı da lâyıkıyla ele getirememiş ve hele fününa müteallik malûmattan bil-külliye bî-behre kalmıştı.

Zekâsındaki hilm ve sükûn, mizacındaki itidal hasebiyle temayülât-ı ifratkârânenin hemen hepsinden vâreste bulunan Keşfî Bey âşıkbazlık hususunu da Bihruz Bey'ler filanlar gibi merak derecesine götürememişti. Kadınlara bakarsa bunu medeniyet levâzımından saydığı için bakar, arkalarına düşmezdi. Sokakta, seyir yerlerinde yanından geçen veya karşısına çıkan bir kadına harf-endazlıkta

---

1) *Bonjour! Bonsoir! Vous allez bien!: Günaydın! Hayırlı akşamlar Nasılsınız?*

veya diğer bir muamele-i tecavüzkârânede bulunursa bunu da zarafet icabatından bildiği için yapar fakat musallat olmak istemezdi.

Bihruz Bey Keşfî Bey'in temayülât-ı zühre-pesendâne hususunca kayıtsızlığını tecrübe etmemişti. Fakat *mantör*lüğünü, *farsör*lüğünü pek iyi bildiği cihetle ona aldanmaması lâzım gelirdi. Halbuki Bahçe-i Umumî seyrinde Perîveş Hanım'ı gördüklerinden beri Keşfî Bey'den işittiği sözlerin sıhhatine tamamıyla kail olmamışsa da yalan olacağına da hükmedemediğinden müz'iç şübühat içinde günlerce, haftalarca bî-huzur olmaktan vâreste kalamamıştır. Keşfî Bey'in ise -Bihruz Bey'in hissiyat ve efkâr ve harekâtını takip ettiğimiz iki ay müddet içinde- refikiyle iki defa vâki olan mülâkatında ağzından hemen her çıkan lakırdı kizb-i sırf idi.

Birinci mülâkatta evvela "Perîveş Hanım'ı tanırım, bizim köyden belki de bizim mahalledendir" dediği yalandı. Yalnız Perîveş Hanım iki ay evvel bir gün Kadıköyü'ne geçmişti. Hanım vapurdan çıkarken Keşfî Bey de arkasında bulunduğundan bil-iltizam feracesinin eteğine bastı. Kadın arkasına dönüp dargın dargın bakınca Keşfî Bey: "*Pardon!* efendim, göremedim" dedi. Zaten o hareketten emeli de hanımı kendisine baktırıp ne olursa olsun bir şey söylemekten ibaretti. Fakat hanımın şekl-i sîmâsı Keşfî Bey'in hatırına intikaş edecek kadar nazar-ı dikkatine çarpmamış olduğundan Çamlıca bahçesinde hanımı tekrar gördüğü zaman tanıyamamıştı.

Saniyen yine o gün Bihruz Bey'den ayrılıp bahçeye girmek için "arkadaşlardan birisiyle *randevu*'muz var" demesi de bütün bütün lüzumsuz, hiç faydasız bir yalandı ki burasını kendisinin o gün bahçede tek ü tenha bulunmasıyla da müeyyed idi.

Sâlisen Bihruz Bey bahçede Perîveş Hanım'ı takip ederken "hased!.. hased!.." diye haykırması da sırf yalan, yani kendi kendine bühtanından ibaretti. Bihruz Bey'i Perîveş Hanım'la değil, gerçekten bir perî-i zühre-çehre ile bile dest-be-dest-i ittifak görse yine ednâ bir meraret-i hasedle zâika-âlûd olmak Keşfî Bey'in mizac-ı lâkaydânesinin şanından değildir. İkinci mülâkatta evvela "İstanbul'dan birkaç kişi gelecek" demesi yalandı. Şu kadar ki bağından çıkıp yalnızca Fener'e gelirken yol üzerindeki Bastiyano lokantasına uğramış ve orada bağ komşularından tesadüf ettiği birkaç gencin Fenerbahçesi'nde akşam taamı etmek üzere karar verdiklerini işitmiş olduğundan bunların elbette akşama doğru Fener'de görüneceklerini bi't-tahmin o zahirî gerçek yalanı da öyle mahirane bir surette uydurmuşmuştu.

Sâniyen "bu gece mehtab pek parlak olacak" demesi de mugayir-i hakikatti. Zira o gün mah-ı Arabînin selhi idi. Binaenaleyh gecesinde dolgun bir ay değil zayıf bir hilâl bile görülemeyecekti. Fakat Bihruz Bey aylarını, günlerini şaşırdığından refikinin bu bedihî yalanına da dikkat edememişti.

Salisen Perîveş Hanım'ın tifoya tutulup vefat ettiğini, ailesinin Kızıltoprak'ta kira ile bir köşkte bulunduklarını, kendi hemşiresinin köşke gidip hanımla görüştüğünü söylemesi de koca başlı ve elli ayaklı bir yalandı. Ne faydası var ki Bihruz Bey akl-ı tecrübesinden istifade edebilecek kabiliyette olmadığından refikinin kisve-i hakikatten küllîyen âri olan bu ifadat ve ihbaratını lâyık olduğu derecede hükümsüz tutamadı.

— 2 —

Sevda -ki bir insanın yalnız gönlüne değil akıl ve fikrine, irade-i cüz'iyesine velhâsıl bütün havâssına, kuvâ-yı

maneviyyesine hâkimdir- daima şübühat ve tevesvüsat içinde bulunmaktan mahzuz olduğundan sem'ü nazar her işittiği, her gördüğü şeyi onun mizacına göre işitip görmeğe, kuvve-i âkıle her hükmünü onun arzusuna göre vermeğe mecburdur.

Bihruz Bey'i -birkaç zamandan beri tefekkürat ve tahassüratının kesb ettiği tavr-ı ciddiyete nazaran- bir sevdakeş addettiğimiz halde yalancı Keşfî Bey'den işittiği kara haberlere inanıverdiğinden dolayı mazur görmekliğimiz iktiza eder. Bâ-husus Perîveş Hanım'ın iki aydan beridir hiçbir ihbarındaki sıdkı müeyyid değil midir?... Filhakika Keşfi'nin, o koca *mantör*'ün ihbarında kâzib olmak ihtimali bî-çâre Bihruz Bey'in hatırından hiç geçmedi değil ise de sevda -o vesveseden, heyecandan, ıztıraptan hoşlanan- o tenhalıklara, mahzuniyetlere, o karanlıklara, matemlere meyil gösteren, o derin derin istiğraklara, gizli gizli ahlara, sine sine ağlamaklara meftun olan sevda derhal o ihtimalin önüne geçerek icazkârâne bir lisan-ı fitnebeyan ile:

"İşittiğin doğrudur. İnan!.. İnan ki hal yamandır!. Ağla ki tesellisi mümkün olmayan felâket içindesin!. Yan, yakıl ki dermanı bulunmayan bir derde uğradın!. Ah! *La bel blond!* (1) *El e mort!* (2)... (Çünkü Bihruz Bey'in sevdası Fransızca da öğrenmişti). Evet! O sırma saçlı, elâ gözlü melek, o güneş yüzlü, ahu bakışlı güzel, o şirin sözlü dilber-i nazende-hıram, o letafet-i mücesseme, o zarafet-i müşahhasa, o ruh-ı revan, o bî-çâre duhter-i nev-resîde... Ah! Ne söyleyim?.. İşte o *şer adore* (3) gitti!. Diriğ!. Diriğ!.. O yeni açmış sarı gül soldu!. Oon sekiz baharın revnakı

---

1) *La belle blonde: Güzel sarışın, sarışın âfet.*
2) *Elle est morte: O öldü*
3) *chère adorée: Aziz sevgili*

taze fidan kurudu! O melâhat burcunun bedr-i tâbendesi ebediyyen münhasif oldu!. O cihan-ârâ-yı hüsn ü cemal olan peyker-i nur heyetiyle mezara düştü!.. Efsus! Efsus!..

Ya ben ne olacağım?.. Ah!. Ben de onun gibi can verip gidebilsem benim için ne büyük bir saadet olurdu! Halbuki ben ölemeyeceğim. Ben bir nez'-i daimî içinde senelerce muztarip olduktan sonra nîm-mürde ve perişan kalacağım!..

Bundan böyle benim mesire-i ye's ü melâlim tenha sahralar... Bundan böyle benim kârârgâhım karanlık ormanlar olacak... Bundan böyle rûz u şeb âguş-ı dâye-i matemde sâkin sâkin ağlamaktan başka bana yapacak bir şey kalmadı!. Ya sen ne olacaksın?... Sen de beni o tali'siz başından atıp, o meyus ve mükedder kalbinden çıkarıncaya kadar benimle beraber azap çekeceksin!. Halbuki ben senin başından kolay kolay atılmayacağım. Halbuki ben senin yüreğinden kolay kolay çıkmayacağım! Her gece sabahlara kadar seni uykusuz bırakacağım. Her gün akşamlara kadar seni tenha ve melâl-efzâ yerlerde dolaştırıp bî-tab ü tüvan edeceğim. Sana her dakika yetimler gibi ah ettirip seni her saat garipler gibi ağlatacağım!..

Ah! Uçtu o piristû-yı dil-cûy-ı ümid uçtu!.. Ah! Söndü o şem-i can-efrûz-ı emel söndü.. İşte bak ben ağlıyorum... Senin gözlerin niçin yaşsız duruyor?. Sen de ağla... Ağla bakayım!. Ha şöyle.. Oh!. Ağla... Ağla!.

Zavallı kızcağız tifoya tutuldu deniyor. Yanlış!. Veremden gitti. Zâlim verem!.. O bir kurttur ki daima öyle nazik fidanlara ârız olur. Onu da galiba ben davet ettim. Niçin itiraf etmeyeyim?. Zavallı kızın iki ay içinde topraklara düşmesine benim de yardımım oldu. Birkaç seneden beri nâzenîne musallat olmağa başladım. Gündüzün

meclisini tenha bulunca efsunkârâne yanına sokulur, sırına saçlarına asılırdım, bir suretle beynine girmeğe yol bularak hayâlâtını gıcıklardım. Geceleyin bister-güzin-i naz oluduğunu görünce bâz-şikârâne câme-hâbına çıkar, bir takrib ile koynuna girer, kalbinin üzerine yatarak hissiyat-ı rakîkasını saatlerce bîdâr bırakırdım. Böyle kendimi kendisine tanıttım.. Bir dereceye kadar da sevdirdim ise de yüreğinde istediğim mevki-i mümtaza nâil olamamıştım. Bu maksadı ele getirmek için türlü türlü hileler düşünüp fırsat gözetmekteydim. Çünkü kızcağızın meşrebi pek âli, tabiatı pek müşkilpesenddi. Gösterdiğim genç beylerin kimisini pek ağır, kimisini pek hafif, kimisini pek kaba, kimisini lüzumundan ziyade nazik, kimisini çok şık, kimisini tabiatsız buluyor, kiminin tavrını beğenmiyor, kiminin bakışından hazzetmiyor, kiminin sözünden sohbetinden hoşlanmıyor, hele hiçbirisinin *edükasyon*'unu (1) matlubuna muvâfık görmüyordu. Bunların içinde Keşfî Bey'i bir dereceye kadar beğendi. Bundan *enterese* (2) olmağa başladı. Lâkin Keşfî Bey maymun iştihalı bir çocuk olduğundan kızcağıza bu gün fevkalâde meyil gösterirse yarın soğuk soğuk bakardı. Bundan dolayı gönlüne iyice yerleşemiyordum. Nihayet seni gösterdim, senin yüzünü, süsünü, tavır ve muameleni, hususuyla *ekipaj*'ını (3) ve cümleden ziyade *edükasyon*'unu beğendi. Sana derhal meyl etti. O zaman ben de kendisine daha ziyade hulul edip daha ziyade makbul ve mültefiti olmağa başladım. Beş, on gün içinde münasebetiniz o kadar ilerledi ki kendisinin mahrem-i esrârı, nedîm-i efkârı, hem-dem-i gam-güsârı hep ben idim. Bu hâsıl olduktan sonra yavaş yavaş muameleyi değiştirdim:

---

1) *éducation*: Tahsil ve terbiye yetişme tarzı
2) *intéresser*: İlgi duymak, alâka göstermek
3) *équipage*: Araba

Garip garip efsanelerimle, hazin hazin ilkâatımla, hırçın hırçın hevesatımla ruhunu istediğim gibi sıkmağa, beynini istediğim gibi yormağa, gönlünü istediğim gibi üzmeğe muvaffak oldum. O zâlim verem de bir taraftan ciğerini yiyip duruyordu. Nihayet zavallıyı öldürdük gitti. Benim fiilimde sen de bana şeriksin. Demek ki ikimiz de suçluyuz!.. Ya senin o münasebetsizliğin neydi?.. "Kara yağız!.." Hiç öyle bir nazik, öyle bir nâzenîn güneş kızına "Sen siyeh-çerdesin!" denir mi? Vah vah!.. Yazık sana Bihruz Bey, yazık sana!.. Artık bu *römor* (1) yalnız sana aittir. Bu kabahati affettirmek için ağlamak, mersiyeler yazmak, yazdırmak, ruhuna dua etmek, mezarına -ah mezarını da öğrenemedik- mezarına gidip toprağına yüzünü gözünü sürmek, çiçekler götürmek senin işindir. Ağla bakayım!.. Ha şöyle!... Oh!. Ağla!. Ağla!. Bak bana... Ben de ağlıyorum!...

Evet! O kusuru affettirmelisin. Bundan sonra dünya güzeli olsa bir kadına bakmamalı, bundan sonra cennet bahçesi olsa bir mesireye gitmemeli, ömrün oldukça o bahtsızın matemini tutmalısın!. Hele "siyeh-çerde" diye gönlünü kırdığın zavallı kızcağızın son nefesini verirken "Bihruz!. Ah! Bihruz!.." dediğini kıyamete kadar unutmamalısın!" diyordu.

Yalancılıkta Keşfî Bey'e taşlar çıkaran tıfl-ı tannâz-ı sevdânın bu nutk-ı beliğ-i nemekîn ü şîrinini dinledikçe bîçâre Bihruz Bey acı tatlı bir alay hissiyat-ı müheyyice ile için için nâlân ü giryan oluyordu.

Kara haberi Keşfî Bey'den aldığı zaman hiç olmazsa ilk ağız olarak: *"Sct emposibl! Sct emposibl!"* (2) diyebilmişti.

---

1) *remords: Vicdanazabı*

2) *c'est impossible! C'est impossible: Bu imkânsız, bu imkânsız*

Lâkin bunu sevdanın lisanından işitince: *"Tus kilya dö plü vre!"* (1) demekten başka ağzından bir söz çıkamıyordu.

"Ah! *Povr fiy!. Murir adizvit an! Kom se tirist!.. Kel pert enkonsolabl pur muva!..* (2) Ben ağlamayım da kim ağlasın!. O *fines* (3), o *espri*, o güzellik, o gençlik, hepsi mahv oldu!. Evet bana büyük bir *sempati*'si olmasaydı ne mecburiyeti vardı ki benim için bahçeye insin... *Lâk*'ın yanında dursun, benimle lakırdı etsin, verdiğim çiçeği alsın göğsüne taksın!" Zavallı çiçek kimbilir ne oldu? İhtimal ki iki çiçek biri birine sarıldılar da öyle kurudular gittiler!. Ağlayım!. Ağlayım! Hih!" Hih!.. Bari hiç olmazsa "siyehçerde"yi affettirmiş olaydım!. O da olamadı... Bana ne büyük bir *römor*... Ben bu *römor*'u *konsiyans*'ımdan (4) nasıl çıkarabilirim?.. Mektubu alırken nasıl da mahzun mahzun bakıyordu?.. O bakışlar *adyö! adyö!* demek değil miydi?.. Tifo ne münasebet... Verem olmalı.. Öyle nâzik vücutlar hep veremden giderler.. Ah! Bundan sonra dünya bana haram olsun! Bundan sonra hiçbir kadına bakmayım... Bundan sonra hiçbir seyre gitmeyim.. Ölünceye kadar onun için ağlayım!. Acaba zavallıyı nereye gömdüler? Bunu haber almalıyım.. Mezarını ziyaret edip çiçekler götürmeliyim... O da bir çiçek değil miydi? Çiçek çiçekten memnun olur.. Mezarının başında ağlamalı, ağlamalı, ağlamalıyım. O kadar ağlamalıyım ki beni affettiğine *konsiyans*'ım kanmalı. Lâkin mezarını kimden haber alayım?. Ah!. Hâin Keşfî! Doğru söylemez ki.. Zavallı kızcağız! Ağlayım... Yine ağlayım ki yüreğimin ateşini ancak ağlamakla

---

1) *Tout ce qu'il y a de plus vrai:* En doğru şey

2) *Pauvre fille! Mourir à dix-huit ans! Comme c'est triste! Quelle perte inconsolable pour moi:* Zavallı kız! On sekiz yaşında ölmek! Ne kadar acı! Benim için ne kadar tesellisi kabil olmayan kayıp!

3) *finesse:* İncelik, zarafet

4) *conscience:* Vicdan

teskin edebiliyorum!.. Hih!.. *Mon diyö* (1)!. Mademki benim *şer adore*'mi (2) aldın, beni de öldür... Ben bu ayrılığa tahammül edemeyeceğim!.. Hih! Hih!. Hih!.

***

Firkat-zede Bihruz Bey'in bu düşünceleri, bu söylenişleri, bu ağlayışları bilâ-fâsıla üç saat kadar imtidad etti. Akşam saat biri bulunca Mişel salona girdi. Taamm hazır olduğunu haber verdi. Çenesini bıçak açmayan bir adamın taama iştihası olur mu?.. Halbuki Bihruz Bey her ne zaman bir sebeple yemek yemeyecek olsa keyfiyet derhal hareme akseder, onun üzerine dadı kalfa beyini bulur: "Beyim niçin yemek yemedin? Keyifsiz misin? Hanımefendi merak ediyor, ben de merak ettim de geldim, bana söyle: Bir şeye mi canın sıkıldı? Yoksa bir kederin mi var?.. Allah'a emanet! Hasta olma da..." yollu istifsarlarla beyi bî-huzur etmeğe kalkışırdı. Bu defa ise öyle suallere cevap tedarik etmek gibi bir sıkıntıya düşmek ve hususuyla hâl-i melâlinden dadı kalfaya renk vermek Bihruz Bey'in işine gelmiyordu. Onun için hâlâ ü nâ-hâl *salamanje*'ye gitti. Sofaya oturdu. Her yemekten tabağına birer parça aldıysa da bazısını tuzsuz, bazısını tatsız, bazısını yağsız, bazısını da pek yağlı diyerek bıraktı. Bu suretle hele taâm gâilesinden kurtuldu. Tekrar salona gitti. Bir aşağı bir yukarı gezine gezine yine düşünmeğe, gizli gizli ah edip gözlerinden katreler düşürmeğe başladı. Saat üçü bulunca hareme girdi. Yatak odasına gitti. Ber-mutad dadı kalfanın ianesiyle soyundu. Hemen yatağına düştü.

— 3 —

Bihruz Bey o geceyi pek rahatsız geçirdi. Yatağın içinde saatlerce bir taraftan bir tarafa döndükten sonra uğraşa

---

1) *Mon Dieu*: Tanrım

2) *chère adorée*: Aziz sevgili

uğraşa dalabildiyse de uykusu uykuya benzemez bir buhran hâli idi. Bu buhranı içinde arasıra sayıklar, dişlerini gıcırdatır, uyanır, yine dalar, olduğu yerde sıçrardı. Bunlara sebep de rüyasında Perîveş Hanım'ın garip bir surette görmesiydi. Hanım kefenini yırtmış, sırına saçlarını iki yanından kara toprağın üzerine dağıtmış olduğu halde kireç gibi bembeyaz kesilen çehresiyle Bihruz Bey'e görünür ve iki solmuş gül yaprağına müşâbih dudaklarını oynattıkça arasından fırlayan: "Siyeh-çerde" lafızları sitemli birer ok gibi bî-çâre gencin kulağından girip yüreğini delik deşik ederdi.

Bihruz Bey o müzic uykudan ale's-seher gözlerin bütün bütün açabildiyse de halsizliği sebebiyle yatağından çıkamadı. Bir saat sonra dadı kalfa oda kapısına geldi, sessizce kapıyı aralık etti, baktı. Beyefendinin uyanık olduğu halde çıkmadığını anladı. Telaşlı telaşlı içeriye girdi. Beyi öyle takatsiz, çehresi soluk, gözlerinin etrafı morarmış bir halde görünce şaşırarak hemen suallere başladı:

— Ne oldun beyim?. Hasta mısın?.

— Biraz keyfim yok..

— Bir yerin ağrıyor mu?.

— Başım ağrıyor.. Gece uyuyamadım da. Bir şey değil geçer.

— Ben anlıyorum beyim. Bu günlerde senin bir kederin var.. Bizden saklıyorsun... Öyle değil mi?.

— Hayır! Hiçbir kederim yok..

— Öyleyse soğuk mu aldın?. Sıcak mı geçti?. Ne oldu da keyfini bozdun bakayım?

— Bilmem.. Belki soğuk almışımdır..

— Kahvaltını getireyim mi beyim?.

— İstemem..

— Hararetin varsa bir limonata yapayım?.

— Onu da istemem..

— Ey ne istersin söyle de yapalım!.

— *Riyen!.. Jö nö vö riyen!* (1) Yalnız bir cam açsan.. *jö brül..* (2)

— Bulantın var galiba... Liyen (leğen) getireyim... Cam açmak olmaz... Belki terlisin... Soğuk alırsın...

— Yok a canım... Bulantı filan değil. Yanıyorum da...

Dadı kalfa storları kaldırdı, odadan çıktı. Hanımefendiyi buldu. Beyin keyifsizliğini ihbar etti.

Bihruz Bey bir vezir-zade olmak haysiyetiyle daha tıfl-ı şîr-hâre iken dayelerin, dadıların ellerine ve biraz sonra uşaklara teslim olunduğundan bu âvanda vâlideynini nadiren görürdü. Tufuliyetten kurtulduktan sora mektebe gitmek, çarşı pazarda midillilerle gezmek zamanı geldiğiçün anasını, babasını yine çokluk göremezdi. Âlem-i sabavetten âlem-i şebâba intikal edince beyefendi ibtidâ araba sevdasına düştü. Bâdehu alafrangalık illetine giriftar oldu. Bilahare bunlara sair hevesat da karıştı. Peder paşa irtihal etmekle başa bir de mirasyedilik çıkanca türlü türlü sefahatler, israflar yol aldı. İşte bey gece gündüz bunlara sarf-ı efkâr etmekten -bir sakfın altında bulundukları halde-

---

1) *Rien!.. Je ne veux rien:* Hiç! Hiçbir şey istemiyorum.

2) *Je brûle:* Yanıyorum

günde yarım saat olsun vâlidesini görüp görüşmeğe vakit bulamaz olmuştu. Yalnız geceleyin yatmağa gider veya sabahleyin haremden çıkarken vâlide hanımın oturduğu odanın kapısından bakarak eğer hanımefendi oradaysa - alafranga bir eda ile: *"Bonsuvar"* veya *"bonnuvi"* (1) veyahut *"bonjur mer!"* (2) deyip zavallı kadından karşılık almağa da lüzum görmeksizin çekilir giderdi. Perîveş Hanım gâilesi meydana geldikten sonra Bihruz Bey vâlide hanıma o kadarcık olsun selam sabah etmeyi de unuttu. Mahdum beyin sair birçok münasebetsiz ve yakışıksız ahvaline lâhika olan bu muamelesinden dolayı da vâlide hanımefendi ona epeyce gücenmiş, kırılmıştı. Bu kırgınlık, bu güceniklik hâlinde bile zavallı kadın oğlunun keyifsizliği haberini alır almaz yerinden fırladı. On saniye içinde Bihruz Bey'in başı ucunda bulundu. Bihruz Bey'in renksizliği kadını vehle-i nazarda fena dehşetlendirdi. Elini oğlunun alnına götürüp de ateşler gibi yandığını anlayınca derhal hekime adam koşturulmasını emretti. Hekim geledursun bunlar ana oğul şu vechle konuşmağa başladılar:

— Ne yaptın Bihruz oğlum?. Niçin hastalandın?. Terli terli su mu içtin? Dondurma mı yedin?. Söyle bana bakayım?..

— Hayır! *Madam*...

— Yoksa şemsiyesiz çok gezdin de güneş mi çarptı?

— Bilmem.. Her vakit geziyorum... Bir şey olmuyordu...

— Biraz canın da sıkılıyormuş.. Neden sıkılıyorsun evlâdım?

---

(1) *Bonne nuit*: İyi geceler

(2) *Bonjour mère*: Günaydın anne

— Size kim söyledi sıkılıyorum diye?..

— Vâlideler evlâdını göremese de hallerinden haber alırlar... Bana kimse bir şey söylemedi... Ben kendim anladım... Oturuşundan, kalkışından, yemenden, içmenden, her hâlinden öyle anlaşılıyor..

— Hayır!. Hayır!.. Sıkılmıyorum..

— Paran var mı bakayım?. Ne kadar paran var?..

— Biraz daha var... var ama borcum da var... Hele bir tanesi pek edepsizlik ediyor... Ne ise onu da vereceğim. Konak satılsa.

— Konağı satma.. Babandan kalan malındır, ben karışmak istemem... Lâkin şimdilik ilişme... İleride benden kalacak bir iki parça şeyle beraber üzerinde bulunsun.... Ne olur ne olmaz.

— Borçlarımı vermeyeyim mi?.

— Ben senin borçlarını yavaş yavaş öderim... Şimdilik de sana bir yüz elli lira vereyim... Fakat bugün değil... Bir hafta sonra olmaz mı oğulcuğum!...

— *Mersi!.. Mil mersi Şermer!..* (1)

— O ne demek oğlum Türkçesini söyle de anlayım...

— Teşekkür ederim vâlidem!..

Bu aralık vâlide ile oğlun nazarları biri birine tesadüf etmişti... Bebekleri def'aten büyüyen bu dört gözün etrafı sular içinde kaldı! Bihruz Bey dermanı bulunmayan bir derd-i hayat-fersânın ıztırabıyla rübûde-sâmân, iadesi kabil

1) *Merci! Mille merci chère mère: Teşekkür, bin kere teşekkür ederim sevgili anne!*

olmayan bir hicran-ı müebbedin âteş-i tâkat-güdazıyla sûzân ü nâlân olduğu halde ilelebed zamirinde mahfuz kalmasını istediği derd-i nihanını izhara mecbur olmaksızın bir tesliyet-i rahîmâneye kalb-i zaifi şiddetle arz-ı ihtiyaç ediyordu. Dünya yüzünde hiçbir kimseden nâil olamayacağı bu tesliyet-i hamûşâne-i merhametkârâneyi mâder-i mihribânının o şule-i nazar-ı şefkatinde buldu. Mâder-i mihribân ise ferzend-i hevâ-perestinin sâika-i heveskârî-i şebab ile vâki olan her bir kusurunu affedip unuttuktan sonra varını yoğunu da selâmeti uğrunda feda etmek için oğlundan hiss-i nedameti intiş'ir ednâ bir vaz' ü nümayişe müftakır ve muntazır bulunuyordu. İşte bu nümayişi nûr-ı dîdesinin o cilve-i nigâh-ı memnuniyetinde gördü. Onun için ikisinin de gözleri yaşla dolmuştu.

Hekim geldi. Bihruz Bey'i bir iyice muayene etti. Vücudunda belli başlı bir hastalık bulamayınca rahatsızlığı şiddetli bir teheyyüc-i asabî neticesi olmak üzere telakki etti. Binaenaleyh hastanın asabını yatıştırarak hararetini kesmek için lüzum gördüğü ilaçları yazdı. Bir iki gün himaye ve istirahat tavsiyesiyle çıktı gitti. Hasta o gün yataktan çıkmadı. Gece biraz rahatça uyuyabildi. Ertesi gün vücudundaki hararet zâil oldu. Keyfi de bir dereceye kadar düzelerek rengi yerine geldi. Yalnız ara sıra birdenbire gözleri dalıp üç beş dakika kadar kendisi mebhut duruyor ve sonra yine aklını başına toplayabiliyordu. Üçüncü gece uykusu daha sâkin, sabahleyin uyanışı daha hafif oldu. O gün iştihası da epeyce arttığından her günden iyi yemeğini yedi. İkindiye doğru giyindi. Bastonunu aldı. Yayan olarak dolaşmak üzere köşkten çıktı. Bağlar arasından ağır ağır yürüyerek ve tabiatın eşkâl ve elvan ve esvatça arz ve izhar ettiği âheng-i garib ü latîfi temâşâ ve istima için her beş on adımda bir durarak Bulgurlu üzerlerine kadar çıktı. Sonra yine döndü, köşke geldi.

Bihruz Bey tıfl-ı dil-bâz-ı sevdanın arzu ve tavsiyesi vechile tenha yerlerde bulunup gezinmekten zevk almağa başlamış ve araba sevdasını artık gönlünden çıkarmıştı. Bu yolda gezişler bir hafta kadar devam etti. Vücutça halsizliği yavaş yavaş geçiyorsa da başındaki ağırlık hiffet bulamıyordu. Bî-çâre genç gezintilerinde daima insanlardan hâli yerler arar ve yolunda bir kimseye tesadüf edince başını öbür tarafa çevirirdi. Temâşâ-yı tabiattan bir türlü fekk-i nazar-ı istiğrak edemezdi. Bedayi-i kudretten her neye baksa onda sarışın hanımın bir hayâl-i hazîni münceli görür, âheng-i bülend-i tabîatı terkib eden esvattan hangisini işitse onda yine sarışın hanımın bir kelime-i ıztırâbını, bir enîn-i inkisârını, bir nağme-i dil-şikârı garâmını duyardı. Bundan dolayı dâima için için inler, sine sine ağlardı!.

Fener'de Keşfî Bey'den ayrılır ayrılmaz uğradığı ilk teessürat kalbine hep birden hücum ve savlet ederek havass ü kuvâsınca bâdi-i teheyyücat ü tezelzülat olmuştu. Bu teessürat kalbinde yerleşince havass ü kuvâsındaki heyecan da mübeddel-i sükûn oldu. Kalbgâhında bidayeten iştial eden âteş-i hicranın serkeş zebâneleri gencin efkârını, hissiyatını kavurmağa kalkıştığından zavallı fırkat-zede dehşet ve telaş içinde ne yapacağını şaşırmıştı. Ateşin şûle-i hiddet ü şevki zâil olunca efkâr ve hissiyatındaki ihtirak-ı sâmân-güdaz da kesb-i itidal eyledi.

Bihruz Bey'in sarışın hanıma ait olarak artık yalnız bir emeli kaldı ki o da "siyeh-çerde" münasebetsizliğinden dolayı vâki olan kusurunu affettirdiğine vicdanınca kanaat hâsıl oluncaya kadar ser-i hâkinde bükâ ve duaya devam etmekti. Lâkin o nûr-ı mücessemin düştüğü mezarın nerede bulunduğu bilinmiyordu ki o yegâne emelin istihsaline hemen ibtidar edilsin. Mezarı haber verecek varsa yine Keşfî Bey'di. Halbuki Bihruz Bey içinde bulunduğu

inkisar ve bî-tâbî hâlinde Keşfî Bey'e arz-ı çehre-i melâl etmekten tchâşi ediyordu. Onun için hâlinde sükûn-ı tam hâsıl oluncaya kadar birkaç gün beklemek iktiza ediyordu.

— 4 —

Fener hengâmesinin on üçüncü salı günü Bihruz Bey kalem esvabıyla haremden çıktı. Arabasını ısmarladı. Bir iki lokma yemek yedikten sonra arabaya bindi. Doğruca Üsküdar'a indi. Çünkü Kadıköy taraflarını görmek istemiyordu.

İskeleye varınca arabadan indi. Vapur kalkmak üzere olduğundan biraz acele etmesi vapur memuru tarafından ihtar olunduysa da Bihruz Bey bu ihtara ehemmiyet vermedi. Tamam mevkiften geçip vapur iskelesine ayağını attığı sırada vapur da iskeleden ayrıldı. Bihruz Bey o zaman hareketini tesri etti ve iskelenin kenarına vardıysa da vapurla iskelenin arası haylice açılmış bulunduğundan atlamaya imkân olamadı. O halde bey olduğu noktada kalıverdi.

Vapurun içinde bulunanlardan birtakımı ve hususuyla kadınlar -vapura yetişemediğine teessüf tarzında- Bihruz Bey'i biribirilerine gösterip gülüşüyorlardı. Bu hanımların içinde bir tanesi de Perîveş Hanım'dı. Bihruz Bey'in nazar-ı nevmidânesi bunu görüp de bir beht ü hayret içinde teşhisine muktedir olunca yüreği öyle bir şiddetle çarpıp başı öyle bir dehşetle dönmeğe, gözleri öyle bir halde kararıp vücudu öyle bir derecede titremeğe başladı ki bir gayret-i fevkalâde ile kendisini iki adım geriye almasaydı hiç şüphe yok denize gidiverecekti. Bereket versin bu hal çok sürmedi. Zorlaya zorlaya aklını tekrar başına toplayabildi. Uğraşa uğraşa gözlerini açtı. O gördüğü çehreyi

bir daha görmek için nazarının olanca kuvvetiyle ileriye baktıysa da vapur gereği gibi uzamış olduğundan o kadar beyaz başlar içinde aradığını tefrik edemedi. Bunun üzerine vapuru durdurmak için kaptana haykıracak oldu. Sesi çıkmadı. Bastonuyla "dur!" diye işaretler etti anlatamadı. O dakikada kendisini vapurdan evvel Köprü'ye isal edecek bir vasıta yaratılsaydı bu vasıta için beyefendi tekmil varını ve belki nakdiye-i ömrünü verirdi.

"Mon Diyö! Kel vizyon kö sa? Eskö jö rev? Non! (1) Ta kendisiydi... Evet! O idi. Ah! Ne kadar bozulmuş! Ne kadar zayıflamış!. Ah! Yalancı Keşfî!!. *Kanay* (2) edepsiz!. Ne zevk buldu da o yalanı uydurdu!. *Laş* (3) köpek!.. Lâkin nasıl edeyim de şuna yetişeyim?.. Ah! Bir balon olsa!. Bir balon yok mu?!

Bihruz Bey'in böyle söylenerek mütelâşiyâne öteye beriye seyirttiğini gören kayıkçılar etrafını aldılar. Ve "beyefendi buyurun sizi şu piyade ile götüreyim, kalafattan yeni çıktı, yirmi dakikada İstanbul'a varırız!". "Gel ağabey! İki çifte gidelim.." "Bana iki çeyrek ver, vapur Köprü'ye varmadan seni Sirkeci'ye çıkarayım..." yollu tergibâta başladılar.

Bihruz Bey "İstanbul'a vapurdan evvel yetişmek" sözünü işittiği gibi o şaşkınlık hâlinde buna imkân tasavvur ile kayıkçıya hitaben: "İki çeyrek değil sana iki lira var ama şu kavil ile ki beni dediğin gibi vapurdan evvel yetiştireceksin!" diyerek gösterilen iki çifteye atladı. Kayığa

---

1) *Mon Dieu! Quelle vision que ça? Est-ce que je rêve? Non!: Tanrım! Bu nasıl hayal? Rüya mı görüyorum ne?*

2) *canaille: Rezil, aşağılık*

3) *lâche: Alçak*

dayandılar. Hamlacılar küreklere yapıştı. Kayık vâkıa epeyce bir süratle suyun üzerinde fışır fışır kayıp gitmeğe başladı.

Bihruz Bey'in kendisi kayığın içinde ise de fikri bin tarafa birden dağılmıştı. Önü sıra daima uzaklaşarak gitmekte olan vapuru nazarıyla takip ettiği kadar sabırsızlığından oturduğu yerde çırpınıp duruyordu. Kayık bir hayli gitti. Hayfâ ki Bihruz Bey'in hamlacıları henüz Kızkulesi hizalarında pala çalmaktalar iken vapur Köprü'ye varmış, müşterilerini çıkarmağa başlamıştı.

— Ayol... Hamlacı ağa!.. Vapur Köprü'ye vardı... Biz daha Sarayburnu'nu tutamadık...

— Hey efendim!. Sular bozuk, sular bozuk olmasaydı şimdiye dek Sirkeci'ye vardık gittiydi... Baksana anafora sel gibi akıyor..

— Sen bana vapurdan evvel varırız demedin mi?

— O ne kadar olsa vapur. Onu ateş yürütüyor. Bunu yürüten kol...

***

Kurnaz hamlacıları iskât etmek kâbil midir? Bihruz Bey bu faydasız muhavereden sarf-ı nazarla kürekçilere: "Aman gayret!.. Aman gayret!." diyor, hamlacılar da -mev'ud olan iki lirayı değilse de iki mecidiyeyi olsun hakketmek için- son derecede bezl-i kudret ediyordu. Vapura nisbeten on dakikadan ibaret bir teehhürle hele Sirkeci'ye vardılar. Bey mecidiyeleri bırakarak kayıktan fırladı. Rast getirdiği bir arabaya bindi. Yolları nazar-ı teftişten ayırmaksızın Köprü'ye kadar kemal-i süratle gitti. Bu gidişten meram Perîveş Hanım'a tesâdüf etmekti. Hanım bu yollarda görülmeyince Köprü'yü geçmek, Beyoğlu'na çık-

mak üzere arabacıya emir verdi. Beyoğlu'na çıkıldı. Taksim'e kadar gidildi. Perîveş Hanım'dan eser görülmedi. Onun üzerine tekrar İstanbul'a geçilerek Bâbıâli'ye varıldı.

Bihruz Bey kalemde bulacağını ümit ettiği refik-i azizi *mantör* (1) Keşfî Bey'in o münasebetsiz yalanını yüzüne vurmak hevesine düşmüştü. Bu hevesle kalem odasına doğruldu. İbtida paltosunu, bastonunu bırakmak için teneffüs odasına girdi.

Keşfî Bey sakosu sırtında bastonu da elinde olduğu halde ayak üzerinde odacıya şu yolda emirler veriyordu:

— Gazetelerimi vapura bırakırsın... Her gün değil a... iki üç günde bir... Ben kamarota tenbih ettim... Bizim uşağa teslim edecektir.

— Vapur birkaç tane... Hangisine?

— Beş numaralı vapura... Daima ona...

— Kamarotun adı nedir?

— Kamarotun adını bilmek lâzım değil.. "Bunlar Keşfî Bey'in adamına verilecek" dersin, işte o kadar. Bir de beni soran, görmek isteyen olursa İstanbul'da olduğumu söylersin...

— Baş üstüne..

***

Bihruz Bey Keşfî Bey'in odacıya söylediği sözlerden bir şey anlayamadı. O zaten kendi gâilesiyle meşgul ve bî-karardı.

---

1) *menteur*: Yalancı

Keşfî Bey işini bitirip de Bihruz Bey'e dönünce iki refik bade'l-musafaha konuşmağa başladılar:

— *Bonjur* Bihruz Bey!.

— *Bonjur mon ami!.*

— *Muva jö par... Vu save?* (1)

— *Puru?.* (2)

— İbtida İzmir'e uğrayacağım. Sonra Beyrut'a. Oradan da Şam'a kadar gideceğim...

— Sebep?..

— Pederin bazı işleri var, arazi işleri, satılacak, tefrik edilecek de satılacak, uzun işler...

— Gerçek mi söylüyorsunuz?.. Vah!. Vah!. Ne vakit gidiyorsunuz?..

— Yarın gidiyorum... Bugün de bir vapur vardı ama yetiştiremedim..

— Acaip!. Ey *vuayaj* (3) çok sürecek mi?.. Vah!. Vah!.

— İki buçuk ay için izin aldım.. Fakat zannederim işler üç, üç buçuk ay kadar sürecek...

— Çok şey!.. Vah vah!..

— Çok şey!.. Vah vah!.. Ne demek istiyorsunuz sanki?.. Niçin çok şey?. Niçin vah vah?..

---

1) *Moi je pars, vous savez?*: Ben gidiyorum, biliyor musunuz?
2) *Pour ou?*: Nereye?
3) *voyage*: Seyahat

— Hayır... Şey... Yarın mı çıkıyorsunuz?

— Artık zarurî öyle. Ey *mon ami* bana müsaade ediniz. Bir iki işim var. Bari bugün onları bitireyim de yarın bütün bütün *libr* (1) kalayım...

— Acayip!.. Şey... Azıcık durunuz... Bu kadar acele?

— Bekleyecekler... Geç kalırım...

— Bir beş dakika durursanız kıyamet kopmaz a!.. Şey... Canım birader geçen gün niçin beni öyle aldattınız?. Size yakıştıramadım...

— Ne gibi?..

— *Fars* (2) olur ama, o derecesi hiçbir vakit lâyık değildir...

— Anlamadım?..

— Canım haniya *la bel blond* için... Fener'de... Hatırınıza gelmiyor mu?..

— Evet!. Evet!. Ey ne olmuş?..

— *Mort* (3) demediniz miydi?.

— Evet dedim...

— Ey niçin o yalanı uydurdunuz?..

— Hangi yalanı?..

— İşte o yalanı...

---

1) *libre:* Serbest
2) *farce:* Şaka
3) *morte:* Ölmüş

— Sanki ölmemiş mi demek istiyorsunuz?..

— Öyle ya... Sapasağlam gezip duruyor...

— *Emposibl!..* (1)

— Nasıl *emposibl?* Kendi gözümle gördüm!..

— Nerede gördünüz?

— Vapurda... Üsküdar vapurunda gördüm...

— Mümkün değil. Eğer ölülere mezarlardan kalkıp vapurlara binmeğe, kefenleri yırtıp feracc giymeğe izin verildiyse başka... Yoksa *emposibl!..*

— Kendi gözümle gördüm ayol!..

— Arkasından gittiniz, konuştunuz, öyle mi?..

— Hayır!.. Vapur açılıyordu, ben yetişemedim, fakat kadınların içinde oturuyordu, beni gördü, gülümsedi bile...

— Olamaz şey... Sakın hemşîresi olmasın?. Bir büyük hemşîresi vardır, biraz benzerler...

— Hemşîresi mi?..

— Öyle ya.. Bir dul hemşîresi varmış... Ben onu da görmüştüm... Gördüğünüz mutlak odur... başka türlü olamaz.

— Acaip!..

— Mutlak odur!..

---

1) *impossible:* İmkânsız

Muhaverenin bu noktasına yetişince Bihruz Bey birdenbire durdu. Çehresi bozuldu. Şaşkın şaşkın refikinin yüzüne bakarak düşünmeğe başladı.

Filhakika gördüğü hanım -ki sarışın hanıma benziyordu- biraz daha zayıf, biraz daha renksiz değil miydi? Halbuki sarışın hanım ile vapurda gördüğü hanım arasında sîmâca, renkçe, halce ve hususuyla kıyafet ve zarafetçe meşhud olan farkların daha küllî olduğu şimdi tahattur olunarak şimdi itiraf ediliyordu. Evet! Sarışın hanım ter ü taze, penbe yanaklı, açık sarı saçlı olduğu halde benzeri olan hanım yaşlıca, donuk benizli, kumral saçlı değil miydi?.. Sarışın hanımın yaşmağındaki, hotozundaki zarafet, hâlindeki, edasındaki letafet benzeri olan hanımda var mıydı?.. Demek ki bu defa Keşfî Bey pek doğru söylüyordu. Ah!. Ah! ki pek doğru söylüyordu. Eyvah!. Eyvah ki iki saat evvel zîr-i perde-i ümide girmekle şekl ü heyeti nâ-bedîd olan çehre-i abûs-ı hakîkat ıyâniyet-i tamme ile mer'iyet-i sâbıkasını yine bulmuştu.

Keşfî Bey Bihruz Bey'in düşünmeğe varmasından bilistifade:

— *Adyö! Mon şer ami...*(1) dedi? Bihruz Bey de dalgın halinde:

— *Adyö! Bon vuayaj!* (2) diyerek refikinin elini sıkmağa davranmışken zavallı maşuka-i fâniyenin mezarına, ailesinin ikâmetgâhına filana dair Keşfî Bey'den malumat ve izahat alabilmek mütalaasıyla:

— Mani olmazsam biraz sizinle geleyim, dediyse de Keşfî Bey:

---

1) *Adieu! Mon cher ami: Allahaısmarladık aziz dostum*
2) *Adieu! Bon voyage!: Allahaısmaladık! İyi yolculuklar!*

— Teşekkür ederim... Lâkin ben Köprü'ye değil yukarıya gideceğim, birkaç yere de uğrayacağım.. Geç kaldım... Pardon!. Demekle beraber döndü, hızlı hızlı yürüdü, Bihruz Bey'den kurtuldu. Müteakiben Bihruz Bey de çıktı. Bastığı yerleri göremeyecek, kulağına giren sözleri anlayamayacak derecede bir yeis ü keder-i azîm ile Köprü'ye kadar geldi. Vapura girdi. Üsküdar'a çıktı. Arabasını oralarda göremeyince bir kira arabasına bindi. Köşküne vardı. Hemen salona çıktı. Kapıyı içeriden sürmeledi. Kendini bir kanapeye attı. Hüngür hüngür ağlamağa başladı.

— 5 —

Bihruz Bey gözleri yorulup yüreği takattan kalıncaya kadar ağladı. Ezana karib bir zamanda salondan çıktı. Bastonunu aldı. Bir haftadan beri kendisine en sevgili gezinti mahalli olan bağlar aralarından geçerek Bulgurlu üzerine doğru çıktı.

Akşam karanlığı ortalığa gereği gibi çökmüş, gökyüzünde ahterler parlamağa, yol üzerinde meskûn köşklerin, kulübelerin içinde iş'al olunan lambaların ziyaları pencerelerden harice vurmağa başlamıştı. Bihruz Bey hâlâ teferrücünde devam ediyordu. Çünkü öyle bir yaz akşamının sükûn ve sükût içindeki garipliği bî-çâre sevda-zede-i hayalînin kalbindeki derin mahzuniyete ve zihnini ser-tâ-ser büriyen kara kara hulyâlara pek muvâfık geliyordu.

Dârü's-safâ-yı heves ü ümidini def'aten zîr ü zeber, mamûre-i ıyş u hayatını bağteten herc ü merc eden kara haberi on üç gün evvel alarak birçok ıztıraplar, heyecanlar, telehhüfler, tahassürlerle dehşet-i ma-vaka' telif-i fikr eyleyerek mehmâ-emken istimâle-i nefse tahsil-i muvaffakiyet ettikten sonra maşuka-i fâniyenin karargâh-ı ahîrini tahkik noktasında toplanan bakıye-i âmâlini takip

ederken rast geldiği bir hayale aldanmakla o acı hakikati evvelki merareti derecesinde ve belki ondan eşed bir meraretle tekrar tatmak ve kendisince emel-i münferid olan tahkikin icrasına da o sebeple zafer-yâb olamamak Bihruz Bey'in hatır ve fikrini yeniden perişan eylemişti.

Bu perişanî-i efkârın daire-i ittisaı büyür büyür ve sonra yine küçüle küçüle bir nokta-i mevhume derecesini bulurdu. Bu nokta ise maşuka-i faniyenin -her neye mütevakkıf olursa olsun- mezarını öğrenmek maksadından ibaretti.

Bihruz Bey gece iki sularında köşke girdi. Beyin gündüz gittiği yerden bir kira arabasıyla avdet etmesi, ezan vakti yalnızca çıkıp hilâf-ı âde saat ikilere kadar kalması, kendi arabasının da nerede kalıp ne olduğunun bilinmemesi köşk halkınca merakı davet ettiğinden uşaklar aralarında fısıldaşmağa başlamış ve bunlardan bir şey anlamak için dadı kalfa baş örtüsüyle dışarıya uğradığı gibi vâlide hanımefendi de tâ mabeyn kapısına kadar gelmişti.

Beyin sâlimen köşke geldiği görülünce dadı kalfa içeriye girdi, vâlide hanımefendi de müsterih olarak odasına çekildi. O akşam Mösyö Pierre'in gecesi olduğundan Mösyö ezandan sonra gelmiş, salonda gazetelerini mütalâaya dalmıştı. Bihruz Bey salona girince Mösyö Pierre okumakta olduğu gazeteyi bir tarafa bıraktı ve yerinden kıyam ile bir iki adım Bihruz Bey'e doğru geldi. Muallim ile şâkird yekdiğerine el vererek istifsar-ı hâl ü hâtıra kalkıştılar:

— *Bonsuvar* Bihruz Bey!.

— *Bonsuvar şer profesör!*..

— Uzunca bir *promönad*'dan (1) geliyorsunuz zannederim.

---

1) promenade: Gezinti

— İnşallah artık bütün bütün iade-i afiyet ettiniz ya?.

— Ah!. Aziz muallim! Daima rahatsızım. Yüreğim rahatsız.

— Ne var rahatsız olacak? Sizin gibi genç, yakışıklı, zengin ki zengin bir zatın kalben rahatsızlığını anlayamam!..

— Sizden bir şey rica edeceğim!.

— Emrediniz.. Elden gelen bir şey ise icrasına hazırım!

— Bana bir *poezi* (1) yazar mısınız?..

— Nasıl *poezi?..*

— *Blond* bir kız ki yirmi yaşındaydı. Hastalandı. Bir hafta içinde öldü. İşte buna dair bir *poezi* isterim ki okuyum da ağlayım...

— Ne diyorsunuz?.. Sizden birisini mi kaybettiniz?.. Akrabadan?..

— Hayır! Bizden değil... Akrabadan da değil!..

— Bir dostunuzun kızı?..

— Hayır!.

— Öyle ise?..

— Şey... Ah!..

— Bir nişanlı?.. Bir maşuka?..

---

1) *poésie*: Şiir

— Öyle bir şey...

— Hım!.. *Malörözöman* (1) ben şair değilim. Lâkin istediğiniz yolda şiirler zâti var: De Lamartine'in *Graziella*'sını okumadınız mı?..

— Hayır! Kitabı siz getirdinizdi ama okumadımdı. O şiir midir?. Ben hikâye zannediyordum.

— Taâmdan sonra getiriniz de hikâyenin sonundaki şiiri okuyalım.. Ne kadar beğenirsiniz.. Fakat ağlamamak şartıyla..

— Ha gerçek taâmı da unuttuk...

Halbuki bu akşam taamı unutan yalnız Bihruz Bey'di. Mösyö Pierre araba ücreti yanında kalmak için Kadıköyü'nden köşke kadar meşiyyen geldiği cihetle acıkmış olduğundan yemekten evvel kitap okumağa girişmek istemiyordu.

Salamanje'ye gidildi. Büfenin bir kenarına mevzu *supiyer*'in (2) etrafından kıvrıla kıvrıla tavana doğru çıkmakta olan duman kapıdan girer girmez nazar-ı iştihasına çarpmakla Mösyö Pierre: "Oh!.. *Kom sa san bon!*" (3) diyerek ve beşûşâne ellerini oğuşturarak hemen sofraya ikbal gösterdi. Bihruz Bey de ona imtisal etti. Karşı karşıya geçtiler oturdular. Taama başladılar.

Mösyö Pierre nefis sebzevat çorbasını sekiz saatten beri gıdadan hâli bulunan midesine yollarken her iki kaşıkta

---

1) *malheureusement: Maalesef*
2) *soupière: Çorba kâsesi*
3) *Comme ça sent bon: Ne kadar güzel kokuyor!*

bir: *"Kom se bon!..* (1), *setekselan* (2).. *setesqi* (3).. *se süperb* (4)!.." diyordu. Çorbadan sonra bir dolu kadeh *Bordo* şarabı da nûş edince zavallı ihtiyar tıkanıverdi. Halbuki bu akşam yemekler pek müntehab, pek nefisti. Ez-cümle nemse böreği, yerli kalkan balığı tavası, mayonezli tavuk söğüşü, piliç etiyle güveçte pişmiş taze bamya, bezelyeli kuzu külbastısı, kremalı çukulata geri çevrilir şeylerden değildi. Mösyö Pierre ister istemez bu yemeklerden tabağına alır, hepsinden birer parça yemeğe mecbur olurdu. Fakat çorbadan sonra mösyönün dudakları çenesinden ziyade oynamağa başladı. O gün mütalaa etiği gazetelerin mündericatından olmak üzere Fransa'nın tensîkât-ı askeriyesine dâir harbiye nâzırının yeni *proje*'sinden uzun bir bahis tutturdu. Bilâ-fâsıla söylüyordu.

Bihruz Bey artık bu akşam aziz muallîminin bu gevezeliklerini hiç de dinleyecek halde değildi. Ne çare ki yine bir alabandaya uğramak korkusuyla profesör cenablarına: *"Parlon damur silvu ple!..!* (5) diyemiyordu. Mösyö Pierre lakırdı ederken ara sıra durup beyin yüzüne baktıkça Bihruz Bey de mukteza gözetmeyerek gelişi güzel bir yolda gâh *"vıy!"* (6) ve *gâh "non!"* bazen *"sert!"* (7) ve bazı vakit *"san dut* (8).. *sevre* (9)... *biyen sür* (10)" gibi sözlerle mukabelede bulunuyordu.

---

1) *comme c'est bon:* Ne kadar lezzetli
2) *c'est excellent:* Fevkalâde
3) *c'est esquis:* Çok lezzetli
4) *c'est superbe:* Olağanüstü
5) *Parlons d'amour s'il vous plait:* Lütfen aşktan bahsedelim.
6) *oui:* Evet
7) *certes:* Tabiatıyla
8) *sans doûte:* Şüphesiz
9) *c'est vrai:* Doğru, gerçek
10) *bien sûr:* Çok doğru

Hengâm-ı taâm hitama erdi. Meyve zamanı yetişti. Mösyö Picrre hâlâ takrizinde bcr-dcvam idi. Bu hal ilc aziz muallim cfcndinin *deser*'de (1) bir yarım saat, üç çeyrek zaman daha geçireceğini Bihruz Bey anladığından mösyöye hitaben:

— *Pardon mon şer profesör!.* Ben gideyim dc *Graziella*'yı arayım. Lutfen *klas* odasına (2) teşrifinizdc okuruz" diyerek ve mösyödcn:

— Pek âlâ olur.. cevabını alarak sofradan kaltı. *Kabinc dö travay*'ına (3) girdi. Kütüphanesinden *Gıaziella*'yı çıkardı. kitap elinde olarak *klas* odasına gitti. Hemen kitabı açtı, Mösyö Pierre'in bahsettiği *poezi*'yi aradı buldu. Gelinceye kadar kcndi kendine biraz okuyup anlamak istedi.

— 6 —

"*Birinci röqre* (4)!. Acayip!. *Röqre.. jö rögre, tü rögre, il rögre..* (5).. Teessüf ederim, teessüf edersin, teessüf eder. Demek ki ilk yahut birinci teessüf.. Güzel çok güzel!. Benim için ne kadar uygun.. *Sonor.. Sonor..* (6) Ses çıkaran deniz kenarında ki oraya *Sorrente* dcnizi mavi dalgalarını, portakal ağacının altında açar, vardır, ne vardır?. İnce yolun kurbunda (der kurb-ı Çamlıca-ı sagîr gibi) kokulu çit duvarının altında vardır. Ne vardır? Bir adet ufak ve dar, yani cnsiz, ve yabancının dalgın ayaklarına *endiferan* (7), yani ilişiksiz bir taş vardır.

---

1) *dessert: Yemek üstüne yenen tatlı, meyve, dondurma v.s.*
2) *classe odası: Sınıf, dershane olarak kullanılan oda*
3) *cabinet de travail: Çalışma odası*
4) *regret: Pişmanlık, nedamet, esef*
5) *je regret, tu regrets, il regret: Pişmanım, pişmansın, pişman.*
6) *sonore: Ses veren, ses getiren*
7) *indifférent: Kayıtsız*

Oh! Ne kadar güzel!.. Ben bu latif *poezi*'yi nasıl olmuş da görmemişim! Çok şey. Ah!.. Dur bakalım alt tarafı nedir: Mösyö Pierre de gecikti... Okuyalım:

Jirofle.. (1) (Jirofle jirofla) yı bilirim, fakat Türkçesini bilmem. Biyanki'de olmalı. Frenk menekşesi, ak veya kırmızı şebboy... İşte o çiçek orada saklar. Ne saklar? Tek bir isim saklar, demetinin altında. Bir tek isim ki hiç bir *eko* (2) onu asla tekrar etmedi!...

Kom se bo!.. (3) Mösyö Pierre de nerede kaldı?. Devam edelim:

Bazı kere bununla beraber geçici durur da otları açarak yaş ve tarihi okur, ve gözlerinde birkaç gözyaşlarının *kurir* (4) ettiğini yani koştuğunu (daha doğrusu aktığını olacak) hissederekten der. Ne der? Bu müennes on altı yaşındaydı. Vefat etmek için pek erkendir!.

Ah!. On altı yaş.. On sekiz yirmi hepsi bir! *Povr fiy* (5)! Acaba o da benim sevgilim gibi *blond* (6) muydu? Bakalım koca şair daha ne söylüyor:

Lâkin niçin beni sürüklemedi o geçmiş *sen*'lere (7) doğru? Bırakalım rüzgârı inlesin. Dalga da çağlasın. Geliniz!

Geliniz!. Ey benim *trist* (8) efkârım! Ben rüya görmek isterim. Değil ki ağlamak!.

---

1) *girofle*: Menekşe
2) *écho*: Aks-i sada
3) *comme c'est beau!*: Ne kadar güzel
4) *courir*: Koşmak
5) *pauvre fille*: Zavallı kızcağız
6) *blonde*: Sarışın (kadın)
7) *Scène*: Sahne
8) *triste*: Bedbaht, kederli

Rüya görmek yakışmıyor ama *reve*'yi (1) Türkçede anlatacak başka da bir lûgat var mı ya? Bakalım Bianci'ye o ne söylüyor: Düş görmek... İşte benim dediğim gibi. Âlem-i menamda görmek... Âlem-i misalde görmek... Düşümde gördüm ki... (Düşümde düşünde) bunu bilemedim. Rüyada şunu gördüm ki... Âlem-i menamda çiçekler gördüm. Hah! işte bu!.. Sayıklamak... Hezeyana mübtelâ olmak... Bu yakışmaz... Aklı perişan olmak... Bu da yakışmaz. Zihni dalmak... Bu olur... İstiğrak-ı zihne mübtelâ olmak... Bunu anlayamadım... İstiğrak ne demek!.. Düşünmeğe dalmak... Bu hepsinden iyi gibi, taklib-i efkâr... Bunu da anlayamadım. Bu hususta hayli zaman imâl-i fikr-i amîk eyledi. Bitti- Şimdi demek olur ki rüya görmek de varsa da zihni dalmak hepsinden iyi. Mösyö Pierre niçin gelmiyor acaba?..

Bihruz Bey yazı masasının üzerinde duran çanı şiddetle çaldı. Kimse gelmedi. Bir daha çaldı, Mişel Ağa göründü.

— Mösyö Pierre niçin gelmiyor?

— *Salamanje*'de uykuyor.

— Uyku mu uyuyor?

— Uykuyor, uykuyor..

— Okuyor öyle mi?.. Gazete mi okuyor?..

— Evet! Gazete uykuyor..

— Yoksa uyku mu yapıyor?.

— Uyku da yapar.

---

1) *rêver: Rüya görmek, hayal kurmak*

— Filhakîka Bihruz Bey'in sofrada bıraktığı Mösyö Pierre arîz ü amîk meyvesini yiyip dördüncü kadeh olmak üzere şarabı da içtikten sonra kalkıp *klas* odasına gidecek yerde koynundan bir gazete çıkararak ve bir de sigara yakarak olduğu yerde mütalaaya koyulmuş, okumağa devam ederken tatlı tatlı uyuklamağa başladığından Bihruz Bey'i, dersi, Lamartine'i, *Graziella*'yı, *poezi*'yi filanı hep unutmuştu. Mişel Ağa'nın çetrefillik eseri olarak icat ve irad ettiği "uykuyor" kelimesi ise başına geldiği vechile okurken uyumak halini gösterir bir tabîr-i vecîh ü vecîz iken Bihruz Bey'ce nasılsa *römarkabl* (1) görünmedi.

— Git söyle.. Rica ederim.. Kendisini bekliyorum.

— *Tre biyen* (2) *ekselans!*..

Üç dakika sonra Mösyö Pierre gazetesi koltuğunun altında olduğu halde gözlerini uğuşturarak *klas* odasına geldi. Gelir gelmez Bihruz Bey kitabı muallim efendiye tutuşturdu. Mösyö Pierre de:

— *Vıy! Se tün tre bel poezi...Lö prömiye rögre..de Lamartine* (3)... diyerek şiiri cehren ve Sorrente denizinin zemzeme-i emvacına gıbta-resan olacak bir âheng-i hazîn ü latif ile okumağa başladı.

Bihruz Bey *poezi*'den zaten beyin dolgunluğu olan parçayı muallim efendinin tavr-ı kıraatindeki hüsn-i telkin ü tesir ianesiyle bu defa pek iyi fehm ve hissetmeğe başlar başlar başlamaz alt tarafında gelecek sözleri beklemeksizin rûh-ı müteheyyicini -Çamlıca tepesi gibi bulutlara en karîb

---

1) *remarquable: Dikkate şayan, dikkati çekici*

2) *très bien: Pek iyi, pek ala*

3) *Oui. C'est une très belle poésie..Le Premier Regret.. de Lamartine: Evet. Bu çok güzel bir şiirdir.. Lamartine'in İlk Nedamet'i.*

bir nokta-i mürtefianın tenha bir köşesinde kırmızı veya beyaz şebboya bedel sarı ve penbe güller açmış fidanlarla muhat ve mermerden sandukası ve baş ve ayak tarafındaki sütunları som yaldız içinde, fakat yazıları o gül fidanlarının boy atmış ve filizlenmiş güsun ve evrakı arasında saklı bir kabrin üzerinde okunmakta olan şiirin âhengine muvâfık bir cevelan ile tayerana gönderivcrdiğinden kendisi olduğu yerde nazarı bir noktaya saplanmış olarak havass vc meşâirden müberrâ aynı bir heykel suretinde sâkin ve sâmit kalmıştı.

Mösyö Pierre şiiri baştan ayağa kadar okudu bitirdi. Kitabı masanın kenarına bıraktı. Kerih bir ses ile medid bir surette esnemeğe ve yorulmuş gözlerini ellerinin tersiyle uğuşturmağa başladı. Bihruz Bey hâlâ vaz'ını bozmuyordu. Fakat âheng-i kıraatin inkıtaıyla usul-i cevelanını şaşıran ruh-ı âvâresinin yine âşiyanına avdeti üzerine havass ve meşâiri de yerine gelmekle bey gözlerini saplanmış olduğu noktadan ayırarak muallim efendiye çevirdi:

— Bitti mi?..

— Bitti ya!.. Ben de bittim.. Bugün çok yoruldum bilir misiniz?..

— Vah vah!. İşitemedim!.. Tekmil dinleyemedim. Ne ise..

— Zat-ı âlinizin uykunuz gelmedi mi?..

— Ne gezer! Ben uyuyamam, siz gidiniz rahat ediniz...

— Öyle ise *bonsuvar* (1) bey!..

— *Bon nüvi mon şer ami* (2)!..

---

1) *Bon soir:* İyi geceler

2) *Bonne nuit mon cher ami:* İyi geceler aziz dostum.

Henüz mahmur-ı hâb olan Mösyö Pierre mestâne [illegible] tarafına meyl ederek çıktı gitti. Bihruz Bey yalnız kalınca *Graziella*'yı der-dest ile baş tarafından süzmeğe ve nazar-ı mütehayyilesi o mürtefi tepede gül fidanlarıyla muhat mezarı görmeğe başladı. O zaman kitabı bıraktı. Gözlerini yumdu.

Bir hayli tefekkürden sonra kendi kendine: "Mutlak o mezarı ziyaret etmeliyim... Bu şiiri o mezarın başında okuyup ağlamalıyım!" dedi.

Beyin bu niyeti pek kavî bir niyetti. O kadar kavî ki eğer dadı kalfanın müziç suallerinden ihtiraz etmeseydi gecenin karanlığına, filana bakmayak hemen köşkten dışarıya uğrayıp o mezarı aramağa gidecekti. Gidecekti ama nerede bulacaktı? Çünkü mezarı gördüğü gibi tanıyacağında şüphe yoktu ama yolunu bilmiyordu. Bu yolu kendisine gösterebilecek ise Keşfî Bey'e münhasırdı. Halbuki o yalancı bey de yarın İzmir'e gidiyordu.

Bihruz Bey Perîveş Hanım'ın münzevi bulunduğu yeri öğrenmenin çaresi hakkında müteellimâne birçok düşündü, birçok sıkıldı. Nihayet ale's-sabah Kadıköyü'ndeki bağında Keşfî Bey'i görmek kararını verdi. Ve bu karar üzerine Mişel'i çağırdı.

— Mişel!

— Efendim!.

— Yarın on ikide araba isterim.. Şimdiden Andon'a söyle..

— *Ekselans!.*

— Anladın mı?..

— *Ekselans!..* Andon yoktur burada..

— Ne cehenneme gitti?..

— Akşamdan gelmedi.

— Nasıl gelmedi?.. Benden sonra arabayı getirmedi mi?..

— Getirmedi...

— Niçin getirmedi?..

— Bilmem *ekselans!..*

— Araba gelmedi mi?..

— Gelmedi..

— Acaip!.. Şimdi Andon burada değil mi?..

— Burada değil.

— Nerede?..

— Bilmem.. Biz de çok şaştık!

— Araba da gelmedi öyle mi?..

— Evet! Arabayı da getirmedi.

— Bir adam mı çiğnemiş, yoksa arabayı bir uçuruma mı düşürmüş?..

— Öyle olmalı..

— Hiçbir haber de yok mu?..

— Yoktur..

— Çok şey!.. Bak şu münasebetsizliğe.. Gördün mü bir kere? Şimdi ben ne yapayım?

— Çok fena!..

— Burada, Kısıklı'da, yahut Tophanelioğlu'nda temiz araba bulunur değil mi?

— Şimdi çok geç... Saat beş var...

— Şimdi değil, yarın sabah, ne *embesil* (1) herifsin sen be!..

— Yarın sabah bulunur.

— Erkenden birisi gitsin.. Sen kendin gitsen daha iyi olur.. Bana bir temiz araba bul getir.

— *Tre biyen* (2) *ekselans!.*

— Ama on ikide araba burada bulunacak.. Anladın mı?..

— *Tre biyen ekselans!..*

— Mutlak birini çiğnemiş, hapse gitmiştir.

— Öyle olmalı..

— Ben hareme gidiyorum... Mumları söndür!..

— *Tre biyen ekselans!..*

— 7 —

Zavallı Bihruz Bey'in fikr-i bîdâr-ı nağmekârı: "Bu müennes on altı yaşındaydı... Ölmek için pek erkendir." "Mutlak bir adam çiğnemiş, habse gitmiştir" nakaratlarını bil-münavebe tekrar ede ede beyefendiyi gece yarısından iki üç saat sonralara kadar yatağında muztaribü'l-hâl ettikten sonra gözlerini kapamağa meydan vermişti. Genç bey

---

1) *imbécile:* Aptal, avanak, salak

2) *Très bien:* Burada baş üstüne, emredersiniz mânâsına

altı saat bilâ-fâsıla uyuyup gözlerini açar açmaz nazarını konsolun üzerindeki saatin kadranına atfetti. Akrep iki rakamının hizasında yelkovan ise bir rakamının üzerindeydi. Bihruz Bey: "Eyvah! Pek geç kaldım, ya bulamazsam?.. "kelimelerini tefevvüh ederek yatağından fırladı. Alelacele ve itinasızca olarak tualetini yaptı giyindi. Bu aralık "beyim uyanmış galiba" diyerek oda kapısından içeriye dalan dadı kalfanın: "Bu gece seni bekleyemedim. Affedersin beyciğim! Nalişger'e tenbih ettiydim beyefendi gelince bana haber ver diye, o da uyumuş kalmış.. Bir yere mi gideceksin giyinmişsin. Kahvaltı etmeyecek misin beyim?.. Andon hâlâ gelmemiş. Acaba ne oldu da gelmedi bu? Araba ısmarlamışsın, iki saatten beridir bekliyormuş" yollu gevezeliklerinin hiç birisine cevap vermeksizin haremden çıktı. Hemen karşısına çıkan Mişel Ağa'nın "Araba hazırdır bekliyor" sözüne "Biliyorum" cevab-ı muhtasarıyla bil-mukabele bastonunu aldı. Aşağıya indi. Arabaya girerken "Kadıköyü'ne, çabuk olmalı!" emrini verdi. Gırr!...

Yirmi dakika içinde Kadıköyü'ne varıldıktan sonra Bihruz Bey arabacıya: "Şu sokağa gir! Şuradan sap! Şu yoldan git.." diye bir bağ kapısının önünde arabayı durdurdu, kendisi hemen arabadan indi, bağ kapısının kocaman demir halkasını şiddetle vurdu, bir daha vurdu, bir daha vurdu. İçeriden gelen "Geliyor!.. Geliyor!.. sadalarını mütekip kapı açıldı. Kapıyı açan başı yemenili, sırtı hırkalı, kırmızı kuşaklı, abâdan poturlu, çıplak ayakları kırmızı yemeni içinde, çiçek bozuğu, çakır gözlü, sarı seyrek sakallı, bodur bir adamdı. Bihruz Bey bu zavallıyı adamdan saymak istemediğinden maal-kerâhe şu suretle hitap etti:

— Bir adam yok mu ya?..

— Nasıl adam ararsın be?..

— Keşfî Bey'i soracağım...

— Ey bana sor!.. Niçin bana sormazsın?. Ben adam değil miyim?..

— Başka bir kimse yok mu?..

— Başka kimseyi ne yapacaksın?..

— Sen şuradan birisini çağır hele!..

— Şimdi herkesin işi var!.. Ne söyleyeceksen bana söyle!.

Bihruz Bey bu kısa adamla beyhude ağız dalaşı etmektense içeriye girip köşke kadar gidivermek münasip olacağını düşündüyse de kısa adam -bir kolu kapının bir kanadına, diğeri diğer kanadına yapışmış olduğu haldegerilip durmakta ve Bihruz Bey'e korkunç korkunç bakmakta olduğu cihetle "Şayet göğsümden kakılıveririm" korkusuyla harekete mübâderet edemediğinden söyleyeceği, anlayacağı şeyi yine ona söyleyip anlamağa razı oldu:

— Keşfî Bey'i göreceğim..

— Keşfî Bey'i ne yapacaksın?

— Göreceğim... Lâzım...

— Keşfî Bey burada yoktur.

— Nerededir? Olduğu yeri söyle..

— O dün gitti... Bu gece de gelmedi...

— Niçin gelmedi acaba? Sebebini biliyor musun?..

— O dışarıya gitti... İzmir'e gitti...

— Dün mü gitti?

— Gitti dedik a!..

— Bugün gidecek değil miydi?..

— .....

Kısa adam Bihruz Bey'e uzunca baktıktan sonra üzerine kapıyı kapayıverdi.

Beyefendi pür-hiddet arabasına döndü. Arabacıya "Haydi dön! Doğru köşke!" emrini verdi. Araba da süratle yürümeğe başladı.

"Hay eşek herif!. Ne terbiyesiz herifmiş!.. Böyle adamlar uşak diye, hizmetkâr diye kullanılır mı?.. *Tel metr tel vale!* (1). Zati beyefendisi nedir ki? Hay yalancı hay!.. Bugün gideceğini söyledi, dün gitmiş. Belki daha gitmedi oradaydı. Hizmetkâr, o dağ ayısı beni savdı. Kim bilir? Belki öyle talimat almıştır. Lâkin ne cesaret!. Benim gibi bir zâta öyle muamele etsin. Çok şey!.. Bu kadar da hakaret yutulmaz a!. Andon hınzır sebeptir: Kira arabasıyla gelince böyle olur... Vapura da gitmeli mi?. Ya orada da bulamazsam.. Dün nasıl gidebilirdi? Vapur yoktu. Bu olmaz şeydir dünyada. Ne yalancı zevzektir bu Keşfî.. Çok şey!.. Herif adeta beni kovdu... Öyle ya, kapıyı üzerime kapayıverdi... Artık buna sükût edilmez... Bir tarziye olsun almalıyım... Kimden tarziye istemeli?. Mutlak birisini çiğnedi, bu herifi hapse tıktılar. Ne kadar münasebetsizlik!.. On altı yaş ölmek için pek gençtir.. Ah! *Malörö kö jö süi* (2)!.. Artık vapura gidemem... Yazık!.. Hay terbiyesiz dağ ayısı!.. Bu *ensült* (3) doğrusu unutulmaz!.. Arabacı! Sür be herif!. Şu Andon'un yaptığı işi de görüyor musun?.. *Malör sür malör* (4).. Araba ne oldu acaba?. Hayvanlar nerede

---

1) *Tel maître tel valet: Böyle efendinin böyle uşağı olur.*
2) *malheureux que je suis: Ne kadar bedbahtım!*
3) *insulte: Hakaret*
4) *malheur sur malheur: Felâket üstüne felâket*

kaldı?. *Vıy! El ave sez an se biyento pur murir!* (1). Ah! *Povr fiy!* (2)

***

Kadıköyü'nden Küçük Çamlıca'ya gelinceye kadar Bihruz Bey'in zihnini meşgul eden işte bu tefekkürat idi. Araba bağın kapısı önünde durunca içeriden Mişel Ağa korkarak geldi. Arabanın kapısını açtı. Bihruz Bey inerken Mişel yavaşça: "Andon geldi" dedi. Beyefendi bir şey demeyerek yürüdü. Köşke girerken Andon elinde bir mektup ile beyin karşısına çıktı.

— Nedir o?

— Bir mektup *ekselans!*

— Kimden?

— Mösyö Kondoraki gönderdi.

— Mösyö Kondoraki! Ne münasebet?

— Bihruz Bey mektubu derhal açtı. Süzerek merdivenden çıktı. Doğru salona girdi.

Mösyö Kondoraki'nin mektubu şu ifadâtı hâvi idi:

"*Ekselans!* Bundan evvelki mektubumuza şifahen verdiğiniz cevap mûcibince fabrikamızda üç gün beyhude teşrifinize muntazır olduk. O cevabı itâ ettiğiniz günden şimdiye kadar aradan bir yirmi gün mürur ettiği halde ne matlubumuz olan para tesviye olundu, ne de adem-i tesviye hakkında bir sebep beyan edildi. Binâenaleyh bugün

---

1) *Oui! Elle avait seize ans c'est bien tôt pour mourir!: Evet On altı yaşında ydı; bu ölmek için çok erkendi.*

2) *pauvre fille: Zavallı kızcağız.*

fabrikamıza li-ecli't-tamir kendiliğinden gelen arabanızı hayvanlarıyla beraber tevkife maatteessüf mecbur olduk. Bu muamelenin vukuunu ise evvelce zat-ı vâlânıza ihbar etmiştik. Matlubumuzun istifasını temin için böyle bir muameleye tasaddi hususundaki mazeretimizin teslim buyurulacağını ümit ederiz. İmdi üç güne kadar deyniniz olan yüz elli lirayı tediye buyurmanız mercûdur. Bu defa dahi ricamız kabul olunmadığı halde arabanın ve hayvanların füruhtu ile esmânından matlubumuz olan para bittevkif fazla bir şey kalırsa taraf-ı vâlânıza gönderileceğinin ve arabayı fabrikaya kadar getirmekte arabacınız Andon'un bir gûna sû-i niyeti bulunmadığının beyanı ihtiramât-ı mahsusamızın tekidine zerîa ittihaz kılındı.

— 8 —

Bihruz Bey bu mektubu dört beş defa okudu. Her okuyuşta hayreti artıyordu. Zira beyin beklediği şey Andon'un bir adam çiğnemiş ve o cihetle bir tarafta kalmış olmasıydı. Arabanın Üsküdar'da iken Mösyö Kondoraki'nin Feriköyü'ndeki fabrikasına gitmesine bir sebep tahattur edemeyip bir yol dahi düşünemediğinden vukū-ı hâlin bu suretle olmasına inanmak istemiyordu. Binaenaleyh arabacı Andon'u huzuruna celb ile isticvab ve istintaka mecbur oldu:

— Andon!

— Efendim!

— Arabayı ne yaptın?

— Aman pasam affedersi... Benim kabahat değil...

— Söyle ne yaptın? Nereye götürdün?

— Cenabını bıraktım dün sabah iskelede, Üsküdar'da..

— Ey sonra?..

— Arabayı geri alırdım, öteden gelirdi bir araba, çarşı araba, acemi herif, manevra bilmez.

— Ey?..

— Çarptı bizim araba, dingil na böyle çarpılmış bir tarafta...

— Ey sonra?..

— Korktum cenabını, evelki sefer ki Kızıltoprak gitti, marka bozuldu, nasın ki cenabını bilir...

— Ey çabuk söyle... Kondoraki'yi nerede buldun?

— Na orada iskelede feribot var, söylediler bana ki Kabatas gider, hem sonra iki saat gene Üsküdar gelir, gittim fabrika, gittim ki yapsınlar tamir çabuk...

— Ey sonra?..

— Mösyö Kondoraki orada, araba fabrika girdi, atlar ahırda götürdü... Haydi zanım! Haydi kuzum! Çabuk ben gidecek feribot... yapmaz... yapmaz... yapmaz..

— Ne yapmaz?

— Tamir yapmaz, be zanım ben gider, tamir istemez, yok olmaz, olmaz, aman zanım, aman kuzum!.. Bırakınız. Der ben alazak var, yüz elli lira var olmaz.

— Ey sonra?..

— Ağladım ağladım ah!.. Olmaz, araba vermez, atlar bırakmaz... Akşam olur, ben yasırdı.

— Ey sonra?.

— Gitti komisyon. Komisyon dedi biz karısmaz, mehkeme git.

— Acaip? sonra?..

— Mehkeme gitti, dedi arzuhal getir, arzuhal yok bakmaz.

— Ey peki bu mektubu nereden aldın? *Ki ta done sa?*(1)

— Kondoraki.. Ben gitti fabrika bir keret daha "Aman zanım! Aman kuzum! Ben köşke nasın gider? Pasafendi ben nasın görür? Ver zanım bana bir mektup!.." Al bu mektup götür.! Ben bilirdi ki alacak var? Affedersi... ben kabahat değil...

— Ey! dün gece neye gelmedin?

— Geç kaldı, aksam oldu, gece oldu, hem korktu cenabını.

— Peki! Peki! Haydi git!..

Arabacı Andon'un ifadatı doğru ve ziyade ve noksandan müberrâ idi. Bildiğimiz gibi bir gün evvel sabahleyin beyefendiyi Üsküdar iskelesine bıraktıktan sonra arabayı geriye alırken öteden bir koşu gelmekte olan bir çarşı arabasına şiddetle çarptırdığından arabanın dingilini çarpıttığı gibi bir yanının da boyasını sıyırtmıştı. Beyden korktuğu için bozuğu derhal yaptırmayı düşündü. Fakat Andon iyi bilirdi ki o işi Üsküdar'da yapacak ne boyacı, ne de bir demirci vardı. Meyûsâne tefekkür ederken araba

---

1) *Qui t'as donné ça? Bunu sana kim verdi?*

vapurunun düdüğü kendisini ikaz etti. Zira geçen sene bir gün yine beyin arabasını tamir ettirmek için araba vapuruyla Kabataş'a geçerek bir iki saatte işini bitirdikten sonra yine o vapurla Kabataş'tan Üsküdar'a geçmişti. Bu tecrübeden istifade etmek istedi. Vapuru tahkik etti. Vapur Kabataş'a geçmek üzere olup üç saat sonra da Kabataş'tan Üsküdar'a gelecekti. Hemen arabayı vapura soktu. Kabataş'a çıkar çıkmaz kemâl-i süratle Feriköyü'ne vardı. Mösyö Kondoraki'nin fabrikasına gitti. İşbaşıyı buldu. Yapılacak şeyleri söyledi ve fakat beyefendiden izin almaksızın kendiliğinden geldiği cihetle işin gizli tutulmasını ve tamir parasını kendi kesesinden vereceğini de işbaşıya anlattı. Her ne olursa olsun kendisine danışmaksızın fabrikada bir iş yapılmamak üzere Mösyö Kondoraki işbaşıya müekked emirler vermiş olduğundan ona danışmağa lüzum görüldü. Gidildi, söylendi. Mösyö Kondoraki Bihruz Bey'den dört yüz bu kadar liraya mahsuben evvelce aldığı liralarla hakkını tamamen istifa ettikten sonra bir otuz lira da temettü etmişken buna kanaat etmeyerek yedindeki bir senet mucibince mütebaki matlubu olan yüz elli liraya mukabil dahi beyin arabasını, hayvanlarını ele geçirmek için zihninde çare taharri edip duruyordu. Bunların kendi ayağına kadar geldiğini haber alınca aşırı memnun oldu. Arabanın fabrikaya, hayvanların ahıra çekilmesini ve arabacı Andon'un da savılması işbaşıya emretti. İşbaşı da aldığı emri derhal icraya kalkıştı. Zavallı Andon pek çok yalvardı, yakardı ise de kâr etmedi. Batakçı Bihruz Bey'in çelebiye yüz elli altın borcu olduğundan, bu para gelmedikçe arabanın ve hayvanların gidemeyeceğini söylediler. Herif oradan çıktı. Beyoğlu'na geldi. Altıncı daireye girdi. Çavuşlara hâli anlattı. Kondoraki'den şikâyetler etti. Halbuki bu iş dairenin vazifesinden hariçti. Mahkemeye müracaat etmesini söylediler. Andon mahkeme-i hukuku da tahkik etti, bul-

du. Mahkeme dairesinden içeriye girerken ne istediğini, kimi aradığını sordular. Oraya da derdini anlattı. Bir arzuhal lâzım olduğunu söylediler. Akşam olmuştu. Tekrar gitti, Kondoraki'yi buldu. Beyefendiden korktuğunu söyledi ve kabahat kendisinde olmadığına dair bari bir mektup verilmesini rica etti. Bu ricası nasılsa kabul olundu. İstediği mektubu verdiler. Mektup yazılıncaya kadar akşam saat bire gelmişti. Andon o geceyi bir hemşehrisinin yanında geçirdi ve ertesi sabah Çamlıca'ya, köşke geldi.

Bihruz Bey'e gelince Andon'dan aldığı izahat ve tafsilât üzerine hayreti memnuniyete döndü. O memnuniyetin alâimi çehresinde nümâyan olmağa başladı.

"Yüz elli lira bir eski araba için!. Hayvanlar da iyice bozulmadılar mı ya?. Şimdi satacak olsan kim alır?. Bâhusus şimdiden sonra arabanın ne lüzumu var?. Gezmeğe kim gidecek?. Araba kullanmağa kimin hevesi kaldı?.. Asıl düşündüren şey Kondoraki'nin bunları bir rezaletle köşkten kaldırıp götürmesiydi. Böylesi hiç de hatıra gelmemişti. Ne kadar isabet!. Aferin Andon! İşin içinden böyle de çıkılacağını bileydim ben kendim gönderirdim. Lâkin memnuniyetimi kimseye anlatmamalıyım... Bakalım araba ve hayvanlar yüz elli lira edecek mi?. Hiç zannetmem!.. Fakat artık ondan ben mesul olamam... Yağızları da vâlide istemişti... Bir yüz lira da bunlar için koparırsam... Zati yüz elli lira vaad etmedi mi? İki yüz elli lira bana kalır... Oh!."

***

Evet! Bihruz Bey araba ile hayvanların başından bu suretle mündefi olduğundan dolayı memnundu. Fakat memnuniyetini Mişel'e ve bâ-husus arabacı Andon'a karşı ketm etmek ve belki hiddetli görünmek lüzumunu his-

sediyordu. Ve artık araba yok olunca Andon'un da bir işi kalmadığından, yağız hayvanlara vâlide hanımın seyisi Abdullah Ağa da bakabileceğinden Andon'a izin verilmek lâzım geliyordu. Binaenaleyh beyefendi bir kâğıt parçası üzerine frenkçe birçok rakamlar yazıp çizdikten sonra kütüphanesine giderek *armuar*'ını (1) açtı. Bir ufak çekmece çıkardı. Onu da açtı. Bu çekmecede beyin liraları duruyordu. O liralardan yirmi tanesini saydı aldı. Çekmeceyi kapadı. *Armuar*'a koydu. *Armuar*'ı da kilitledi. Tekrar salona geldi, Mişel'i çağırdı:

— Mişel!

— *Ekselans!*

— Al bu on altı lirayı Andon'a ver. Dört ay tekmil olmadı ama dört aylığını tamam veriyorum. Madem ki arabayı Kondoraki'ye teslim etmiş artık kendisinin de burada bir işi kalmadı... Anlıyor musun?

— *Tre biyen ekselans!*

Bihruz Bey arabacı Andon'u da def'ettikten sonra üzerinden ağır bir yük atmış gibi medidce bir "Oh!.." çekti. Vücudunda, fikrinde bir hiffet hissetmeğe başladı. Maşûka-i fâniyenin tahkik-i peygûle-i sükûnu gâilesi arasıra zihninin bir köşesinden arz-ı çehre-i şûm etmeseydi bugünkü hal ve mevkiinden pek aşırı hoşnud kalıp kendi kendisini bahtiyar sayacaktı.

Filhakika sarı arabanın rengi bazı mertebe solarak eski parlaklığı kalmamış, ötesi berisi lekelenmiş ve fazla olarak beyin isim ve mahlasını arz eden *kuron*'lu (2) markası da çizilmiş olduğundan sahib-i sevda-menâkıbinin gözünden

1) *armoire: Dolap*
2) *couronne: Taç*

düşmüştü. Hayvanlara gelince bî-çâreler o sevda yükünü haftanın üç gününde Fenerbahçesi'yle Göksu arasında durup dinlenmeksizin bir düziye çekip dolaştırdıklarından dolayı hayli lâgarlaşmış ve artık bu işten istifaya hazırlanmıştılar. O cihetlerle beyefendi Mösyö Kondoraki'ye bâ-senet medyum olduğu yüz elli liranın o araba, o hayvanlar için verileceğini düşündükçe canı sıkılıyordu. *Ekipaj*'ın (1) kendi nazarında yüz elli liralık değeri kalmadıktan başka lüzumu da kalmamıştı. Kendisine yegâne medar-ı seyr ü cevelan olan vücud-ı latif fevt olduktan sonra artık seyirlerde kim için dolaşıp, kime gösteriş edecekti?.. Hususuyla yaz mevsimi de geçip güz faslına giriliyor ve bu fasla mahsus yağmurların *avangard*'ları (2) bulunan siyah bulutlar sabahları kenar-ı ufkda dolaşıyordu. Kış gelmeden İstanbul'a, Süleymaniye'ye naklolunacak. Fena havalar, yağmurlar başladı mı artık bir tarafa çıkılamayacak değil mi?. Binaenaleyh arabanın hiç lüzumu yoktu. Ne isabet oldu da bunu Mösyö Kondoraki yüz elli lira alacağına mukabil zapt etti!..

Lâkin ah! Meleğin, o yâr-ı cânın, o vahitsiz solup harap olan sarı gülün mezarı bilinse de başı ucuna gidilip "İlk Teessüf" okunsa, ağlansa, "siyeh-çerde" münasebetsizliğinden dolayı istifâ-yı kusur olunsa!.. Artık Bihruz Bey'in dünyaya müteallik emeli bundan ibaret! Bu da nâ-kabil-i husul bir emel değil. Ancak Keşfî Bey İzmir'e gidiyor, kim bilir ne zaman dönecek, o zamana kadar nasıl sabır ve tahammül olunacak?.. Sabahleyin bağına gidildi. Kendisi bulunamadıktan başka uşağından tahkire uğranıldı.

---

1) *équipage*: Araba

2) *avant-garde*: Öncü

"Saat kaç acaba?.. Beş buçuk.. Vapura yetmeğe daha vakit var. Elbette vapur dokuzdan evvel hareket etmez. Evet! Artık ne olursa olsun *direktöman* (1) sorar öğrenirim. O yalancı, o *farsör* (2) de acaba doğru haber verir mi? *Povr fiy!.* (3) On altı yaş ... On sekiz yirmi yaş... Ölmek için pek çabuktur!.. Lamartine!. Koca Lamartine!.. Sanki benim başıma geleceği bilmiş de bu şiiri, bu *Prömiye rögre*'yi (4) yazmış. "Bir siyeh-çerde" ye benziyor mu hiç?.. Ah! Nasıl *pardone* (5) ettireceğim kendimi?.Vakit geçiyor... Şimdi bir araba, yarım saatte Üsküdar, oradan iki çifte bir kayık, doğru İzmir vapuru, durmayalım.."

Bihruz Bey Mişel'i çağırmak üzere çana dokunacak iken kapıya "tık! tık!" diye vuruldu:

— *Antre!* (6)

— *Ekselans! Dejöne!..* (7)

— Geliyorum.. Bahçıvana, yahut bağcıya söyle de gitsin bir temiz araba getirsin!"

— *Tre biyen ekselans!* (8)

— 9 —

Beyefendi *salamanje*'ye gitti. Sabahleyin köşkten Kadıköyü'ne, Kadıköyü'nden köşke kadar icra ettiği sefer ve müteakıben sarı arabadan ve yüz elli liralık borçtan kurtulduğuna dair memnuniyet-âver haberle beyin gussası azalıp

---

1) *directement: Doğrudan doğruya*
2) *farceur: Yalancı*
3) *Pauvre fille: Zavallı kız.*
4) *Premier Regret: İlk teessüf, ilk pişmanlık*
5) *pardonner ettirmek: Affettirmek*
6) *entrez: Giriniz*
7) *déjeuner: Öğle yemeği*
8) *très bien exelence: Melinda başüstüne efendim*

iştihası açılmıştı. Sofraya oturdu. Arasıra içinden gelen gizli ahları midesinin feryadına mağlup ederek arîz ü amîk yemeğini yedi. Meyveden de sarf-ı nazar edemedi. Bu aralık arabanın hazır olduğunu söylediler. O zaman artır *deser*'i (1) muhtasar geçerek hemen sofradan kalktı. Bir frenk sigarası yaktı. Dudaklarına kıstırdı. Bastonunu aldığı gibi merdivenden indi. Bahçeyi geçti. Arabaya bindi. Üsküdar'a müteveccihen gitti. Yirmi dakika sürmedi Üsküdar iskelesine vardı. Arabadan inip kayık iskelesine doğruldu. Bir otuz kadar kayıkçı beyin etrafını kuşatarak malum olan lisan ve hareketleriyle tergibât ve iz'acâta başladılar. Beyefendiyi bir gün evvel vapurla beraber İstanbul'a yetiştirmek için iki çifte kayığına almış olan hamlacı da diğer kayıkçıların içinde idiyse de bu sâirleri gibi beyefendiyi kolundan tutup çekme, yanına sokulup kulağına mırıldanmak yollu muamelelerden uzak bulunarak yalnız beyefendiye: "Sen yine benim kayığıma geleceksin ya, hele dur bakalım" mânâsını îmâ eder bir nigâh-ı tebessüm-âmiz ile bakıyordu. Filhakika Bihruz Bey otuz kadar kayıkçıdan onu intihab ile işaret etti. Hamlacı mağrurâne hemen kayığına doğru yürüdü. Arkadaşı da arkasından gitti. Bunlar kayığa girdiler. Sonra beyefendiyi de aldılar, iskeleden açıldılar.

— İzmir vapuruna gideceğim.

— Pek güzel, götürelim..

— Vapurun nerede olduğunu bilir misin?..

— Biz o vapurlara her saat müşteri götürürüz. Hiç bilmeyiz olur mu?

— Bugün İzmir'e gidecek vapur var ya?..

---

1) *dessert: Yemekten sonra yenen meyve, tatlı, dondurma v.s.*

— Olmaz mı ya?.. Her hafta İzmir'e vapur var. Daha sabahleyin Kadıköyü'nden birisini götürdük.

— Kadıköyü'nden mi?..

— Evet!..

— Nasıl adamdı götürdüğünüz?..

— Basbayağı adam, bir efendi, bir...

— Bıyıklı mı sakallı mı?.. Genç mi, ihtiyar mı?.

— Bıyıklı bir efendi, sakalı da var mı yok mu dikkat etmedim..

— Adı nedir?.. Adını bilmiyor musun?..

— Adını işitmedim. Hoşça bir ad ama, hatırda kalır mı ya?

— Keşfi mi?. Keşfi Bey mi adı?.

— Öyle bir şey...

— Aman biraz gayret edin!..

— Korkma daha vapur kalkmaz. O akşama doğru, saat dokuzda gider. Şimdi saat daha altıya geldi mi ola?.

— Altı buçuğu geçiyor..

— Sen merak etme vaktiyle erişiriz... Yolculuk mu var?.. Yoksa birine mi bakacaksın?..

— Birini göreceğim..

— Kısmet olursa akşama yine döneceksin öyle mi?.

— Evet döneceğim.

— Kısmet olursa yine Üsküdar'a mı?..

— Üsküdar'a döneceğim..

— Demek ki seni bekleyeceğiz..

— Evet! Bekleyeceksiniz..

— İşte İzmir vapuru... Salıpazarı'nın önünde yatıyor..

— Hangisi?..

— Nemse vapuru... Dumanı çıkıyor daha!. Görüyor musun?..

— Ha gördüm.. İzmir vapuru mu o?..

— Öyle ya..

— Neden biliyorsun?

— Sabahleyin müşteri götürdük dedim ya... Bizim işimiz zati o... Bu vapurları hep biliriz...

— Aman gayret!..

***

Salıpazarı önünde yatan, dumanı çıkmakta olan vapur Lloyd kumpanyasının Galathé nâmındaki vapuruydu ki filhakika o gün İstanbul limanından hareketi mukarrer olan vapurlardan olduğu için etrafını denk denk eşyâ-yı ticariye ile dolu müteaddid mavnalar, yolcu nakleden, teşyiçi getirip götüren birçok sandallar, kayıklar ihata etmişti.

Bahriye Bey'in iki çiftesi o kadar kalabalığın içinde güçle yol bularak vapurun dış tarafındaki asma merdivene takarrüb edebildi. Bahriye Bey merdivenin önünü sapt etmiş olan bir Karaköy sandalına atlayarak merdivene çıktı. Merdivenden bir tahtanın inip diğer bir tahtanın çıkmakta olan on, on beş kişiyi aralayarak bir hayli zahmetle vapura girebildi.

Vapurun içindeki izdiham dehşetli bir suretteydi: Bir tarafta ağzı açık duran derin karanlık anbara vinç ile yük indirmekte olan gemicilerin gürültüsü patırtısı, bir tarafta anbarın yanındaki en münasip yerleri tutmak için biri birini kakıştırıp biri birinin eşyasını, kilimini, serilmiş hasırını, şiltesini ileri geri çekiştiren güverte yolcularının mücadelât ve muarezâtı, bir yandan yeniden yeniye vapura muvasalat eden kamara ve güverte yolcularının muhâcemesi, bir yandan da yolcuların yanlarına alacakları sandık, sepet gibi eşyayı taşıyanların müzâhemesi, yine bir taraftan teşyi için vapura gelip yolcularını arayanların aşağı yukarı gezip koşması, yine bir yandan ücretlerini alamamış kayıkçı ve sandalcıların müşterilerini aramak için mütelâşiyâne oradan oraya seyirtmesi vapurda bir kargaşalık, bir uğultu, bir gürültü hâsıl ediyordu ki vapur yolculuğunca tecrübesi olmayanların bu hâli görüp de şaşırmaması kābil değildi.

Bihruz Bey merhum paşa pederiyle mükerreren seyahat-i bahriyede bulunmak hasebiyle bu yolun, bu âlemin bîgânesi olmadığından vapurun içinde tesadüf ettiği izdihamdan dolayı hareketini asla şaşırmayarak doğruca birinci sınıf yolcularına mahsus salona girdi. *Metrdotel*'i buldu. Yolculardan Keşfî Bey nâmındaki gencin henüz vapura gelip gelmediğini sordu. *Metrdotel* bu bâbda beyan-ı cehl edince beyefendi vapurun yazıcısını gördü. Sualini ona da irad ettiyse de ondan da bir haber alamayınca birinci kaptanı görmek istedi. Birinci kaptanın kamarasında uyumakta olduğunu söylediler. Bunun üzerine aşağı kamaraya indi, bakındı, hizmet eden garsonlardan sordu. Keşfî Bey'e dair bir eser ve habere yine zafer-yâb olamayınca tâ yukarıya çıktı. Hem denizi hem de asma merdivenden çıkıp inenleri görür bir kenarda kāimen durdu. Bu saatlerde Bihruz Bey'in bulunduğu hal intizar hâlinin en şiddetlisiydi:

"Nerede kaldı bu zevzek?.. Niçin gelmiyor acaba?. Dün işlerimi bu günden bitireyim de yarın *libr* (1) kalırım demişti. Halbuki nasıl olsa şimdiye kadar gelmeliydi... Of!. Saat sekiz buçuk... Vapur yarım saate kadar kalkacak!.. Şu madamlar nereye gidiyorlar acaba?.. Şu ihtiyar Mösyö Pierre'e ne kadar benziyor!.. *On dire kö se lö fier!* (2). Of niçin gelmiyor?.. Şu gelen kayıktaki fesli Keşfî'ye benziyor.. Evet! Evet!.O!..*El ave sezan.. se biyen to pur murir!* (3) Of! *Sür la plaj sonor u lamer dö Sorrant..* (4) Anlaşılan gelmeyecek.. Öyleyse muhakkak dün gitmiştir. Eyvah!. Ben kimden öğreneyim?. *Ün piyer pötit, etuvat, endiferant!* (5) Yazık!. Bir sandal daha geliyor.. O da değil.. Nâfile.. Saat kaç? Ona çeyrek var.. Vapur gidecek galiba. Sakın içerde kalmayım..

— *Pardon* Mösyö! *Eskö vuzave zabor ön pasaje nome* Keşfî Bey? (6)

— *Nayn!* (7)

— *Eskö lö bato par deja?* (8)

— *Ya.. Ya!* (9)

Demek dün gitmiş..."

---

1) *libre: Serbest*
2) *On dirait que c'est le frère: Tıpkı kardeşi*
3) *Elle avait seize ans.. c'est bien tô pour mourir: On altı yaşındaydı.. Ölmek için çok gençti*
4) *Sur la plage sonore ou la mer de Sorrente: Sorrente denizindeki sesli sahilde*
5) *Une pierre petite, étroite, indifférente: Küçük, dar, kayıtsız bir taş.*
6) *Est-ce que vous avez à bord un passager nommé Keşfî Bey: Gemide Keşfî Bey adlı bir yolcunuz var mı?*
7) *Nein: Almanca hayır*
8) *Est-ce que le bateau part déjà? Gemi hemen mi kalkıyor?*
9) *Ja! Ja!: Almanca evet.*

Zavallı Bihruz Bey'in hatırına bile uğramıyordu ki İzmir yolculuğu esasen yalan olan Keşfî Bey'in vürûduna Bihruz Bey sabırsızlıkla vapurda muntazır olduğu saatlerde Keşfî Bey bağının bir tarafında -bir köşk ve biri kahve ocağı ile bir de kameriyeden ibaret olmak üzereinşa ettireceği dâire-i mahsûsanın hafriyat-ı esâsiyesine nezaret etmekle beraber ehniye kalfasının arz ettiği resmin tadilâtıyla uğraşıyordu!

Bî-çare Bihruz Bey'in hayalinden bile geçmiyordu ki içerisinde İzmir'e gidecek bir adamın vürûduna saatlerce muntazır kaldığı vapur İzmir'e değil Trabzon'a, Karadeniz'e gidecek bir vapurdu!

Bihruz Bey beyhude yere saat on buçuğa kadar muntazır olduktan sonra vapurun hemen hareket etmek üzere olduğu bir zamanda -ileriden emir ve işaretine muntazıran kürek üzerinde bulanan- iki çifteye el salladı. Kendisi merdivenden indi. O vakit kalabalık çekilmişti. Kayığa atladı. Kayıkçılar da kayığı Üsküdar'a doğru süratle yürütmeğe başladılar.

— Yolcunu gördün mü?

— Hayır! Göremedim... *Purkuva ilmö tütuva set embesil?*(1)

— Dün gitmiş olmasın?

— Dün İzmir'e vapur var mıydı?

— Vardı ya. Dün Fransız'ın postasıydı. Bugün Nemçe'nin... Yarın da Moskof'un var...

---

1) *Pourquoi il me tutoie cet imbécile?: Bu aptal benimle niye senli benli?*

— Aman geç kaldım!. Biraz gayret etseniz..

İşte gidiyoruz... Bundan çabuk gidilmez ki.. Gelirken gibi değil şimdi akıntı yukarı gidiyoruz.

***

Kim bilir ne zaman gelir?.. İki ay sonra mı, üç ay sonra mı... Of! Hava da bir sakil ki!. *Povr adore!* (1) Ah! Ben ne kadar bedbaht imişim!. *Sürla plaj sonor u lamer dö Sorrant derul se flo blö opiye dö loranje...* (2)

***

— Aman hamlacı ağa! Arkanızdaki mavnayı görüyor musunuz?.

— Korkma... O bizi geçer...

— Şu gelen yolcu vapurunu da gözet!.

— O daha uzaktı!. O buraya gelinceye kadar biz iskeleye varırız...

— O nereye gidiyor acaba?.

— O Karadeniz'e gidiyor...

— Bizim gittiğimiz vapur değil mi o?..

— O şimdiye dek durur mu? O gitti bile!. Onun yolu Marmara..

— Öyle ya...

---

1) *Pauvre adorée: Zavallı sevgili!*

2) *Sur la plage sonore où la mer de Sorrente déroule ses flots bleus au pied de l'oranger: Sorrente denizinin mavi dalgalarının portakal ağacını yakıldığı sahilde.*

***

Yirmi dakika sonra kayık iskeleye yanaştı. Bihruz Bey çıkarken kayığın anbarına bir lira fırlattı. Hamlacı ağa "Bereket versin! Safa geldin" dedi. Beyefendi biraz uzayınca iki hamlacı konuşmağa başladılar:

— Bu yalabık efendinin parası çok ama telâşı da çoğa benziyor...

— Kimi görecekti?.

— İzmir'e yolcusu varmış da...

— O vardığımız vapurda mı?..

— Evet!.

— O vapur İzmir'in değil Trabzon'undu ya?..

— Adam nene gerek.. Biz paraları aldık a sen şuna bak!.. Zati onun da bir işi gücü yok a eğlenceye gidiyor.. Gündeliği doğrulttuk... Haydi artık kayığı limana çekelim...

— 10 —

Bihruz Bey -sabahleyin yatağından çıktığı gibi geceliği ile açık pencere önünde bir iki saat kadar mütefekkirâne temâşâ-yı tabiatla meşgul olmak, itinasızca, tekellüfsüzce giyinip haremden dışarıya çıktıktan sonra *klas* odasında bir müddet derse çalışmak, öğle taamını müteakıp biraz uzanıp istirahat etmek, saat ona doğru bastonunu eline ve *Graziella*'yı koltuğunun altına alarak civar kırlarda akşamın saat yarımlarına, birlerine kadar meşiyyen dolaşmak, köşke avdetinde akşam yemeğini sâkince yiyip eğer Mösyö Pierre varsa birlikte bir, iki saat ders müzakeresinden veya âfâkî musahabetten sonra yatak

odasına çekilip enzar-ı istiğrakını nasb ettiği semâ-yı mükevkebe karşı tenhaca düşünmek ve fakat bu meşguliyetlerin, bu düşüncelerin, bu gezintilerin hiç birisinde maşûka-i fâniyenin hayâl-i hazînini gözünden uzak bulundurmamak sûretlerinden ibaret olmak üzere – yeni bir hayat âlemine girmişti.

Genç bey yeni âlem-i hayatının temâşâ-yı infilâk-ı seherinden mütelezziz ve mütehassis olup türlü türlü renkler içindeki tulû ve gurubu seyr etmekten memnun olurdu. Mesire-i tenhaîsindeki sessiz ormancıkların sükûn ve vahşeti mizacına pek muvâfık geliyor, rüzgârın ağaç yapraklarını ihtizaza getirmesinden peyda olan iniltiler ruh-ı müteellimine arzu-yı bükâ veriyordu. Mürtefi tepelerden Marmara denizine ve o denizi sema ile birleştiren ufka nazar ettikçe fikri ebediyet kadar vâsi bir âlem-i diğere süzülüp gidiyordu. Kuşların cıvıltısı, suların çağıltısı sem-i hasretine başta türlü aks ediyor, bulutların seyr ü sükûnu, ahterlerin pırıldaması nazar-ı iştiyakına başka türlü çarpıyor, tabiatın her lem'asından, her cilvesinden bir mânâ istinbat etmek istiyordu.

Bihruz Bey'in hatırına artık ne sarı araba uğruyor, ne kır beygirler geliyordu. O yeni hayatından memnundu. Düşündüğü şey yalnız maşuka-i fâniyenin mezarını öğrenmek, öğrendikten sonra da stk stk onu ziyaretle irâhe-i vicdan, tahfif-i bâr-ı hicran etmekten ibaretti.

Bihruz Bey bir akşam yalnızca *klas* odasında meşgulken dadı kalfa ber-mutad baş örtüsü başında olduğu halde beyin yanına gelerek vâlide hanımefendinin biraz görüşmek istediğini haber vermekle bey kalktı, doğru vâlide hanımın odasına girdi. Hanımın elini öptükten sonra bir sandalyeye oturdu. Ana oğul konuşmaya başladılar:

— Oğlum... Bihruz'um! Ne işle meşguldün?

— Hiçbir işim yoktu.. Kendi kendime *lektür* (1) yapıyordum.

— *Lektür* nedir?

— Okuyordum...

— Sana bir şey soracağım...

— Sorabilirsiniz..

— Arabanı ne yaptın?

— Hiç!. Eskidi. Biraz da borcum kalmıştı. Borca karşılık verdim...

— Hayvanlar da beraber mi?

— Evet! Zati araba yüz elli lira etmez ki.. Borcum o kadardı...

— Yağızlar duruyor değil mi?

— Evet! Duruyor...

— Onları ne yapacaksın?..

— Bir müşteri bulursam satacağım..

— Bana versen olmaz mı? Benim doru beygirler benim gibi pek ihtiyar olmuş... Kupayı zor çekiyorlar.

— Siz bilirsiniz.. Beğenirseniz alınız...

— Bedava değil a... Parasını vereceğim...

— Para ile de alabilirsiniz, parasız da. *Komm vu vudre* (2)

---

1) *Lecture*: Okuma

2) *Comme vous voudrez*: Nasıl isterseniz

— Acaba ne versem memnun olursun?..

— Geçen yaz onlara yüz yirmi lira verdilerdi de ben vermedimdi. *Me pur vu* (1)...

— Yüz yirmi lira çok!. Razı olursan seksen liraya alayun!

— *Trebiyen!* (2)!.. Ben de verdim...

Vâlide hanımefendi -beyaz bir ipek mendil içinde ağzı kırmızı kurdela ile bağlı- altın çıkınını yastık üzerinden alıp Bihruz Bey'e uzatarak, mahdum bey de kendine uzatılan şeyi istiğnasızca kabul ederek yine muhavereye devam olundu:

— Şu paralar geçenlerde vaad ettiğim yüz elli liradır. Hayvanların parasını da konağa nakilden sonra vereyim olmaz mı?..

— Konağa mı gideceğiz?.

— Öyle ya! İşte eylül de giriyor... Yağmurlar sıklaşır, havalar serinledi. Bunlar da bir tarafa kalsın önümüz Ramazan. Bilirsin ya ben camilere giderim. Burada nasıl olur?

— Ramazan o kadar yakın mı?

— Öyle ya şunda on gün kaldı...

— Hiç haberim bile yoktu. Lâkin buraları da pek güzel, nasıl bırakalım da gidelim?.. *Oton* (3) burada çok güzel olur!

---

1) *Mais pour vous:* Fakat sizin için
2) *Très bien:* Çok iyi, hay hay
3) *automne:* Sonbahar

— *Oton* ne demek?

— Sonbahar değil mi ya?. İlkbahar: *prentan* (1)... Sonbahar: *oton*..

— Frenkçe mi bu?..

— Fransızca!. Fransızcanın her lakırdısı güzeldir. Bizimki gibi kaba değildir.

— Paşa baban hiç beğenmezdi. Ne ise o *oton*'u bu defa da benim hatırım için İstanbul'da geçirelim olmaz mı Bihruz'cuğum?..

— Ben şimdi *apiye* (2) gezmekten hoşlanıyorum. Burada *promönad* (3) yerleri var... Konağa gidersek bahçede mi gezineyim? Gidecek yalnız bir Beyoğlu!. Orası da artık bana *trist* (4) gelmeğe başladı...

— Ramazan'da Bayazıt, Şehzadebaşı, Direklerarası pek güzel olur. Oralarda gezersin. Hem senin İstanbul'da misafirlerin gelirlerdi. Burası uzak da besbelli onun için gelmiyorlar.

— Mutlak gitmeli mi İstanbul'a?..

— Benim hatırın için...

— Ben Reşkidil ile, dadı kalfa ile aralıkta buraya gelebilirim değil mi?..

— Olur!. Ne zaman canın isterse kalkar buraya gelir, bir, iki gece kalırsınız...

---

1) *printemps*: İlkbahar
2) *à pied*: Yaya
3) *promenade*: Gezinti
4) *triste*: Kederli, üzüntülü

— Peki.. Demek hemen *demenaje* (1) edeceğiz öyle mi?

— *Demenaje* ne demek?.. Niçin Türkçe söylemiyorsun?

— *Demenaje*... Sanki göç edeceğiz.

— Öyle ya.. Bugün pazar, önümüzdeki perşembeye gidelim. Ben Memiş'e söylettim. İki araba ısmarlayacak. Çok eşya gidecek değil: Yalnız benim, kızların sandıklarımız, sepetlerimiz, biraz da öteberi gidecek o kadar...

— Öyle ise ben de Mişel'e *oıdr* (2) vereyim de benim gidecek eşyayı *ambale* (3) etsin.

— Sen de çok şey götürmezsin zannederim...

— Çok şey götürmeyeceğim.. Birkaç kitap, *biblo* filan...

— Mennun oldum oğlum.. Allah senden razı olsun!..

— Mersi *Şermer* (4)!..

— Benimle konuşurken Frençe karıştırmasan daha çok hazzederim...

— Dilim alışmış da... *Orövuar* (5) vâlide!.

— Yine mi? Ne ise zararı yok... Gidiyor musun?

— Evet! Yatma vakti geldi.. Sabahleyin biraz erken kalkıp da ders yapacağım..

---

1) *deménager*: Nakletmek, taşınmak
2) *ordre*: Emir
3) *emballer*: Ambalaj yapmak, sarıp sarmalamak
4) *chère mère*: Sevgili, aziz anne
5) *au revoir*: Görüşmek üzere

— Allah rahatlık versin!.. Git yat.. Sabahleyin de afiyetle kalkarsın inşallah!..

— *Mersi!..*

Bilmuz Bey maşûka-i fâniyenin hayâl-i hazîninin her saat, her dakika başka bir şekl-i cân-âşub, başka bir vaz-ı ruhperver ile kendisine arz eden sonbahar manzaralarını Küçük Çamlıca'da terk edip de İstanbul'a nakletmek istemiyordu. Ne çare ki teceddüd-i mevsim münasebetiyle terzi Mir'in, kunduracı Herald'ın, tuhafiyeci Albert Gün'ün hesapları biri birini takibeo irâe-i yekûn-ı erkâm edeceği, Süleymaniye'deki konağa bir talip zuhur etmediği, yağız hayvanların da def'ine çare arandığı bir zamanda yüz elli lirayı bilâ-minnet ihsan edip seksen lirayı dahi bilâ-istiksar tediyeye söz veren vâlide hanımefendinin hatırını kırmak münasip olamadığından şitâiyeye nakle râh ü nâ-râh muvafakat gösterdi.

Binâenaleyh beyefendi derse müteallik kitaplarıyla Bianci ve Hançerli lûgatnâmelerini ve Redhouse'un muteber *Lûgat-i Osmaniye*'sini ve *Graziella*'yı kendi bizzat götürmek üzere diğer -isimlerini sevdiği- romanlardan ayırmış olduğu elli beş altmış kadarını ve alel-husus Mösyö Pierre'in kırk frank bir bedel ile şâkirdine lutfen ihda ettiği *illüstre* (1) kitabı ve konsolların, *trapez*'lerin (2), yazıhanenin, yazı masasının üzerlerinde duran *pres papye* (3), *kup papye* (4) gibi edevat ile tuhaf ve tefârikten madud ufak tefeğin esnâ-yı nakilde kırılmayacak, bozulmayacak surette ambalaj işini Mişel Ağa'nın uhde-i dirayet ü kifayetine ve çarçaşıra, elbiseye müteallik olarak konağa gitmesi iktiza eden şeylerin meşin sandıklara yerleştirilmesi hususunu dahi

---

1) *illustré*: Resimli

2) *trapèze*: Üç ayaklı sehpa

3) *presse-papiers*: Ağırlık, uçmaması için kâğıtların üzerine konulan ağırlık

4) *coupe-papier*: Kitap açacağı

dadı kalfa ile Reşkidil'in, Nalişger'in eydi-i himmetlerine havale ile kendisi perşembe gününe kadar üç gün zarfında Küçük Çamlıca'nın latif kırlarını dolaşıp ifâ-yı resm-i vedaa karar verdi.

— 11 —

İstanbul'a nakil Bihruz Bey için mânen pek hayırlı oldu. Konaktaki salonunu, *klas* odasını, kütüphanesini tertip ve tanzim ile birkaç günler bir düziye meşgul olması gâile-i kalbiyesini azıcık unutturur gibi olmuştu.

Naklin üçüncü günüydü... Konağın yazları bekçilik vazifesini dahi ifa eden bahçıvanı bahçeye ne kadar güzel baktığının bir eser-i latifini arz ile hem bir aferin almak hem de beş, on kuruş bahşişe konmak ümidiyle mevsime mahsus ayva güllerinden gayet latif ve zarif bir deste tanzim ederek bir sabahleyin *klas* odasında ders ile meşgulken beyefendiye takdim etti ve umduğu şeylerden birincisine nail olamadıysa da, ikincisini mâ-fevka'l-memul ele geçirdi: İki altın bahşiş aldı. Bihruz Bey ise o latif *buke*'yi (1) salona göndermeyerek kendi eliyle eski madenden bir zarif çiçekliğe, çiçekliği de yazı masasının bir kenarına koydu, karşısına geçti oturdu, düşünmeğe başladı. Sonbaharın -tef'ü tâb-ı veremden sararmışken yine taze ve dilber, bir mevt-i nâ-be-hengâmın vüruduna müterakkip iken beşûş ve hande-ver zühre çehreleri andıran o mahsul-i hazînini, o masum, o pâkize, nâzik çiçekleri, o mahviyetli, o utangaç nâzenîn gül-goncaları, o sarışın benat-ı hoş-bû-yı tabiatı bir müddet temâşâya dalıvermekle bütün hissiyat-ı hasret-perverânesi bîdar olarak yüreği hafif hafif yanmağa başladı. Maşuka-i ferâ-resîdesi heyetiyle gözünün

1) bouquet: Demet

önüne geliverdi. Nazar-ı muhabbetini üzerinden ayıramadığı zarif *bukc*'yi teşkil eden sarı güllerden hele bir tanesi Perîvcş Hanım'a ne kadar benziyordu!..

Bu gül-deste-i letafeti maşuka-i fâniyenin mezarına götürüp bırakmak pek münasip olacağını Bihruz Bey düşündüyse de ne çare ki o mezarın nerede bulunduğu tahkik olunamamıştı!

Bu teceddüd-i tahassürat üzerine Bihruz Bey yine *Graziella*'yı okumak istedi. Konağa geldiği akşam kitabı nereye bıraktığını unutmuştu. Aradı aradı buldu. Lâkin *Graziella*'daki *Premier Regret* (1)'den artık usanmıştı. Bu *Regret*'nin ikincisi, üçüncüsü ve belki dördüncüsü ve bir de sonuncusu olmak iktiza ettiğinden onları tedarik ederek okumak hevesine düştü. *Dejöne*'den (2) sonra eldivenlerini giydi, bastonunu aldı, konaktan çıktı, meşiyyen Köprü'ye indi, oradan Galata'ya geçti, bir araba buldu, doğruca Tekke'ye, Beyoğlu'na çıktı. Terzi Mir'e, kunduracı Herald'a, tuhafiyeci Albert Gün'e uğrayarak yirmi, otuz, kırk liralık bir ale'l-hesab itâsından sonra Tekke civarındaki kitapçı Vik'in dükkânına gitti.

— *Bonjur* Mösyö!

— *Bonjur* Mösyö! Ne arzu ediyorsunuz?

— İkinci, üçüncü ve sonuncu *Teessüf*'ü istiyorum..

— Müellifi kim Mösyö?

— Müellifi De Lamartine... Meşhur şair...

---

1) *Premier Regret*: İlk Teessüf. Burada "Birinci"
2) *déjeuner*: Öğle yemeği

— De Lamartine'in öyle bir eseri olduğunu bilmiyorum...

— Evet, olacak...

— Hatırıma gelmiyor...

— Ne demek? *Graziella*'yı okumadınız mı?

— Gençlikte belki okumuşumdur ama, hiç hatırda kalır mı?

— Siz bana *Graziella*'yı bulunuz...

— İşte efendim!..

— Bakınız: *Le Premier Regret*... Elbette bunun ikincisi, üçüncüsü ve bir de sonuncusu olmak lâzım gelir.

— İhtimal... Burada De Lamartine'in külliyat-ı âsârı var. Belki onların içinde aradığınız şeyler de mevcuttur. Fakat ayrıca basılmamıştır.

— Külliyat-ı âsâr mı?

— Evet efendim!

— Göreyim...

— Buyurunuz... Bu yedi ciltlir.

— Güzel. Kaç kuruş?

— Yedi cildi altmış dokuz frangadır.

— Pahalı değil... Tab'ı da güzel...

— Hem de içinde güzel gravürler vardır..

— Peki... Şu dört liranın üst tarafını veriniz...

— Hayır efendim!. Dört liranın birisi zaid, ciltlerin parası tamam üç lira eder.

— Ha! Hakkınız var.... Kitapları sarınız bağlayınız da Beyoğlu'nda (..) numaralı Mösyö Albert Gün'ün dükkânına gönderiniz olmaz mı? Oradan bana gönderirler...

— Pek âlâ..

Kitapçı Mösyö Vik Lamartine'in âsârı içinde *Döziyem Rögle* (1), *Truvaziyem Rögle* (2), *Demiyc Rögle* (3)'nin olmadığını pek âlâ bilirdi. Fakat Bihruz Bey'i tecbil etmiş olmak nezaketsizliğinde bulunmamak için o bâbda beyan-ı cehl etmeyi münasip gördü. Bu sırada şairin külliyat-ı âsârını ortaya sürmesi ise o gün sabahtan beri altmış paralık bile bir alış veriş etmediğinden chemmiyetlice bir meblağla istifâdaya nâiliyet ümidine müstenid idi. Ümidi hâsıl oldu. Çünkü o kitapçı olduğu için düşüncesi, emeli kitaplarını satmağa münhasır olmakta kendisi mazurdu.

Bihruz Bey oradan çıktıktan sonra tekrar Albert Gün'e uğrayarak gelecek kitapların derhal konağa gönderilmesini tenbih etti ve kendi Taksim Bahçesi'ne kadar yayan bir tur yapmak üzere yürümeğe başladı. Bahçeye vusulüne bir yüz hatve kadar kalmıştı, ötedeo tozu dumana katarak bir arabanın gelmekte olduğunu görünce olduğu noktada durdu bekledi. Araba kendi arabası, hayvanlar kendi kır beygirleri, *koşe* (4) de bizzat Andon idi. Bey bunları tanıdı, bildi yalnız arabayı kullanmakta olan genç beyi tanıyamadı.

---

1) *Deuxième Regne*: İkinci Tecelli
2) *Troisième Regne*: Üçüncü Tecelli
3) *Dernier Regne*: Sonuncu Tecelli
4) *cocher*: Arabacı

Biluruz Bey arabasını ve Andon'u o halde görüp tanıyınca azîm bir hayret-i behit-âver içine düştü. İbtida olduğu yerde kalakaldı. Sonra döndü arabayı -Taksim caddesi köşesini dolaşıp da gözden kayboluncaya kadar- nazarıyla takip etti. Araba ber-taraf olunca yine yürümeğe devamla bahçeye girdi... Kendi kendine söylenerek tahtların arasında dolaşmağa başladı.

"Kesköse kö sa?(1) Arabayı, hayvanları diyelim ki o beyefendi Kondoraki'den satın almış. Andon'u nereden bulmuş? O da beraber mi satıldı? Yoksa benzetirim mi? Benzetme de değildi. Hatta Andon mel'unu beni gördüğü zaman bıyık altından gülerek başını öteye çevirmedi mi? Çok şey!.. Markaya dikkat edemedim. Acaba benim *inisiyal*'ler (2) duruyor mu? Duruyorsa bana bakarsa değil mi? O *maladruva* (3) şık beyefendi de kim oluyor? Ne kadar da zıpırcasına araba kullanıyordu!. Vay alçak Kondoraki! Vay mel'un Andon!.. Demek ki bunlar bizim *ekipaj*'ı kaçırıp zaptetmek için ittifak etmişler!.. *Anfen* (4) ben *debarase* (5) oldum ya! Araba zati berbat olmuştu. Hayvanlar da öyle. Acaba kaç liraya satıldı bunlar? Neme lâzım!.. Üste benden para istemesinler de!. Lâkin garip şey!. Andon ha!.. Şimdi anlaşıldı ki arabanın dingili eğrildi, yaptırmak için Kondoraki'nin fabrikasına götürdüm, filan falan demesi bütün yalanmış... Hele ben kurtuldum ya!. Gelecek yaz istersem daha âlâlarını getirtirebilirim. Konak sağ olsun!..

Bey bu yolda söylene söylene bahçenin içini üç beş kere devrettikten sonra kapıdan çıktı. Epeyce yorulmuştu. Beyoğlu'nu yayan geçmeyi göze aldıramadığı gibi sarı arabaya

---

1) *Qu'est-ce que c'est que ça: Bu ne?*
2) *İnitial: İsim ve soyadının ilk harfleri*
3) *maladroit: Sakar, becerikisiz*
4) *enfin: Neticede*
5) *de barasser: Kurtulmak*

tekrar rast gelmeyi de istemediğinden orada müşteri bekleyen kupalardan bir tanesine girdi. Arabacıya "Dolmabahçe'ye, oradan İstanbul'a, Süleymaniye'ye!" emrini verdi.

Filhakika Bihruz Bey sarı arabayı, kır hayvanları yanlış görmemiş, Andon'u da benzetmemiş, hepsini de doğru görüp tanımıştı. Fabrika sahibi komisyoncu çelebi Kondoraki Bihruz Beyefendi'ye Andon'un yediyle gönderdiği mektupta beyan ettiği vechile sarı araba ile bakla kırı beygirleri üç gün fabrikasında beklettikten sonra dördüncü günü - bunları zaten Bihruz Bey'de görüp beğenmiş, iştirâsına ziyadesiyle heveslenmiş ve bu bâbda Kondoraki'nin tavassutuna müracaat etmiş olan -nev-zuhur mirasyedilerden Balcızade Nisbetî Bey'e yüz kırk beş liralık bir senetle yüz doksan altı buçuk liraya satmış ve arabacı Andon'un Bihruz Bey'in yanından ayrılarak açıkta kalmasına kendisi sebebiyet verdiğinden bunu da mağdur etmiş olmamak için o mirasyedi beye bit-tavsiye kapılandırmıştı!

— 12 —

Bihruz Beyefendi konağa vâsıl olduğu zaman saat yarıma gelmişti. Bey merdivenden çıkarken karşısına gelen Mişel Ağa'ya kitapların gelip gelmediğini sorarak "Geldi *eksclans!* Salondadır. Mösyö Pierre de orada" cevabını almakla hemen salona girdi.

— *Bonsuvar! Mon şer profesör!*

— *Bonsuvar* Bihruz Bey! Nasılsınız?

— Pek iyiyim... Siz?

— Ben de iyiceyim. Lâkin sizden şikâyetim var...

— Ne gibi?..

— Buraya göç edeceğinizi bana haber vermeliydiniz...

— Geçen defa, salı akşamı söylemiştim zannederim...

— Hayır!.. Öyle bir söz geçmedi...

— Unutmuş olmalısınız...

— Ben unutmam. Öyle bir lakırdı olmadı ki unutayım!..

— Ne ise affedersiniz..

— Affetmek bir şey değil, fakat başıma gelenleri bilseniz...

— Ne oldu?.. Başınıza ne geldi?

— Cuma akşamı, evet! Cuma akşamı ve gecesi çok rahatsız oldum..

— Vah! Vah!..

— Evet! Alaturka saat on ikide köşke gittim...

— Ey!..

— Kapılar kapalı, kimseler yok, vurdum, vurdum, vurdum...

— Sonra?..

— Bağcı geldi. Onlar göç ettiler, burada kimse yok, her yer kapalı, demesin mi?

— Vah! Vah!

— Vah! Vah! Ama *sa ma kute tre şer!...* (1)

— Sonra ne yaptınız?

---

1) *ça m'a couté très cher:* Bu bana çok pahalıya mal oldu.

— Sonra... Arabayı savmuştum... Bağcıya yalvardım, gitti bana bir araba buldu getirdi.

— Ey!..

— Beni Kadıköyü'ne kadar götürmek için arabacı iki mecidiyeden aşağıya razı olmaz... Zarurî kabul ettim...

— Ey Kadıköyü'ne gittiniz öyle mi?

— Öyle ya... Orada bir dost var. Onun evine gittim. Onlar da *an famiy* (1) Adalar'a gitmişler...

— Ey? *Setim avantür sa...* (2)

— *Vuy! me sa ma kute şer vu save!..* (3)

— Sonra ne yaptınız?..

— Onları da bulamayınca arabacı beni bir otele götürmek istedi. Şehirden uzak, Feneraki tarafında bir otel, cesaret edemedim. İstanbul'a geçmekten başka çarem yoktu. İskeleye indim. O zaman sizin dostunuz Mösyö Keşfi'ye rast geldim. Selâm verdim. Beni tanımadı mı ne oldu selâmımı almadan geçti gitti.

— Keşfi Bey mi?..

— Evet!..

— Hiç olamaz!.. *Emposibl* (4)!..

---

1) *en famille*: Ailece
2) *C'est une aventure ça: Bu bir macera!*
3) *Ou, Mais ça m'a coûté cher vous savez?*: Evet fakat biliyor musunuz bu bana çok pahalıya mal oldu.
4) *impossible*: İmkânsız

— *Purkuva?* (1)..

— O burada değil... O İzmir'e gitti...

— Demek ki benzetmişim. Gece karanlığında besbelli tanıyamamışım.

— İyi gördünüz mü?

— İyi gördüm zannediyordum... Fakat mademki..

— Nerede ve nasıl gördünüz?

— Bir tütüncü dükkânı önünde. Bir şey alıyordu gördüm.

— Kendisine bir şey dediniz mi?.

— *Bonsuvar* Mösyö Keşfî! dedim. Hiç cevap vermedi. Oradan savuştu gitti.

— Ne kıyafette idi?..

— Orasına dikkat etmedim...

— Yanlış olmalı...

— Madem ki İzmir'deymiş, benzetmişim demek olur. Neyse iskeleye geldim, iki çifte kayık aradım. Kayık yoktu, bir sandal bulabildim. Bereket versin o da iki çifteydi. Karaköy'e yarım liradan aşağı gitmediler.

— Ne ise o sandalı olsun bulmuşsunuz ya!.

— Evet! Ama yarım lira!. Oradan bir saatte Karaköy'e vardık. Beyoğlu'na çıkmak için araba yok, hayvan yok, yayan çıkmağa mecbur oldum. Çok zahmet çektim. Karnım aç, lokantaya girdim, *dine* (2) ettim... Oradan Union Française oteline girdim yattım.

---

1) *pourquoi: Niçin*
2) *dîner: Akşam yemeği*

— Çok rahatsız olmuşsunuz... Teessüf ederim.

— Ya masraf?.. Tamam otuz iki frank sarf ettim..

— O bir şey değil, onu tediye ederim.

— Mersi!..

— Bugün yeni kitaplar aldım: De Lamartine'in külliyat-ı âsârı...

— O!.. Güzel... Pek iyi ettiniz, görelim bakalım...

— (Paketi açıp kitapları arz ederek) Yedi cilt.. Her birinde üçer dörder parça gayet güzel gravür de var.

— Çok nefis, çok âlâ!... Kaça aldınız bu yedi cildi?

— Altmış dokuz franga aldım.

— Bedava!.. Tab'ı enfes, kâğıdı enfes, gravürleri enfes! Hele mündericatı!. Koca *poet* (1)!. *Se lün dö gluvar döla Frans!* (2)

— Béranger ile De Lamartine'den hangisi daha büyük şairdir?

— Béranger başka *janr* (3), De Lamartine başka. Aralarında münasebet yok. Öteki buna nazaran güneşin yanında ay gibi kalır!. Güneş varken de ay görünmez a1. *Nespa* (4) beyefendi?.

— Demek Béranger hiçbir şey... Ben öyle bilmezdim...

---

1) *poète:* Şair
2) *C'est l'une de gloire de la France:* Fransa'nın gururlarından biridir.
3) *genre:* Cins, tarz
4) *n'est-ce pas?:* Değil mi?

— Dedim ya o ay, beriki güneş! (Ciltlerden birisini karıştırarak *"La Chute d'un ange"* (1)... Bunu okumalı!. Oh! *Kom se bo!* (2). *Kom se süblim* (3)!..

— *La chute d'un ange*... Bir meleğin düşüşü... Ne güzel!. Aman biraz okur musunuz?..

— Okuruz ya...

— *Dine*'den sonra okuyalım... Fakat ikinci, üçüncü *rögre*'leri de okumak istiyorum.

— Onlar nedir?

— *Prömiye rögre*'yi bitirdim. Belki elli defa okudum. Türkçeye de hemen kâmilen tercüme ettim. öbürlerini de göreyim, bakayım nasıl şeyler?..

— *Prömiye rögre*'yi bilmiyorum..

— Canım *Graziella*'nın sonundaki *poezi* (4)... Çamlıca'da bir gece siz okumadınız mı?

— Ha!. Evet!. Bildim... O *poezi* güzeldir. Şair ona *Prömiye Rögre* nâmını vermiş. Fakat *döziyem rögre, truvaziyem rögre*diye başka bir şiir yazmamış. Öyle eseri yoktur.

— !!. Ben vardır sanıyordum! Öyleyse *la Chute d'un Ange*'ı okuruz.

Bu aralık Mişel yemek hazır olduğunu haber verdi. Muallim efendi ile şakirdi *salamanje*'ye gittiler, sofraya oturdular.

---

1) *(Okunuşu La şüt dön anj)*
2) *Comme c'est beau: Ne kadar güzel!*
3) *Comme c'est sublime: Ne kadar ulvî!*
4) *poésie: Şiir*

Şuradan buradan konuşarak bir saatte yemeği bitirdiler. tekrar salona geldiler. Kahveler, ilk sigaralar içildikten sonra Bihruz Bey'in teklif ve ricası ile Mösyö *"La Chute d'un Ange"*'i aldı, cehren okumağa başladı.

Fransız şair-i meşhurunun bu eseri ruhaniyet-i insaniyenin âgāz ve encâmındaki tecelliyatı nâzımının tasavvuruna göre tasvir eder ağır mevzulu, güç anlaşılır kasâid-i müteselsileden müteşekkil kocaman bir kitap olduğu halde unvanı olan "Bir Meleğin Sukūtu" tabirinden istinbat ettiği manâya göre bu eseri de *Graziella*'daki manzume gibi- fevt olmuş genç ve güzel bir kıza dair mersiyeden ibaret bir şey zanneden Bihruz Bey Mösyö Pierre'in kıraatine vakf-ı gûş-ı hûş etmiş ve bazı mısraları tekrar ettirmişken yine hiç bir şey anlamağa muvaffak olamayınca hocasına karşı "Artık bırakınız!" demeğe cesaret edemediğinden Mösyö Pierre yorulup da kendi kendine kitabı elinden bırakıncaya kadar dinlemeğe karar verdi.

Mösyö Pierre ise çoktan beri öyle âli şiirler okumağa vakit bulamadığından şu fırsattan istifade ederek aşk u şevk ile okumakta devam ediyordu. Bu suretle eserden bir on sahife okuyarak biraz teneffüs etmek, bir de sigara yakmak üzere kitabı muvakkaten elinden bıraktığı zaman Bihruz Bey'i mışıl mışıl uyur görünce aziz muallim efendi genç beyi o tatlı uykusundan uyandırmağa kıyamadığından kitabı kapadı, yavaşçacık yerinden kalktı? Potinlerinin bumuna basa basa yürüyerek salondan çıktı. Hemen yatak odasına gitti. O da şakirdi gibi tatlı bir uyku âlemine dalmak niyetiyle yatağına girdi. Yorganı başına çekti, üç dakika geçmeden horul horul uyumağa başladı. Halbuki aziz muallim efendi daha salonun kapısını bulmadan ayağının sesinden Bihruz Bey uyanmış ve o dışarıya çıkar çakmaz -şayet tekrar geliverir diye- beriki hareme savuşarak yatak odasına çekilmişti!..

— 13 —

Çaker Bey, Talip Bey, Sahban Bey, Malik Efendi Bihruz Bey'in komşularından ve teklifsiz görüştüğü gençlerdendir. Bunlar kışları ekser akşam Bihruz Bey'in konağında toplanırlar, konuşurlar, kâğıt oynarlar, beşlere, altılara kadar bir hoşça vakit geçirirler, fakat yaz gelince Bihruz Bey Küçük Çamlıca'ya naklettiği gibi diğerlerinden yalnız Malik Efendi kalarak Çaker Bey Beykoz'a, Talip Bey Mirgûn'a, Sahban Bey de Sarıyer'e sayfiyelere giderler. O cihetle beş, altı ay kadar biribirilerini ya hiç göremezler veyahut nadiren sokakta, vapurda filanda görebilirlerdi. Bu sene Eylül ile beraber Ramazan-ı şerîfin hulûlü sayfiyecileri sonbaharın mürurundan evvelce şitâiyelerine avdete teşvik ettiğinden Bihruz Bey Küçük Çamlıca'yı terkle konağına geldiği gibi isimlerini söylediğimiz beyler de sayfiyelerinden şitâiyelerine gelmişler ve biri birilerinin vücudundan çarçabuk haber almışlardı. Binaenaleyh konağa naklinin üçüncü akşamı komşu beylerden ikisi, ertesi akşam diğer ikisi Bihruz Bey'i ziyarete gelmiş, üç gün sonra bir akşam bu beylerin dördü birden konakta birleşmişti. O akşam saat dört buçuğa kadar oturuldu. Komşu beylerin hepsi de kemal-i şevk u şetâretle söyler, yalnız Bihruz Bey çokluk söze karışmayarak söyleyenleri dinlemekle iktifa ederdi. Yaz âlemine, kayık, sandal eğlencelerine, kır safasına vesaireye dair olan musahabetin germiyetine noksan gelince genç beyler otuz bir oynamak istediler. Oyun masası ortaya geldi, beyler masanın başına üştüler, kâğıtlar hazırlandı, fakat Bihruz Bey Malik Efendi ile dışarıdan dışarıya ortak olmak yani onun sermayesine müsavi mikdarda bir meblağ da kendisi ilâve etmek üzere oyundan hariç kalmasını - başağrısı bahanesiyle- beylerden rica ettiğinden bunlar oyunla meşgul oldukları kadar Bihruz Bey de gâh bir kö-

şede sigara içerek sâkince oturur ve kâh De Lamartine'in *"La chute d'un Ange"*'ını karıştırırdı. Bir aralık beyefendi salondan gaybûbet edince oyuncuların muhaverâtı aşağıki şekli iktisab etti:

— Bihruz Bey'e dikkat ediyor musunuz? Hiç eski neşesi kalmamış... Siz kâğıt çektiniz miydi?

— Evet!.. Evet!.. Geçen akşam benim de nazar-ı dikkatime çarptı. Bilmem ne var: Pek çok düşünüyor...

— Yalnız düşünüyor değil, mükedder de görünüyor. Siz *dav* mı dediniz.?. Kaç kuruş?..

— Ben öyle mükedderlik filan anlamadım...

— Dedim ya: Rahatsızmış, başı ağrıyormuş... Bu da yattı..

— Öyleyse biz de bir taraftan rahatsız etmesek, bir an evvel gitsek...

— Şu parti bitsin de sonra düşünürüz. Siz yandınız... Siz yatıyorsunuz öyle mi?

— Bana kalsa Bihruz Bey'in hiçbir şeyi yok. Oyunda bulunmak istemedi. Başağrısını bahane etti.

— Oyun mu oynayacağız yoksa! Geliyor, geliyor, susunuz.

— Bihruz Bey! Sizin *şans* Malik Efendi'ye fena yaradı. Hepimizin paralarımızı çekiyor..

— Gerçek mi Malik Efendi?..

— İşte bakınız dört liralık sermayeden şu dört buçuk mecidiye ile şurada birkaç kuruş da bakır para kaldı...

— Zarar yok devam ediniz. Lâzım gelirse ikişer lira daha koyarız!..

— O benim işim değil. Ey! Beyefendi! Talip Bey size söylüyorum: Biz hiç otuz bir yapamayacak mıyız?..

— Siz de yapın!. Kâğıtlar meydanda... Benim gibi on beşe ibtida bir dokuzlu sonra da bir altılı çekersiniz... Paraları alırsınız...

— Bende o tâli nerede?. Elime on dört, filiz filiko geliyor da yine bir şey yapamıyorum. Her defa kaybediyorum. Mösyö Pierre olmalı ki size galebe etsin...

***

Evet!. Komşu beylerin nazar-ı dikkatlerinden hafî kalamadığı vechile Bihruz Bey'in hâlinde bir değişiklik vardı. Eski neşesi, eski şakraklığı kalmamıştı. Bey, altı ay evvele kadar koşup gezmekten, konuşmaktan, kumardan, kendi tabirince *sosyete*'den (1) pek hazzeden Bihruz Bey şimdi sâkin sâkin düşünmekten, tenhalıktan memnun oluyordu.

Bihruz Bey bir akşam yine yalnızca taam ettikten sonra *klas* odasına gitti. Mişel'i çağırdı. Biraz meşguliyeti olduğundan kimse gelecek olursa kendisi için "Rahatsızdır," haremdedir" denilmesini tenbih etti.

Bey kendi kendine gâh düşünmek, gâh *Prömiye Rögre* tercümesini biraz daha ıslah ve tenvir etmek, kâh Lamartine'in külliyat-ı âsârını -içinde kendi haline muvâfık bir şiire, bir hikâyeye tesadüf etmek emeliyle- karıştırmak ve kâh *"La Chute d'un Ange"*dan birkaç mısra okuyup anlamağa çalışmak sûretleriyle meşgul olup duruyordu. Kulağına uzaktan uzağa davul sesleri gelmeğe başladı. Filhakîka

1) *société: Kibarlar âlemi*

o akşam rüyet-i hilâl ile vukū-ı Ramazan sâbit olmuş olduğundan mahalle bekçileri şehr-i mübarekin hululünü âdet-i beldeye tevfikan davullarla ilâna çıkmıştı.

Bihruz Bey Ramazan'ın vukûuna intikal edince bu şehr içinde hususuyla on beşinden sonra Kalpakçılarbaşı'nda, Beyazıt meydanında, Divanyolu'nda, Şehzadebaşı mevkiindeki kalabalık ve gezinti âlemlerini tahattur ile şâd-kâm olacak yerde bir mahzunluğa düşüverdi. Çünkü kendisi için bu âlemleri temâşâdan artık bir haz ve neşe hâsıl olamayacağını düşündü. Evet! Sarışın hanım sağ olaydı elbette o da oralarda ekseriya görülürdü. Halbuki o zavallı kız gençliğine doyamadan fevt oldu gitti. Kimbilir hangi bir tenha kabristanın hangi bir köşesinde o bîçare genç garibâne yatarken beyefendinin bu kalabalık âlemlerinde dolaşıp gönül eğlendirmesi ne büyük vefasızlık olacağını derpiş-i tefekkür etti.

İşte Bihruz Bey böyle düşündüğünden dolayı mahzun ve mükedder olmuştu. Bu mahzuniyet gittikçe derinleşti, beyi Fener'deki gibi tatlı bir istiğraka sevk etti. Bir buçuk, iki saat kadar öylece dalıp nihayet aklı başına geldiği zaman kendi kendine diyordu ki:

"İnşallah otuz Ramazan oruç tutayım, camilere gideyim, ibadet edeyim, Kalpakçılarbaşı'na gitmeyim, Beyazıt meydanından geçmeyim, Şehzadebaşı'na çıkmayım. Buralara gidersem de kimselere bakmayım!.."

***

Bihruz Bey o gece sahur vaktine kadar bekledi, davul tekrar çıkınca yemek ısmarladı. Bade't-taâm imsak zamanına kadar oturdu. Sonra hareme gitti.

Beyin o veçhile sahur yemeği ısmarlamasından oruç tutmak niyetinde bulunduğunu anlayan dadı kalfa bey ha-

reme girince hemen koştu geldi, sevine sevine lakırdıya başladı:

— İnşallah yarın oruç var beyim! Öyle mi?

— Neden bildin?

— A!. Sahur yemişsin, ben haber almaz mıyım?. Pek hazzettim... Hanımefendi de pek sevindi.

— Niyetimi hiç bozmayacağım... Tekmil otuz gün tutacağım.

— Aferin beyim. Allah kabul etsin. Gördün mü? Ben demez miydim, benim beyim elbette bir gün uslanır diye!. Lâkin namaz da kılmalı, namazsız oruç olmaz... Hanımefendiyi görür müsün?

— Vâlide daha oturuyor mu?

— Namaz kılıyor... Şimdi biter, istersen azıcık gör. Akşamdan beri sana çok dua etti.

— Artık yarın sabah görürüm. Şimdi pek uykum var yatacağım.

Bihruz Bey sözünde sebat etti. Ramazan'ın birinci, ikinci, üçüncü günü hâl-i sıyam kendisine epeyce meşakkat vermişti. Bir hafta sonra buna alışıverdi ve hâlinden memnun olmağa başladı. Geceleri ekseriya sahura kadar oturur, dersleriyle meşgul olur, sahur yemeğini yer, hareme girer yatar. Gündüz saat beşe kadar uyur. Uyanınca - dadı kalfanın teşvikatı da yardım ederek- abdest alır, giyinir, saat sekize doğru konaktan çıkar, bazen Beyazıt Camiine, bazen Ayasofya ve bazı defa da Şehzade Camiine gider, güzel sesli hafızların müessir tilâvetlerini, doğru sözlü vâizlerin intibah-âver mev'izelerini dinler, ikindi

vakti cemaat-i kübrâ ile namazını îfâdan sonra camiden çıkar, sergileri dolaşır. Yine bir aralık da Beyazıt, Şehzadebaşı kalabalıklarını, gezintilerini şöyle uzaktan temâşâ ettikten sonra konağa döner. Konudan komşudan davetli davetsiz olarak ekser akşam hazır olan misafirleriyle iftarını eder ve misafirler içinde bir refik-i muvâfık bulduğu gceler civardaki Süleymaniye Camiine teravihe dahi giderdi.

— 14 —

Ramazan'ın on ikinci cuma günü Bihruz Bey saat dokuz buçuktan on buçuğa kadar Beyazıt sergisinde gezinip eğlendikten sonra avludan çıktı. Meydanın o cihetini simitçi, çörekçi, hardalcı, pideci gibi esnafın tabla ve küfeleri, fincan, tabak ve çanak çömlek satan yaymacıların sergileri, ayak berberlerinin sandalyeleri, mangalları, mahud panoramacının -başında daima mevcut olan yirmi, otuz kadar temâşâcısıyla beraber- kocaman sandığı, kundura boyacılarının kutuları, dolmacı, mumcu zenciyelerin tencereleri, sepetleri, tefarikçi Hindîlerin, tesbihçilerin sundurmaları, kuskusçuların çadırları ve bunlarla ahz ü itâsı bulunan, bunların önünde saatlerce durup bakmaktan zevk alan birkaç yüz kadar ayak takımı alelade den ziyade ihata etmiş, camiden ve sergiden çıkacak ashabını alıp götürmek üzere vürudlarına muntazıran bir sıraya dizilmiş yüzlerce konak arabalarının o kalabalığa inzimâmı orasını sökülmez geçilmez hâle getirmişti.

Bihruz Bey epeyce müşkilât ile Kürkçüler Kapısı tarafına geçerek basmacılarını önünden kâğıtçılara doğru ağır ağır yürümeğe başladı.

Birkaç günden beri ber-devam olarak ehl-i sıyâmı taciz etmekte olan lodosun sakîl havası o sabah poyraza ta-

havvül etmekle ortalığa latif bir serinlik yayıldığından ikindiye karib sokaklara uğrayan erkek, kadın nice binlerce halk camileri, meydanları, büyük caddeleri doldurmuş ve konak ve kira arabalarından birçoğu da âgûşlarına zînet veren süslü hanımları hâmilen aşağı yukarı, birbiri ardınca meydanı devretmekte bulunmuştu.

Birtakımı gidip birtakımı gelen ve izdihamın sökülmez bir halde olmasından dolayı birkaç adımda bir kere tevakkufa mecbur olan binlerce halkın içinde siyah çuhadan düz yakalı bir önlü sakoları veya koyu renk kazmirden yakası kadifeli iki önlü paltoları yukarıdan aşağıya kadar ilikli, büyücek tablalıca fesleri iki yandan kulaklarının kısm-ı alâsını setr etmiş, keçi derisi potinleriyle parlak ve sustalı kunduraları çamur lekesinden ve tozdan tamamıyla âzâde ellilik, elli beşlik, altmışlık efendilerin sol ellerinde altın veya ipek kamçılı, nadiren inci ve mercan bazen kehrüba ve neccf, bazen narçıl, yüz sivri kuka birer tesbih olduğu halde sağ ellerindeki gümüş kakmalı, kabzası kanca şeklinde abanostan bastonlarına dayanarak hatevât-ı mütesâviye ve kemâl-i temkin ü vakarla yürüyüşleri -kolalı frenk gömleklerinin dimdik yakaları aşağıdan yukarıya doğru kulaklarını yarı yerine kadar saklamış, koyu renk ve püsküllü, daima yan tarafta bulunur ufarak, kalıpsız fesleri kaşlarının üzerine kadar inmiş, siyah redingotlu, dar pantalonlu, parlak potinli, tek gözlüklü, eldivenli şık beylerin ellerinde bazen altın bazen gümüş veya bağa saplı birer baston bulunduğu halde ekseriya ikişer ikişer ve kolkola gezerken nerede bir temiz araba veya bir süslü hanım görürlerse gözlerini ona açıp veche-i cevelanlarını o tarafa tevcih etmek suretiyle izhar-ı hiffetten çekinmeyişleri - ekserisi ipekli parlak kumaşlardan rengârenk şemsiyeleri, feraceleriyle ve gazdan rakik ve nazik gâzeden latif ve şeffaf yaşmaklarıyla öbek öbek kenarları tutmuş olan iş-

vekârân-ı benât-ı Havva'nın tetâvül-i eydi-i taaddiden vâreste bulunmak için meşâcir-i baharın kıyı bucak yerlerinde topluca bulunmağa meyyal olan hassas çiçekleri andırırcasına âleme kendilerini hem göstermek hem de göstermemek gibi iki muamele-i mütezâddeyi hüsn-i cem etmek hususundaki nümâyiş ve bâzişleri -elleri, koltukları yeşil salata, soğan ve yağlı ve susamlı simit hevenkleri, ramazan pidesi çıkınları ile dolu olduğu halde baklava, börek tahayyülâtı ve kahve, tütün tahassüratı ile bî-sabr u ârâm kalan ve iftar dakikasına yetişmek için saatin saniyelerini adımlarıyla saymak itiyadında bulunan şikemperverlerle tiryaki babaların o sökülmez, geçilmez izdihamın içinde bunalıp hesaplarını şaşırdıkça lâhavlegûyân baş sallayışları şayan-ı dikkat temâşâlardandı.

Sâimûndan bulunduğu cihetle Ramazan günlerini pek iyi saymakta olan Bihruz Bey şehr-i mübarekin on beşi gelmeden sokakları hıncahınç dolduran bu kalabalığa nazar-ı taaccüble bakarak ağır başlı bir beyefendiye yakışır tavır ve eda ile yoluna devam ediyordu.

Meydanı bin müşkilat ile geçerek Sabuncu Hanı köşesini de dolaşacağı sırada belki yirminci defa olmak üzere yine tevakkufa mecbur oldu. Zira Vezneciler cihetinden gelmekte olan iki sıra arabalar ilerisi tıkanmış olduğu cihetle orada durmakta ve iki taraftan hücum eden halk biri birilerinin mürur ve ubûruna mâni olmaktaydı. Süslü hanımlara perde-bîrûnâne harf-endazlıkla sırnaşmak için böyle müsait zemin ve zamanlar arayan hafîfü'l-mizâc şıklardan ikisi adi bir kira arabasına kurulmuş sâhibat-ı hiffetten düzgünlü, boyalı iki kadına *kur* (1) etmek yolunda

1) cour: İltifat

türlü maymunluklar, türlü maskaralıklar ediyorlar, kadınlar da aynı evzâ-ı suhre-kârâne ile şık beylere mukabeleden geri kalmıyorladı. Bihruz Bey bulunduğu noktadan ne ileri, ne de geri gidemediği cihetle bu hâli ister istemez görüyorsa da araba biraz ileride bulunduğundan içindeki nazeninleri -ki Perîveş Hanım'la Gülşeker Hanım'ın kendileriydi- seçemiyordu.

Zavallı Bihruz Bey son derecede çirkinliğini şimdi görebildiği bu halden ziyadesiyle müteneffir olarak kendi kendine şu yolda söylenmeğe başladı:

"*Kom se degutan* (1)!. Bir kadına böyle de *kur* edilir mi?.. Aman Yarabbi ne bayağı insanlar! Ne adi kadınlar!.. Ben de *kurör*'lük (2) ettim... Lâkin böyle *iskandalö* (3) hareketlerde bulunmadım. Benim baktığım kadın hâşâ... O kadın değil bir kız, kız da değil bir melekti. Yazık!. *Povr fiy* (4) şimdi sağ olaydı o da buralarda bulunurdu ya!.. Evet! O da çıkardı, gezerdi ama nasıl?.. *Nobl* (5) bir hanıma lâyık surette!. Evet! Şimdi o benim *fiyanse*'m (6) olacaktı. Belki de oh!. Madam Bihruz... Madam Bihruz olacaktı!.. Yazık!. *An sezan.. se biyen to pur murir* (7)!. Ah!. O şimdi soluk kefenle kara topraklarda yatıyor... Ben geziyorum.. Niçin mezarının başında ağlamıyorum?.. O mezar nerede?. Of!.. *Kom se trist* (8)! Sevdiğini kaybet de toprağını bilme!.

---

1) *comme c'est dégoûtant:* Ne kadar iğrenç
2) *courcur:* Kadınlara iltifat yağdıran, çapkın
3) *scandaleux:* Utanılacak, utanç verici, rezilce, kepazece
4) *pauvre fille:* Zavallı kız
5) *noble:* Asil
6) *fiancée:* Nişanlı
7) *on seize ans c'est bien tôt pour mourir:* On altı yaş ölmek için çok erkendir.
8) *comme c'est triste:* Ne kadar üzücü.

Malhörö kö jösüi (1)! Aman şuradan gideyim de şu hâli gözüm görmesin!.."

Bihruz Bey yüreğini birden istilâ eden nefret ve hasret hislerinin zûr-ı tazyikiyle kadından, erkekten azîmetine hâil olanları itip kakarak kendisini filhakîka oradan kurtardı ve artık ruhunu be-tekrar kaptırmış olduğu tefekkürat-ı hasret-perverâne içinde hiçbir tarafa bakmayarak doğruca konağına gitti. İftar vaktine daha yarım saatten ziyade vardı. Bey salona çıktı. Orada vâlide hanımın davetiyle iftar için gelmiş akrabadan birkaç kimse oturuyordu. Bey bunlara birer âşinâlıktan sonra geri döndü. Çünkü Bihruz Bey kendi kendine düşünmek için yalnız bulunmak istiyordu. *Kabine dö travay*'ına (2) gitti. Halbuki orada da Mösyö Pierre bulunuyordu. Bey artık sevgili mualliminden kaçamadıysa da ona bile soğucak muameleden ibtidâ kendini alamadı.

— *Bonjur* Mösyö Pierre!

— *Bonjur* beyefendi! *Koman sava* (3)?.

— Pek iyi değilim... Siz nasılsınız?..

— Ben oldukça iyiyim. Size bir kitap getirdim. Biraz eskice ama, benim kitapların arasında elime geçti de...

— Teşekkür ederim... Nasıl kitap o?..

— *Manon Lescaut*.. Fevkalâde güzel yazılmış eserlerdendir. Bunu okumadınız zannederim.

— Hayır görmedim..

---

1) *malheureux que je suis:* Ne kadar bed-bahtım!
2) *cabinet de travail:* Çalışma odası
3) *comment ça va?* Nasılsınız?

— *Amur dö fam* (1) ama bu bir *amur aşarne* (2).. *Paul et Virginie* (3).. *La Dame aux Camélias* (4) filan gibi değil. *Trezenteresan* (5)...

— Aman okusak..

— Siz kendi kendinize okursunuz.. Bakınız ne kadar garip, ne kadar azgın, bunlarla beraber ne kadar fedakâr, ne kadar hazin neticeli bir aşk!..

— Rica ederim siz başlayın da, sonra da ben kendi kendime okurum..

— *Tre biyen* (6)! Fakat vakit var mı? Şimdi *dine*'ye (7) gidecek değil miyiz?

— Daha yarım saat var... Başlayın siz...

— Öyle ise beş, on sahife okuyabiliriz.

Konağa nakilden ve hususuyla Ramazan'ın hululünden beri Bihruz Bey'in harekât ve muamelâtına âriz olan durgunluk ve *amur dö fam* bahislerine gösterdiği meyilsizlik Mösyö Pierre'in nazar-ı dikkatini celb ediyordu. Gerçi genç bey dersleriyle evvelkinden ziyade meşgul oluyorsa da bu gidişle beyin bu derslerden de usanıvermesi ihtimalden baîd olamadığını ve o halde kendisinin yumuşak yüzlü dostu olan yüz otuz altı frank elli santimden mufarekat-ı ebedî ile ayrılmak icab edeceğini düşünmek Mösyö Pierre'i bayağı üzüp duruyordu. Bâ-husus beyin *ekipaj*'ı ne sebeple aradan kalktığını Mişel Ağa'dan gizlice sorup

---

1) *amour de femme*: Kadın aşkı
2) *amour acharné*: İhtiraslı aşk
3) *Bernardin de Saint-Pierre*'in meşhur romanı
4) *Kamelyalı Kadın*: A.Dumas Fils'in meşhur romanı
5) *très intéressant*: Çok dikkate şayan
6) *très bien*: Pek âlâ
7) *dîner*: Akşam yemeği

öğrendikten sonra Mösyö Pierre daha ziyade üzülmeğe ve kendisini hocalık mevkiinde tutmak için beye başka türlü yaranmak çaresini düşünmeğe başladı. Bu çare ise ara sıra bazı şevk-engîz romanlar bulup getirmekle genç beyin her neden dolayı ise dûçâr-ı fütur olmuş olan hevesât-ı hevâ-perestânesini canlandırarak ve ders geceleri *amur dö fam* hakkında tatlı bahisler açarak beyi ülfete mecbur etmekti. Fakat aziz şâkirdin kuvve-i mâliyesi şüphe götürür ve endişe verir bir haldeyken dışarıdan para ile kitap alıp şâkirdine getirmek münasip değildi. O cihetle Mösyo Pierre bazı ehibbâsında da kulabileceği o türlü kitapları alıp şâkirdine getirmeyi düşünüyordu. Mösyö Pierre'in hânesinde bir köhne sandığı vardı ki ekserisi politikaya dair birçok resâil ve lüzumsuz evrak ve mekâtib ile doluydu. Mösyö bir akşam bir kâğıt aramak için sandığı açtı. İçindeki şeyleri karıştırırken elinc şirâzesi dağılmış, kapağı yırtılmış bir kitap geçti. Kitabı muayenede *Manon Lescaut* hikâyesi olduğunu görünce aldı, bir tarafa koydu ve cuma günü konağa gelirken kitabı da sakosunun cebine yerleştirmeyi unutmadı! İşte o parça parça, sahifeleri bükülmüş yırtılmış, ele alınmaz derecede kirlenmiş kitabın konağa getirilmesindeki illet ve niyet buldu. Burası anlaşılınca beyefendinin o kitap için "aman okusak!" diyerek izhar ettiği arzuyu Mösyö Pierre'in ne büyük bir hiss-i memnuniyet ve şevk-ı muvaffakiyetle telâkki etmiş olacağı muhtac-ı beyan değildir.

Evet! Mösyö Pierre kitabı der-dest ederek kemâl-i şevk ile cehren okumağa, Bihruz Bey de can kulağıyla dinlemeğe başladılar. Ne faidesi var ki romandan on beş sahife okunamadan top atıldı. Emektar Memiş Ağa kapıdan görünerek tariz-âmiz bir tavırla:

— Misafirler oruç açacaklar, sofra başında bekliyorlar! dedi. Çarçsiz yemek odasına gidildi. Bihruz Bey şer (1) profesörünün getirdiği bu yeni romanı merak etmeğe

1) cher: Sevgili, aziz

başladığından zihnini oraya vermişti. O cihetle sofrada kimseye bir iltifat etmiyor, iftarcılar da beyin sükût-ı musırrânesine karşı ağız açmağa cesaret edemediklerinden odada arasıra kaşık ve çatalların tabakalara hatâen dokunmasından hâsıl olan hafif ve cüretsiz bir tıkırtıyla Mişel Ağa'nın öteye beriye hareket ettikçe potinlerinden çıkan ihtiyatlı gıcırtıdan başka ses işitilmiyordu.

Neyse yemek yenildi. Salona geçildi. Bihruz Bey birinci kahve ve sigaralar içilinceye kadar salonda bulunmağa güç tahammül etti. Nihayet misafirlere karşı:

— Affedersiniz muallim efendi ile ders yapacağız... Siz keyfinize bakınız... Diyerek Mösyö Pierre'e de bir işaretle meramını anlatarak ikisi birlikte salondan çıktılar, ders odasına gittiler. Oraya gider gitmez Bihruz Bey *Manon Lescaut*'yu Mösyö Pierre'in eline tutuşturdu:

— Lutfen okumağa devam eder misiniz?

— *Tre volontiye* (1)!.. Bu hikâye bana da yeniden merak verdi. Gençliğimde beş, altı kere okumuştum. Kitabın eskiliğinden de anlaşılır ya. Ne kadar okusam bıkmıyorum. Bunlar...

— Rica ederim, o bahisleri sonra ederiz. Romanı bu akşam bitirsek diyorum.

— Bilmem bitirebilir miyiz?..

— Hele siz okuyun... Saat yediye kadar tabiî oturacağız.

Mösyö Pierre yalnız arada bir sigara yakıp Mişel Ağa'nın getirdiği şerbet ve kahveyi de nûş ederek bir, iki

---

1) *très volontier*: Memnuniyetle

nefes almağa fırsat bulmak suretiyle beş saat kadar alet-tevâli kıraata devam ile romanın yarısından ziyadesini okudu, şakirdine dinletti. Fakat bî-çare ihtiyarın tâb ü tüvanı da kesildi.

Bir taraftan vakt-i sahurun hululünü ilân için sokaktan doğru gelen davul sesleri en vazifesiz kulaklara da kendisini işittirecek sûrette gürültüler kopardığı gibi diğer taraftan emekdar Memiş Ağa'nın yine kapıdan görünerek bârid bir sada ile:

— Misafirler sofraya inecekler. Yemekler de soğuyor! diye mırıldanması müsamahaya meydan vermediğinden ve alel-husus Mösyö Pierre'in:

— *Nuzallon manje nespa?* (1).. Of!.. *je fen* (2)! *Jö vö fer ön bon supe* (3)!.. diye -taâmdan ziyade tutulduğu azaptan kurtulmağa matuf olarak- izhar ettiği arzuya karşı Bihruz Bey bir şey diyemediğinden *salamanje*'ye gidildi. İftardan daha sâkin, daha hazin bir sûretle yemekler yenildi, sofradan kalkıldı. O zaman Mösyö Pierre hemen Bihruz Bey'in yanına giderek

— *Ebiyen mon şer* (4) bey! Bu akşam da ders yapamadık... Siz de yoruldunuz ben de. Yarın sabah siz geç çıkarsınız. Benim biraz erken gitmekliğim lâzım, dedi. Bundan maksadı artık yatak odasına çekilmek için beyden müsaade istemekti. Bihruz Bey ise romanı o gece tekmil dinlemek emelinde bulunduğundan Mösyö Pierre'i tekrar

---

1) *Nous allons manger n'est-ce pas?: Yemek yiyeceğiz değil mi?*
2) *j'ai faim: Acıktım*
3) *je veux faire un bon souper: Güzel bir yemek yiyeceğim.*
4) *Eh bien mon cher bey: O halde aziz beyim*

kabine dö travay'a götürmek üzere davrandığı sırada ihtiyar derhal cebinden saatini çıkarıp bakarak:

— O! Saat sekize gelmiş, benim için pek geç. Yarın sabah Galata'da bir zat ile buluşacağız. *"Pardon a mardi"* (1)! dedi, beyin elinden kurtuldu.

Bey romanı mutlak bu gece bitirmek istiyordu. Onun için *kabine dö travay*'a yalnızca gitti. Kitabı kaptığı gibi hareme girdi. Yatak odasına çıktı. Soyundu. Oda kapısını sürmeledi. Şezlongun üzerine uzandı. Mösyö Pierre'in bıraktığı yerden romanı mütalaaya başladı.

— 15 —

Bihruz Bey romanın alt taraflarını okudukça merakı artıyor, merakı arttıkça okumağa inhimaki zeyadeleşiyordu. Hikâyenin kahramanı olan genç âşıkın maşukası Manon ile Amerika'da Nouvelle-Orléans'a vusullerinden sonraki sergüzeştleri, âşık ve maşukanın umulmadık bir bâdireden daha kurtulmak için vahşilerin karargâhına doğru firar ederken kumluk bir sahranın oportasında yorgunluktan ve açlıktan bî-tâb düşen zavallı maşukanın vukū-ı vefâtı, bî-çâre âşıkın maşûkasını defnettiği çukurun üzerinde mecruh ve bî-mecâl olduğu halde bir gün bir gece yatıp kaldıktan sonra yakalanıp Nouvelle-Orléans'da hapis ve Manon'un naaşının da şehre naklolunuşu, nihayetü'l-emr âşık-ı meyusun Fransa'ya avdeti pek tabiî ve müessir sûrette yazılmış olduğundan ve Bihruz Bey'in yine def'aten canlanan hayalâtı o vukuat ve onların tevlid ettiği hissiyat ile kendi ahvâl-i şahsiyesi arasında bir nevi mevcut olan muvafakati mutabakat derecesinde göstenneğe başladığından kitabı bitirmedikçe elinden

---

1) *Pardon a' mardi*: Özür dilerim, saliya!

bırakamamış, o cihetle sabahın saat dördüne kadar olduğu yerde uyanık kalmış, esnâ-yı mütalâada, kendi kendine sönünceye kadar yanan mumların isi odayı doldurmuştu. Bey kitabı kapayıp bir hayli müddet müstağrak-ı tefekkürât olduktan sonra yerinden fırladı bir pencere açtı. Odanın içindeki duman pencereden baca dumanı gibi çıkıyordu. Bey ayak üzerinde duramayacak kadar yorgun olduğundan odanın havasını süratle tecdid ederek hemen yatağına düşmek için kapıyı açtı. Dadı kalfa ise sofada bulunuyordu. Kapı açılınca hemen geldi, odaya girdi. Beyin yatağı bozulmamış, odayı duman içinde görünce merak ilcâsıyla beyinin yüzüne dikkatle baktı. Beyin -birer siyah halka içine girmiş ve küçülüp çukura kaçmış fersiz gözleri, uykusuzluktan, heyecan-ı manevîden reng-i aslîsi kaçmış sîmâsı, dermansızlık gösteriyordu. Dadı kalfa sevgili beyinin bu hâl-i bî-tâbî vü perişanîsini müteessirâne temâşâdan sonra şu sûretle söylenmeğe başladı:

"Vah vah!.. Bu koca papas ne zaman gelse benim beyimde böyle bir hal görülüyor! Hınzır herif"!. Böyle de ders okutulur mu?.. Zavallı beyciğim sabahlara kadar gözlerini kırpmamış!.. O pis kitap için mi böyle harab ettin kendini?.. Buna hanımefendi de razı değil, ben de razı değilim, Allah da razı değildir. Bari gir yatağa da biraz rahat et!.. Vah! Vah!.. Bugün oruç da tutulmaz!.. Biraz uyu da bakayım sana çorba ısmarlayım. Hadi sen yat, ben pencereyi filanı kaparım. Hay hâin herif! Ne oluyorsun ayol bu kadar çok ders verecek?.. Sanki bir gecede hepsini okuyup öğrenecek."

Bihruz Bey dadı kalfanın bu sözlerini dinlemeyerek kendisini yatağa fırlattı. Dadı kalfa ise pencereyi kapayıp sigara tablasını, şamdanı filanı kaldırmakla meşgul olduğu kadar hâlâ şu yolda mırıldanıp duruyordu:

"Vallahi bu derecesi günahtır! Elâleının evladını okutacaksan adam gibi okut. Bu kadar zora koşacak ne var? Hele gelsin de bir söylemediğimi bırakmayım.. Frenkçe öğretecek de sanki ne olacak?."

Dadı kalfa Mösyö Pierre'in tahammülünden ziyade ders verip nazlı beyini sıktığına zâhib olduğuçün bu kadarcık söyleniyordu. Aziz muallim efendinin şakirdine öyle muharrik-i hevesât, mürevvic-i müştehiyat hikâyeler getirip okuttuğunu, ve bunu da menfaat-i şahsiyesini temin için yaptığını bilseydi acaba daha neler söylemeyecekti?

Bihruz Bey yatağına girdikten sonra uyumağa pek çok uğraştıysa da mümkün olamadı. Romandaki sûzişli vukuatı zihninden ve bunların kendi hâlince mucib olduğu tahassüratı gönlünden çıkaramıyordu. Uykuya dalacak olsa gözlerinin önüne derhal iki mezar geliyordu ki birisi ıssız bir çölün ortasında kabarmış bir topraktan ibaretken üzerine genç bir insan kapanmış ağlıyordu. Diğeri iki sıra servilikle girilen bir kabristanın bir kenarında sandukalı, sütunlu, yaldızlar içinde mükellef bir mezar olduğu halde bunun yanından bir kuş bile geçmiyordu. Bihruz Bey âlem-i hayâlinde gördüğü bu yaldızlı mezarın kime mensup olduğunu da bildiği için kendi kendine levm ve itab etmekten hâli kalmıyordu.

Bu hal içinde dört, beş saat uğraştı. Nihayet nüteheyyiç ve fakat medîd bir uykuya daldı. On bir buçuğa doğru dadı kalfanın odaya girip seslenmesi üzerine gözlerini açtı. O birkaç saatlik uyku ile asabı biraz düzelmiş, midesi gıda aramağa başlamıştı. Dadı kalfanın hazırlattığı çorba ile kebabı iştihalıca yedi. Kahvesini sigarasını da içti. Tekrar yattı. Aralıkta bir uyanarak yine dalmak suretiyle o gece sekiz, dokuz saat uykudan sonra ale's-sabah yatağından çıktı. Bir pencere açtı, önüne geceliğiyle oturdu. Düşünmeğe başladı.

Beyin düşündüğü şey maşûka-i fâniyenin karargâh-ı ebedîsini öğrenmeğe bir çare aramaktı. Düşüne düşüne bu çarenin mefkud olduğunu anlayınca hiç olmazsa sevgilisinin gezip dolaştığı yerlerde ve ez-cümle Çamlıca Bahçesi'nde kendi kendine gezinip ağlayıp bir teselli bulmağa çalışmak üzere dadı kalfa ile konaktan daha bir iki hizmetkâr alarak Küçük Çamlıca'daki köşke beş, on gün için gitmek suretini zihninde kararlaştırdı ve bu kararını dadı kalfaya açtığı zaman ondan da -fakat iki gün sonra için- cevâb-ı muvafakat aldı. Bihruz Bey bu karar üzerine kalben biraz müsterih olarak o gün saat ona kadar yatak odasında kaldıktan sonra dadı kalfanın:

— Beyim! İyisin maşallah! Giyinip de azıcık hava almağa çıksan olmaz mı? Hava güzel, sokaklar adam almıyor, gezer, eğlenirsin, hadi beyim hazırlan!.. yollu teşviki üzerine giyindi, bastonunu aldı, konaktan çıktı. Direklerarası'na doğru ağır ağır yürümeğe başladı.

O gün artık Direklerarası'nın kalabalığı harikulâde idi. Gelici ve gidici olmak üzere ikişer sıra arabalardan müteşekkil çifte zincir-i müteharrikin bir ucu Şehzade karakoluna, diğer ucu Beyazıt meydanına müntehi idi. Mevkiin Çaycılar cihetini erkekler, Câmi-i şerif tarafını ise kadınlar tutmuş, karşıdan karşıya geçmek kābil olamadığı gibi bulunulan noktadan ileriye gitmek de müteassir idi.

Bihruz Bey'in Süleymaniye'den Vezneciler'e geldiği yol kendisini kadınların güzergâhına isal etti. Bey yolun öbür cihetine geçmek isteyip muvaffak olamayacağını anlayınca kenardan Direklerarası'na gitmek üzere uğraşa uğraşa biraz ilerleyebildiyse de oradan öteye gidemedi. O noktada ilişip kalmış olan birkaç efendinin yanına iltica ederek kalabalık savuluncaya kadar durmağa zarurî karar verdi. Önündeki rengârenk şemsiye alayının bir takımı

aşağıya, birtakımı yukarıya doğru dalgalana dalgalana gidiyordu.

Bey düştüğü reh-i nâ-refte üzerinde câlib-i nazar-ı hayreti olan yaşmak deryâ-yı hurûşânını ister istemez temâşâya dalmıştı. Önünden gelip geçen hanımlara dalgın dalgın bakıp dururken yüreği birdenbire şiddetle vurmaya başladı. Zavallı gencin reng-i sîmâsı uçuverdi. Yanından aşağıya doğru giden iki hanımın kırmızı şemsiyelisini maşuka-i fâniyeye benzetmişti. Hanımın kalınca yaşmağı altındaki çehresine dikkatli baktığı zaman Üsküdar vapurunda uzaktan gördüğü hanım yani maşûka-i fâniyenin hemşîresi olduğunu tanıdı. Artık iki aydan beridir merak ettiği mezarın mevkiini öğrenmek için ele geçen bu fırsatı kaçırmamak lâzım olduğunu düşündü. Binaenaleyh kırmızı şemsiyeyi takibe karar vererek harekete mübâderet etti. Kırmızı şemsiye durdukça bu da durdu. O ilerledikçe bu da ilerledi. Nihayet hanımlar Şehzade karakolunun köşesinden sağa saptılar. Bey de saptı. O sokak her ne kadar berileri kadar kalabalık değilse de bütün bütün tenha da olmadığından bey şemsiyeye pek yaklaşmak istemiyordu. Kırmızı şemsiye bir hayli gittikten sonra sağda bir sokağa saptı. Bu sokak da gelenden, geçenden hâli değildi. Hanımlar önde, Bihruz Bey arkada biraz daha gidildi. Yine sola sapıldı. Burası tenhaca idi. Beyin de artık daha ziyade beklemeğe tahammülü kalmamıştı. Hızlı hızlı gitti, kırmızı şemsiyenin yanına vardı. Kırmızı şemsiye ise takip olunduğundan haberdar olmadığından beyin ayağının sesini alınca döndü, kendisine baktı. Bu dakikada Bihruz Bey artık kırmızı şemsiyeli hanımın yüzüne bakmıyordu. Gözleri yerde olduğu halde meramını arz etmeğe başladı... Hanımı da mukabeleye mecbur etti:

— Ah! *Pardon* efendim!.. *Mil* (1) pardon!..

— Niçin? Ne var *pardon* diyecek?..

— Ah! Nasıl söyleyim? Dilim varmıyor. Lâkin mecburiyet. Ah! İki aydır ne kadar *sufrans* (2) içinde olduğumu bilseniz bana merhamet edersiniz...

— Ne istiyorsunuz?.. Adamlar geliyor. Çabuk söyleyiniz.

— Ah! Nasıl söyleyim?. Hemşîrenizin.. Of!. Söyleyemiyorum.. Ah!. Mezarını nerede ise bana söylemenizi rica ederim... Affedersiniz... Lâkin emin olunuz ki hemşireniz, ah!.. bir *anj* (3) gibi *şast* (4) olarak gitmiştir.

— Ne söylüyorsunuz anlamıyorum ki...

— Ah! O zavallı meleği görmüş, sevmiştim... Benim bahtsızlığım... Aman affediniz!..

— Ne istiyorsunuz diyorum size?.

— Hemşîrenizin mezarını öğrenmek isterim...

— Benim hemşîremin mezarını?..

— Evet! *Pardon*... Kusurumu affedin... Ne yapayım.. Zat-ı seniyyenizi temin ederim ki...

— Siz hemşîremi nerede gördünüz?..

— Çamlıca Bahçesi'nde gördüm. Lâkin sizi temin ederim ki... Ah! Hemşîreniz bir *anj* idi...

---

1) mille: Bin
2) souffrance: Iztırap
3) ange: Melek
4) chaste: Namuslu, temiz, lekesiz, saf

— Konuştunuz, görüştünüz müydü?..

— Evet! Lâkin *ma parol donnör* (1) namus dairesinde konuştuk. Ah! *Kom se tirist* (2)! *Mil pardon* efendim! Ne söylediğimi, ne söyleyeceğimi de bilmiyorum. Evet! Topu bir defa konuştuk!

— Bahçede konuştunuz öyle mi?

— Evet efendim bahçede ah!.

— Havuz başında olacak..

— Evet! Evet! Ah! Siz neden biliyorsunuz?.

— Siz ona bir çiçek verdiniz galiba...

— Ah! Evet!.. Bir çiçek... *Ma povr flör* (3)!

— O da size teşekkürler etti... Çiçeği aldı göğsüne iliştirdi... Öyle mi?.

— Ah! Öyle oldu..

— Azıcık geri kalın... Şu adamlar geçsin...

— Peki efendim...

.....

.....

.....

— Ey sonra? Başka bir defa kendisine bir mektup da verdiniz miydi?..

---

1) *ma parole d'honneur:* Şerefim üzerine
2) *comme c'est triste:* Ne kadar hazin
3) *ma pauvre fleur:* Benim zavallı çiçeğim

— Ah! *Pardon* efendim... Mektup başka bir şey değildi... *Mariyaj*'ımız (1) için bir teklifti.

— Hemşiremi beğendiniz, sevdiniz miydi?

— Ah! Bilmezsiniz, tasavvur edemezsiniz ne kadar sevmiştim...

— Vefat ettiğini nereden duydunuz?

— İki ay, tamam iki ay gezdim, aradım, bir yerlerde görmek müyesser olmadı. Birdenbire kayboluşuna bir manâ veremiyordum, korkuyordum, kimseye soramıyordum... Nihayet o *malör*'ü (2) haber aldım, *ah kom je sufer* (3)!

— Besbelli çok sevdiğiniz için öldürdünüz...

— Ah! Ben mi öldürdüm?. Onun için ben her dakika ölmeğe hazırdım.. O gideceğine keşke ben gideydim... Hâlâ bana hayat haram oldu... Gözüm dünyayı görmüyor. *Povr anj* (4)!..

— Şimdi görseniz hemşîremi elbette tanırsınız değil mi?.

— A!. Ne demek efendim. Ne demek? Hiç tanımaz mıyım?.

— Hele yüzüme bir iyi bakınız? Sakın hemşîrem sandığınız ben olmayım?..

— Ah! Ne kadar benziyorsunuz!.

---

1) *mariage*: Evlenme, evlilik
2) *malheur*: Felâket
3) *comme j'ai souffert*: Ne kadar ıztırap çektim
4) *pauvre ange*: Zavallı melek

— Beyefendi! Beni anam bir tane doğurmuş, ne hemşîrem var ne de biraderim.

— Ah! Gerçek mi söylüyorsunuz?. *Emposibl* (1)!!

— Bahçede hemşîremle beraber gördüğünüz hanım da bu hanım değil miydi?

Perîveş Hanım'ın önü sıra giden Çengi Hanım bu aralık arkasına dönüp bakarak ve istihza-âmiz tebessüm ederek "Küçük bey ihtiyar olmadan benim gibi bunamış galiba!" dedi. Bihruz Bey de Çengi Hanım'ın Çamlıca mülâkatı gününden kulağında kalan sesini pek iyi tanıdı. Onun üzerine hanımların yanında mahcubiyetini tahfif edecek bir mazeret aradı ve tekrar söze başladı:

— Ah! *Pardon*! *Mil pardon*!.. Kabahat benim değil, Keşfî Bey söyledi, işte işte o beni aldattı.

— Zarar yok! Bari bundan sonra sevdiklerinizi çabuk çabuk mezara göndermeyin.

— Ah! *Pardon*!.. Fakat niçin landonuzla gezmeyip de böyle yayan geziyorsunuz?..

— Nasıl lando?

— Hani sizi bahçede ilk gördüğüm günkü güzel *ekipaj*'ınız... Süslü arabanızla gezmeli değil misiniz?..

— Ha!. O araba bizim değildi. Biz onu kira ile tutmuştuk.

— Vah! vah!

— Ey! Sizin mahud sarı fayton ne oldu?

---

1) *impossible*: İmkânsız

— Onu alacaklı zapt etti... Şey Mösyö Kondoraki'ye bıraktım...

— Yazık!..

***

Bihruz Bey bir müddetten beri sermestâne ve mûşigâfâne temâşâger-i nukûş u elvanı, müstağrak-ı ezvak-ı ahzanı bulunduğu baharistan-ı âlem-i bâlâ-yı hayalden bir zemin-i huşk-ı hakikate def'aten sukût etti. Bir dakika evvele kadar nazargâhını ihata edep hazin seherler, mülevven gurublar, mükevkeb semalar, şükûfedâr çemenler bir anda dağılıp mahv oluverdi! Bir dakika evvele kadar etrafında velvele-engiz olan nagamât-ı dil-şikâr-ı tuyûr derin bir sükût ve sükûna tahavvül ediverdi! Bir dakika evvele kadar nefes nefese ruhunu ta'tir eyleyen nefehat-ı sevda-fezâ-yı bahar bir anda geçip bitiverdi! Hâsılı bir dakika evvele kadar ruh ve fikrini nâlân ve giryan ve perişan eden hazin hâtıralar, tatlı heyecanlar bir anda nâ-bud ü nâpeyda oldu! Bu an içinde gönlünü hayret ve nefret ve hasretin hepsine benzer fakat hiçbiri değil nâ-kābil-i tahlil ü tarif bir hiss-i garîb istilâ etti. Bu hiss-i garib içinde hayatından telh ü şirin hiç bir zevk alamaz oldu. Varlığını bilemiyordu. Nerede bulunduğunu, ne yaptığını, ne yapacağını düşünmeğe muktedir olamayarak vücudunu hareket ettiriyordu.

Gayr-i iradî bir surette takip etmekte olduğu şekl-i nâpesend-i hakîkate bir aralık nazarı mün'atıf olmakla ruhunda bir büyük hiss-i nefret duydu. Fakat kırmızı şemsiyeden uzaklaşmasına kudreti taalluk etmiyordu. Hatta önleri sıra giden Çengi Hanım'ın:

— Artık elverir!. Peşimizi bırak! Hadi oğlum işine git!. yollu tekdir-i tahkîr- âmizini de işitemeyerek arzusu

hilâfına hanımları takipte devam ediyordu. Hele biraz ileridcki bir sokağın köşesinden zuhur eden mükellef bir landonun kendilerine doğru süratle gelişi zavallı Bihruz Bey'i bulunduğu mevki-i müşkilden kurtardı. Bey o zaman aklını başına alarak kırmızı şemsiyeye hitaben:

— Aman bir lando geliyor... *Pardon!* dedi... Geldiği tarafa döndü, koşa koşa gitmeğe başladı. Perîveş Hanım'la Çengi Hanım'a gelince bunlar da Bihruz Bey'in âgāz ü encâm-ı kârdaki garâib-i ahvâlinden bahsederek ve kahkahalarla gülüşerek ağır ağır yollarına devam ettiler!..

No. 10937

TOPTAN SATIŞ
İstanbul Devlet Kitapları Müdürlüğü
Ankara, Adana, Antalya, Burdur, Elazığ, Erzurum
İzmir, Samsun, Sivas, Trabzon, Van ve Zonguldak
Bölge Şeflikleri.

PERAKENDE SATIŞ
Millî Eğitim Yayınevleri
ve Bakanlık Yayınları satıcısı kitapçılar